



รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

บ้านไหล่หิน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง

โดย

ผศ.ปกรินทร์ รุจจนพันธุ์และคณะ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น

ตุลาคม 2552

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง ”

รายงานความก้าวหน้าตั้งแต่วันที่ ระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม 2550 ถึง 30 เมษายน 2552 (ขยายระยะเวลา 2 เดือน)

คณะผู้วิจัย ทีมวิจัย

1. อาจารย์บุรินทร์ รุจจนพันธุ์	อาจารย์มหาวิทยาลัยโยนก	หัวหน้าโครงการ
2. นายทรงศักดิ์ แก้วมูล	ประธาน อบต.ไหล่หิน	รองหัวหน้า
3. อาจารย์สุตา แผ่นคำ	อาจารย์โรงเรียนบ้านไหล่หิน	ฝ่ายการเงิน
4. พระอธิการทอง อนุโมโย	เจ้าอาวาสวัดไหล่หินหลวง	นักวิจัย
5. นายกิจชนะชัย ปะละ	กำนันตำบลไหล่หิน	นักวิจัย
6. นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2	นักวิจัย
7. อาจารย์สุวรรณ เกษณา	ผอ.โรงเรียนบ้านไหล่หิน	นักวิจัย
8. อาจารย์ราตรี ดวงไชย	ผช.โรงเรียนไหล่หินวิทยา	นักวิจัย
9. นางผดุง ตีรราช	ประธานผู้สูงอายุ หมู่ 2	นักวิจัย
10. นายองอาจ แก้วมูล	ประธานผู้สูงอายุ หมู่ 6	นักวิจัย
11. นางเบญจพร สุขรุ่งช้าง	ประธานแม่บ้านหมู่ 2	นักวิจัย
12. นางกิม ปะละ	ประธานแม่บ้านหมู่ 6	นักวิจัย
13. นายมนู นิวาโต	แพทย์ประจำตำบลไหล่หิน	นักวิจัย
14. นายประมวล ยอดสาแล	สารวัตรกำนัน ต.ไหล่หิน	นักวิจัย

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่เกี่ยวข้อง” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาคได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น

และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดใน เรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคง มุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไก สำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจน ยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่ เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็น รายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิง วิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่าน สามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น

คำนำ

ชีวิตคือการทำงาน ชีวิตคือการต่อสู้ ชีวิตคือการทดแทนบุญคุณ ชีวิตคืองานบันดาลสุข แต่ถ้าจะมีอีกสักหนึ่งนิยามก็น่าจะยอมรับกันได้ว่า ชีวิตคือความพอเพียง

ประเด็นปัญหามีมากมายในสังคม อาทิ 1) ประเด็นการศึกษา 2) ประเด็นเด็ก เยาวชน ครอบครัว 3) ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 4) ประเด็นสังคม 5) ประเด็นการบริหารจัดการท้องถิ่น 6) ประเด็นศิลปวัฒนธรรม 7) ประเด็นการเกษตร 8) ประเด็นหนี้สินและความยากจน 9) ประเด็นสุขภาพ 10) ประเด็นเศรษฐกิจชุมชน 11) ประเด็นท่องเที่ยว

วิธีการแก้ปัญหาาก็จะมีรูปแบบ และหลักการที่คล้ายคลึงกัน อาจฟังดูง่ายแต่ทำได้ยาก โดยหลักแล้วประกอบด้วย 1) การทำงานอย่างมีส่วนร่วมที่รับฟังความคิดเห็น 360 องศา (Integration) 2) ใช้ข้อมูลเป็นฐานคิดที่นำมาประกอบการตัดสินใจ (Information) 3) เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน (Public Advantage) 4) ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและประกอบธุรกิจ (Sufficiency Economy) 5) วิเคราะห์ชุมชนด้วยหลัก SWOT และมีการจัดการความเสี่ยง (SWOT and Risk management) 6) มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบและให้เกิดภูมิปัญญาชาวบ้าน (Knowledge Management)

ทุกความสำเร็จย่อมมีอุปสรรค งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นก็มักจะมีอุปสรรคอยู่ในทุกขั้นตอน การเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การฝ่าฟันอุปสรรคแต่ละขั้นตอนต้องอาศัยความมีส่วนร่วมของชุมชน และการเห็นประโยชน์ของส่วนรวมเหนือประโยชน์ส่วนตัวที่มีวัตถุประสงค์เป็นแสงล่อเป้าอยู่ที่ปลายทาง หลักคิดใหญ่ที่โครงการวิจัยรูปแบบการจัดการงานศพฯ นำมาเป็นแนวทางหลักและนำเสนอทุกครั้งที่มีเวทีคือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ข้อมูลที่ผ่านมา และบทเรียนในอดีต ที่นำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการงานศพของคนในตำบลไหล่หิน ได้รับการตอบรับจากคนในชุมชน ได้รับมติจากทุกหมู่บ้านด้วยดีจนสามารถประกาศเป็นข้อตกลงในการจัดการงานศพที่ออกโดยสภาวัฒนธรรมตำบลไหล่หินได้สำเร็จ

สารบัญ

	หน้า
คำนำบอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย	3
1.3 โจทย์การวิจัย	3
1.4 แผนการดำเนินงาน	4
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิด	8
2.2 ทฤษฎี	15
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน	
3.1 ระยะที่ 1	24
3.2 ระยะที่ 2	28
3.3 ระยะที่ 3	30
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	
4.1 ข้อมูลพื้นฐาน	35
4.2 ผลการดำเนินงานระยะที่ 1	39
4.3 ผลการดำเนินงานระยะที่ 2	76
4.4 ผลการดำเนินงานระยะที่ 3	125
บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการดำเนินงาน	170
5.2 อภิปรายผล	171
5.2 บทเรียนของการได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการวิจัย	172
5.3 การเชื่อมโยงกับผลที่เกิดขึ้นของโครงการกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	183
5.4 ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากระบวนการวิจัย	185
5.5 ข้อเสนอแนะจากผู้ประสานงานวิจัย จังหวัดลำปาง	186
บรรณานุกรม	190
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. บทความเผยแพร่	192
ภาคผนวก ข. ภาพกิจกรรม	218
ภาคผนวก ค. ประวัตินักวิจัย	224

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของชุมชนเกิดจากการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของทุกคนในชุมชน ถ้าจะขอบคุณก็ต้องขอบคุณทีมวิจัยหลักที่ฝ่าฟันอุปสรรคร่วมกันมากกว่า 2 ปีประกอบด้วย นายทรงศักดิ์ แก้วมูล พระอธิการทอง อนามโย ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ อาจารย์สุวรรณ เกษณา อาจารย์ราตรี ดวงไชย อาจารย์สุดา แผ่นคำ นายมนู นิวาโต นางผดุง ตรีราช นายองอาจ แก้วมูล นางเบญจพร สุรธองข้าง นางกิม ปะละ นายประมวล ยอดสาแล

ความสำเร็จของชุมชนที่ขยายผลจะขาดความร่วมมือของทีมวิจัยร่วมเป็นไม่ได้ ซึ่งทีมวิจัยร่วมระยะที่ 3 มีผู้เข้ามาทำงานวิจัยมากถึง 40 คน โดยการนำของผู้ใหญ่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน ได้แก่ นายประจัญ ภัทตรา นายอุดม จำปา นายประจวบ ตาวี นายอนัน ชันทา ส่วนกรรมการหมู่บ้าน สอบต. ผู้นำทางศาสนา แม่บ้าน และผู้สูงอายุ ที่ไม่ได้กล่าวถึงก็ต้องขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วยเช่นกัน

ความสำเร็จของโครงการวิจัยที่ได้รับการแนะนำให้ความรู้เรื่องระบบและกลไก จะขาดทีมหนุนจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยการนำของนางสาวภัทรา มาน้อยเป็นไม่ได้ ในทีมหนุนยังมีอีกหลายท่านที่ให้ความช่วยเหลือทีมวิจัย อาทิ นางสาวจิตติมา บุญมี นางสาวอัญมณี แสงแก้ว และนายกฤษดา เขียวสนุก

โครงการนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าขาดมหาวิทยาลัยโยนกในฐานะฝ่ายรับทุน โดยการนำของนายสันติ บางอ้อ อธิการบดี ที่มอบหมายให้กระผมเป็นหัวหน้าโครงการ จนสามารถทำโครงการให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อีกฝ่ายเป็นผู้ให้ทุนคือสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่ดูแลโดย รศ.ดร.อรรณ โสภาสพัฒนกิจ และ ดร.สมคิด แก้วทิพย์

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณ นางขวัญชนก รุจจนพันธุ์ ผู้เป็นภรรยาที่ไม่ได้ขัดขวางการทำงานในลักษณะนี้ เป็นเหตุให้การทำงานลื่นไหลไปตามแผนงานและกลไกที่วางไว้ ขอขอบคุณนางลัดดา รุจจนพันธุ์ ผู้เป็นมารดา แม้จะไม่เข้าใจสิ่งที่ผมทำมากนัก แต่ก็ไม่ได้มีปากมีเสียงอะไร ที่สำคัญท่านให้กำเนิดผมจนผมเป็นตัวแทนตนมาทำงานนี้ได้สำเร็จ ท้ายที่สุดขอขอบคุณ นายสอาด รุจจนพันธุ์ บิดาผู้ล่วงลับ สักวันหนึ่งผมจะตามไปกราบขอบคุณท่านอีกครั้ง เพราะชาตินี้จำได้ว่ายังทดแทนบุญคุณท่านไม่หมด หากขาดท่านผมก็คงไม่มีวันนี้ วันที่ได้มาขีดเขียนอะไรอย่างทุกวันนี้

บทคัดย่อ

การตีความหมายของการจัดการงานศพตามค่านิยมที่ไหลจากเมืองสู่ท้องถิ่น กลายเป็นวัฒนธรรมที่ออกห่างจากค่านิยมของการสูญเสียและโศกเศร้าของญาติมิตรที่ถูกทดแทนด้วยค่านิยมที่ชีวิตความหรูหรา และเกิดการแข่งขันความมีหน้ามีตาของเจ้าภาพงานศพ เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาที่ทำให้รูปแบบงานศพถอยห่างจากการจัดงานศพตามวิถีปฏิบัติในอดีตที่ตั้งอยู่บนการช่วยเหลือเกื้อกูล ความเห็นอกเห็นใจและถ้อยทีถ้อยอาศัย จึงเป็นที่มาของโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการงานศพในอดีตถึงปัจจุบัน และหารูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งดำเนินการกับ 2 หมู่บ้านในตำบลไหล่หิน และขยายไปอีก 4 หมู่บ้านจนครบทั้งตำบล

วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ พระสงฆ์ มัคทายก ผู้นำ ครู แม่บ้าน เจ้าภาพงานศพ และเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในหมู่บ้านต่อประเด็นการจัดการงานศพด้วยการมีส่วนร่วมของเยาวชน แล้วนำเสนอประเด็นงานศพในเวทีประชาคมของหมู่บ้านทั้งเวทีระดับตัวแทนในหมู่บ้าน เวทีระดับตัวแทนผู้สูงอายุ และเวทีระดับตัวแทนครัวเรือน เพื่อหาประชาคมติและข้อเสนอแนะไปพร้อมกับการนำเสนอข้อมูลและเหตุผลที่ต้องใช้ประกอบการพิจารณาเลือกลงมติผ่านการนำเสนอของนักวิจัยวิทยากรในท้องถิ่น โดยประชาสัมพันธ์ประเด็นข้อตกลงและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อที่หลากหลาย อาทิ วีดีโอ แผ่นพับ เอกสารประกอบการประชุม ป้ายประชาสัมพันธ์ประเด็นข้อตกลง และเว็บไซต์นำเสนอข้อมูล

ผลที่ได้จากการวิจัยที่สำคัญคือ ประเด็นข้อตกลงเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านไหล่หินจำนวน 16 ข้อ ซึ่งเป็นประชาคมที่ได้รับการยอมรับผ่านเวทีประชาคมในหลายระดับ และนำประเด็นข้อตกลงที่ได้ไปขยายผลสู่ 4 หมู่บ้านใกล้เคียง เป็นเครื่องมือให้กับผู้นำ มัคทายก ผู้สูงอายุ แม่บ้าน ครู และกรรมการหมู่บ้านนำไปขับเคลื่อนที่ต้องการจัดการในหมู่บ้านของตนต่อไป

Abstract

A funeral was a ceremony marking a person's death. The globalized trend has moved gradually from the metropolitan to local districts replacing the local culture with the civilized culture. The local culture of funeral has been changing from the depressed feeling and caring to the wealth popularity which was the main factor of increasing expenses in the funeral management. The collaborated action research was conducted by studying the format of funeral management in the 2 villages of Laihin district based on the sufficiency economy philosophy and expanded to the whole 4 villages of the district.

The research methodology includes interviewing the elders, monks, liaisons, leaders, teachers, housewives and sponsors related to the funeral. Questionnaires are submitted, collected with students' involvements. The analyzed issues are proposed and exchanged based on the sufficiency economy philosophy in the communities for suggestions and referendum. The research committees evaluated the suggestions and referendum in the village meeting using media such as video, brochure, documents, future board and website.

The significance research finding was the format of funeral management consisting of 16 committed items based on the sufficiency economy philosophy from the referendum. The result was applied to other neighbored districts as tools for leaders, liaisons, elders, housewives, teachers and village committees adding more specific issues of their villages.

บทที่ 1

บทนำ

● หลักการและเหตุผล

เดิมที่บ้านไหล่หินเป็นหมู่บ้านใหญ่หมู่บ้านหนึ่งในตำบลไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง ในปี 2546 ได้มีการแบ่งการปกครองหมู่บ้านนี้ออกเป็น 2 หมู่ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร คือหมู่ 2 มีประชากรประมาณ 1,100 คน ใน 280 ครัวเรือน และหมู่ 6 มีประชากรประมาณ 650 คนใน 201 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่เป็นไทยพุทธ ที่ศรัทธาในวัดไทย 2 วัด ซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันคือ วัดเสลารัตนปัพพะตาราม (วัดไหล่หินหลวง) และวัดไชยมงคลธรรมวราราม ในด้านสถานศึกษามีโรงเรียนบ้านไหล่หินเปิดสอนในระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา โรงเรียนไหล่หินวิทยาเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งวัด และโรงเรียนตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน

จากการที่ ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลนายทรงศักดิ์ แก้วมูล และอาจารย์สุวรรณ เกษณา แกนนำการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและตัวแทนชุมชนหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 6 ทำประชาคมร่วมกันหลายครั้ง เพื่อทบทวนปัญหาของชุมชนร่วมกันข้อค้นพบจากการทำประชาคมที่น่าสนใจคือประเด็นของค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากงานศพ ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะเชื่อมโยงจากการตีความหมายตามค่านิยม จนกลายเป็นวัฒนธรรมปฏิบัติที่ออกห่างจากความหมายของการสูญเสีย และโศกเศร้า ของญาติมิตร แต่ถูกทดแทนด้วยค่านิยมของสังคมที่ชี้นำจากความหรูหรา ความมีหน้ามีตาของเจ้าภาพ หรือแม้แต่ความหมายในเชิงการช่วยเหลือเกื้อกูลจากเพื่อนบ้านก็เปลี่ยนเป็นการไม่รู้จะทำอะไร ด้วยความสับสนวุ่นวายที่คุ้นเคยจากการซื้อหาได้ง่ายเจ้าภาพจึงยอมจ่ายทั้งที่เคยเป็นกิจกรรมร่วมของคนในชุมชน อย่างรู้หน้าที่ทั้งกลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มแม่บ้านและกลุ่มหนุ่มสาว ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือค่าใช้จ่ายที่เจ้าภาพต้องแบกรับทั้งที่เต็มใจและไม่เต็มใจ โดยละเลยพฤติกรรมสังคมที่เป็นตัวบ่มเพาะชุมชนที่อยู่อย่างเกื้อกูลและพอเพียงให้จางหายไป

บทเรียนที่เกิดขึ้นได้มีความพยายามที่จะมีการจัดการงานศพ เพื่อลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นของคนในชุมชน ในปี 2549 เช่น การรณรงค์ไม่ดื่มสุรานในงานศพ แต่ยังคงพบเห็นได้ในบริเวณใกล้เคียง ความขัดแย้งของกลุ่มต่อการจัดการด้านอาหารจนเกิดความไม่พอใจ หรือพฤติกรรมที่เอาเปรียบ เจ้าภาพจนอาหารไม่พอกับจำนวนของแขกในงาน ซึ่งเหล่านี้เป็นผลกระทบโดยตรงที่เกิดขึ้นกับ เจ้าภาพ ทางชุมชนก็มีมาตรการทางสังคมออกมาเป็นกฎ ระเบียบ ก็สามารถควบคุมในบางกลุ่มคน แต่ก็ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องชวนแก้ไขอยู่ตลอดเวลา หรือแม้แต่การยกเลิกการพิมพ์ซอง แต่ยังคงมีให้กับแขกนอกหมู่บ้าน แต่เมื่อเทียบกับซองที่ได้กลับคืนมาพบว่าเป็นการเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าจะได้รับจากการช่วยเหลือจากแขกนอกหมู่บ้าน การ

เปลี่ยนไปใช้แก้อัแทนปราสาท แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนน้อย เพราะผู้สูงอายุส่วนหนึ่งได้สังเวยลูกหลานครั้งยังมีชีวิตอยู่ให้ใช้ปราสาทหลายชั้น เมื่อสิ้นชีวิตลง โดยใช้พื้นฐานความเชื่อที่ได้จากการบอกต่อกันมา การไม่เผาศพในวันที่เชื่อว่าเป็นวันเสีย เช่น วันอังคาร วันศุกร์ วันพระ วันเสาร์ เป็นต้น ทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็นจากการเก็บศพไว้หลายวัน ซึ่งองค์ประกอบหรือปัจจัยดังกล่าวเป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายให้กับเจ้าภาพ หากทบทวนรายรับ-รายจ่ายที่เกิดขึ้นในงานศพโดยภาพรวมของ ต.ไหล่หินพบว่า ทางชุมชนมีเงินกองทุนฌาปนกิจศพที่ชุมชนร่วมสร้างขึ้นเพื่อช่วยเหลือเจ้าภาพเทียบกับรายจ่ายดังตาราง

รายรับ		รายจ่าย		หมายเหตุ
รายการ	บาท	รายการ	บาท	
ค่าสมาชิก	62,000	ค่าอาหารวันบำเพ็ญกุศล	5,000	5 วัน
ค่าซองแขก	5,000	ค่าอาหารหลังสวดทุกคืน	2,500	5 วัน
	67,000	ค่าเครื่องไทยทานวันบำเพ็ญกุศล (50 * 7 * 5)	1,750	5 วัน
		ค่าซองปัจจัยพระวันบำเพ็ญกุศล (50 * 7 * 5)	1,750	5 วัน
		ค่าเครื่องไทยทานวันฌาปนกิจ (200 * 8)	1,600	1 วัน
		ค่าซองปัจจัยพระวันฌาปนกิจ (300 * 8)	2,400	1 วัน
		ค่าอาหารวันฌาปนกิจ	30,000	1 วัน
		ค่าโรงศพ	2,000	1 วัน
		ค่าปราสาท	8,000	1 วัน
		รวม	55,000	

แม้รายจ่ายโดยเฉลี่ยที่เกิดขึ้นจะน้อยกว่ารายรับ แต่ทางชุมชนก็ยังตระหนักถึงค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น จากการทบทวนปัญหาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มองเห็นแนวทางการสร้างรูปแบบของการจัดการงานศพที่ยึดหลักของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด รวมถึงการพัฒนาและบริหารประเทศ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ทางสายกลาง คำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ ให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการเรียนรู้การสร้างรูปแบบการจัดการงานศพ ให้เกิดเป็นรูปธรรมและมีความเป็นไปได้เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายของเจ้าภาพที่เกิดขึ้น ใน 3 ประเด็นคือ การจัดการด้านอาหาร การจัดการด้านปราสาท และโรงศพ และการทบทวน เกี่ยวกับพิธีกรรม โดยให้เกิดกลไกการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ที่เข้าใจปัญหาร่วมกับกลไกของการออกแบบการจัดเก็บข้อมูลเบื้องต้นของค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นใน 3 ประเด็นดังกล่าว ดังตาราง

อาหาร	ปราสาท และโรงศพ	พิธีกรรมงานศพ
ลด/เลิกอาหารว่างหลังสวด	ปรับเปลี่ยนรูปแบบปราสาท	ลดจำนวนวันเก็บศพ
กำหนดปริมาณเครื่องปรุง	จัดทำโรงศพให้ยืมใช้	เปลี่ยนกันสวด(สังฆทาน)เป็นปัจจัย
ลดการรั่วไหลของอาหาร	ต่อโรงศพในหมู่บ้าน	
งดเหล้า และน้ำอัดลม	งดรับพวงหรีด	

โดยความร่วมมืออาจารย์มหาวิทยาลัยโยนก ในการหนุนเสริมระบบการจัดเก็บและบันทึกข้อมูลเบื้องต้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการหารูปแบบในการจัดการงานศพอย่างเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นการสร้างกลไกการให้เยาวชนเพื่อเรียนรู้และใช้ประโยชน์จากข้อมูลผ่านหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านไหล่หิน ในการบ่มเพาะองค์ความรู้เพื่อการพิจารณาเลือกใช้อย่างเหมาะสม

การสร้างรูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นแนวทางหนึ่งของการสร้างทางออกของปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในงานศพที่สูงขึ้น ตามการบริโภควัฒนธรรมที่สวนทางกับกระแสเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและปรับใช้ตามสถานการณ์ผ่านข้อมูลจากการสะท้อนปัญหาในระดับพื้นที่เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สามารถนำไปใช้จริงบนพื้นฐานของการเสนอแนวทางที่เหมาะสมจากพื้นที่เป็นหลัก

● วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดงานศพของบ้านไหล่หินตั้งแต่อดีตถึง ปัจจุบัน
2. เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดงานศพโดยยึดหลักหลักเศรษฐกิจพอเพียง

● โจทย์การวิจัย

รูปแบบและแนวทางในการจัดการงานศพที่เหมาะสมโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงของคนบ้านไหล่หินควรเป็นอย่างไร

● ขอบเขตของการวิจัย

- ระยะที่ 1 และ 2 ชุมชน บ้านไหล่หิน หมู่ 2 และหมู่ 6 ตำบลไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง
- ระยะที่ 3 ชุมชน ตำบลไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง

● แผนการดำเนินงาน

ระยะที่ 1 (6 เดือน)

- เวทีเตรียมความพร้อมและทบทวนกระบวนการวิจัย และจัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลการจัดการงานศพในชุมชน(รอบแรก)
- ประชุมทีมวิจัยเพื่อเก็บข้อมูล และชี้แจงแบบสอบถามเพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้น
- เวทีสรุปข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม และวางแผนการจัดเวทีชุมชน
- เวทีวิเคราะห์รูปแบบงานศพบ้านและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น หมู่ 2
- เวทีวิเคราะห์รูปแบบงานศพบ้านและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น หมู่ 6
- เวทีทบทวนแนวทางการจัดการงานศพที่เหมาะสม หมู่ 2
- เวทีทบทวนแนวทางการจัดการงานศพที่เหมาะสม หมู่ 6
- เวทีสรุปข้อมูลรูปแบบและแนวทางการจัดการงานศพ หมู่ 2
- เวทีสรุปข้อมูลรูปแบบและแนวทางการจัดการงานศพ หมู่ 6
- เวทีสรุปข้อมูลชุมชนทั้ง 2 หมู่บ้านเพื่อหาแนวทางในการนำไปใช้ และจัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลการจัดการงานศพในชุมชน(รอบที่สอง)
- ไปศึกษาดูงานการลดเหล้าในงานศพ บ้านดง + สามขา
- เวทีสรุปผลการวิจัย บ้านไหล่หิน
- เข้าร่วมเวทีวิจัยทุกวันที่ 10 ของเดือน

ระยะที่ 2 (6 เดือน)

- เวทีเตรียมความพร้อมและทบทวนกระบวนการวิจัยในส่วนการนำรูปแบบที่ได้ไปใช้ในพื้นที่ ผ่านหัวหน้าหมวดในชุมชน เพื่อเข้าถึงชุมชนระดับหลังคาเรือน
- นำผู้นำและผู้สูงอายุไปศึกษาดูงาน กระบวนการวิจัยที่บ้านนาหมื่น จ.น่าน ซึ่งมีประสบการณ์ในการลดวันเสียชีวิตอย่างสมเหตุสมผล
- ทบทวนประเด็นและสร้างแบบสอบถาม เก็บข้อมูลโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน เพื่อสอบถามการยอมรับ และการรับรู้รับทราบประเด็นงานศพในชุมชน
- จัดทำแบบประเมินการนำรูปแบบงานศพไปใช้ในงานศพ และสำรวจการยอมรับจากการเข้าทบทวนในแต่ละหมวด ร่วมกับนักวิจัย

- แยกประชุมแต่ละหัวหมวด ร่วมกับนักวิจัยเป็นกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม
- สรุปผลจากการทบทวนร่วมกับนักวิจัยร่วม
- เวทีสรุปผลการวิจัย บ้านไหล่หิน
- จัดทำรายงาน และสรุปงานการเงิน
- เข้าร่วมเวทีวันที่ 10 ของทุกเดือน

ระยะที่ 3 (8 เดือน)

- เวทีทบทวนและเตรียมความพร้อมกระบวนการวิจัยในส่วนของการขยายผลไปอีก 4 หมู่บ้านที่อยู่ในตำบลไหล่หิน
- เชิญผู้นำ ผู้สูงอายุ ผู้นำทางศาสนา แม่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน จาก 4 หมู่บ้าน มาทำความเข้าใจ และแสดงความคิดเห็นต่อโครงการวิจัย
- นำผู้นำ ผู้สูงอายุ ผู้นำทางศาสนา แม่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน จาก 4 หมู่บ้าน ไปศึกษาดูงานโครงการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ประชุมสรุปผลการดูงาน และเตรียมความพร้อมเข้าประชาพิจารณ์ในแต่ละหมู่บ้านร่วมกับผู้นำ ผู้สูงอายุ ผู้นำทางศาสนา แม่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน
- แยกประชาพิจารณ์ลงมติ และรับข้อเสนอแนะแต่ละหมู่บ้าน ครั้งละ 1 หมู่บ้าน
- ประชุมที่มวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงมติ และข้อเสนอแนะ แล้วเตรียมนำเสนอข้อสรุปลงไปในแต่ละหมู่บ้าน
- นำเสนอผลสรุปการลงมติจากการทำประชาพิจารณ์ ลงหมู่บ้าน ๆ ละ 1 ครั้ง รวม 4 ครั้ง
- ประชุมสรุปผลการทำงาน
- เข้าร่วมเวทีวันที่ 10 ของทุกเดือน

●เครื่องมือ

1. แบบสอบถามใช้ทั้งแบบปรนัย และอัตนัย เพื่อนำข้อมูลไปทบทวนในเวทีชุมชนแต่ละหมู่บ้าน
2. โปรแกรม Microsoft Excel ใช้หาค่าความถี่จากแบบสอบถาม โดยเยาวชน ตามคำแนะนำของอาจารย์มหาวิทยาลัย

- **ระยะเวลาในการดำเนินงาน**

ระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน (นับตั้งแต่อนุมัติโครงการ)

- **งบประมาณในการดำเนินงาน**

200,000 บาท (สองแสนบาทถ้วน)

- **ผลที่คาดว่าจะได้รับ**

1. คนในชุมชนมีประสบการณ์ และเข้าใจกระบวนการในการแก้ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการ
2. พบวิธี หรือรูปแบบการจัดการงานศพ ในแบบที่เหมาะสมกับชุมชน
3. สามารถลดค่าใช้จ่ายงานศพ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บนความสมเหตุสมผล
4. คนในชุมชน และอาจารย์มหาวิทยาลัยเรียนรู้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

- **นิยามศัพท์เฉพาะ**

วันเสียชีวิตในความเชื่อของชาวล้านนา หมายถึง วันที่ไม่สมควรทำพิธีกรรมหรือทำกิจกรรม ส่วนวันเสียชีวิตของการเผาศพ คือวันที่เชื่อว่าไม่สมควรทำพิธีเผาศพหรือฌาปนกิจศพ เพราะถ้าเผาศพในวันที่พระสงฆ์หรือผู้สูงอายุห้ามไว้ อาจทำให้เกิดเรื่องร้ายแรงต่อจากนั้น เช่น การตายต่อกันไปของคนในหมู่บ้าน หากศพแรกทำผิดจากความเชื่ออาจเป็นเหตุให้มีคนเสียชีวิตต่อกันไปอีกหลายราย ความเชื่อนี้แตกต่างกันไปในแต่ละหมู่บ้าน มีจำนวนเงื่อนไขมากน้อยไม่เท่ากัน หากยึดตามความเชื่อให้ครบทุกเงื่อนไขอาจทำให้บางเดือนเหลือวันที่สามารถทำพิธีเผาศพได้เพียงครึ่งเดือนเท่านั้น สำหรับวันที่เชื่อว่าเป็นวันเสียชีวิตของชาวล้านนา เช่น วันอังคาร วันพุธ วันศุกร์ วันเสาร์ วันพระ เป็นต้น

วันเผาศพ หรือวันปลงศพ หรือวันฌาปนกิจศพ หมายถึง วันที่นำร่างผู้เสียชีวิตไปเผาในเมรุที่ฌาปนสถาน หรือสุสาน หรือป่าช้า ในอดีตเคยมีการฝังศพแต่ปัจจุบันไม่พบแล้ว มักเคลื่อนศพด้วยการลากจูงออกจากบ้านผู้เจ้าภาพงานศพไปยังฌาปนสถาน ก่อนเวลา 12.00น. และเสร็จพิธีไม่เกิน 14.00 น.

วันดา หมายถึง วันเตรียมพิธี หรือเตรียมอาหารก่อนวันเผาศพ แต่ถ้าวันเผาศพเป็นวันพฤหัสบดีจะเตรียมงานในวันพุธไม่ได้เนื่องจากเชื่อว่าเป็นวันเสียชีวิต จึงต้องเริ่มเตรียมตั้งแต่วัน

อังคารจึงเรียกว่าวันดาเถาะ เพราะเชื่อว่าวันพุธเป็นวันเสียที่ไม่ควรเป็นวันเตรียมอาหารหรือเครื่องไทยทาน ทำให้จำนวนวันเตรียมความพร้อมเพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็นในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน

สะเปา หมายถึง เรือที่เจ้าภาพจัดหามา แล้วใส่เครื่องไทยทาน โดยหวังว่าผู้ล่องลပ်จะใช้เป็นพาหนะเดินทางไปสู่สรวงสวรรค์ มักเผาไปพร้อมกับปราสาท เพราะเป็นเพียงเรือจำลอง ทำด้วยกระดาษที่ออกแบบให้ดูเหมือนเรือเท่านั้น การเดินทางด้วยเรือก็ไม่ใช่ที่นิยมในบ้านใกล้หีน จึงไม่มีใครขอบูชาเรือไปใช้ในแม่น้ำ

โปรยทาน หมายถึง การสละเงินทองเป็นทานแก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยการโยนเหรียญออกไปให้กับผู้ร่วมพิธีแบบไม่เจาะจง โดยปกตินิยมโปรยทานในพิธีบวชพระ และกระทำก่อนจะเข้าโบสถ์เพื่อแสดงว่าต่อจากนี้ได้สละทรัพย์สินหมดแล้ว แต่บางชุมชนมีพิธีโปรยทาน หรือหว่านสตางค์ในงานศพ ซึ่งผู้สูงอายุชี้แนะว่าเป็นเรื่องไม่สมเหตุสมผล

ถุงข้าวต่วน หมายถึง ถุงย่ามบรรจุข้าวปลาอาหาร และเครื่องใช้ที่จำเป็น แล้วอุทิศให้ผู้ล่องลပ် หวังให้เป็นประโยชน์ในระหว่างการเดินทางที่ผู้ล่องลပ်ยังเดินทางไปไม่ถึงที่หมาย ข้าวปลาอาหารจะถูกลูกหลานนำมาเปลี่ยนในถุงข้าวต่วนทุกวัน จนกว่าจะถึงวันทำพิธีเผาศพ

หลัว หรือ ฟิน หมายถึง ไม้ที่ใช้สำหรับหุงต้มอาหาร เผาศพ หรือเผาปราสาท ในวันแรกที่มีผู้เสียชีวิตในหมู่บ้าน ผู้ชายจะอาสาไปหาหลัวหรือไม้แห้งขนาดพอเหมาะสำหรับการขนย้ายจากป่าชุมชนมายังบ้าน ไม่เล็ก หรือใหญ่จนเกินไป เป็นไม้แห้งที่เหมาะสมแก่การเผาไหม้

ตำเป็นเป็นดีใครหัว ตำตัวเป็นดีใครให้ หมายถึง สำนวนเปรียบเทียบเพื่อเตือนสติว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนอื่นถูกมองว่าเป็นเรื่องน่าหัวเราะ ถ้าปัญหานั้นเกิดขึ้นกับตนเองถูกมองเป็นเรื่องน่าร้องไห้เสียใจ ซึ่งไม่ควรเกิดขึ้นหรือควรลดน้อยถอยลง และถูกนำเสนอให้เห็นภาพปัญหาการจัดการงานศพในชุมชนท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน

ตำเป็นบ่อได้ใครหัว ตำตัวบ่ได้ใครให้ หมายถึง สำนวนเปรียบเทียบเพื่อเตือนสติว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนอื่นไม่มีเรื่องให้ต้องหัวเราะ ถ้าปัญหานั้นเกิดขึ้นกับตนเองก็ไม่มีเรื่องให้ต้องร้องไห้เสียใจจนเกิดกว่าเหตุ ซึ่งควรเกิดขึ้นในชุมชนที่เอื้อเฟื้อกัน(ใช้พูดในลักษณะเพื่อเอื้อเฟื้อและเอื้ออาทรกัน)

สำรับ หมายถึง สังฆทานซึ่งบรรจุปัจจัยที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต เช่น ยาสีฟัน แปรงสีฟัน สบู่ น้ำ นมกล่อง ธูป เทียน เป็นต้น ในหมู่บ้านนี้สำรับมักเป็นถึงน้ำพลาสติกสีเหลือง เพื่อนบ้านจะหิ้วสำรับไปร่วมงานศพในฐานะเจ้าภาพร่วม แล้วเขียนชื่อร่วมเป็นเจ้าภาพบนกระดานในคันทัน แต่ละคันทันจะมีเจ้าภาพมากถึง 60 ราย เพราะมีสำรับหรือสังฆทาน 60 ชุดที่จะถวายแด่พระสงฆ์ วัด และอาจารย์ผู้ประกอบพิธี

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง” ได้ทำการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้รวบรวมเพื่อใช้ประกอบเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย มีประเด็นดังนี้

- แนวคิด
 - แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
 - ระบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
 - ประเด็นปัญหาของชุมชนท้องถิ่นไทย
 - วิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
 - ประชามติ ประชาพิจารณ์ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์
 - การจัดการงานศพในศาสนาพุทธ
- ทฤษฎี
 - ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - แผนที่ความคิด
 - การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและภัยคุกคาม
 - วงจรพีดีซีเอ (PDCA Cycle)
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด

2.1.1 แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

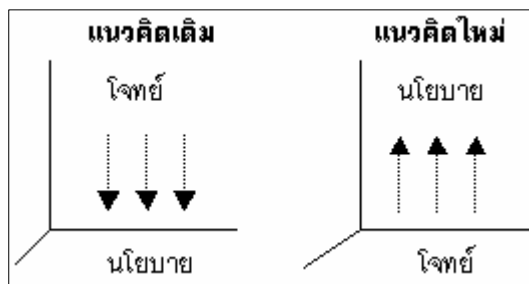
หลายปีที่ผ่านมางานวิจัยในประเทศไทยมักถูกตั้งโจทย์โดยนักวิชาการ หน่วยงานต่างๆ เพียงเพื่อทดสอบทฤษฎีบางอย่างหรือต้องการหาคำตอบบางอย่าง ที่กลุ่มคนเหล่านั้นสนใจหรือเข้าไปทำวิจัยในท้องถิ่น เพื่อการวางแผน กำหนดนโยบายบางอย่าง เพื่อคลี่คลายปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ แต่ก็ยังเป็นที่กังขาว่า ผลงานวิจัย ได้ถูกนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ กับคนส่วนใหญ่หรือไม่ สามารถตอบคำถาม ในชุมชน และนำไปแก้ไขปัญหาได้จริงหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เพราะหลายๆ ปัญหา ยังไม่ได้รับการแก้ไข และในบางปัญหา กลับดูเหมือนว่าจะรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากขาดการคำนึงถึงว่า ชุมชนต้องการจะคลี่คลาย ในสิ่งที่กลุ่มคนภายนอกเข้าไปศึกษาหรือไม่ กล่าวคือ ผู้ที่เกี่ยวข้อง มักจะไม่ได้นำงานวิจัยไปใช้ หรือไม่ตอบสนองกับปัญหาของชุมชนนั่นเอง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงพยายามสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ในการสนับสนุนงานวิจัย คือ “ไม่ว่าเรื่องอะไรก็ตาม ที่จะทำให้วิจัย โจทย์ควรมาจากชุมชนท้องถิ่น ทำแล้ว ก่อให้เกิด ความเปลี่ยนแปลงในชุมชน ทำให้คนในชุมชน ได้เรียนรู้และเก่งขึ้น” บนฐานคิดตาม ความหมาย การวิจัยของศาสตราจารย์เซนต์ จามริก ที่ได้กล่าวไว้ว่า “วิจัยที่แท้จริงนั้น จะต้อง เป็นการวิจัย ที่หมายความว่าถึงการแสวงคำตอบที่เป็นระบบเปิด และเรื่องของการพัฒนา จะต้อง ตั้งโจทย์ที่เป็นระบบเปิด เพราะฉะนั้น นอกจากเข้าไปปัญหา และมองแนวทางในการแก้ปัญหา เราก็มองโจทย์ ในการวิจัยนั้น ซึ่งได้ชี้ช่องทางให้เราเห็นถึง แนวทางการพัฒนา หมายความว่า เป็นการพัฒนาต่อไป เป็นการกำหนดแนวทาง การพัฒนาที่ขึ้นอยู่กับศักยภาพของท้องถิ่น โดยเฉพาะ การทำงานวิจัยในรูปแบบนี้ เราจะต้องมองเงื่อนไข ศักยภาพ เพื่อที่จะให้ท้องถิ่น สามารถ พัฒนาตัวเองต่อไปได้” ท้ายที่สุดแล้ว เมื่อมีงานวิจัย มีข้อมูลและประสบการณ์จากหลายพื้นที่ หลายชุมชนทั่วประเทศเพียงพอ ก็คาดว่าจะสามารถนำไปสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ เพื่อ ผลักดันสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบายในระดับภาค ระดับประเทศ ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นคลี่คลายใน ที่สุด

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นองค์กร นอกกระบบราชการ บริหารงาน โดยอิสระ ภายใต้การกำกับ ของสำนักนายกรัฐมนตรี ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2536 เพื่อให้การ สนับสนุนการวิจัย ด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และงานวิชาการด้านต่างๆ เพื่อการพัฒนา ประเทศ โดยมีการแบ่งเป็นฝ่ายงานต่างๆ ได้แก่ฝ่าย นโยบายชาติ และความสัมพันธ์ข้ามชาติ ฝ่าย 2 เกษตร ฝ่าย 3 สวัสดิภาพสาธารณะ ฝ่าย 4 ชุมชน ฝ่าย 5 อุตสาหกรรม และฝ่ายงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค ได้ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2541 เพื่อให้ดำเนินการ ในฝ่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภายใต้แนวคิดใหม่ เน้นการสร้าง กระบวนการ “ติดอาวุธทางปัญญา” (Empowerment) แก่ชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งเน้นให้ชุมชน ได้ใช้ประโยชน์จากกระบวนการวิจัย หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นกลไกหนึ่ง ในการสร้างบรรยากาศ “การเรียนรู้ของทุกคน ทุกคนเรียนรู้ เรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่” ตาม เจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

ที่สำคัญคือ สกว.ภาค จะต้องเน้นการจัดการ และประสานให้เกิดความเชื่อมโยง ระหว่าง “ปัญหา” (นักวิจัย) และ “พัฒนา” (นักพัฒนา) ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับชาติ ที่ ดำเนินงานแบบแยกส่วน ต่างคน ต่างทำอยู่ ในปัจจุบัน ดังคำขวัญ “สร้างสรรค์ปัญญา พัฒนา ท้องถิ่น” เพื่อให้ “สังคมไทย ได้ใช้ความรู้และข้อมูลที่ต้องการ เชื่อถือได้ ในการแก้ไขปัญหา และ ตัดสินใจ แทนการใช้ความรู้สึก หรืออารมณ์” นำไปสู่ความสามารถ ในการแก้ปัญหา พัฒนา ตนเอง และพึ่งตนเองได้ในชุมชน ท้องถิ่น ตลอดจน การพัฒนาประเทศชาติ ที่ยั่งยืนในที่สุด



ข้อมูลจาก http://www.vijai.org/Tool_vijai/05/01.asp

2.1.2 ระบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ได้กล่าวถึงระบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่นไว้ว่า จะต้องมีส่วนประกอบสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ระบบทรัพยากร ต้องมีระบบทรัพยากรที่มาจากส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น
2. หน่วยงานจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ต้องมีหน่วยงานจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่สามารถเรียนรู้ และพัฒนาศาสตร์และศิลป์ในการจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เชื่อมโยง กับการจัดงานวิจัยในภาพรวมของประเทศ ซึ่งหน่วยจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้ อาจมีหน่วยงานเดียว ดูแลทั้งประเทศ หรืออาจแยกเป็น 2 – 3 หน่วยงาน หรือแยกพื้นที่ดูแลตามความเหมาะสม
3. นักบริหารวิจัยเพื่อท้องถิ่น ต้องมีขึ้นเนื่องจากการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเทศไทยเป็นเรื่องใหม่ นักวิจัยเองยังไม่สันทัด ไม่คุ้นเคย และคนในท้องถิ่นเอง ก็ยังไม่คุ้นเคย จึงต้องการนักบริหารงานวิจัยเข้าไปจัดกระบวนการ แปรความต้องการของชาวบ้านให้เป็นโจทย์วิจัย จัดกระบวนการ เพื่อกำหนดกระบวนการ หรือวิธีวิจัย และแปลผลการวิจัย ตลอดจนนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น ซึ่งนักบริหารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะต้องมีความรู้เฉพาะหลายด้าน ที่แตกต่าง ไปจากนักบริหารงานวิจัยโดยทั่วไป
4. สถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น ต้องมีการจัดตั้ง และส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรวิจัยและเทคโนโลยี เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นกลไก ในการรับใช้ชุมชนท้องถิ่น ในการส่งเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการสร้างฐานความรู้เพื่อท้องถิ่น
5. นักวิจัยเพื่อท้องถิ่น ต้องเป็นนักวิจัยจากหลายหลายสาขาวิชา หลายพื้นฐาน ประสบการณ์ แต่มีส่วนที่เหมือนกัน หรือมีเจตนารมณ์ร่วมกันคือ ต้องการเข้ามาอำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านสร้างความรู้ เพื่อใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นของตน
6. นักวิจัยเชิงทฤษฎี ต้องเข้ามาจับภาพรวม ภาพใหญ่ พัฒนาเป็นทฤษฎีที่สร้างขึ้นเอง ภายในประเทศ จากข้อมูลท้องถิ่น ซึ่งในขณะนี้แทบจะไม่มีทฤษฎีทางสังคมที่สร้างขึ้นเอง ภายในประเทศจากข้อมูลท้องถิ่นเลย

7. ระบบข้อมูลเพื่อการวิจัยท้องถิ่น ต้องถูกนำมาใช้ เนื่องจากข้อมูลส่วนหนึ่ง (ซึ่งเป็นข้อมูลส่วนใหญ่ที่ต้องการ) คือ ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชาวบ้านทั่วประเทศ ประเด็นที่สำคัญ คือ ความแม่นยำและทันสมัยของข้อมูล จะต้องมีการจัดเก็บและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ และมีการประมวลและใช้ข้อมูลในแต่ละท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์

ระบบการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเทศไทย ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น จึงยังต้องการการพัฒนาอีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการบริหารจัดการ จึงควรเป็นระบบเปิด ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว เป็นการนำไปสร้างความรู้ เท่ากับว่าผู้ที่เกี่ยวข้องต้องช่วยกันพัฒนาระบบนี้ โดยมีเป้าหมายอันยิ่งใหญ่ คือ “สังคมไทย มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน บนฐานความรู้ และการสร้างความรู้ในทุกส่วนของสังคม”

ข้อมูลจาก <http://www.geocities.com/db2545/book1/03.html>

2.1.3 ประเด็นปัญหาของชุมชนท้องถิ่นไทย

รศ.ดร.อรรณ โอภาสพัฒนกิจ เขียนบทความในจดหมายข่าว งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-กุมภาพันธ์ 2552 หน้า 24 ได้สะท้อนให้เห็นว่าโครงการวิจัยตลอด 10 ปีมีเกือบ 1,400 โครงการ สามารถประมวลประเด็นปัญหาและสอดคล้องกับหมวดหมู่งานวิจัยในเว็บไซต์ vijai.org ดังนี้ 1) ประเด็นการศึกษา 2) ประเด็นเด็ก เยาวชน ครอบครัว 3) ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 4) ประเด็นสังคม 5) ประเด็นการบริหารจัดการท้องถิ่น 6) ประเด็นศิลปวัฒนธรรม 7) ประเด็นการเกษตร 8) ประเด็นหนี้สินและความยากจน 9) ประเด็นสุขภาพ 10) ประเด็นเศรษฐกิจชุมชน 11) ประเด็นท่องเที่ยว

การได้มาของประเด็นข้างต้น เกิดจากการวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชนที่มีชาวบ้านเป็นเจ้าภาพหลัก เป็นการวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มคนที่เห็นปัญหา และมีจิตอาสาที่จะเข้ามาร่วมแก้ไขปัญหา ซึ่งข้อมูลนี้นำไปสู่การกำหนดโจทย์วิจัย ผลที่คาดว่าจะเกิดแน่นอนจากการวิจัย และแผนปฏิบัติการที่เป็นจริง เพราะเป็นการตัดสินใจร่วมของชาวบ้านที่เป็นเจ้าภาพหลัก มีส่วนดำเนินการ และส่งผลในการแก้ปัญหาของชาวบ้านอย่างแท้จริง

2.1.4 วิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ นำเสนอวิธีวิทยาของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในจดหมายข่าวงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-กุมภาพันธ์ 2552 หน้า 29 ว่าวิธีวิทยาของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาจากองค์ประกอบ 3 ส่วนที่สำคัญคือ 1) งานวิจัยวิชาการ 2) งานพัฒนา และ 3) วิธีแบบชาวบ้าน

งานวิจัยวิชาการ คือ งานที่รักษาแก่นของขั้นตอนที่จำเป็นของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ อาจมีการตัดออก/ลดทอน/ทดแทน/แปรรูป เช่น นักวิจัยที่เป็นชาวบ้านจะไม่เตรียมฐานความรู้

ด้วยการทบทวนวรรณกรรม (Review Literature) แต่จะใช้การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เข้ามาทดแทน

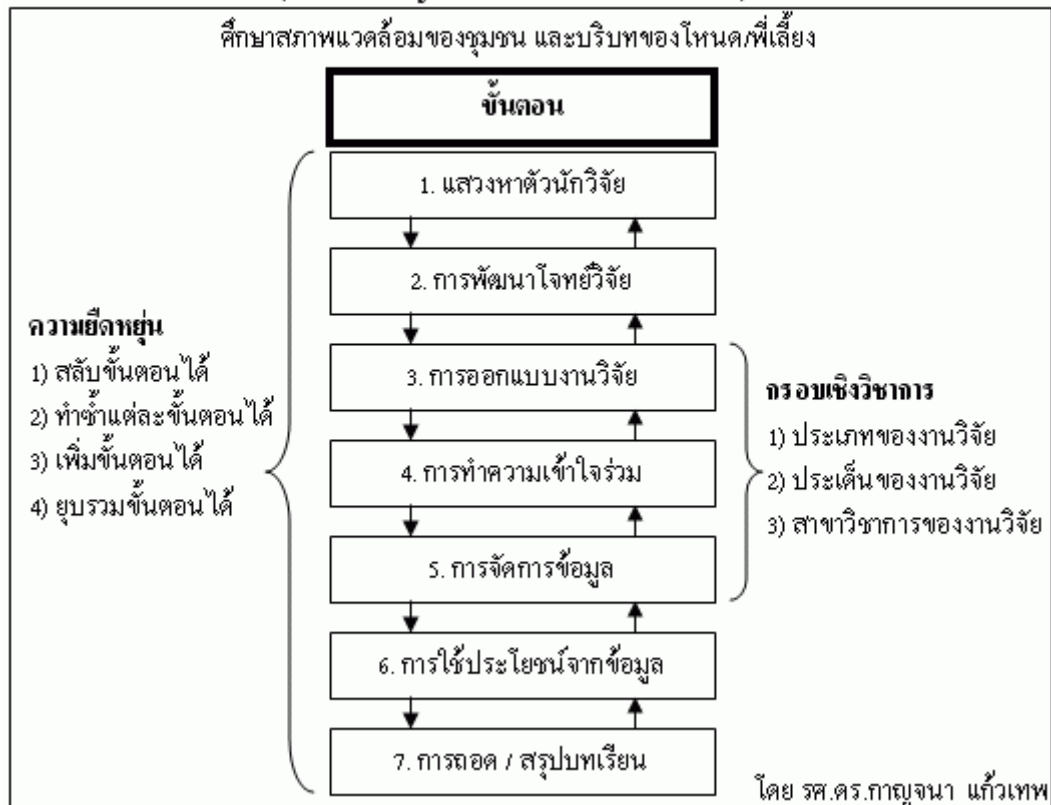
งานพัฒนา คือ การรักษาเป้าหมายที่จะนำเอาความรู้ที่ค้นพบไปค้นคิดกิจกรรม เพื่อการปรับปรุง/แก้ไขสภาพแวดล้อมให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีอย่างมีแผน/มีข้อมูล-ข้อเท็จจริง

รองรับ (Planned Change)

วิถีชาวบ้าน คือ นักวิจัยชาวบ้านที่มีวิธีคิดแตกต่างไปจากนักวิจัย/นักพัฒนา ดังนั้นทุกขั้นตอนจึงต้องกำกับด้วยวิธีแบบชาวบ้าน เพื่อให้ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (Applicable)

ขั้นตอนวิธีวิทยาการวิจัยโดยสรุปมี 7 ขั้นตอน โดยขั้นตอนเหล่านี้จะเน้นไปที่คุณลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ต่างไปจากวิธีวิทยาของการวิจัยแบบวิชาการทั่วไป มีดังนี้ 1) การแสวงหาตัวนักวิจัย 2) การพัฒนาโจทย์วิจัย 3) การออกแบบงานวิจัย 4) การทำความเข้าใจร่วม 5) การจัดการข้อมูล 6) การใช้ประโยชน์จากข้อมูล 7) การถอด/สรุปบทเรียน โดยขั้นตอนเหล่านี้สามารถปรับหรือมีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของประเด็น พื้นที่ หรือ กระบวนการ เช่น สลับขั้นตอนได้ ทำซ้ำแต่ละขั้นตอนได้ เพิ่มขั้นตอนได้ หรือยุบรวมขั้นตอนได้ แม้ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นถูกจัดว่าเป็นงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) แต่ในวิธีวิทยาทั้ง 7 ขั้นตอนนั้นมีอยู่ 3 ขั้นตอนที่ยังสอดคล้องกับวิธีวิทยาของการวิจัยเชิงวิชาการทั่วไป คือขั้นตอนที่ 3 ถึง 5 ที่มีกรอบเชิงวิชาการที่ต้องคำนึงถึง คือ ประเภทของงานวิจัย ประเด็นของงานวิจัย และสาขาวิชาการของงานวิจัย

วิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-Based Research Methods)



2.1.5 ประชาคมติ ประชาพิจารณ์ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

ประชามติ (Referendum) คือ กระบวนการที่รัฐขอปรึกษาทางตรงจากประชาชนในการตัดสินใจเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เห็นว่ากระทบถึงประโยชน์ของประเทศไทย

ประชาพิจารณ์ (Public Hearing) คือ กระบวนการที่รัฐขอรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเพื่อเป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เห็นว่ากระทบถึงประโยชน์ของประเทศไทย

แบบสอบถาม (Questionnaire Form) คือ เครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้ตอบเติมคำตอบด้วยตนเองประกอบด้วยคำถามข้อเดียวหรือหลายข้อรวมกัน ลักษณะของคำถามอาจอยู่ในรูปคำถามปลายเปิด เติมคำ เลือกคำตอบเดียว เลือกหลายคำตอบ สรุปรายการ หรือแบบมาตราส่วนประมาณค่า

ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน ดังนี้ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ 2) กำหนดหมวดหมู่ และประเด็นหลัก 3) แจกแจงให้เป็นประเด็นย่อย 4) กำหนดขอบเขตข้อคำถาม 5) กำหนดประเภทและรูปแบบของคำถาม 6) ตรวจสอบความสอดคล้อง 7) จัดทำแบบสอบถามฉบับร่าง 8) ทดลองใช้ ประเมินผล และปรับปรุง 9) จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) คือ เครื่องมือที่สร้างขึ้น เพื่อให้ผู้ถามบันทึกข้อมูลที่ได้จากผู้ถูกสัมภาษณ์ มี 2 แบบ ดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง คือ การออกแบบคำถามที่ถูกระบุและจัดเรียงตามลำดับก่อนหลังไว้แล้ว ซึ่งประเด็นคำถามจะมีกรอบที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ชัดเจน 2) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง คือ การตั้งคำถามตามลักษณะของผู้ตอบที่ไม่ถูกกำหนดในรายละเอียดไว้ล่วงหน้า มีความยืดหยุ่นทั้งประเด็น เวลา ขอบเขต และเนื้อหา เหมาะกับการศึกษาเฉพาะกรณีที่ผู้ตอบมีลักษณะพิเศษที่มีในแต่ละบุคคล

การสำรวจความเห็นสาธารณะ (Poll) คือ กระบวนการที่ใช้ในการขอทราบความคิดเห็นของกลุ่มคนที่ต้องการสำรวจความนิยมต่อการกระทำ ตัวบุคคล พรรคการเมืองหรือสินค้า

วิธีการออกเสียง คือ การได้มาซึ่งผลการลงมติเลือกตัวเลือกซึ่งมีวิธีการทำได้ 7 วิธี คือ 1) กากบาทในช่องตัวเลือกบนกระดาษ 2) เขียนตัวเลือกบนกระดาษ 3) ใช้ดินสอฝนทึบในช่องตัวเลือกบนกระดาษ 4) กดปุ่มตัวเลือกผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ 5) กดปุ่มตัวเลือกผ่านจอสัมผัส 6) ใช้คีตโยกตามตัวเลือก 7) ใช้ยกมือตามตัวเลือก

2.1.6 การจัดการงานศพในศาสนาพุทธ

การจัดการงานศพในปัจจุบันมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามความเชื่อ ซึ่งความเชื่อที่แตกต่างอย่างชัดเจนคือศาสนา ในศาสนาพุทธจะมีพระสงฆ์สวดอภิธรรมทุกคืน ในศาสนาคริสต์มีบาทหลวงเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ในศาสนาอิสลามนิยมจัดการศพให้แล้วเสร็จใน 24 ชั่วโมง

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนับถือศาสนาพุทธ แต่ความเชื่อเรื่องการจัดการงานศพในศาสนาพุทธก็ยังมี ความแตกต่างกัน โดยเฉพาะความแตกต่างของพิธีกรรมในกรุงเทพฯ ในอำเภอเมืองของแต่ละจังหวัด และในหมู่บ้านรอบนอก ความช่วยเหลือเกื้อกูลจะลดหลั่นกันไป สำหรับในกรุงเทพฯ นิยมนำศพไปทำพิธีที่วัด โดยมีผู้รับเหมาทำธุรกิจเกี่ยวกับงานศพทำหน้าที่จัดการดูแลให้ทุกอย่าง เจ้าภาพมีหน้าที่ไปร่วมประกอบพิธีทางศาสนาในเวลาค่า ต้องการแบบใดเลือกได้ตามงบประมาณของเจ้าภาพ แต่ในหมู่บ้านรอบนอกไม่มีเงินทองก็ยังประกอบพิธีทางศาสนาได้ มีเพื่อนบ้านไปช่วยเหลือทุกเช้าค่า โดยไม่มีค่าตอบแทนเพราะทุกคนไปด้วยใจ หลังพิธีฌาปนกิจก็จะมีเงินสมากที่เพื่อนบ้านจ่ายเป็นเงินช่วยเหลือมีให้ต้องเดือดร้อนจนเกินจะแก้ไข

จากนิตยสารเนชั่นแนล จีโอกราฟฟิก (National Geographic) ฉบับภาษาไทย ฉบับประจำเดือน พฤษภาคม 2552 หน้า 133 ที่นายราชศักดิ์ นิลศิริ ได้พูดคุยกับทีมวิจัย 3 ท่าน แล้วนำไปประกอบการเขียนบทความ ได้นำเสนอบทสัมภาษณ์ของผู้ทำธุรกิจหลังความตายในลักษณะวันสต็อปเซอร์วิส (One Stop Service) ที่อำนวยความสะดวกในการจัดการงานศพแก่เจ้าภาพทุกอย่าง ซึ่งเป็นไปได้ และเป็นอยู่ในเมืองหลวง แต่กลับมีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับงานศพในชนบทที่ตั้งศพทำพิธีในบ้าน เจ้าภาพต้องเป็นผู้จัดการทุกอย่าง และหลายครอบครัวจัดงานเป็นครั้งแรกในชีวิต ไม่มีความชำนาญ ไม่เข้าใจ ไม่อยู่ในภาวะพร้อม ทุกปัญหาประดังประเดเข้ามา แต่สิ่งที่ในเมืองหลวงขาดหายไปคือกำลังใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนบ้านพร้อม

ใจช่วยเหลือตั้งแต่เช้าจรดเย็น ผู้สูงอายุ แม่บ้าน พ่อบ้านมากันครบ ช่วยงานในบ้าน งานครัว งานขนของ งานการเงิน งานวัด และอีกสารพัด

ประเด็นค่านิยมที่แตกต่างกัน กระแสนิยมที่ไหลไปมาระหว่างกัน แต่กระแสใดจะอยู่ กระแสใดจะไป อะไรคือสิ่งที่ควรเป็น อะไรคือสิ่งที่เป็นอย่าง ล้วนแต่เป็นคำถามที่คนในชุมชน ร่วมกันเป็นผู้ตั้งคำถามและเป็นผู้ให้คำตอบ แล้วยังเป็นผู้เฝ้ามองในสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น มีผู้ที่กล้า ลุกขึ้นมาเรียกร้องหาความพอดีพอประมาณ มองในสิ่งที่กำลังเปลี่ยนแปลงได้เปลี่ยนไปและ พยายามจะปรับทิศทางให้กับการเปลี่ยนแปลงนั้น เมื่อใดจะหยุดการวิวัฒนาการหรือจะไม่มี วันหยุด ทุกประเด็นมีคำถามและมีคำตอบบนความสมเหตุสมผลเสมอ ตั้งอยู่บนความเห็นชอบ ร่วมกันในสังคม ความเหมาะสมที่ขึ้นอยู่กับกาลเทศะและบริบทแวดล้อมเป็นที่ตั้ง

2.2 ทฤษฎี

2.2.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด รวมถึงการพัฒนาและบริหารประเทศ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ทางสายกลาง คำนึงถึง ความ พอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และ คุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นมุมมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

- 3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

- 3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้อง เป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

- 3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการ เปลี่ยนแปลงด้านต่างๆที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4.เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5.แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ในทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี
ข้อมูลจาก <http://www.sufficiencyeconomy.org>

2.2.2 แผนที่ความคิด

แผนที่ความคิด (MIND MAP) คือการนำเอาทฤษฎีที่เกี่ยวกับสมองไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด การเขียนแผนที่ความคิด (MIND MAP) นั้น เกิดจากการใช้ทักษะทั้งหมดของสมอง หรือเป็นการทำงานร่วมกันของสมองทั้ง 2 ซีก คือสองซีกซ้ายและซีกขวา ซึ่งสมองซีกซ้ายจะทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ คำ ภาษา สัญลักษณ์ ระบบ ลำดับ ความเป็นเหตุผลการตรรกวิทยา ส่วนสมองซีกขวากจะทำหน้าที่สังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ความงาม ศิลปะ จังหวะ โดยมีแถบเส้นประสาทคอร์ปัสคัลโลซัมเป็นเสมือนสะพานเชื่อม

ความเป็นมาของแผนที่ความคิด

โทนี บูซาน (Tony Buzan) เป็นชาวอังกฤษ เป็นผู้ได้รับริเริ่ม พยายามนำเอาความรู้เรื่องสมองมาปรับใช้กับการเรียนรู้ของเขา โดยพัฒนาการจากการจดบันทึกแบบเดิมที่จดบันทึกเป็นตัวอักษรเป็นบรรทัด ๆ เป็นแถว ๆ ใช้ปากกาหรือดินสอสีเดียวมาเป็นการบันทึก ด้วยคำ ภาพ สัญลักษณ์ แบบแผ่เป็นรัศมีออกรอบ ๆ ศูนย์กลางเหมือนกับการแตกแขนงของกิ่งไม้โดยใช้สีเส้นต่อมาเขาก็พบว่าวิธีที่เขาใช้นั้นสามารถนำไปใช้กับกิจกรรมอื่นในชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงานได้ด้วย เช่น ใช้ในการวางแผน การตัดสินใจ การช่วยจำ การแก้ปัญหา การนำเสนอ การเขียนหนังสือ เป็นต้น ซึ่งโทนี บูซาน ได้เขียนหนังสือ Use your Head (ใช้หัวคิด) และ Get Ahead (ใช้หัวลุย) ร่วมกับแวนด้า นอร์ท (Vanda North) และนายธัญญา ผลอนันต์ ผู้แปลเป็นฉบับภาษาไทย ซึ่งเป็นผู้นำแนวคิด วิธีการนำเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย ผู้เขียนได้มีโอกาสศึกษาเรื่องนี้กับคุณธัญญา ผลอนันต์ และพบว่าวิธีการของ MIND MAP นั้นสามารถนำไปใช้ได้ทั้งชีวิตส่วนตัวและการทำงานจริง และเห็นว่าถ้านำแนวคิด เทคนิค วิธีการนี้ขยายผลในการศึกษาน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับผู้ที่ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้ เริ่มตั้งแต่การวางแผนจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนนั้นจะสามารถพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ ศาสตร์

และศิลปะด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น สามารถช่วยคิด จำ บันทึก เข้าใจ เนื้อหา การนำเสนอข้อมูลและช่วยแก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องที่ สนุกสนาน มีชีวิตชีวายิ่งขึ้น

หลักการทำแผนที่ความคิด

1. เริ่มต้นด้วยภาพสี่ตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษ ภาพ ๆ เดียวมีค่ากว่าคำพันคำ ช้ายังช่วยให้ เกิดความคิดสร้างสรรค์และเพิ่มความจำมากขึ้นด้วย

2. ใช้ภาพให้มากที่สุด ในแผนที่ความคิดของคุณตรงไหนที่ใช้ภาพได้ให้ใช้ก่อนคำสำคัญ (Key Word) หรือรหัส เป็นการช่วยการทำงานของสมอง ดึงดูดสายตาและช่วยจำ

3. ควรเขียนคำสำคัญบรรจงตัวใหญ่ ๆ เป็นภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ เพื่อที่ว่าย้อนกลับมาอ่านใหม่จะให้ภาพที่ชัดเจน สะดุดตาอ่านง่าย และก่อผลกระทบต่อความคิดมากกว่า การใช้เวลาเพิ่มอีกเล็กน้อยในการเขียนตัวใหญ่ อ่านง่าย ชัดเจน จะช่วยให้เราสามารถประหยัดเวลาได้ เมื่อย้อนกลับมาอ่านใหม่อีกครั้ง

4. เขียนคำสำคัญเหนือเส้นและแต่ละเส้นต้องเชื่อมต่อกับเส้นอื่น ๆ เพื่อให้ MIND MAP มีโครงสร้างพื้นฐานรองรับ

5. คำสำคัญ ควรจะมีลักษณะเป็น "หน่วย" โดยคำสำคัญ 1 คำต่อเส้น 1 เส้น คำละเส้น เพราะจะช่วยให้แต่ละคำเชื่อมโยงกับคำอื่น ๆ ได้อย่างอิสระเปิดทางให้ MIND MAP คล่องตัว และยืดหยุ่นมากขึ้น

6. ระบายสีให้ทั่วแผนที่ความคิด เพราะสีช่วยยกระดับความจำ เพลินตา กระตุ้นสมอง ชีขงวา

7. เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ควรปล่อยให้หัวคิดมีอิสระมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อย่ามัวคิดว่า จะเขียนลงตรงไหนดีหรือว่าจะใส่หรือไม่ใส่อะไรลงไปเพราะล้วนแต่จะทำให้งานล่าช้าอย่างน่าเสียดาย (โทนี บูซาน เขียน รัชญา ผลอนันต์ แปลและแปลงเป็นไทย อ้างถึง ใช้หัวคิด : 2540)

วิธีการเขียนแผนที่ความคิด

1. เตรียมกระดาษเปล่าที่ไม่มีเส้นบรรทัดและวางกระดาษภาพแนวนอน

2. วาดภาพสี่หรือเขียนคำหรือข้อความที่สื่อหรือแสดงถึงเรื่องจะทำ MIND MAP กลางหน้ากระดาษโดยใช้สีอย่างน้อย 3 สีและต้องไม่ตีกรอบด้วยรูปทรงเรขาคณิต

3. คิดถึงหัวเรื่องสำคัญที่เป็นส่วนประกอบของเรื่องที่ทำแผนที่ความคิดโดยให้เขียนเป็นคำที่มีลักษณะเป็นหน่วย หรือเป็นคำสำคัญ (Keyword) สั้น ๆ ที่มีความหมาย บนเส้นซึ่งเส้นแต่ละเส้นจะต้องแตกออกมาจากศูนย์กลางไม่ควรเกิน 8 กิ่ง

4. แยกความคิดของหัวเรื่องสำคัญแต่ละหัวเรื่องในข้อ 3 ออกเป็นกิ่งหลาย ๆ กิ่ง โดยเขียนคำหรือวลีบนเส้นที่แตกออกไป ลักษณะของกิ่งควรเอนไม่เกิน 60 องศา

5. แยกความคิดรองลงไปที่เป็นส่วนประกอบของแต่ละกิ่ง ในข้อ 4 โดยเขียนคำหรือวลีเส้นที่แตกออกไป ซึ่งสามารถ แยกคิดความคิด ออกไปได้เรื่อย ๆ ตามที่ความคิดจะไหลออกมา

6. การเขียนคำ ควรเขียนด้วยคำที่เป็นคำสำคัญ (Keyword) หรือคำหลัก หรือเป็นวลีที่มีความหมายชัดเจน

7. คำ วลี สัญลักษณ์ หรือรูปภาพใดที่ต้องการเน้นอาจใช้วิธีการทำให้เด่นเช่น การล้อมกรอบ หรือใส่กล่อง เป็นต้น

8. ตกแต่งแผนที่ความคิด ที่เด็กเขียนด้วยความสนุกสนานทั้งเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและเรื่องใกล้ในระดับ ป.3, ป.4 ซึ่งให้ทั้งภาพและแนวคิดที่เชื่อมโยงต่อกัน

ข้อมูลจาก <http://school.obec.go.th/pongsanthong/Kanitsat-2/mindmap.htm>

2.2.3 การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและภัยคุกคาม

การวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชน หรือการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและภัยคุกคามของชุมชน (SWOT = Strength, Weakness, Opportunity และ Threat) คือ การสำรวจตรวจสอบสภาพภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอก เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวางแผน เพื่อให้แผนนั้นได้ใช้ประโยชน์สิ่งที่มีอยู่และแก้ปัญหาที่ไม่พึงประสงค์ โดยอาศัยปัจจัยทั้งจากภายในและภายนอกมาเป็นฐานคิดสำหรับกำหนดแผนงานโครงการ

ปัจจัยภายในประกอบด้วยจุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อน (Weakness)

จุดแข็ง หมายถึง สิ่งที่มีอยู่เองแล้วโดยพิจารณาจากความสำเร็จในมิติต่างๆ เช่น ทำเลที่ตั้ง ฐานะทางการเงิน ความสามารถของบุคลากร ความเป็นทีม คุณภาพบริการ ประเพณีวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

จุดอ่อน หมายถึง สิ่งที่มีอยู่เองแล้วโดยพิจารณาจากปัญหาหรืออุปสรรคในมิติต่างๆ เช่น ระเบียบกฎเกณฑ์ ขั้นตอนที่ซับซ้อน การเริ่มต้นใหม่ ความหลากหลายของคน เป็นต้น

ปัจจัยภายนอกประกอบด้วยโอกาส (Opportunity) และภัยคุกคาม (Threat)

โอกาส หมายถึง สิ่งที่อยู่ภายนอกโดยพิจารณาถึงความเป็นประโยชน์หรือสนับสนุนเป้าหมายของชุมชน เช่น การเมือง การรวมการปกครอง กฎหมาย ราคาน้ำมัน ค่าเงินบาท คู่แข่ง เป็นต้น

ภัยคุกคาม หมายถึง สิ่งที่อยู่ภายนอกโดยพิจารณาว่าเป็นอุปสรรคต่อเป้าหมายของชุมชน เช่น การเมือง การรวมการปกครอง กฎหมาย ราคาน้ำมัน ค่าเงินบาท คู่แข่ง เป็นต้น

2.2.4 วงจรพีดีซีเอ (PDCA Cycle)

แนวคิดเกี่ยวกับวงจรพีดีซีเอ เริ่มโดยนักสถิติ ชื่อนายวอลเทอร์ ชิวฮาร์ต (Walter A. Shewhart) พัฒนาจากการควบคุมกระบวนการเชิงสถิติที่ห้องปฏิบัติการเบล (Bell Laboratories) ในสหรัฐอเมริกาเมื่อทศวรรษ 1930 ในระยะแรกวงจรดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันในชื่อ "วงจรชิวฮาร์ต (Shewhart Cycle)" จนราวทศวรรษที่ 1950 ได้เผยแพร่อย่างกว้างขวางโดยดร. เดมมิง (Dr. W. Edwards Deming) ปรมาจารย์ด้านการบริหารคุณภาพ หลายคนจึงเรียกววงจรนี้ว่า "วงจรเดมมิง (Deming Cycle)"

เริ่มแรกวงจรเดมมิงเน้นความสัมพันธ์ 4 ฝ่าย ที่ดำเนินธุรกิจอย่างมีคุณภาพ และคำนึงถึงความพึงพอใจของลูกค้า คือ ฝ่ายออกแบบ ฝ่ายผลิต ฝ่ายขาย และฝ่ายวิจัย ที่ทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ตอบสนองการยกระดับคุณภาพของสินค้า และความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลง

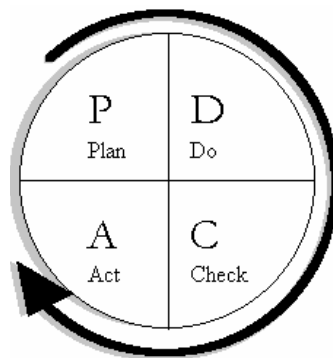
วงจรเดมมิงถูกดัดแปลงให้เข้ากับวงจรการบริหาร ซึ่งมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติ ขั้นตอนการตรวจสอบ และขั้นตอนการดำเนินการให้เหมาะสม ต่อมามีการใช้ตัวอักษรย่อว่า P D C และ A ซึ่งมาจากคำว่า Plan , Do , Check และ Action ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

P=Plan คือ การวางแผนในการดำเนินการ

D=Do คือ การลงมือทำตามแผนที่วางไว้

C=Check คือ การตรวจสอบผลการดำเนินการกับแผน

A=Action คือ การยึดถือปฏิบัติ หากการดำเนินการบรรลุตามแผน แต่หากไม่บรรลุตามแผนให้หาสาเหตุ และวางแผนแก้ไขใหม่



2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 นายอินแก้ว เรือนปานันท์, นางวิไลวรรณ เทพอด และคณะ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดระเบียบสังคม บ้านดง ตำบลนาทราย อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง” แล้วพบว่า กระแสการพัฒนาที่ถาโถมเข้าสู่ชุมชนส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนจากการดำเนินชีวิตที่พึ่งพาตนเองไปเป็นการดำเนินชีวิตตามกระแสบริโภคนิยมอย่างฟุ้งเฟ้อ ประเด็นสำคัญที่ศึกษา คือการจัดงานศพ เมื่อศึกษาหาข้อมูลงานศพในอดีตถึงปัจจุบันก็พบว่าการจัดงานศพในปัจจุบัน คำนึงถึงหน้าตา แล้วลูกหลานก็อยากทำอะไรให้คนตายเป็นครั้งสุดท้ายเป็นการให้เกียรติคนตาย ทุกอย่างจึงเป็นทุนที่มีแต่ไหลออก เมื่อรู้ถึงสภาพปัญหา และเหตุแห่งปัญหา จึงหาแนวร่วมเข้ามาร่วมกันขับเคลื่อนงานวิจัย เปิดเวทีประชาคม ระดมพลังแก้ปัญหาของหมู่บ้าน มีการตั้งคำถามในเวทีว่า “หมู่บ้านเรามีปัญหาหลายอย่างเกิดขึ้น ถ้ามีคนมาชวนทำวิจัยเพื่อค้นหาทางออก พวกเราจะทำร่วมกันหรือเปล่า”

การจัดเวทีระดับหมวดบ้านในหมู่บ้าน โดยใช้คำถามสำคัญคือ “แล้วเราจะลดค่าใช้จ่ายอะไรก่อน” ทำให้ทุกคนมีโอกาสร่วมแลกเปลี่ยน หาทางออกในชุมชนโดยคนในชุมชนและใช้วิธีแก้ปัญหาในชุมชน แล้วก็พบว่าสิ่งจำเป็นที่ต้องแก้ไขเป็นอันดับหนึ่งคือ การลดการดื่มสุรในงานศพ เพราะมีผลพวงมากมาย อาทิ ปัญหาทะเลาะวิวาท ปัญหาอุบัติเหตุ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาครอบครัว และเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีต่อเยาวชน ผู้มีส่วนขับเคลื่อนที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งคือพระสงฆ์ ซึ่งช่วยในการประชาสัมพันธ์ชี้แจงและกระตุ้นการลดเหล้าในงานศพทุกครั้ง และถือเป็นข้อตกลงว่า ถ้างานศพไหนมีเหล้าพระสงฆ์จะไม่รับนิมนต์

ผลการดำเนินงานและจัดบันทึกไประยะหนึ่งพบว่าค่าใช้จ่ายในงานศพแต่ละศพลดลงอย่างเห็นได้ชัด จึงขยับไปทำเรื่องการต่อโลง และทำปราสาทเพื่อหวังลดค่าใช้จ่าย ต่อจากนั้นก็เน้นการจัดทำอาหารที่ทำจากผักมากขึ้น การวิจัยครั้งนี้ส่งผลให้เกิดการจัดท่างานศพในรูปแบบใหม่ เกิดมาตรการชุมชน ขยับไปพูดคุยในประเด็นอื่นเช่นงานแต่งงาน เกิดการเรียนรู้และเห็นประโยชน์ของการทำบุญในครัวเรือน ปัจจุบันมีการขยายประเด็นการลดเหล้าในงานศพไปถึงระดับตำบล อำเภอ และจังหวัดตามลำดับ

2.3.2 พระปลัดอินันท์ อภิปัญโญ, นายเชติพันธ์ ดาน้อย และคณะ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของชุมชน โดยองค์กรสงฆ์และประชาชนอำเภอหาดมื่น จังหวัดน่าน” แล้วพบว่าเมื่อเริ่มต้นศึกษาในครั้งแรกได้เห็นค่านิยมทางสังคมที่ฟุ้งเฟ้อ การจัดงานศพที่แสดงฐานะทางสังคม หรือหน้าตาของเจ้าภาพ มีพิธีกรรมและขั้นตอนที่แตกต่างกันไป การสวดศพก็ยิ่งแตกต่างกันบางหมู่บ้านสวดหนึ่งชั่วโมงแต่บางหมู่บ้านสวดครึ่งชั่วโมง ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามที่ฝังรากลึกในเรื่องวันดี วันเสียก็แตกต่างกันและมีมากหากไปเผาในวันห้ามเผาก็จะถูกเรียกว่าทำชิตบ้านชิตเมือง การเชื่อฤกษ์ยามมากเป็นผลให้สูญเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเก็บศพเกินความจำเป็น

ทีมวิจัยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเจาะลึกลงไปในระดับอำเภอและตำบล เมื่อได้ข้อมูลมาในระดับหนึ่ง จึงจัดทำแบบสอบถามลงไปใน 48 หมู่บ้านถึง 400 ชุด โดยวิธีสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านละ

10 - 15 ชุด เพื่อนำข้อมูลมาใช้อ้างอิงในการทำงาน แล้วเชิญผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้านมาแลกเปลี่ยนเพื่อหาแนวทาง และร่วมกำหนดรูปแบบพิธีกรรมที่เหมาะสม สำหรับการยกย่องพิธีกรรมของอำเภอได้มีการจัดเวทีหารูปแบบการจัดพิธีกรรมงานศพที่เกี่ยวข้องกับ 5 กิจกรรมสำคัญ คือ 1) การจัดสถานที่จัดโต๊ะหมู่บูชา 2) การสวดพระอภิธรรม 3) การถวายครีวตานหรือเทียนตาน 4) พิธีฌาปนกิจศพในป่าช้า 5) การสังคบ้านหรือการสูตรเขื่อน

ผลการทำวิจัยพบว่า ฝ่ายฆราวาสเริ่มคลี่คลายความมุงหวังที่มีมานาน ความเชื่อถูกลดทอน พิธีกรรมกระชับขึ้น มีรูปแบบใกล้เคียงกันทั้งตำบล และค่าใช้จ่ายเริ่มลดลง เดิมค่าใช้จ่ายเฉลี่ยวันละ 12,000 บาทได้ลดลงเหลือประมาณ 7,000 - 8,000 บาท ระยะเวลาเก็บศพก็ลดเหลือประมาณ 3 - 5 วัน ทั้งหมดเป็นความเปลี่ยนแปลงและภาคภูมิใจต่อการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของชุมชนคนนาหมื่น

2.3.3 ดร.สุชิน เพ็ชรักษ์ ได้นำเสนอการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและเยาวชนร่วมกับพันธมิตรภาครัฐและเอกชนตลอดหลายปีที่ผ่านมาและมีความต่อเนื่องจวบจนทุกวันนี้ เรื่องราวทั้งหมดถูกเรียบเรียงไว้ในหนังสือ “บ้านสามขาชุมชนแห่งการเรียนรู้” ของสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร บันทึกการพัฒนาชุมชนครั้งนี้เริ่มต้นในปีพ.ศ.2544 โดยเริ่มต้นจากการฝึกอบรมครูของชุมชนในการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) แล้วตามด้วยการจัดค่ายอบรมคอมพิวเตอร์ให้กับเยาวชนและผู้ปกครองของหมู่บ้าน

ปีพ.ศ.2544 มูลนิธิศึกษาพัฒนาบริจาคเครื่องคอมพิวเตอร์ และมูลนิธิไทยคมได้ติดตั้งอินเทอร์เน็ตผ่านดาวเทียมให้ที่โรงเรียนบ้านสามขา เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขาที่ดูแลโดยเยาวชนในหมู่บ้าน จัดกิจกรรมอบรมการใช้ การซ่อมบำรุง การพัฒนาเว็บไซต์ การสืบค้นข้อมูล และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชน จากการนำทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญาไปใช้ในชุมชนร่วมกับใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือได้นำไปสู่ “ความรู้และปัญญา” ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาหลายประการระหว่างปีพ.ศ.2544 - 2546 ได้แก่ 1) วิเคราะห์ปัญหาหนี้สิน และแก้ไขด้วยการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย 2) พัฒนาทักษะของเยาวชนด้วยการจัดค่ายการบ้าน ค่ายภาษาอังกฤษ ค่ายคอมพิวเตอร์ 3) สืบสานภาษาท้องถิ่นด้วยการจัดค่ายภาษาล้านนาที่สอนโดยผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ที่นำไปสู่การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นภาษาล้านนาในโรงเรียน และศึกษาเรื่องสมุนไพรจนพัฒนาไปเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ 4) จัดตั้งธนาคารสมองเพื่อให้ผู้ที่ทำประโยชน์ต่อชุมชนกู้เงินไปลงทุนในอัตราดอกเบี้ยต่ำ 5) ค่ายวิปัสสนาที่เน้นการฝึกสมาธิให้มีสติและรู้จักตนเองให้ดีขึ้น 6) โครงการพัฒนากิจการร้านค้าชุมชน 7) เรียนรู้การบริหารจัดการที่ฟักในชุมชน และโครงการที่ฟักแรมระยะยาว (Long Stay) 8) เรียนรู้การจัดการแหล่งน้ำ 9) โครงการจัดการข้อมูลข่าวสาร และโครงการพัฒนาวิทยุชุมชนโดยเยาวชน

องค์ประกอบหนึ่งของความสำเร็จ คือ ความมุ่งมั่นในการพัฒนาชุมชนโดยชาวบ้านในหมู่บ้าน และการจุดประกายการเรียนรู้ในชุมชนจนกลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice : CoP) ที่ใช้ความรู้เป็นฐานคิด และต่อยอดในชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีบทเรียนของ

การพัฒนาที่คนในชุมชนเป็นกำลังสำคัญ อาทิ **อาจารย์ศรีนวล วงศ์ตระกูล** เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงองค์กรภายนอกเข้ากับโรงเรียนและเยาวชนจนสามารถมีศูนย์คอมพิวเตอร์ชุมชนบ้านสามขา **นางนารี อินทร์มาบ้น (หน้าตัม)** เป็นตัวอย่างผู้เรียนรู้การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อบริหารจัดการร้านค้าชุมชน **ผู้ใหญ่จำนงค์ จันทร์จอม** เป็นผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ทันสมัยว่า “เด็กรุ่นใหม่จะต้องทำนาได้และใช้คอมพิวเตอร์เป็น” และสนับสนุนให้มีบริการอินเทอร์เน็ตในหมู่บ้าน **จ.ส.อ.ชัย วงศ์ตระกูล** ดูแลการก่อสร้างอาคารตึปปาละเป็นลองสเตย์บ้านสามขาเพื่อบริการนักท่องเที่ยวและผู้มาศึกษาดูงาน **พ่อหนานทองสุข วงศ์ษา** เป็นอดีตเจ้าอาวาสวัดสามขาและเชี่ยวชาญภาษาล้านนา ยินดีสอนภาษาล้านนาให้เยาวชนโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย **นายชาญ อุทธิยะ** เป็นผู้นำชาวบ้านให้แก้ปัญหานี้สินโดยใช้กระบวนการวิจัยเรื่องรูปแบบการแก้ไขปัญหานี้สินของทั้งชุมชน และเป็นแกนนำจัดตั้งสถาบันแผนพัฒนาในเวลาต่อมา

2.4 การนำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปใช้ประโยชน์

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 โครงการ ซึ่งมีประเด็นเป็นบทเรียนที่น่าสนใจแตกต่างกัน และนำไปสู่การออกแบบกระบวนการวิจัยร่วมกันในทีมวิจัยบ้านไหล่หินได้อย่างลงตัว อาจสรุปได้ว่า งานแรกมีประโยชน์ในการเป็นแบบอย่างที่ดีของการแสดงบทบาทในฐานะผู้นำชุมชนที่จะขับเคลื่อนกระบวนการทำงานและผู้นำทางความคิด จึงกลายเป็นส่วนสำคัญของการขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยในทุกขั้นตอน งานที่สองมีประโยชน์ในการเป็นต้นแบบของการใช้แบบสอบถามในเชิงการโยนหินถามทาง และสร้างการรับรู้ และมีส่วนร่วมของทุกคน งานที่สามมีประโยชน์ในการเป็นแบบอย่างของการทำงานอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการทำงานแบบค่อยเป็นค่อยไปที่ละก้าว ทีละขั้นตอน จึงกลายเป็นการออกแบบกระบวนการวิจัยโครงการงานศพที่มุ่งดำเนินการให้สำเร็จไปที่ระดับผ่านกลไกที่คล้ายกัน คือ การวางแผน การดำเนินการ ตรวจสอบในที่ม และปรับปรุงกระบวนการใหม่ ซึ่งอธิบายในรายละเอียดได้ดังนี้

งานแรก คือ โครงการ “การจัดระเบียบสังคม บ้านดง ตำบลนาทราย อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง” มีประโยชน์ต่อการเป็นพื้นที่ตัวอย่างที่เอาชนะความเชื่อดั้งเดิมที่ขาดการอธิบายประเพณีด้วยเหตุด้วยผล การอาศัยผู้นำเป็นกำลังสำคัญในการให้ความรู้ เป็นตัวอย่างที่ดี เป็นปากเป็นเสียงที่จะประสานและชี้แจงการดำรงชีวิตบนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีพ่อกำนันกิจชนะชัย ปะละ และผู้ใหญ่เพิ่มศักดิ์ จินะการ เป็นผู้ใช้ความเป็นผู้นำลงไปแนะนำแนวทางอย่างค่อยเป็นค่อยไปด้วยกระบวนการหนุนเสริมจากทีมวิจัยเชิงบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมที่ค่อย ๆ แทรกซึม และให้ข้อมูลในโอกาสและเวลาที่เหมาะสมในทุกระยะของโครงการวิจัยหรือแม้แต่หลังเสร็จสิ้นโครงการแล้วก็ตาม

งานที่สอง คือ โครงการ “รูปแบบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของชุมชน โดยองค์กรสงฆ์และประชาชนอำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน” มีจุดเด่นที่มีเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จึงเป็นฐานคิดที่นำไปสู่กระบวนการออกแบบสอบถามร่วมกันของทีมวิจัย ซึ่งเห็นประโยชน์ของการใช้แบบสอบถามในพื้นที่วิจัยว่า เป็นการโยนหินถามทางถึงรูปแบบงานศพที่

ทีมงานได้ยกวางขึ้นมา เป็นเครื่องมือที่จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของเยาวชนทั้งจากโรงเรียน บ้านไหล่หิน และโรงเรียนไหล่หินวิทยา เป็นเครื่องมือเสริมการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของ ทีมวิจัยที่ดำเนินการในเวลาใกล้เคียงกัน และยังใช้แบบสอบถามครั้งที่สองเพื่อตรวจสอบผลของการลงมติและการรับทราบประเด็นข้อตกลงที่ได้ดำเนินการตลอดระยะเวลาของโครงการระยะที่ 1 ไปแล้ว แล้วนำผลที่ได้เป็นข้อมูลสนับสนุนที่จะใช้ในเวทีระดับครัวเรือนของการทำงานระยะที่ 2 เพื่อย้ำให้ทุกคนในชุมชนเห็นว่านี่คือข้อมูลของทุกคนที่เห็นพร้อมต้องกัน มิใช่สิ่งที่ใครคนใดคนหนึ่งคิดขึ้นมา แต่เป็นมติร่วมของทุกคนโดยแท้

งานที่สาม คือ การนำเสนอกระบวนการ และประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชน โดย ดร. สุชิน เพ็ชรรักษ์ ที่เขียนในหนังสือ “บ้านสามขาชุมชนแห่งการเรียนรู้” ซึ่งใช้เวลาหลายปีและหลายโครงการ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนคิดเป็นบนทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา จากแนวคิดนี้ทำให้ทีมวิจัยงานศพได้เข้าใจว่าเป้าหมายของโครงการไม่อาจทำให้บรรลุได้ใน 1 วัน หรือ 1 สัปดาห์ แต่ต้องใช้เวลาในการคลายความเชื่อดั้งเดิม สร้างการมีส่วนร่วม ให้ความรู้ความเข้าใจด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งต่อทีมวิจัยเองและต่อชุมชน อาศัยวิถีประชาธิปไตยในการรับฟัง วิพากษ์ ให้ข้อเสนอแนะ และลงมติ มาปรับเป็นรูปแบบที่จะนำไปสู่การเป็นมติร่วมของแต่ละหมู่บ้าน และเสนอให้สภาวัฒนธรรมตำบลประกาศใช้เป็นมติร่วมของตำบลในที่สุด

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

ระยะที่ 1 ระยะเวลาในการดำเนินงานตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2550 - 29 กุมภาพันธ์ 2551
(ขยายระยะเวลาในการดำเนินงาน 1 เดือน)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผู้เข้าร่วม	ระยะเวลา
1. เวทีเตรียมความพร้อมและทบทวนกระบวนการวิจัย และจัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลการจัดการงานศพในชุมชน(รอบแรก)	- เพื่อแจ้งรายละเอียดการดำเนินงานโครงการและออกแบบเค้าโครงการสำรวจข้อมูล	- ทีมวิจัย	เดือนที่ 1
2. ประชุมทีมวิจัยเพื่อเก็บข้อมูล และชี้แจงแบบสอบถามเพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้น	- ประชุมเยาวชนในหมู่บ้าน - ฝึกอบรมทีมเก็บข้อมูล - นำข้อมูลไปวิเคราะห์	- ทีมวิจัย/ ผู้เกี่ยวข้อง	เดือนที่ 1
3. เวทีสรุปข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและวางแผนการจัดเวทีชุมชน	- นำผลจากแบบสอบถามเข้าเวที - วางแผนจัดเวทีย่อยต่อไป	- นักวิจัย/ ผู้เกี่ยวข้อง	เดือนที่ 1
4. เวทีวิเคราะห์รูปแบบงานศพและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น หมู่ที่ 2	- ชี้แจงหลักการ และเหตุผล - ทบทวนปัญหาร่วมกับชาวบ้าน - เก็บข้อมูล ข้อเสนอแนะจากเวที	- นักวิจัย/ ผู้เกี่ยวข้อง	เดือนที่ 2
5. เวทีวิเคราะห์รูปแบบงานศพและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น หมู่ที่ 6	- ชี้แจงหลักการ และเหตุผล - ทบทวนปัญหาร่วมกับชาวบ้าน - เก็บข้อมูล ข้อเสนอแนะจากเวที	- ทีมวิจัย /ผู้มี เกี่ยวข้อง	เดือนที่ 2
6. เวทีทบทวนแนวทางการจัดการงานศพที่เหมาะสม หมู่ที่ 2	- ชี้แจงหลักการ และเหตุผล - ทบทวนปัญหาร่วมกับชาวบ้าน - เก็บข้อมูล ข้อเสนอแนะจากเวที	- นักวิจัย/ ผู้เกี่ยวข้อง	เดือนที่ 3
7. เวทีทบทวนแนวทางการจัดการงานศพที่เหมาะสม หมู่ 6	- ชี้แจงหลักการ และเหตุผล - ทบทวนปัญหาร่วมกับชาวบ้าน - เก็บข้อมูล ข้อเสนอแนะจากเวที	- ทีมวิจัย/ ผู้เกี่ยวข้อง	เดือนที่ 3
8. เวทีสรุปข้อมูลรูปแบบและแนวทางการจัดการ	- ชี้แจงหลักการ และเหตุผล	- ทีมวิจัย/	เดือนที่ 4

งานศพ หมู่ที่ 2	- ทบทวนปัญหาร่วมกับชาวบ้าน - เก็บข้อมูล ข้อเสนอแนะจากเวที	ผู้เกี่ยวข้อง	
9.เวทีสรุปข้อมูลรูปแบบและแนวทางการจัดการงานศพ หมู่ที่ 6	- ชี้แจงหลักการ และเหตุผล - ทบทวนปัญหาร่วมกับชาวบ้าน - เก็บข้อมูล ข้อเสนอแนะจากเวที	- ทีมวิจัย/ ผู้เกี่ยวข้อง	เดือนที่ 4
10.เวทีสรุปข้อมูลชุมชนทั้ง 2 หมู่บ้านเพื่อหาแนวทางการนำไปใช้ และจัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลการจัดการงานศพในชุมชน(รอบที่สอง)	- ชี้แจงหลักการ และเหตุผล - ทบทวนปัญหาร่วมกับชาวบ้าน - เก็บข้อมูล ข้อเสนอแนะจากเวที	- ทีมวิจัย/ ผู้เกี่ยวข้อง	เดือนที่ 5
11.ไปศึกษาดูงานการลดเหล้าในงานศพบ้านดง + สามขา	- ไปศึกษาดูงานกับทีมวิจัยร่วม	- ทีมวิจัย/ ผู้เกี่ยวข้อง	เดือนที่ 6
12.เวทีสรุปผลการวิจัย บ้านไหล่หิน	- สรุปผลให้กับชุมชนทราบ	- ทีมวิจัย	เดือนที่1-6
13. เข้าร่วมเวทีวิจัยทุกวันที่ 10 ของเดือน	- ร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - นำเสนอความก้าวหน้าโครงการ		

จากการเข้าร่วมติดตามผลการดำเนินงานในระยะที่ 1 ผ่านกิจกรรมการทบทวนบทเรียน เรื่องของการจัดงานศพที่ผ่านมา ซึ่งแต่เดิมตั้งไว้ 3 ประเด็น **เรื่องอาหาร ปราสาท/โลงศพ และเรื่องวันดี วันเสีย** ว่าชุมชนควรได้ทบทวนเรื่องค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างควบคุมลำบากและเป็นค่าใช้จ่ายที่มีปัจจัยเกี่ยวข้องกับเรื่องของค่านิยม ประเพณีนิยม และความเชื่อ ของคนในชุมชน ซึ่งจะเห็นว่าการดำเนินงานระยะที่ 1 นักวิจัยได้ออกแบบวิธีการสำรวจข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่าง ด้านการจัดการงานศพโดยนักเรียนโรงเรียนบ้านไหล่หิน ร่วมกับทีมวิจัย พบว่ามีประเด็นที่ชุมชนให้ความสนใจมากถึง 13 ประเด็น และนำประเด็นที่ได้มาทำประชาคม พบว่ามีประเด็นที่ชุมชนสนใจถึง 37 ประเด็น ทีมวิจัยได้คัดกรองความสำคัญของประเด็น ซึ่งบางประเด็นสามารถหาข้อสรุปได้ด้วยการขอมติที่ประชุมชุมชน เช่น การเดินขิดของถนนด้านใดด้านหนึ่งในวันเผาศพ หรือการขโมยรองเท้าในงานศพ จึงเหลือประเด็นที่ต้องมีการพูดคุยต่อในระยะที่ 2 ทั้งสิ้น 16 ประเด็น

กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ทีมวิจัยได้ค้นพบแนวทางที่จะต้องทำงานในระยะที่ 2 จากเครื่องมือที่ได้จากการตรวจสอบความคิดเห็นเบื้องต้นโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อเป็นการไต่ถามหว่านประเด็น และกระตุ้นการรับรู้โดยใช้นักเรียนที่เป็นลูกหลานของตนเอง จากนั้นใช้เวทีประชาคมเพื่อต่อยอดวิธีคิด และวิธีการที่ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งวิธีการนี้ได้ถูกนำมาใช้ต่อในระยะที่ 2 เนื่องจากต้องทำซ้ำ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในทั้ง 16 ประเด็น ทั้งนี้สิ่งที่วิเคราะห์ร่วมกันคือ ประเด็นรูปแบบการจัดการงานศพเป็นประเด็นที่ไม่สามารถขยับได้ในมิติของนักวิจัย หรือแกน

นำ หรือโรงเรียน เพียงด้านใดด้านหนึ่ง การสร้างการรับรู้ร่วมกัน และเห็นกระบวนการร่วมกัน ตั้งแต่ต้นจนจบ ทำให้ชุมชนมีบทบาทในการเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง และเสนอวิธีการที่เหมาะสมและลงตัว ซึ่งจะเห็นได้จากประเด็นที่เสนอผ่านเวที และให้ผู้เข้าร่วมในเวทีได้มีโอกาสคัดกรองประเด็นร่วมกัน

กิจกรรมในระยะที่ 2 จึงเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องกับระยะที่ 1 และใช้กลไกของการศึกษาดูงานเรื่องวันดี วันเสีย บ้านนาหมื่น จ.น่าน เพื่อหาข้อสรุปเรื่องของวันดี วันเสีย เนื่องจากเป็นประเด็นที่มีการถกเถียง และชุมชนต้องการความชัดเจน และเป็นประเด็นหนึ่งหากชุมชนสามารถจัดการได้ ก็สามารถลดค่าใช้จ่ายลงได้ ซึ่งทางที่วิจัยมีความเห็นร่วมกันว่าน่าจะเป็นประเด็นที่ได้ทดลองทำก่อนในระยะที่ 2

ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ การศึกษารูปแบบการจัดการงานศพนั้น เป็นประเด็นที่คาบเกี่ยวเรื่องของความเชื่อ และค่านิยมชุมชน ที่วิจัยได้นำเสนอแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เป็นกุศโลบายในการชวนคุยเรื่องของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งรูปแบบที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นนิตินัย หรือข้อบังคับ และกำลังเชื่อมโยงให้เห็นถึงหลักของความสมดุลผสมผสาน และทำให้เห็นเป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องได้

สรุปกระบวนการทำงานระยะที่ 1 การหารูปแบบการจัดการงานศพ

(ก) ก่อนการวิจัย ได้มีการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและภัยคุกคาม (SWOT) ร่วมกันในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาหนึ่ง จนพบว่าการจัดการงานศพเป็นปัญหาที่ทุกคนเห็นพ้องว่าเป็นปัญหาร่วมที่ทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้อง จึงได้คัดเลือกตัวแทนที่มีหน้าที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการจัดการงานศพในหมู่บ้านมาเป็นทีมวิจัยหลัก (Core Research Team) อันประกอบด้วยตัวแทนพระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำในหมู่บ้าน แม่บ้าน พ่อบ้าน ผู้สูงอายุ และครู เพื่อจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัย และเป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการทำงาน นอกจากนั้นยังได้เพิ่มบทบาทให้กับคนในหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะทีมวิจัยร่วม (Collaborative Research Teams) ที่แตกต่างกันไปในแต่ละขั้นตอน และต่างกันไปตามพื้นที่ เพื่อขยายการมีส่วนร่วมจากทุกพื้นที่ให้เข้ามาเรียนรู้กระบวนการวิจัย ร่วมเรียนรู้การนำเสนอเหตุผลแต่ละประเด็นตามบริบทของแต่ละหมู่บ้าน และช่วยกำกับกิจกรรมกลุ่มย่อย

(ข) เก็บข้อมูลประวัติการจัดการงานศพในอดีตถึงปัจจุบัน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์พระสงฆ์ มัคทายก ผู้สูงอายุ ผู้นำ แม่บ้าน พ่อบ้าน และค้นจากเอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และวัฒนธรรม แล้วนำมาเปรียบเทียบร้อยเรียงการจัดการงานศพที่เกิดขึ้นหลายพันปีก่อนในต่างประเทศ ในแต่ละพื้นที่ ในแต่ละศาสนา และต่างกันไปตามความเชื่อที่มีในแต่ละบุคคล

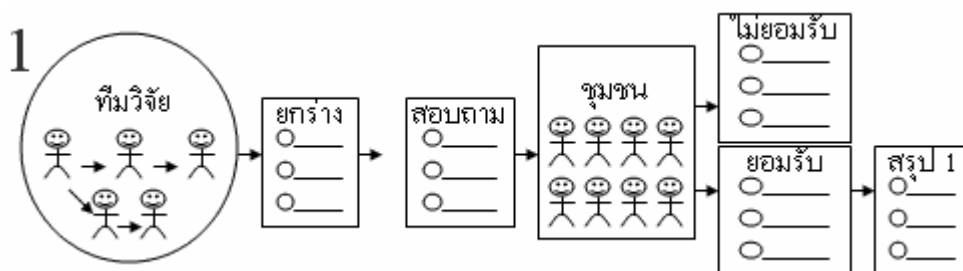
(ค) เก็บข้อมูลความคิดเห็นต่อประเด็นข้อตกลงโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) แบ่งการเก็บข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งใช้แบบสอบถามจำนวน 100 ชุดเก็บความคิดเห็นต่อร่างประเด็นข้อตกลงจำนวน 10 ประเด็น ด้วยการมีส่วนร่วมของเยาวชน

เข้าเก็บข้อมูล แล้วนำผลไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีของเยาวชนก่อนนำเสนอผลในเวทีที่มวิจัยหลัก ส่วนที่สองใช้การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุโดยนักวิจัยหลักเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกถามความคิดเห็นและรับข้อเสนอแนะ

(ง) นำข้อมูลจากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะมาวิเคราะห์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีจนได้ร่างประเด็นข้อตกลงชุดที่สองจำนวน 18 ประเด็น แล้วคัดเลือกที่มวิจัยร่วมในหมู่บ้านจำนวน 10 คนมาร่วมพิจารณาให้ความเห็นต่อประเด็นงานศพ ชักซ้อม และเตรียมความพร้อมจัดเวทีประชาคมในหมู่บ้าน

(จ) ในเวทีประชาคมระดับหมู่บ้านได้นำร่างประเด็นข้อตกลงที่ที่มวิจัยยกกว้างไว้เข้าไปนำเสนอให้ทุกคนได้พิจารณาเพื่อหาประขามติ โดยเริ่มจากการบรรยายให้ข้อมูลใน 3 เรื่องคือนำเสนอความเปลี่ยนแปลงในการจัดการงานศพตลอด 80 ปีที่ผ่านมา บรรยายหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อใช้เป็นฐานคิดในแต่ละประเด็น และชี้แจงเหตุผลรวมถึงการยกตัวอย่างปัญหาของแต่ละประเด็นโดยที่มวิจัยในหมู่บ้าน หลังนำเสนอข้อมูลผ่านการบรรยายเชิงวิชาการจากตัวแทนที่มวิจัยหลักแล้วได้แบ่งกลุ่มย่อยโดยมีที่มวิจัยร่วมในพื้นที่อีก 10 คนช่วยจัดเวทีกลุ่มย่อยและชี้แจงข้อมูลก่อนลงมติต่อประเด็นข้อตกลงแต่ละข้อ หลังลงมติในกลุ่มย่อยได้เปิดให้ประธานกลุ่มย่อยได้ออกมานำเสนอผลการลงมติ และข้อเสนอแนะต่อการจัดการงานศพ

(ฉ) นำผลการลงมติต่อประเด็นข้อตกลงและข้อเสนอแนะที่รวมกันแล้วมีมากถึง 38 ประเด็นข้อตกลงมาพิจารณาและวิเคราะห์ในเวทีที่มวิจัย จากการคัดเลือกโดยยึดตามหลักความพอเพียงจึงเหลือเพียง 17 ประเด็น ประกอบด้วยประเด็นที่ผ่านการลงมติ 11 ประเด็น ที่จะนำเข้าไปพิจารณาลงมติอีกครั้ง 4 ประเด็น และที่ได้มาจากข้อเสนอแนะ 2 ประเด็น จากนั้นนำประเด็นทั้งหมดเข้าไปพิจารณาหามติในเวทีประชาคมระดับหมู่บ้านอีกครั้งจนได้ประเด็นข้อตกลงที่ยอมรับร่วมกันจำนวน 16 ประเด็น



แผนภาพที่ 1 นำเสนองานระยะที่ 1 แบบตามลำดับ

ระยะที่ 2 ระยะเวลาในการดำเนินงานตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2551 – 30 กันยายน 2551

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลา	ผู้เข้าร่วม
1.เวทีเตรียมความพร้อมและทบทวนกระบวนการวิจัยในส่วนการนำรูปแบบที่ได้ไปใช้ในพื้นที่ ผ่านหัวหน้าหมวดในชุมชน เพื่อเข้าถึงชุมชนระดับหลังคาเรือน	- ร่วมซักซ้อม ทบทวนความเข้าใจวัตถุประสงค์ รูปแบบประเด็น องค์ประกอบการทำงาน เพื่อให้การทำงานในช่วงต่อไปเป็นไปด้วยความเรียบร้อย	เดือนที่ 1	- ทีมวิจัย 14 คน - ทีมวิจัยร่วม 10 คน
2.นำผู้นำและผู้สูงอายุไปศึกษาดูงานกระบวนการวิจัยที่บ้านนาหมื่น จ.น่าน ซึ่งมีประสบการณ์ ในการลดวันเสียชีวิตอย่างสมเหตุสมผล	- เพื่อแลกเปลี่ยนกับนักวิจัยบ้านนาหมื่นที่ประสบความสำเร็จ เกี่ยวกับการจัดการด้านพิธีกรรม จนลดวันเสียชีวิต จึงนำตัวแทนในชุมชนไปร่วมเรียนรู้ และนำประสบการณ์เข้าเวทีแต่ละหมวดต่อไป	เดือนที่ 1	- ทีมวิจัย 14 คน - ทีมวิจัยร่วม 10 คน - ตัวแทนผู้นำชุมชน 14 คน - ตัวแทนผู้สูงอายุ 2 คน
3.ทบทวนประเด็นและสร้างแบบสอบถามเก็บข้อมูลโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน เพื่อสอบถามการยอมรับ และการรับรู้ รับทราบประเด็นงานศพในชุมชน	- นำเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม และในกระบวนการเก็บข้อมูลสรุปและนำเสนอผ่านเวทีของเยาวชน - ตรวจสอบการยอมรับของชุมชนต่อโครงการ และประเด็นต่าง ๆ	เดือนที่ 2 (2 วัน)	- ทีมวิจัย 14 คน * 2 วัน - ทีมวิจัยร่วม 10 คน * 2 วัน - เยาวชน 30 คน* 2 วัน
4. จัดทำแบบประเมินการนำรูปแบบงานศพไปใช้ในงานศพ และสำรวจการยอมรับจากการเข้าทบทวนในแต่ละหมวดร่วมกับนักวิจัย	- สร้างแบบฟอร์มบันทึกรูปแบบงานศพแต่ละงานที่สัมพันธ์กับประเด็นตามโครงการ ผ่านเวทีในแต่ละหมวด	เดือนที่ 2	- ทีมวิจัย 14 คน - ทีมวิจัยร่วม 10 คน
5. แยกประชุมแต่ละหัวหมวด ร่วมกับนักวิจัยเป็นกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม	- เพื่อนำประเด็นที่ได้จากระยะที่ 1 เข้าพิจารณา รับข้อเสนอแนะร่วมแลกเปลี่ยนกับผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมเวที	เดือนที่ 3 - 4	- ทีมวิจัย 14 คน *10 ครั้ง - ทีมวิจัยร่วม 10 คน * 10 ครั้ง * 45 บาท
6. สรุปผลจากการทบทวนร่วมกับนักวิจัยร่วม	- ทบทวนผลการประชุมแยกหมวด และปรับปรุงรูปแบบงานศพให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน	เดือนที่ 5	- ทีมวิจัย 14 คน - ทีมวิจัยร่วม 10 คน
7. เวทีสรุปผลการวิจัย บ้านไหล่หิน	- สรุปการดำเนินงานระยะที่ 2	เดือนที่ 6	- ทีมวิจัย 14 คน - ทีมวิจัยร่วม 10 คน
8. จัดทำรายงาน และสรุปงานการเงิน	- เขียนรายงาน เอกสาร และนำเสนอหลักฐานให้ตรงกัน	เดือนที่ 7	- ทีมวิจัย 14 คน
9. เข้าร่วมเวทีวันที่ 10 ของทุกเดือน	- เข้าแลกเปลี่ยนเรียนรู้		- ทีมวิจัย 3 คน

กิจกรรมการดำเนินงานระยะที่ 2 ยังคงใช้ 16 ประเด็นที่ได้จากมติของตัวแทนกลุ่มสมาชิกครอบครัวหมู่ที่ 2 และ 6 โดยกลไกของการใช้แบบสอบถามเพื่อยืนยันในภาพรวมของคนทั้งชุมชนใน 16 ประเด็นผ่านเวทีกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม เพื่อให้มติเป็นเอกฉันท์ทั้งหมู่บ้าน โดยจุดเด่นคือการสร้างความเข้าใจในเนื้อหา 16 ประเด็นให้เข้าใจในเนื้อหาอย่างชัดเจน เพื่อขยายผลของรูปแบบบนพื้นฐานของความสมเหตุสมผลในระยะที่ 3 กับอีก 4 หมู่บ้านในตำบลไหลหินต่อไป

สรุปกระบวนการทำงานระยะที่ 2 การขยายการใช้ประเด็นข้อตกลงในหมู่บ้าน

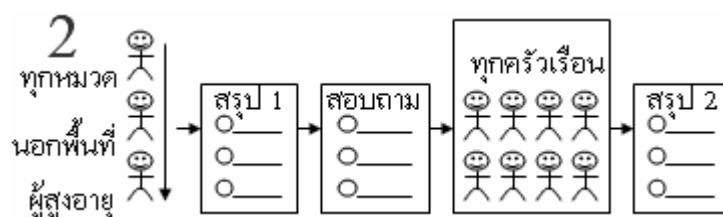
(ก) เก็บข้อมูลสอบถามการยอมรับในหมู่บ้านด้วยแบบสอบถามจำนวน 283 ชุดโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม ด้วยการมีส่วนร่วมของเยาวชนในหมู่บ้านอีกครั้ง ซึ่งพบว่า 58 เปอร์เซ็นต์ให้การยอมรับทั้ง 16 ประเด็น จากนั้นได้เชิญหัวหน้าหมวดบ้านจำนวน 51 คนไปศึกษาดูงานที่อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน เพื่อเรียนรู้กระบวนการวิจัยที่นำไปสู่การลดระดับความเชื่อเรื่องวันที่ไม่ควรทำพิธีเผาศพจากนักวิจัยที่เป็นพระสงฆ์ในอำเภอนาหมื่น

(ข) จัดเวทีประชาคมพิจารณาเรื่องวันที่ไม่ควรทำพิธีเผาศพของหมู่บ้าน เลือกเชิญเฉพาะผู้สูงอายุในหมู่บ้าน กิจกรรมเริ่มจากนำเสนอข้อมูลผ่านวีดีโอ บรรยายให้ข้อมูลโครงการแล้วเชิญปราชญ์ชาวบ้านที่เข้าใจวัตถุประสงค์โครงการและเป็นที่นับถือของคนในหมู่บ้านมาให้ความเห็นในการพิจารณาลดจำนวนวันดังกล่าว แล้วเชิญผู้สูงอายุที่มีบทบาทสำคัญในการจัดงานศพมาให้ข้อคิดเห็นที่ละคน แล้วลงมติกำหนดวันที่ไม่ควรทำพิธีเผาศพของหมู่บ้านขึ้นใหม่ โดยลดทอนความเชื่อลงในระดับหนึ่งเท่านั้น มิได้ละทิ้งความเชื่อดั้งเดิมไปทั้งหมดในคราวเดียว

(ค) จัดเวทีประชาคมระดับครัวเรือนที่ละหมวดบ้านทั้งหมด 8 ครั้ง เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมให้ทั่วถึง ในแต่ละมีกิจกรรมบรรยายให้ความรู้ 3 เรื่องคือ ประวัติการจัดการงานศพ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเหตุผลของแต่ละประเด็น สำหรับทีมวิจัยร่วมได้รับบทบาทสำคัญในการเข้าไปกำกับดูแลกิจกรรมกลุ่มย่อย และอธิบายประเด็นเพิ่มเติมสำหรับผู้ที่ยังไม่เข้าใจสำหรับเครื่องมือที่ใช้ประกอบในเวทีได้แก่ เอกสารที่มีรายละเอียดของประเด็นข้อตกลง วีดีโอ นำเสนอความคิดเห็นของปราชญ์ชาวบ้านและทีมวิจัย ป้ายนำเสนอแผนที่ความคิด (Mind Map) ป้ายนำเสนอหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนผู้ที่ไม่สะดวกเข้าร่วมประชุมสามารถศึกษารายละเอียดได้จากเว็บไซต์ของโครงการ

(ง) นำผลการลงมติและข้อเสนอแนะทั้งหมดมาพิจารณาและวิเคราะห์ในเวทีทีมวิจัยอีกครั้ง แล้วมีมติรับ 16 ประเด็นข้อตกลงเท่าเดิม เพราะไม่มีประเด็นใดมีความเหมาะสมที่จะยกระดับจากข้อเสนอแนะขึ้นมาเป็นประเด็นข้อตกลงข้อใหม่

(จ) จัดเวทีสรุปผลประชาคมที่ผ่านมา เผยแพร่ผ่านป้ายประชาสัมพันธ์ประเด็นข้อตกลงในหมู่บ้านครอบคลุมสถานที่สำคัญ นำเสนอภาพถ่าย ข้อมูลกิจกรรมโครงการ



แผนภาพที่ 2 นำเสนองานระยะที่ 2 แบบตามลำดับ

ระยะที่ 3 ระยะเวลาในการดำเนินงานตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2551 – 30 เมษายน 2552

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลา	ผู้เข้าร่วม
1. เวทีทบทวนและเตรียมความพร้อมกระบวนการวิจัยในส่วนของขยายผลไปอีก 4 หมู่บ้านที่อยู่ในตำบลไหล่หิน	- ร่วมซักซ้อม ทบทวนความเข้าใจวัตถุประสงค์ แผนการดำเนินงานเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันให้ตรงกัน	เดือนที่ 1	- ทีมวิจัย 14 คน
2. เชิญผู้นำ ผู้สูงอายุ ผู้นำทางศาสนา แม่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน จาก 4 หมู่บ้าน มาทำความเข้าใจ และแสดงความคิดเห็นต่อโครงการวิจัย	- เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยและการทำงานที่ผ่านมา และทำความเข้าใจกับผู้นำใน 4 หมู่บ้าน	เดือนที่ 2	- ทีมวิจัย 14 คน - ผู้นำ 4 หมู่บ้าน รวม 36 คน
3. นำผู้นำ ผู้สูงอายุ ผู้นำทางศาสนา แม่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน จาก 4 หมู่บ้าน ไปศึกษาดูงานโครงการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	- เพื่อนำผู้นำใน 4 หมู่บ้านไปเรียนรู้การทำงานวิจัยจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในด้านนี้	เดือนที่ 3	- ทีมวิจัย 14 คน - ผู้นำ 4 หมู่บ้าน รวม 36 คน
4. ประชุมสรุปผลการดูงาน และเตรียมความพร้อมเข้าประชาพิจารณ์ในแต่ละหมู่บ้านร่วมกับผู้นำ ผู้สูงอายุ ผู้นำทางศาสนา แม่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน	- เพื่อทบทวนบทเรียน และสรุปผลจากการศึกษาดูงาน - เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการทำประชาพิจารณ์ในแต่ละหมู่บ้าน	เดือนที่ 4	- ทีมวิจัย 14 คน - ผู้นำ 4 หมู่บ้าน รวม 36 คน
5. แยกประชาพิจารณ์ลงมติ และรับข้อเสนอแนะแต่ละหมู่บ้าน ครั้งละ 1 หมู่บ้าน	- เพื่อนำเสนอข้อมูลโครงการวิจัย - เพื่อหามติจากแต่ละหมู่บ้าน และรับข้อเสนอแนะ	เดือนที่ 5	- ทีมวิจัย 14 คน * 4 หมู่ - ผู้นำ 4 หมู่บ้าน รวม 36 คน - ตัวแทน 40 คน * 4 หมู่
6. ประชุมทีมวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงมติ และข้อเสนอแนะ แล้วเตรียมนำเสนอข้อสรุปลงไปในแต่ละหมู่บ้าน	- เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงมติ และข้อเสนอแนะจากแต่ละหมู่บ้าน - เพื่อเตรียมนำเสนอข้อสรุปสู่หมู่บ้าน	เดือนที่ 6	- ทีมวิจัย 14 คน
7. นำเสนอผลสรุปการลงมติจากการทำประชาพิจารณ์ ลงหมู่บ้าน ๑ ละ 1 ครั้ง รวม 4 ครั้ง	- เพื่อนำเสนอผลการลงมติ และข้อเสนอแนะในภาพรวมทั้งหมด	เดือนที่ 6	- ทีมวิจัย 14 คน * 4 หมู่ - ผู้นำ 4 หมู่บ้าน รวม 36 คน

			- ตัวแทน 20 คน * 4 หมู่
8. ประชุมสรุปผลการทำงาน	- เพื่อสรุปผลการดำเนินงานโครงการวิจัย	เดือนที่ 6	- ทีมวิจัย 14 คน
9. เข้าร่วมเวทีวันที่ 10 ของทุกเดือน	- เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนกับโครงการอื่น	เดือนที่ 7	- ทีมวิจัย 1 คน

กิจกรรมการดำเนินงานระยะที่ 3 นำ 16 ประเด็นไปนำเสนอในแต่ละหมู่บ้านเป็นต้นแบบให้พิจารณาร่วมกันบนความสมเหตุสมผลที่ยอมรับร่วมกัน และเลือกรูปแบบที่ตรงกับบริบทของแต่ละหมู่บ้านใน 4 หมู่บ้านขยายผล โดยใช้การทำเวที่ย่อยในแต่ละหมู่บ้าน เวทีชักจูงการเป็นวิทยากรเพื่อทำความเข้าใจในเวทีของหมู่บ้าน เตรียมความพร้อมการนำเสนอยกระดับเป็นเวทีหามติใหญ่ของแต่ละหมู่บ้าน และนำผลจากการหาประชาคมติมาวิเคราะห์และนำเสนอกลับไปในเวทีของหมู่บ้านอีกครั้ง

สรุปกระบวนการทำงานระยะที่ 3 การขยายผลให้ครอบคลุมทั้งตำบลไหล่หิน

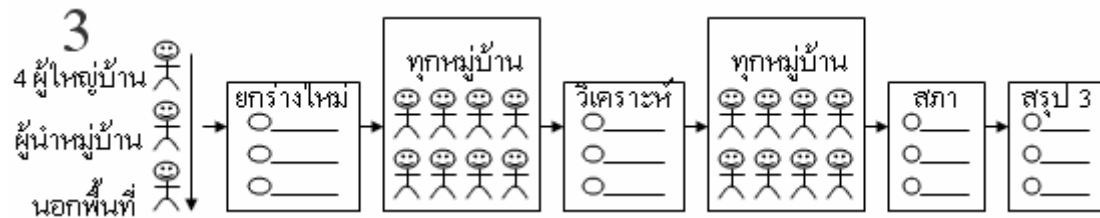
(ก) เตรียมทีมวิจัยหลักที่จะเข้าไปทำหน้าที่ขยายผลในแต่ละหมู่บ้าน มีการประเมินความสำเร็จของประเด็นข้อตกลงที่ถูกใช้ในบ้านไหล่หิน เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในช่วงขยายผลและวางแผนงาน แผนคน กำหนดการที่จะทำงานในแต่ละหมู่บ้าน โดยแบ่งงานเป็น 3 ขั้นตอน ก่อนทำเวทีประชาคมในแต่ละหมู่บ้าน คือ ขั้นตอนที่หนึ่งทีมวิจัยหลักเข้าไปแนะนำโครงการและเพิ่มการมีส่วนร่วมจากผู้นำเข้ามาเป็นทีมวิจัยร่วมของแต่ละหมู่บ้าน ขั้นตอนที่สองนำเสนอประเด็นต้นแบบของบ้านไหล่หินและยกร่างประเด็นข้อตกลงของแต่ละหมู่บ้าน ในทีมวิจัยร่วมไปพร้อมกับเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ขั้นตอนที่สามจัดเวทีชักจูงการนำเสนอเหตุผลประกอบประเด็นเพื่อเตรียมนักวิจัยร่วมไปทำหน้าที่เป็นวิทยากรในหมู่บ้านของตน

(ข) จัดเวทีชักจูงทีมวิจัยร่วมครั้งที่สองของแต่ละหมู่บ้านให้ออกมานำเสนอที่ละคนในแต่ละประเด็นผ่านการเสริมหนุนของทีมวิจัยหลักที่มีประสบการณ์ เพราะทีมวิจัยร่วมในแต่ละหมู่บ้านต้องเป็นผู้นำเสนอด้วยตนเอง เพราะเป็นปัญหาของตน ตนเองจึงต้องเป็นคนแก้ไขด้วยเหตุผลที่สอดคล้องกับบริบทในหมู่บ้านของตน

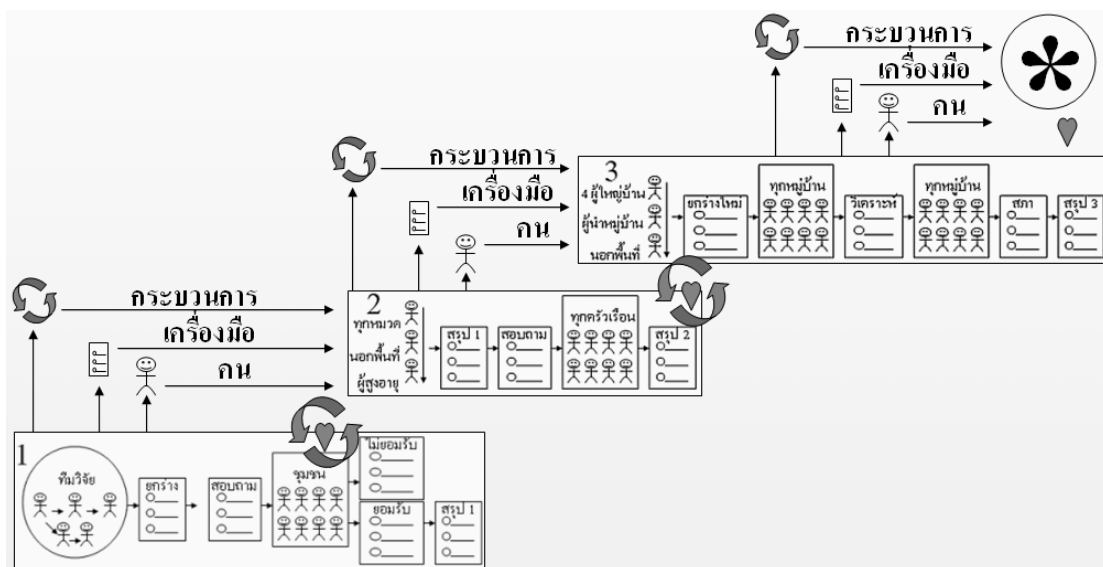
(ค) จัดเวทีประชาคมระดับหมู่บ้านที่ละหมู่บ้าน โดยเริ่มจากการบรรยายให้ข้อมูล 3 เรื่องคือประวัติการจัดการงานศพ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเหตุผลของแต่ละประเด็น สำหรับทีมวิจัยร่วมได้รับบทบาทสำคัญในการเข้าไปกำกับดูแลกิจกรรมกลุ่มย่อย และให้คำอธิบายสำหรับผู้ที่ยังไม่เข้าใจในเหตุผลของแต่ละประเด็นข้อตกลง

(ง) นำผลการลงมติและข้อเสนอแนะทั้งหมดเข้าไปพิจารณาและวิเคราะห์ในทีมวิจัยร่วมของแต่ละหมู่บ้าน จากการพิจารณาไม่มีประเด็นใดมีความเหมาะสมที่จะยกระดับจากข้อเสนอแนะขึ้นไปเป็นประเด็นข้อตกลงข้อใหม่

(จ) นำผลประชาติและข้อเสนอแนะที่ผ่านการทบทวนแล้ว เข้าไปสรุปผลในแต่ละหมู่บ้านอีกครั้ง แต่ละหมู่บ้านร่วมลงนามเพื่อยืนยันเป็นข้อเสนอต่อสภาวัฒนธรรมประจำตำบลใหญ่ หินได้เป็นผู้ประกาศรับรองประเด็นข้อตกลงการจัดการงานศพในระดับตำบล



แผนภาพที่ 3 นำเสนองานระยะที่ 3 แบบตามลำดับ



แผนภาพที่ 4 นำเสนอการเชื่อมโยงงานระยะที่ 1 ถึง 3 แบบระบุประเด็นที่ส่งต่อ

เครื่องมือเก็บข้อมูล

เครื่องมือเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการ คือ แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่มีจำนวนผู้เกี่ยวข้องมากที่สุด เข้าถึงคนทุกกลุ่ม และใช้ในการประชาสัมพันธ์ประเด็นทางอ้อม โดยเริ่มต้นจากการยกร่างแบบสอบถามโดยแกนนำทีมวิจัย และนำเข้าเวทีของทีมวิจัย พิจารณาร่วมกันก่อนส่งต่อให้เยาวชนได้เรียนรู้การใช้แบบสอบถามในเวทีของเยาวชน และออกเก็บข้อมูล แล้วนำไปสรุปเป็นค่าความถี่ก่อนส่งเข้าเวทีของทีมวิจัยหลักได้พิจารณาผล เพื่อยกร่างประเด็นรูปแบบก่อนส่งเข้าสู่เวทีของชุมชนในระยะที่ 1

หลังจากได้ประเด็นที่สรุปมาจากระยะที่ 1 แล้ว ก็เป็นบทบาทของแบบสอบถามอีกครั้งในโครงการระยะที่ 2 เพื่อถามถึงการรับรู้ทั้งตัวโครงการ และประเด็นที่เกิดจากการลงมติที่ผ่านมา เพื่อนำผลที่ได้เป็นเครื่องมือต่อยอดการยอมรับของชุมชนที่มีต่อประเด็น ในเวทีระดับครัวเรือนต่อไป

สำหรับแบบสัมภาษณ์ ถูกใช้ในการเก็บข้อมูลโดยนักวิจัยหลัก สำหรับการทำงานในระยะที่ 1 ที่ดำเนินการไปพร้อมกับเยาวชนที่กระจายลงไปหมู่บ้าน แต่แบบสัมภาษณ์จะใช้แบบเจาะลึกไปยังเพื่อนบ้านใกล้เคียงของทีมวิจัยหลัก และนำผลที่ได้มาอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในเวที ซึ่งประเด็นที่ได้ถูกแปลเปลี่ยนไปเป็นประเด็นที่ใช้เสนอเข้าไปในเวทีหามติของระยะที่ 1 หลังพิจารณาร่วมกันโดยทีมวิจัย

ข้อดี ข้อเสีย ของเครื่องมือเก็บข้อมูล

ข้อดีของแบบสอบถาม คือ มีความเหมาะสมในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ทำให้ขยายการมีส่วนร่วมได้มาก และทำให้เกิดการรับรู้ในชุมชนต่อการเข้ามาของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ผู้ใช้แบบสอบถามปลายปิดไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ หรือมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงานมากนัก เพราะคำถามถูกออกแบบอย่างเรียบง่ายโดยชุมชน ด้วยคำถามที่ตรงไปตรงมา เช่น เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ดังนั้นการที่เยาวชนเข้ามาทำงานเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามครั้งนี้ จึงเป็นการเปิดวงแลกเปลี่ยนจากเยาวชนรุ่นเยาว์ให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างทั่วถึง

ข้อเสียของแบบสอบถาม คือ การรับข้อมูลปลายปิด ทำให้จำกัดการแสดงความคิดเห็นให้อยู่ในกรอบ ผู้ให้ข้อมูลจึงไม่อาจแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย แม้จะมีช่องสำหรับระบุข้อเสนอแนะ แต่ก็ไม่น่ายากนักที่คนในชุมชนจะสื่อออกมาเป็นตัวอักษรได้อย่างเข้าใจ ด้วยความไม่เคยชินกับการให้ข้อมูลเป็นตัวหนังสือ

ปัญหาและอุปสรรคในการใช้เครื่องมือ

อุปสรรคของการใช้แบบสอบถาม จะเป็นในมุมมองของผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้มาไม่มากเท่าที่ทีมวิจัยคาดหวังทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ ซึ่งทีมวิจัยหวังจะให้แบบสอบถามเข้าไปถึงทุกครัวเรือน แต่ด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจของแต่ละครัวเรือน ทำให้ผู้ที่มีบทบาทในการตัดสินใจ มักไม่อยู่ที่บ้านช่วงกลางวัน หรือมีภารกิจในขณะที่แบบสอบถามไปถึงบ้านผ่านการเก็บข้อมูลของเยาวชน แต่ก็มิใช่ปัญหาใหญ่นัก เพราะจำนวนแบบสอบถามที่ได้มาก็มากเพียงพอที่จะวิเคราะห์ประเด็นที่ชุมชนเห็นพร้องต้องกันได้แล้ว

วิธีการแก้ปัญหาในระหว่างการเก็บข้อมูล

จากการคาดการณ์ว่าหัวหน้าครอบครัวจะไม่อยู่บ้านในช่วงกลางวันของวันทำงานปกติ จึงจัดกิจกรรมเก็บข้อมูลในวันหยุด และจัดเยาวชนเข้าเก็บข้อมูลในระแวกบ้านของตน ซึ่งมีความคุ้นเคย หากไปไม่พบใครก็สามารถดำเนินการเก็บข้อมูลในเวลาเย็น หรือเช้าวันรุ่งขึ้นได้

การไม่ยอมรับยังมีอยู่ เพราะบางครอบครัวไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือมีแนวคิดเชิงลบต่อโครงการในมุมที่อาจไปขัดผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ แต่หากไม่มีประเด็นเรื่องผลประโยชน์ และการเมือง ก็จะไม่พบปัญหาที่ส่งผลเชิงลบต่อโครงการ เพราะประเด็นที่ไม่เห็นด้วยก็จะตกไปจากการลงมติในเวทีต่าง ๆ ไปในที่สุด ซึ่งการไม่ยอมรับบางประเด็นก็มีสาเหตุของการทำโครงการวิจัยครั้งนี้

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

ตำบลไหล่หินอยู่ในเขตอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง อยู่ห่างจากอำเภอเกาะคาไปทางทิศตะวันตกประมาณ 7 กิโลเมตรตามเส้นทางกรมทางหลวงชนบทที่ลพ.4007 ปรับปรุงเส้นทางในปีพ.ศ. 2548 โดยเส้นทางก่อนการปรับปรุงเรียกว่าถนนรพช.สายเกาะคา-นาโป่งหาญ มีแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านคือแม่น้ำยาวถูกใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภค มีหมู่บ้านทั้งหมด 6 หมู่บ้าน ได้แก่ ๑) บ้านเข้าซ้อน 2) บ้านไหล่หิน 3) บ้านแม่ฮวก 4) บ้านมะกอกนาบัว 5) บ้านกิ้ว 6) บ้านไหล่หินตะวันตก สำหรับหมู่บ้านที่ 6 คือหมู่บ้านที่แยกออกมาจากบ้านไหล่หินหมู่ที่ 2 เมื่อปีพ.ศ.2546 ความเป็นพี่น้องหรือเครือญาติ ความศรัทธาต่อศาสนสถาน และความสามัคคีคนในชุมชนทั้ง 2 จึงยังไม่ขาดออกจากกันโดยสิ้นเชิง

แต่ละหมู่บ้านเกิดจากการรวมกันของชุมชนขนาดเล็กหรือหมู่บ้านย่อยมารวมกันเป็นหมู่บ้านใหญ่ ดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านเข้าซ้อน เกิดจากการรวม 3 หมู่บ้านย่อย คือ บ้านเข้าซ้อน บ้านสบฮวก และบ้านแพะ หมู่ที่ 2 บ้านไหล่หิน เกิดจากการรวม 3 หมู่บ้านย่อย คือ บ้านไหล่หิน บ้านหล่ายดำหรือบ้านสันมะพร้าวหรือบ้านสันติสุข และบ้านแพะ หมู่ที่ 3 บ้านแม่ฮวก เกิดจากการรวม 3 หมู่บ้านย่อย คือ บ้านแม่ฮวก บ้านนอก บ้านหล่ายหรือบ้านทุ่งหรือบ้านโต้ง หมู่ที่ 4 บ้านมะกอก นาบัว เกิดจากการรวม 3 หมู่บ้านย่อย คือ บ้านนาบัว บ้านแพะ และบ้านมะกอก หมู่ที่ 5 บ้านกิ้ว เกิดจากการรวม 3 หมู่บ้านย่อย คือ บ้านหนองถ่าน บ้านห้วยยาหล้า และบ้านกิ้ว หมู่ที่ 6 บ้านไหล่หินตะวันตก เกิดจากการรวม 2 หมู่บ้านย่อย คือ บ้านทุ่ง และบ้านไหล่หินตะวันตก อาจสรุปได้ว่าตำบลไหล่หินเกิดจากการรวมกันของหมู่บ้านย่อยจำนวน 17 หมู่บ้าน แต่การรวมหมู่บ้านย่อยเป็นหมู่บ้านใหญ่ มีปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจมาเป็นตัวแปร ที่ทำให้การบริหารจัดการง่ายขึ้น จึงเหลือหมู่บ้านใหญ่อย่างเป็นทางการเพียง 6 หมู่บ้าน



ตำบลไหล่หินมีประชากรโดยประมาณ 56,32 คนใน 1,654 ครัวเรือน บนพื้นที่ 135 ตารางกิโลเมตรหรือ 86,250 ไร่ ทิศเหนือติดต่อกับตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ทิศใต้ติดต่อกับตำบลเกาะคาและตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบล

ลำปางหลวงและตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ทิศตะวันตกติดต่อกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติแม่เลียงเชื่อมต่อ อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

จากผลสำรวจ ณ วันที่ 21 เมษายน 2551 เกี่ยวกับจำนวนครัวเรือน และประชากรแยกรายหมู่บ้าน มีข้อมูลดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านเข้าซ้อน มี 369 ครัวเรือน เป็นชาย 680 คน เป็นหญิง 658 คน รวม 1,338 คน หมู่ที่ 2 บ้านไหล่หิน มี 384 ครัวเรือน เป็นชาย 540 คน เป็นหญิง 889 คน รวม 1,129 คน หมู่ที่ 3 บ้านแม่ฮวก มี 237 ครัวเรือน เป็นชาย 430 คน เป็นหญิง 446 คน รวม 876 คน หมู่ที่ 4 บ้านมะกอกนาบัว มี 317 ครัวเรือน เป็นชาย 496 คน เป็นหญิง 501 คน รวม 997 คน หมู่ที่ 5 บ้านกิ้ว มี 146 ครัวเรือน เป็นชาย 258 คน เป็นหญิง 263 คน รวม 521 คน หมู่ที่ 6 บ้านไหล่หินตะวันตก มี 201 ครัวเรือน เป็นชาย 355 คน เป็นหญิง 390 คน รวม 745 คน รวมทั้งตำบลมี 1,654 ครัวเรือน เป็นชาย 2,759 คน เป็นหญิง 2,847 คน รวม 5,606 คน

อาชีพของคนในตำบลนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม 60% รองลงมาคืออุตสาหกรรม 20% นอกจากรับจ้างทั่วไป วางงาน และอาชีพอื่น มีประมาณ 10% 2% และ 8% ตามลำดับ

วัดในตำบลไหล่หินมีทั้งหมด 6 วัด โดยวัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางความเชื่อและวัฒนธรรมของหมู่บ้านทั้ง 6 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านเข้าซ้อน มีวัดเข้าซ้อน หมู่ที่ 2 บ้านไหล่หิน มีวัดไหล่หินหลวง หมู่ที่ 3 บ้านแม่ฮวก มีวัดแม่ฮวก หมู่ที่ 4 บ้านมะกอกนาบัว มีวัดมะกอก หมู่ที่ 5 บ้านกิ้ว มีวัดอัมพวนาราม หมู่ที่ 6 บ้านไหล่หินตะวันตก มีวัดชัยมงคลธรรมวราราม สำหรับวัดที่เก่าแก่ที่สุดในตำบลไหล่หินคือวัดไหล่หินหลวง หรือวัดเสลารัตนพิพพดาราม หรือวัดไหล่หินหลวงแก้วช้างยืน

สถานศึกษาในตำบลไหล่หินมีทั้งโรงเรียนระดับประถมศึกษา และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ตั้งอยู่ใกล้เคียงวัดไหล่หินหลวง โดยโรงเรียนแห่งแรกของตำบลเปิดสอนในวัดไหล่หินหลวงตั้งแต่ปี พ.ศ.2470 ส่วนโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่มีชื่อว่าโรงเรียนบ้านไหล่หิน เปิดครั้งแรกในปีพ.ศ.2485 ใช้ชื่อโรงเรียนว่า "โรงเรียนบ้านไหล่หิน 7 วัดไหล่หิน" เปิดสอนระดับประถมศึกษาถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เขตธรณีสงฆ์ของวัดไหล่หินหลวงเป็นที่ตั้งโรงเรียน ส่วนโรงเรียนไหล่หินวิทยาเปิดสอนระดับมัธยมต้น และมัธยมปลาย ซึ่งมีประวัติการพัฒนาเป็นลำดับตั้งแต่ปีพ.ศ.2503 ในครั้งแรกได้เปิดสอนในระดับประถมปลาย คือ ป.5 - ป.7 แต่ปัจจุบันเปิดสอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6

การศึกษาวิจัยเรื่อง **“รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง”** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดงานศพของบ้านไหล่หินตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุปกระบวนการทำงานของทีมนักวิจัยผ่านกิจกรรมของโครงการ ได้ดังนี้

4.2 การดำเนินการก่อนได้รับอนุมัติโครงการ

นักวิจัยได้เริ่มประชุมเพื่อเตรียมวิธีการทำงานร่วมกับชาวบ้าน และร่วมกันทบทวนความเป็นมาของชุมชน ปัญหาที่เคยเกิดขึ้น จุดเด่น และข้อดีในชุมชนโดยกลุ่มคนที่สนใจการทำงานเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง มีข้อสงสัย เกิดเป็นคำถามและประเด็นมากมาย เช่น ความขัดแย้งในแต่ละกลุ่ม ความเข้มแข็ง การรวมกลุ่มของเยาวชน ประเพณีปฏิบัติ ศิลปวัฒนธรรม งานบุญ งานศพ อาชีพ เป็นต้น โดยแบ่งเป็นเวทีย่อยต่างๆมีประเด็นการพูดคุยเพื่อเตรียมการดังนี้

- วันที่ 7 มกราคม 2550 ณ ศาลาประชาคมหมู่ 6 แนะนำงานวิจัยสู่ชุมชน
- วันที่ 21 มกราคม 2550 ทบทวนปัญหาร่วมกับตัวแทนในชุมชน
- วันที่ 30 มกราคม 2550 ทบทวนประเด็นปัญหากับนายทรงศักดิ์ แก้วมูล
- วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2550 ทบทวนปัญหาร่วมกับตัวแทนในชุมชนอีกครั้ง
- วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2550 ทบทวนประเด็นให้ชัดเจนกับตัวแทนที่สนใจ
- วันที่ 5 มีนาคม 2550 ทบทวนจนได้ประเด็นงานศพ
- วันที่ 6 มีนาคม 2550 พิจารณาร่างแผนในชุมชนก่อนเสนอเวทีวันที่ 10
- วันที่ 1 เมษายน 2550 ทบทวนร่างข้อเสนอโครงการฉบับสมบูรณ์
- วันที่ 11 พฤษภาคม 2550 นำนักวิจัยเข้าชี้แจงกับที่ศูนย์ประสานงาน
- วันที่ 6 มิถุนายน 2550 นำร่างข้อเสนอเข้าปรับแก้หลังพิจารณาโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

วางบทบาททีมงาน

ทีมวิจัยครั้งนี้เกิดจากกลุ่มคนในหลากหลายอาชีพ ซึ่งคัดเลือกจากตัวแทนผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา ผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน และผู้นำทางการศึกษา ในระหว่างดำเนินการพบว่าเพียงแต่ทีมวิจัยหลักที่มีอยู่อาจขับเคลื่อนกระบวนการได้ไม่ครบถ้วน จึงมีมติคัดเลือกทีมวิจัยร่วมเพิ่มเข้ามามีบทบาทในแต่ละช่วงเวลาตามความเหมาะสม

สรุปบทบาทของทีมวิจัยหลัก และทีมวิจัยร่วมใน 2 ระยะแรก สำหรับทีมวิจัยหลักมีหน้าที่ คือ ควบคุมกระบวนการในชุมชน สร้างความเข้าใจในกลุ่มของตน เช่น ฝ่ายสงฆ์ ฝ่ายผู้สูงอายุ และฝ่ายแม่บ้าน ให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ดูแลงบประมาณโครงการ ส่วนทีมวิจัยร่วมมีหน้าที่ คือ ประสานในหมู่บ้าน และคุมกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งมีพื้นที่ทำงาน 2 หมู่บ้านคือ บ้านไหล่หิน และบ้านไหล่หินตะวันตก

สรุปบทบาทของทีมวิจัยหลัก และทีมวิจัยร่วมในระยะที่ 3 สำหรับทีมวิจัยหลักมีหน้าที่ คือ ประสานทุกฝ่าย ควบคุมระบบและกลไก นำเสนอบทเรียนจากการเรียนรู้ที่ผ่านมาไปยังพื้นที่ขยายผล ขับเคลื่อนกระบวนการกลุ่มย่อยในเวทีหาประชาคมติของแต่ละหมู่บ้าน ส่วนทีมวิจัยร่วมมีหน้าที่ คือ เป็นหัวหน้าทีมวิจัยร่วมในแต่ละหมู่บ้านที่ประสานทุกฝ่ายและนำเสนอประเด็น และสร้างความเข้าใจในหมู่บ้านของตนตามบทบาทที่มีในชุมชน

สำหรับรายละเอียดบทบาทของแต่ละคนนำเสนอในหัวข้อ ผลการดำเนินงานระยะที่ 2 และผลการดำเนินงานระยะที่ 3 ต่อไป

4.3 ผลของการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมระยะที่ 1 – 3

● ผลการดำเนินงานระยะที่ 1

กิจกรรมที่ 1 เวทีเตรียมความพร้อมและทบทวนกระบวนการวิจัย

หลังจากหารือร่วมกันมาตั้งแต่มกราคม 2550 รวมเวลาประมาณ 7 เดือนที่คนบางกลุ่มในชุมชนได้รู้จักกับ สกว. สำนักงานภาค เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จนได้รับอนุมัติโครงการในเดือนสิงหาคม 2550 แต่การนัดประชุมครั้งแรกต้องเลื่อนออกไป เพราะติดขัดที่ทางราชการห้ามประชุม หรือทำกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งนักวิจัยส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน จึงต้องเลื่อนการประชุมครั้งแรกออกไป

เวทีที่ 1 วันที่ 26 สิงหาคม 2550 เวลา 9.00 – 12.00 น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 9 คน

ประเด็นการประชุม

ชี้แจงสัญญา โดยตัวแทนจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำปาง ร่วมกับนักวิจัยในชุมชน เป็นการย้ำความเข้าใจและกระบวนการทำงาน ว่าต่อไปจะมีกิจกรรมอย่างไร เบิกจ่ายตามโครงการอย่างไร และทบทวนเป้าหมายของโครงการให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

สาระสำคัญ

- ชี้แจงสัญญา และวิธีการเบิกจ่ายให้กับทีมวิจัย
- ชี้แจงสัญญาและวิธีการเบิกจ่าย

ประชุมครั้งแรกในพื้นที่บ้านไหล่หินอย่างเป็นทางการ เพื่อสรุปสัญญา ชี้แจงวิธีการเบิกจ่ายทางบัญชี และหารือประเด็นมากมาย อาทิ วางตัวนักวิจัยเข้าประชุมวันที่ 10 นัดไปอบรมการทำงานวิจัยที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตลำปาง นัดหมายการไปสัมมนาที่เชียงใหม่เดือนตุลาคม หรือเรื่องเยาวชนและการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามครั้งแรก การจัดการเรื่องจ้างทำอาหาร แก๊ซตัวอย่าง แบบสอบถาม หรือเรื่องผู้ใหญ่กับผู้ช่วย การถอนเงินเพื่อเบิกจ่าย เก็บภาพถ่ายนักวิจัย เป็นต้น

สรุปรายงานการประชุม วาระสำคัญมีเพียง 3 เรื่องคือ แจ้งเพื่อทราบ ชี้แจงสัญญา และชี้แจงทางบัญชี โครงการได้รับอนุมัติจาก สกว. โดยมีรหัสโครงการวิจัยคือ RDG50N0032

งบประมาณ 73,200 บาท สำหรับ 6 เดือนแรก นางสาวภัทรา มาน้อย ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานจังหวัดลำปาง อธิบายเกี่ยวกับสัญญา และรายละเอียดเกี่ยวกับผู้เกี่ยวข้องในสัญญาทั้งหมด ให้นักวิจัยเข้าใจบทบาท ที่มาของงบประมาณ และเงื่อนไขในการใช้จ่ายอย่างเป็นทางการ และสรุปอีกครั้งว่า อ.บุรินทร์ จะสำเนาสัญญาให้คนละชุด เพราะนักวิจัยทุกคนมีชื่อในเอกสารแนบหมายเลข 3 ที่จะนำไปใช้ในการจัดทำแฟ้มผลงาน (Portfolio) ของตนเอง

นางสาวชาริณี บุณยสุต ฝ่ายบัญชีของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง (ในขณะนั้น) ได้ชี้แจงเอกสารสำหรับการเบิกจ่าย

- **ใบเสร็จรับเงินที่สมบูรณ์** ให้ใช้ชื่อคือ "โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการงานศพ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง" และที่อยู่ของมหาวิทยาลัยโยนกคือ "444 ต.พระบาท อ.เมือง จ.ลำปาง 52000"
- **ใบสำคัญรับเงิน** จ่ายค่าตอบแทนและค่าจ้าง จ่ายค่าเดินทางบุคคลในที่มิวิจัย จ่ายเงินให้กับบุคคลนอกที่มิวิจัยทุกกรณี
- **ใบรับรองแทนใบเสร็จรับเงิน** กรณีวงเงินไม่เกิน 1,000 บาท เช่น ซื้อสินค้าแล้วได้ใบเสร็จที่ไม่สมบูรณ์ กรณีเรียกเก็บใบเสร็จไม่ได้เช่น ซื้อจากตลาดสด

ในวาระอื่น ๆ ได้ร่วมหารือกันในเรื่องการวางแผน เดินทางไปสัมมนาการจัดทำแบบสอบถามการวิจัย ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ , การวางแผน เดินทางไปร่วมงานมหกรรมวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ , การวางแผน เบิกเงินจากบัญชีธนาคารงวดแรก และได้หารือเกี่ยวกับกิจกรรมครั้งที่ 2 ที่เยาวชนเข้ามาเกี่ยวข้อง น่าจะมีเยาวชนจากทั้งระดับประถม รมกับมัธยม และควรเป็นเยาวชนในตำบลใกล้เคียง , การจ้างแม่บ้านทำอาหารในเวทีวิจัย ในเบื้องต้น มอบหมายให้แม่บ้านแต่ละหมู่บ้านไปประสานงานกับกลุ่มในหมู่บ้าน และดูผลจากเวทีครั้งแรกก่อน , พิจารณาตัวอย่างแบบสอบถามที่จะใช้ในการวิจัย ที่ออกเก็บข้อมูลและโดยตัวนักวิจัย มีข้อเสนอแนะมากมาย ซึ่งจะแก้ไข และนำไปพิจารณาร่วมกันอีกครั้งในการสัมมนาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ลำปาง ได้ร่วมหารือกันเรื่อง วางแผน เข้าร่วมประชุมที่ศูนย์ประสานงาน ทุกวันที่ 10 เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การวิจัย

- วันที่ 10 กันยายน 2550 : ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นางกิม ปะละ นายมนู นิวาโต
- วันที่ 10 ตุลาคม 2550 : นางผดุง ตีรราช ผู้ใหญ่เพิ่มศักดิ์ จินะการ นายประมวล ยอดสาแล
- วันที่ 10 พฤศจิกายน 2550 : อ.สุวรรณ เกษณา อ.สุตา แผ่นคำ อ.ราตรี ดวงไชย

.....

เวทีที่ 2 วันที่ 11 กันยายน 2550 เวลา 9.00 – 12.00น. ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ลำปาง จำนวนนักวิจัยของโครงการที่เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 7 คน

ประเด็นการประชุม

คณะทำงานโครงการ ร่วมกับ สกว. ได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในหัวข้อ “**เวทีการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ : การวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม**” ณ ห้องประชุมอาคารพิชมมงคล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง โดยเชิญวิทยากรคือ คุณอังคณา ทาลัคชัย , คุณหมอแสงจันทร์ อินตาเทพ และคุณสิริวัฒน์ แสงสานติธรรม มาให้แนวคิด วิธีการและประสบการณ์ในการทำวิจัยชุมชน แก่นักวิจัยใหม่ ซึ่งทำให้มีความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานวิจัยชุมชน และมองเห็นทิศทางในดำเนินงาน จากการเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยมีนักวิจัยในโครงการเข้าร่วมประชุม จำนวน ๑๑ คน และมีนักวิจัยจากโครงการอื่นที่เข้าร่วมประชุมคือ นักวิจัยจากโครงการรูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง และ โครงการสืบค้นประวัติศาสตร์ ดำเนินงานเจ้าพ่อขุนตานเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนห้างฉัตร อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง

สาระสำคัญของผู้จัดกระบวนการ

- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนนักวิจัยโครงการอื่นๆ ที่มาร่วมประชุม (หมอแสงจันทร์ คำตาเทพ , คุณสิริวัฒน์ แสงสานติธรรม) ทำให้ทราบว่า ชุมชนมักไม่เห็นความสำคัญ ปัญหาของสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ทำให้บางครั้งขาดความร่วมมือ หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการทำวิจัยชุมชน ดังนั้นนักวิจัยควรจะต้อง เป็นคนช่างสังเกต และใช้ไหวพริบในการแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ในชุมชน โดยอาจจะเริ่มจากสิ่งที่คนในชุมชนให้ความสนใจ แล้วใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการชักนำ แล้วเชื่อมโยงมายังกิจกรรมของโครงการได้ เช่น คุณหมอแสงจันทร์ ใช้โรงเรียนเป็นจุดเริ่มต้นในการชักนำ เพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชน เนื่องจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนเป็นลูกหลานอันเป็นที่รักของคนในชุมชน ทำให้ผู้ปกครองนักเรียน มาให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ
- คุณอังคณา ทาลัคชัย จาก สำนักงานประสานงานงานวิจัยเชิงบูรณาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ได้มาจัดกระบวนการ “ **การวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม**” โดยได้บรรยายให้ทีมนักวิจัยเห็นภาพ เห็นแนวทางในการวิเคราะห์ชุมชน การคิดเชิงวิเคราะห์ การแยกแยะ การหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เราศึกษา โดยมีตัวอย่างวิธีการคิด การวิเคราะห์ให้ทีมนักวิจัยได้ทดลองทำ ในการนี้ยังได้โยงไปถึงวิธีการเขียน



โครงการและการฝึกวิเคราะห์โครงการ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ซึ่งนำมาซึ่งกิจกรรม ที่ จะทำในโครงการเพื่อให้ได้ผลของโครงการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ยังได้ ยกตัวอย่างการใช้แผนที่ความคิด Mind Manager ซึ่งแบบเครื่องมือในการช่วยคิด ให้ ทีมนักวิจัยได้เรียนรู้อีกด้วย

ประเด็นการประชุม

สัมมนากระบวนการวิจัย ที่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ลำปาง เป็นการเตรียม ความพร้อมของนักวิจัย ให้เข้าใจการวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และเข้าใจกระบวนการ ทำงานวิจัยตามแนวการวิจัยเพื่อท้องถิ่นยิ่งขึ้น

สาระสำคัญ

- เรียนรู้เทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

■ เทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ชุมชนมีหน้าที่สำคัญ คือ

- เพื่อการแจกแจงองค์ประกอบของสิ่งที่เราจะวิเคราะห์
- เพื่อแยกแยะความแตกต่างของสิ่งนั้นกับอีกสิ่งหนึ่ง
- เพื่อการค้นหาเหตุผลและความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้น

ในการคิดวิเคราะห์ จะทำให้เราเอง มีความสามารถในการตีความ ความรู้ หรือการทำ ความเข้าใจในเรื่องที่เราจะวิเคราะห์ได้ดี การฝึกการคิดเชิงวิเคราะห์จะต้องเป็นคนที่ช่างสังเกต ช่างสงสัย และเป็นชอบซักถาม

การคิดวิเคราะห์จะช่วยให้เราลดการอ้างประสบการณ์ส่วนตัวมาเป็นข้อสรุป ช่วยให้เรา ไม่ต้องยึดติดกับความประทับใจครั้งแรก ช่วยให้เราประเมินและตัดสินใจด้วยเหตุผลที่ปราศจาก กับอคติ และช่วยแก้ไขปัญหา ประเมิน – การตัดสินใจ สุดท้ายคือช่วยให้ เข้าใจได้ดีมากขึ้น



การฝึกการวิเคราะห์ทำได้ง่ายโดยเรา ต้องยึดหลักคิดที่ว่า เรียนรู้ที่จะมอง สิ่งที่เรา เห็น มองให้เป็น เช่นเป็นอยู่ และเราจะสามารถ วิเคราะห์เพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการ จะต้อง อาศัย เครื่องมือ ที่เหมาะสมเพื่อให้ได้คำตอบ ที่ชัดเจน และเครื่องมือที่ดีนั้นก็ทำให้เรา แยกแยะองค์ประกอบได้ดีอีกด้วย

สิ่งสำคัญก่อนที่เราจะทำการวิเคราะห์ เพื่อหาคำตอบ เราต้องถามตัวเองอยู่เสมอว่า

เรากำลังพิจารณาข้อมูลที่มีอยู่หรือเปล่า มีการแยกแยะให้เห็นองค์ประกอบของข้อมูลนั้น ๆ ว่าเป็นส่วน พิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูลกับเป้าหมายและบริบทแวดล้อม อธิบาย / ดีความ ข้อมูลที่ตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ สุดท้ายเป็นคำตอบที่ได้หรือแนวทางที่จะดำเนินการต่อ

เทคนิคการวิเคราะห์ที่ดี เมื่อได้ข้อมูลมา (รับข้อมูล) อย่าเพิ่งด่วนสรุป แต่ต้องกลับมาตีความให้ตรงกัน เมื่อมีปัญหาย่าว่าด่วนแก้ไข จะต้องพิจารณาปัญหานั้นก่อน

การวิเคราะห์จะทำเมื่อไหร่

- ก่อนทำวิจัย

- วิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์ชุมชนวิเคราะห์คน วิเคราะห์การเขียนโครงการ
วิเคราะห์การกำหนดกิจกรรม

- ระหว่างทำวิจัย

- วิเคราะห์ก่อนการวางแผนกิจกรรม (การวางแผน การเก็บข้อมูล กลุ่มคนเป้าหมาย ข้อมูลที่จะเก็บ เวลา)
- วิเคราะห์การทำงาน คนทำงาน ข้อมูลที่เก็บได้ วิเคราะห์กระบวนการ วิเคราะห์เป้าหมาย วิเคราะห์เหตุการณ์ในชุมชน วิเคราะห์คนในทีม วิเคราะห์กิจกรรมที่จะทำต่อ วิเคราะห์การใช้งบประมาณ
วิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก

- ใกล้จบงานวิจัย

- วิเคราะห์คำตอบที่ได้จากการวิจัย
วิเคราะห์การขยับงานต่อเนื่อง
วิเคราะห์ผลกระทบ วิเคราะห์ผลลัพธ์
วิเคราะห์การเรียนรู้ของคนในทีม คนในชุมชน วิเคราะห์ระดับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น



การตั้งคำถาม เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

- ชุมชนคือใคร?
- ร่วมอะไร?
- ร่วมกับใคร?
- ร่วมอย่างไร?
- ร่วมที่ไหน
- ร่วมด้วยเหตุผลใด?
- ถ้าชุมชนไม่ร่วมจะเกิดอะไรขึ้น

- คนที่เข้ามาร่วมต้องจำกัดจำนวนใหม่
- จะเริ่มที่ใครก่อน
- สิ่งใดจะเป็นไปได้มากกว่ากันถ้าเริ่มที่วิจัยก่อนกับเริ่มที่ชุมชนเลย

ตัวอย่าง...การเขียนและการวิเคราะห์: ก่อนทำ

- ชื่อกิจกรรม
- วัตถุประสงค์/ความคาดหวังของกิจกรรมครั้งนี้
- กลุ่มเป้าหมาย
- ขั้นตอนการกิจกรรม
- งบประมาณ
- วัน เวลา สถานที่ จัดกิจกรรม

ตัวอย่าง...การเขียนและการวิเคราะห์: หลังทำ

- เราทำกิจกรรมนี้ได้ดีหรือยัง เป็นไปตามความคาดหวังหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่?
- ถ้าทำกิจกรรมแล้วได้ผลดี เพราะอะไร?
- ถ้าทำกิจกรรมแล้วไม่เป็นไปตามความคาดหวัง เพราะอะไร?
- ความรู้และข้อคิดใหม่ๆที่ได้จากการทำกิจกรรมครั้งนี้ คืออะไรบ้าง?
- ถ้าจะจัดกิจกรรมอีกครั้งจะปรับปรุงเรื่องอะไรบ้าง?



.....

เวทีที่ 3 วันที่ 16 กันยายน 2550 เวลา 9.00 – 12.00น. งานศพแม่จันทร์ศรี เทพหินลับ

ประเด็นการประชุม

วันอาทิตย์ที่ผ่านมาทีมงานศพแม่จันทร์ศรี เทพหินลับ จึงไปเก็บภาพถ่ายบริเวณงานศพ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการหารือในเวทีวิจัย เพราะงานนี้มีการใช้ไข่พะโล้ประกอบอาหารวันดา ซึ่งเป็นอาหารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ต้นทุนไม่สูง และจัดการได้ง่าย

สาระสำคัญในการจัดประชุม

- ประวัติงานศพบ้านไหลหิน
- รูปแบบการจัดงานศพในปัจจุบัน
- เก็บภาพจากงานศพ เพื่อนำมาทบทวนในเวทีวิจัย

■ การเก็บข้อมูลงานศพของแม่จันทร์ศรี เทพหินลับ เพื่อนำมาทบทวนในเวทีวิจัย

การเผยแพร่ภาพงานศพแม่จันทร์ศรี เทพหินลับ

แม่จันทร์ศรี เทพหินลับ เสียวันอาทิตย์ที่ 16 กันยายน 2550 และเสียชีวิตวันเสาร์ที่ 22 กันยายน 2550 วันนี้ทางทีมวิจัยเข้าไปขออนุญาตพ่อหลวงตา เทพหินลับ เผยแพร่ภาพจากงานศพแม่จันทร์ศรี ภาพถ่ายส่วนใหญ่มาจากงานวันเสียชีวิต และขออนุญาตเจ้าภาพ เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2550 เพื่อนำข้อมูลเชิงประจักษ์ไปคุยกันในเวทีวิจัย (มี 18 ภาพใหญ่ หรือ 72 ภาพ เล็กดูภาพถ่ายเพิ่มเติมได้ที่ <http://www.thaiall.com/research>)

ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต พูดคุย และเอกสาร

ทำให้ทราบว่ามีการเก็บเงินช่วยเหลือ หรือเงินสงเคราะห์หลายกอง เช่น กองของหมู่บ้าน กองของตำบล กองของผู้สูงอายุ และก้อนใหญ่ได้จากธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำหรับบ้านที่เป็นลูกค้า ธกส. เงินช่วยเหลือนิยมมาหอม (รวม) กันในช่วงเช้าของวันเสียชีวิต ซึ่งแยกโต๊ะสำหรับเก็บเป็นแต่ละกองอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ยังมีตู้สำหรับรับซองพิเศษ ซึ่งมีสมุดบันทึกแยกเป็นสมุดหอมพิเศษในหมู่บ้าน และต่างบ้าน เพื่อจะได้เปิดดูในภายหลัง กรณีเพื่อนบ้านที่เคยมาหอมมีคนในครอบครัวจากไป ผ้าบังสุกุลที่วางเรียงรายอาจมีจำนวนมากเท่าอายุ หรือตามจำนวนผู้นำในหมู่บ้านที่ถูกเชิญออกไปวางผ้าบังสุกุลที่ป่าช้า

งานนี้เลี้ยงแขกที่มาร่วมงานด้วยข้าวเจ้า ผัดผัก น้ำพริกกะปิ และไข่ไข่พะโล้ ซึ่งถูกใจผู้สูงอายุ เพราะรับประทานง่ายกว่าแกงฮังเล ซึ่งจัดเตรียมขึ้นข้าวแยกชัดเจน และมีเพื่อนบ้านช่วยกันยกเดินไปวางตามโต๊ะอย่างทั่วถึง ที่หมู่บ้านนี้นิยมการรับประทานอาหารเมี่ยงอยู่มาก ทำให้ทุกคนต้องจัดเตรียมเมี่ยงไว้อย่างเพียงพอ จัดไว้เป็นจาน ๆ จานละประมาณ 10 อม

ที่ป่าช้าส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ และผู้นำในชุมชนที่ร่วมเดินทางไปร่วมพิธี สำหรับเด็ก และคนหนุ่มสาวไม่นิยมไปที่ป่าช้านัก ส่วนแม่บ้านก็จะช่วยเก็บของทันที หรือเก็บจนเกือบหมด หลังจากทานอาหารเสร็จ และร่วมเดินทางไปที่ป่าช้าด้วยกัน พิธีใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง ความแตกต่างของเวลามักขึ้นอยู่กับอาจารย์พิธี และจำนวนผ้าบังสุกุลที่จัดให้กับผู้นำชุมชน



ภาพจากงานศพแม่จันทร์ศรี เทพหินลับ โดยนำรูปแบบการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้

■ ประวัติงานศพบ้านไหล่หิน จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน

จากข้อมูลการบอกเล่าของพ่อหลวงหนานดา เล่าเรื่องประวัติงานศพบ้านไหล่หิน ว่าในอดีตประมาณ 100 ปีที่ผ่านมา ยังไม่มียานีดกันศพเน่า การเดินทางอาศัยการเดินเท้าเป็นหลัก ความเชื่อยังไม่ต้องการเหตุผลมารองรับ บ้านไหนมีคนตายจะไม่เก็บศพแต่นำไปทำพิธีเผาหรือฝังทันที ตายกลางคืนนำไปเผากลางวัน ตายกลางวันก็นำไปเผากลางวัน ไม่มีการเก็บศพข้ามคืนข้ามวันเช่นปัจจุบัน เมื่อตายแล้วก็จะห่อผ้ามัดด้วยเชือกเงื่อนตอกงูลิ้น แล้วนำใส่แคร่ไม้ไผ่หามไปเผาข้าง ฝั่งข้าง แล้วแต่ยุคสมัย

ในอดีตผู้คนกลัวความตายกันมาก เมื่อนำศพไปเผาที่สุสานจะจุดกองไฟขนาดเล็ก ขวางทางระหว่างกลีบออกจากสุสาน ทุกคนต้องโดดข้ามกองไฟออกจากสุสานและห้ามหันกลับไปมองโดยเด็ดขาด ถ้าแบกศพออกจากถนนในหมู่บ้านจะต้องเก็บผ้าที่ตากไว้ออกจากราวตากผ้า ปิดประตูหน้าต่างให้แน่นหนา หากกลับจากสุสานก็ต้องสละสลุงผม (เอาน้ำมนต์พรม) และหน้าด้วยน้ำส้มป่อย เพื่อเรียกความเป็นสิริมงคลกลับคืนมา

ในอดีตจะไม่ใช้ล้อเข็นศพไปทำพิธีที่สุสานสำหรับสามัญชน จะใช้สำหรับขุนนางเท่านั้น เช่น ขนเชื้อเจ้า พระยา ท้าว ขุน หมื่น หรือผู้มียศมีศักดิ์เท่านั้น จึงจะนำศพใส่ล้อพร้อมฟางข้าวและฟืนเข็นไปยังสุสาน ปราสาทก็มีเฉพาะผู้เป็นเจ้านายเท่านั้น แต่ค่านิยมเปลี่ยนไปเมื่อชนบทกับเมืองเลื่อนเข้าหากันมากขึ้น คนรุ่นใหม่เริ่มให้ความสำคัญกับวัตถุตามค่านิยมตะวันตกหลายคนกลับจากไปทำงานในต่างประเทศและมีฐานะดีขึ้น เริ่มสร้างปราสาทให้กับญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับ เพราะเชื่อว่าปราสาทเหล่านี้จะเป็นที่อยู่ของผู้ล่วงลับหลังความตาย และเชื่อว่างานศพที่ใหญ่โตแสดงถึงหน้าตาของเจ้าภาพ มีการจัดสวดทำพิธีทางศาสนาโดยพระภิกษุคนละสี่ตน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ

เมื่อทางราชการนำการศึกษาเข้าสู่ชุมชนมีการสร้างโรงเรียนประจำตำบลทั้งระดับประถมและมัธยม ชุมชนเริ่มมีความรู้ความเข้าใจและใช้เหตุผลในการตัดสินใจมากขึ้น มี

การปรับพื้นที่สุสานเป็นโรงเรียนและโรงเรียน ความเจริญทางวัตถุพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทาง
เกี่ยวเนื่องเปลี่ยนเป็นถนนยางมะตอย การเข้าไปในอำเภอเมืองไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป รถสองแถว
และรถยนต์ได้รับความนิยมแบบก้าวกระโดด การสื่อสารสะดวกรวดเร็ว เทคโนโลยีทาง
การแพทย์พัฒนาจนทำให้เก็บศพได้ยาวนานขึ้น มีพัฒนาการในการรักษาศพเป็นลำดับ เช่น ใช้
ซีเถ้าฟาง หญ้าเม้งวายดูดกลิ่น ใช้ดอกไม้กลั่นฉุนล้อมรอบโลงศพ ใช้น้ำยาฉีดศพ และเก็บใน
หีบเย็น (ตู้เย็นเก็บศพ)

การเก็บศพไว้หลายวันมีเหตุผลสนับสนุนหลายประการ เช่น ทำพิธีทางศาสนาตาม
ความเชื่อ รอญาติที่อยู่ห่างไกลกลับมาร่วมพิธี หรือมีวันเสียชีวิตวางอยู่ทำให้ต้องเก็บศพนานขึ้น
ปัจจุบันมีศพที่เผาทันทีโดยไม่เก็บศพไว้ทำพิธีทางศาสนา เช่น ศพเด็ก ศพที่เสียชีวิตด้วยโรค
เอดส์ เป็นต้น สำหรับจำนวนวันในการเก็บศพนิยมใช้วันคือ 1 วัน 3 วัน 5 วัน หรือ 7 วัน สิ่ง
แน่นอนเกี่ยวกับจำนวนวันคือภาระของชุมชน และภาระของเจ้าภาพ ยิ่งเก็บไว้นานวันเจ้าภาพก็
ต้องแบกรับภาระเพิ่มขึ้น ชุมชนก็ต้องรับภาระร่วมกันเป็นทุนทางสังคมที่เกิดจากค่านิยมของคน
บ้านใกล้เคียงที่เป็นผลพวงจากความเชื่อที่สืบทอดกันมาไม่นานนี้เอง

วันเสียชีวิตในความเชื่อของชาวล้านนา คือวันที่ไม่สมควรทำพิธีกรรมหรือทำกิจกรรม ส่วน
วันเสียชีวิตของการเผาศพ คือวันที่เชื่อว่าไม่สมควรทำพิธีเผาศพหรือฌาปนกิจศพ เพราะถ้าเผาศพ
ในวันดีพระสงฆ์หรือผู้สูงอายุห้ามไว้ อาจทำให้เกิดเรื่องร้ายแรงต่อจากนั้น เช่น การตายต่อกัน
ไปของคนในหมู่บ้าน หากศพแรกทำผิดจากความเชื่อแล้วก็อาจเป็นเหตุให้มีคนเสียชีวิตต่อกัน
ไปอีกหลายราย ความเชื่อนี้แตกต่างกันไปในแต่ละหมู่บ้าน มีจำนวนเงื่อนไขมากน้อยไม่เท่ากัน
หากยึดตามความเชื่อให้ครบทุกเงื่อนไขอาจทำให้บางเดือนเหลือวันที่สามารถทำพิธีเผาศพได้
เพียงครึ่งเดือนเท่านั้น

การจัดเลี้ยงในงานศพเกิดขึ้นมาตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ในอดีตไม่มีการจัดเลี้ยง
เพราะไม่มีการเก็บศพ ไม่มีเงินสำหรับใช้จ่าย ไม่มีร้านค้า อาหารมีเพียงการเก็บพืชผัก ของป่า
และปลาตามแม่น้ำ เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปคนในชุมชนออกไปรับจ้างทำงาน มีข้าราชการเพิ่มขึ้น
ลูกจ้างโรงงานเพิ่มขึ้น ไปทำงานต่างประเทศเพิ่มขึ้น ค่านิยมจากชุมชนเมืองหลังไหลเข้ามา
ผู้คนเริ่มมีฐานะดีขึ้น เมื่องานศพเกิดขึ้นแล้วเจ้าภาพก็ต้องแสดงความขอบคุณเพื่อนบ้านที่ไป
ร่วมงาน ไปช่วยงาน ไปแสดงความเสียใจ พร้อมแสดงความมีหน้ามีตาของตนต่อสังคมมิให้
น้อยหน้าใคร ทำให้การจัดเลี้ยงถูกพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ บ้านใดจัดงานศพย่อมต้องมีการจัดเลี้ยง
ใหญ่โต โดยกลุ่มแม่บ้านคือกลไกสำคัญในการดำเนินการ แล้วค่าใช้จ่ายก็กลายเป็นสิ่งที่ควบคุม
ได้ยากในที่สุดด้วยปัจจัยทางสังคมข้างต้น

การถวายผ้าบังสุกุล หรือการชักผ้าบังสุกุลมีพัฒนาการอย่างเห็นได้ชัดจากคำบอกเล่า
ของผู้สูงอายุ พบว่า ในอดีตไม่มีพิธีใดเลยเมื่อตายก็หามไปฝัง ต่อมาจำนวนวัดและพระสงฆ์
เพิ่มขึ้น การเดินทางสะดวกจึงเริ่มนิมนต์พระสงฆ์ไปสวดที่บ้านและจัดพิธีชักผ้าบังสุกุลที่บ้าน
ต่อมาก็ชักผ้าบังสุกุลก่อนเผาศพ ณ ฌาปนสถาน ในปัจจุบันการจัดหาผ้าบังสุกุลทำได้สะดวก
และผู้นำท้องถิ่นมีเพิ่มขึ้น จึงเกิดค่านิยมชักผ้าหรือถวายผ้าบังสุกุลแก่พระสงฆ์ให้สวดคล้อยกับ

จำนวนแขกผู้มีเกียรติ ในบางหมู่บ้านจัดให้มีพิธีการชักผ้าบังสุกุลทุกคืน นอกจากการเตรียมผ้าบังสุกุลนับร้อยผืนในวันทำพิธีฌาปนกิจ

อีกองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้รูปแบบการจัดการงานศพเปลี่ยนไปในแต่ละยุคละสมัยจนได้รูปแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นทั้งจากคนในออกไปนารูปแบบนอกชุมชนมาปรับใช้ และจากคนนอกชุมชนย้ายถิ่นเข้ามาเป็นแขกหรือสะใภ้ อาทิ การหว่านเงิน นำหน้าศพ โลงเย็น ปราสาท หาวงดนตรีมาเล่น ความเชื่อเกี่ยวกับวันเสียชีวิตที่ห้ามเผาศพ การจุดพลุในงานศพ การเก็บศพไว้ที่วัด เป็นต้น

เงินค่าสมาชิกงานศพช่วยแบ่งเบาภาระหนี้สินของเจ้าภาพที่ญาติต้องจากไปก่อนเวลาอันควรได้มาก ที่บ้านไหล่หินเริ่มเก็บค่าสมาชิกประมาณปี พ.ศ.2490 เก็บครอบครัวละ 3 บาท โดยการนำของนายอำเภอนั้น ปัจจุบันค่าสมาชิกแยกเป็นหลายกองทั้งกองของตำบล กองของหมู่บ้าน กองของธนาคารอาคารสงเคราะห์ เป็นต้น ต่อมาก็มีการหอมข้าวสารเพื่อให้มีข้าวไว้เลี้ยงแขกหรือที่ไปร่วมพิธีในแต่ละวัน และยังมีการหอมข้าวสารครอบครัวละ 1 ลิตรจนถึงปัจจุบัน ความเป็นชุมชนเข้มแข็งทำให้การหยิบยื่นน้ำใจให้กันยามยากพบเห็นได้เสมอ ชาวบ้านช่วยกันลงแรงหาฟืนมาทำอาหารตั้งแต่วันแรก และเก็บไว้เผาปราสาทในวันสุดท้าย อยู่เป็นเพื่อนงานศพ แบ่งหน้าที่กันช่วยเหลือเจ้าภาพทั้งจัดสถานที่ ตระเตรียมอาหาร ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา รับส่งพระสงฆ์ เสรฟน้ำให้แขก เก็บเต็นท์ เก็บจาน และทำอาหารเลี้ยงแขก เป็นต้น

■ รูปแบบการจัดงานศพในปัจจุบัน

จากคำบอกเล่าของทีมนักวิจัยโครงการวิจัยรูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน ได้เล่าเรื่องรูปแบบการจัดงานศพในปัจจุบันของชุมชนบ้านไหล่หินว่า

1. ความแตกต่างจากภายนอก

ลักษณะงานศพในตำบลไหล่หินของแต่ละบ้าน ย่อมแตกต่างกันไปตามความเชื่อ อิทธิพลจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอก และการปรับตัวของคนในชุมชน แต่ละบ้านจัดพิธีแตกต่างกันไปตามจารีต ฐานะ ความเชื่อของลูกหลาน ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน และอิทธิพลจากสังคมแวดล้อม ลักษณะงานศพในแต่ละยุคย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง การจัดการในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังคงความผูกพันช่วยเหลือเกื้อกูลตั้งแต่วินาที และเพื่อนสนิทจากรุ่นสู่รุ่น

2. เมื่อมีใครสักคนต้องจากไป

หลังมีผู้เสียชีวิตในหมู่บ้านนิยมตั้งศพทำพิธีในบ้านของผู้เสียชีวิต และเก็บศพไว้ในหีบเย็น ก่อนนำศพเข้าหีบเย็นจะทำพิธีอาบน้ำศพ และเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ โดยมีญาติสนิทมิตรสหายที่ใกล้ชิดมาร่วมพิธีอาบน้ำศพให้กับผู้วายชนเป็นครั้งสุดท้าย ในคืนแรกจะเริ่มประมาณห้า

โมงเย็นที่ผู้สูงอายุในหมู่บ้านมารวมตัวกัน เพื่อสวดทำวัตรเย็น ต่อจากนั้นจะทำพิธีสวดเข้าโลง ประมาณหกโมงเย็นโดยนิมนต์พระสัปปมาทำพิธี ซึ่งไม่มีการสวดอภิธรรมในคืนแรก เพราะยังไม่มีแขกต่างบ้านทราบข่าวการสูญเสีย ทำให้คืนแรกมีเพียงลูกหลาน ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน ใกล้ชิดเท่านั้นที่มาร่วมงาน ที่หมู่บ้านนี้จึงไม่มีการสวดอภิธรรมในคืนแรก

3. จัดเตรียมสถานที่

วันแรกจะมีผู้นำในหมู่บ้าน และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดงานเข้าไปให้ความช่วยเหลือเจ้าภาพ เช่น การจัดบ้านใหม่ การติดต่อยืมเครื่องใช้ เครื่องครัวจากวัด ตั้งแต่น้ำ ขนโต๊ะ จัดเก้าอี้ ติดตั้งเครื่องเสียง ไฟฟ้า ประปา กระดานดำสำหรับเขียนรายชื่อเจ้าภาพสวดอภิธรรมแต่ละคืน กล่องใส่ซองบุญ และสมุดรายชื่อสำหรับบันทึกเงินช่วยเหลือจากสมาชิกแต่ละกอง กลุ่มแม่บ้านจะมาช่วยกันวางแผนการทำอาหาร ชื่อเครื่องเทศที่จำเป็นในแต่ละวัน หรือซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุช่วยกันเตรียมเครื่องประกอบพิธีทางศาสนา ทุกอย่างสามารถซื้อเชื่อไว้ก่อน และชำระตามบัญชีหลังเสร็จพิธีแล้ว

4. กิจกรรมช่วงเช้าของผู้สูงอายุ

ประมาณ 9 โมงเช้าของทุกวัน เพื่อนบ้านมารวมกันที่บ้านงานศพ เพื่อช่วยกันทำงานตามที่ตนถนัด เช่น กลุ่มห่อเมี่ยงจะช่วยกันห่อแล้วจัดใส่จานสำหรับเลี้ยงแขก ซึ่งใช้เมี่ยงประมาณ 2 – 5 กำต่อวัน กลุ่มจัดดอกไม้ใส่พานซึ่งดอกไม้บานาพันธ์ที่นำมาจัดได้จากบ้านของแต่ละคนที่นำมาด้วยคนละหนึ่งกำมือ กลุ่มแม่บ้านก็จะช่วยเตรียมอาหารเที่ยง ตั้งขันข้าวประมาณสิบ 11 โมงเช้า หลังรับประทานอาหารก็จะแยกย้ายกันกลับไปทำภารกิจส่วนตัว และกลับมาช่วยงานอีกครั้งในเวลาเย็น

5. กัณฑ์สวดกับการเป็นเจ้าภาพสวดอภิธรรม

ทุกเย็นที่มีการสวดอภิธรรม ผู้ที่ได้มอบหมายให้รับพระจะรับพระสงฆ์มาประมาณ 1 ทุ่ม 50 นาที ใช้เวลาประกอบพิธีประมาณ 45 นาที ในอดีตคนในชุมชนนิยมนำสาร์บหรือกัณฑ์สวดมาร่วมฮอมเป็นเจ้าภาพสวดอภิธรรม แต่ปัจจุบันมีการณรงค์ให้เปลี่ยนจากกัณฑ์สวดเป็นเงินสดเพราะง่ายต่อการจัดการของเจ้าภาพ ส่วนพระสงฆ์จะได้กัณฑ์สวดกลับวัดไปเพียงรูปละชุด การเชิญผู้ร่วมเป็นเจ้าภาพสวดอภิธรรมมาประเคนกันสวดที่เคยมีกว่า 40 ท่านต่อคืนก็เหลือเพียงตัวแทน ทำให้การจัดการกัณฑ์สวด และการบริหารเวลาเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล

6. ของว่างยามค่ำ

ในระหว่างการสวดหรือหลังสวดอภิธรรมจะนิยมเสิร์ฟน้ำพร้อมของว่าง ซึ่งแต่ละบ้านมีวิธีจัดการและมีของว่างที่แตกต่างกันไป เช่น เมล็ดทานตะวัน เมล็ดแตงโม ผลไม้ น้ำหวาน กระเพาะปลา ข้าวต้ม ซา กาแฟ ขนมปัง ซาลาเปา หรือเสิร์ฟเพียงน้ำเปล่า บางกรณีเจ้าภาพ

สวดอภิธรรมที่มาจากนอกชุมชนจะเตรียมอาหารว่างมาเอง ปัจจุบันมีกระแสนิยมชมเชยส่งเสริมให้เสร็จเพียงน้ำเปล่า เพราะไม่เป็นภาระในการเตรียมการสำหรับเจ้าภาพ

7. ลดเหล้าในงานศพ

การลดเหล้าในงานศพเป็นเรื่องที่ต้องรณรงค์อย่างต่อเนื่อง และอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพราะวิถีปฏิบัติเดิมนิยมการเลี้ยงเหล้าในงานศพ ถ้างานไหนที่เจ้าภาพนิยมดื่มเหล้าเป็นประจำก็คงจะห้ามกันไม่ยาก เพราะทำใจไม่ได้จากการสูญเสียคนที่ตนรัก แม้มีการส่งเสริมให้มีการลดเหล้าในงานศพจากมหาเถรสมาคม หรือบทเรียนที่ได้จากการลดเหล้าในงานศพของบ้านดง อ.สบปราบ หรือการส่งเสริมให้ลดเหล้าในการศพจากส่วนราชการ ก็ยังมีการเลี้ยงเหล้าในงานศพอยู่บ้าง จึงต้องรณรงค์อย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่ที่ผ่านนั้นมีแนวโน้มที่ดีจากพฤติกรรมที่เคยถือขวดเหล้าเดินไปมาในงานศพ ก็เปลี่ยนเป็นแอบผสมเหล้าลงกระติกน้ำแข็งไว้ข้างบ้าน หรือเลี้ยงขอบคุณเพื่อนบ้านหลังเสร็จพิธีเผาศพแล้ว

8. การจำหน่ายลูกชิ้นปิ้ง

นอกบ้านเจ้าภาพในอดีตมีความติดักด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย มีการจำหน่ายปลาหมึกย่าง ลูกชิ้นปิ้ง ไข่ปิ้ง ซาลาเปา ไอศกรีม ถั่วต้ม สุนัขและน้ำอัดลม ถือเป็นเรื่องปกติของงานศพในบ้านไหล่หิน แต่ภาพเหล่านั้นเริ่มจางหายไป เพราะไม่มีการตั้งวงไฟ หรือวงไฮโลกันจนดึก ไม่มีดนตรีหลังสวดอภิธรรม เครื่องเสียงถูกปิดหลังเสร็จพิธีทางสงฆ์เพียงไม่กี่นาทีเพราะเป็นเครื่องเสียงที่ดูแลกันเอง ในชุมชนไม่ได้เช่าวงดนตรีจากต่างบ้านที่ต้องเล่นดนตรีให้คุ้มกับค่าจ้าง และขนมนมเนยสามารถหาซื้อได้ง่ายจากร้านค้าใกล้บ้าน

9. อาหารวันเผาศพ

อาหารวันเผาศพถือเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องใช้งบประมาณสูง เพราะมีชาวบ้านมาร่วมงานมากกว่าทุกวัน อาหารอาจเตรียมไว้ตั้งแต่วันดาหรือคืนสุดท้ายของวันเก็บศพ อาหารหลักอาจเป็นแกงฮังเลที่ใช้เนื้อหมูเป็นส่วนประกอบทำให้มีค่าใช้จ่ายสูง ในปัจจุบันมีเจ้าภาพหลายบ้านเลือกใช้ไข่พะโล้เป็นอาหารหลัก เพราะทานง่ายสำหรับผู้สูงอายุ และค่าใช้จ่ายต่ำกว่า การจัดเตรียมอาหารเกิดจากแม่บ้านในหมู่บ้านร่วมแรงร่วมใจเข้าช่วยเหลือตั้งญาติมิตร ต่างกับสังคมในเมืองหลวงที่ต้องมีค่าใช้จ่ายไปทุกเรื่อง

10. เงินช่วยเหลือในหมู่บ้าน

เงินช่วยเหลือของชาวบ้านในตำบลไหล่หินมีอยู่หลายกอง เช่น กอง 50 บาทสำหรับรายหลังคาเรือนในหมู่บ้าน กอง 10 บาทสำหรับรายบุคคลในหมู่บ้าน และกอง 10 บาทสำหรับรายหลังคาในตำบล ก่อนวันดาจะมีการนำข้าวสารมาทอด เพราะอาชีพหลักของคนในชุมชนคือทำนา ทุกงานต้องใช้ข้าวสารจำนวนมากหุงเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน หากนำข้าวสารในยุ้งฉางของตนมาทำอาหารก็อาจไม่พอ จึงเกิดธรรมเนียมปฏิบัติที่แต่ละบ้านนำข้าวสารมาช่วย หรือเรียกว่า

“หอมข้าวสาร” หลังคาละประมาณหนึ่งลิตร โดยมีสมุดที่มีเลขที่บ้านให้เจ้าภาพไว้บันทึกการหอมของเพื่อนบ้าน ข้าวสารที่นำมาหอมในปัจจุบันมักเป็นข้าวเหนียวแต่เจ้าภาพบางรายทำอาหารโดยใช้ข้าวเจ้า ข้าวสารที่ได้มาจึงไม่ถูกใช้ในการเลี้ยงแขก แต่นำไปแทนข้าวสารที่เจ้าภาพนำออกมาจากยุ้งฉาง

11. ปราสาท

ปราสาทคือสิ่งก่อสร้างที่เป็นหน้าเป็นตาของเจ้าภาพและอุทิศให้กับผู้ล่วงลับ มีการปรับเปลี่ยนจากการจ้างช่างมืออาชีพจัดทำด้วยโครงไม้ กระดาษทองแกะลาย หลังคาทรงไทยหลายชั้น ไปเป็นโครงไม้ไผ่ที่จัดทำขึ้นเองโดยคนในชุมชน และใช้เก้าอี้พลาสติกหรือผ้าเต็นท์ประกอบเป็นโครงปราสาท ซึ่งได้ประโยชน์กว่าการทำปราสาทจากโครงไม้แล้วเผาไปพร้อมกัน ปัจจุบันมีโครงเหล็กถาวรที่เคยมีเจ้าภาพมอบให้ใช้ประโยชน์ในชุมชน ทำให้เจ้าภาพรายอื่นจัดหาเพียงเก้าอี้และใช้ผ้าเต็นท์เป็นยอดปราสาท แล้วอุทิศให้ทั้งหมดให้เป็นสมบัติของชุมชน ซึ่งเกิดประโยชน์ต่อชุมชน และส่งผลบุญต่อผู้ล่วงลับโดยตรง

12. โลงศพ

การใช้โลงศพในชุมชนเปลี่ยนจากโลงไม้อัด หรือโลงไม้สักเป็นหีบเย็น ในชุมชนจัดทำโลงทองโดยใช้แผ่นไม้แกะสลักลวดลายวิจิตรบรรจงลงรักปิดทองอย่างสวยงามครอบโลงไม้อัดที่ใช้บรรจุศพก่อนวันเผาหนึ่งวัน การใช้โลงทองครอบโลงไม้อัดตั้งแต่วันดาถึงวันเผาก็ถูก

13. เก็บข้าวของเมื่อเคลื่อนศพไปทำพิธี

มีแม่บ้านและพ่อบ้านกลุ่มหนึ่งที่ไม่ไปร่วมพิธีที่สุสาน เพราะทำหน้าที่เก็บข้าวของเครื่องใช้ เครื่องครัว เต็นท์ โต๊ะและเก้าอี้ หลังจากเจ้าภาพกลับจากสุสานทุกอย่างจะอยู่ในสภาพที่เรียบร้อยดังเดิม เจ้าภาพมักมีน้ำใจเลี้ยงขอบคุณแม่บ้านและพ่อบ้านที่ช่วยลงแรงเก็บข้าวของ เพราะลำพังเจ้าภาพคงไม่สามารถทำทุกอย่างได้สำเร็จในเวลาอันสั้น ส่วนผู้สูงอายุและเด็กมักไม่เดินทางไปทำพิธีที่สุสาน มีเพียงเพื่อน ญาติ คนในชุมชนส่วนหนึ่งร่วมจูงศพ และอีกส่วนหนึ่งไปรอทำพิธีที่สุสาน

14. พิธีที่สุสาน (ป่าช้า)

พิธีทางศาสนาของแต่ละงานมักไม่ต่างกัน แต่สิ่งที่แตกต่างกันคือการวางผ้าบังสุกุล บางรายวางผ้าบังสุกุลน้อยรายผืน เพราะมีญาติต่างถิ่น แยกต่างบ้าน ผู้นำในชุมชนมาร่วมพิธีกันมาก ประทานในพิธีมักได้รับเกียรติให้วางผ้าไตรเอก ส่วนผู้ใหญ่อีกหลายท่านได้รับเกียรติวางผ้าไตรรอง มักใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมงก็เป็นอันเสร็จพิธี

15. อาจารย์ผู้นำพิธีทางสงฆ์

พิธีทางสงฆ์จะมีอาจารย์ท่านหนึ่งในแต่ละคืนช่วยนำทำพิธีทางศาสนา ถ้ามีพระสีรูปก็

จะต้องเตรียมของละห้สืบบาท จำนวน 7 ของ สำหรับพระสงฆ์ 4 ของ อาจารย์ พระพุทธรูป และ ภัณฑ์เทศน์ สำหรับของพระพุทธรูปก็จะมีผู้ดูแลจากทางวัดที่เจ้าภาพศรัทธามารับทั้งของ และ สังฆทาน เพื่อเป็นปัจจัยบำรุงวัดที่ตนศรัทธา สำหรับบ้านไหล่หินมีวัดใกล้เคียงบ้าน 2 วัด หากใน บ้านใดมีผู้อาศัยที่ศรัทธาต่างวัดก็ต้องจัดส่วนของพระพุทธรูปไว้สองชุดคู่กัน

กิจกรรมที่ 2 ออกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลเบื้องต้น

ที่ผ่านมาประเด็นรูปแบบการจัดการงานศพมีการพูดคุยในที่มวิจัย และขยายออกไปใน ชุมชนอย่างไม่เป็นระบบ การนำเสนอผ่านแบบสอบถามโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของเยาวชนทำให้เยาวชนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัย เข้าในเป้าหมายของงานวิจัย ร่วมเก็บข้อมูล และให้ เยาวชนได้ฝึกนำเสนอสิ่งได้จากการออกพื้นที่ และข้อเสนอแนะจากมุมมองของกลุ่มเยาวชน หลังจากเสร็จกิจกรรมมีการมอบเกียรติบัตรที่เข้าร่วมเก็บข้อมูลให้กับเยาวชนทุกคน

นักวิจัยออกไปสัมภาษณ์ในชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยน และสังเกตการยอมรับเกี่ยวกับการ นำงานชิ้นนี้เข้ามาในชุมชน และเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งทั้งหมดก็เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารทางตรงที่ ถูกต้องแก่ชุมชนในเบื้องต้น และรับประเด็นข้อเสนอแนะที่คนในชุมชนให้ความสำคัญ และนำ กลับมาวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนร่วมกันในชุมชน

โดยมีหัวข้อพิจารณาตามโครงการ 10 ประเด็นคือ ลด/เลิก , อาหารว่างหลังสวด ปรับเปลี่ยนรูปแบบของปราสาท , ลดจำนวนวันเก็บศพ , กำหนดปริมาณเครื่องปรุงจัดทำโลง ศพให้ยืมใช้ , เปลี่ยนส่วรับเป็นปัจจัย , ลดการรั่วไหลของอาหาร , ต่อโลงศพในหมู่บ้าน , งดเหล้า และน้ำอัดลม, งดรับพวงหรีด

เวทีที่ 1 วันที่ 28 กันยายน 2550 เวลา 9.00 – 12.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวน ผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 13 คน

ประเด็นการประชุม

เตรียมความพร้อม และทำความเข้าใจก่อนเก็บแบบสอบถามและสัมภาษณ์ โดยแบบ สัมภาษณ์ถูกใช้โดยนักวิจัย ส่วนแบบสอบถามมอบให้เยาวชนออกไปเก็บข้อมูล และนำกลับมา หาค่าความถี่ เพื่อนำเสนอในเวทีร่วมกับนักวิจัย

สาระสำคัญ เพิ่มเติมข้อมูล

- ทำความเข้าใจกำหนดการ วิธีการ และซักซ้อมกิจกรรมตามบทบาทของแต่ละคน
- นำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ 8 แผ่น ให้นักวิจัยนำไปติดตามแหล่งชุมชน เช่น โรงเรียน ตลาด วัด ศาลาประชาคม และที่ทำการ อบต.

■ แบบสอบถาม

● แบบสอบถามสำหรับให้นักเรียนที่ออกไปเก็บข้อมูล

แบบสอบถามโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดงานศพของบ้านไหล่หินตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

คำชี้แจง	กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด
----------	---

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. หมู่บ้าน ☐ หมู่ 2 ☐ หมู่ 6
2. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
3. อายุ ☐ ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 20 ปี – 29 ปี ☐ 30 ปี – 39 ปี ☐ 40 ปี – 49 ปี
☐ 50 ปี – 59 ปี ☐ 60 ปี ขึ้นไป
4. การศึกษา ☐ ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 ☐ ประถมศึกษาปีที่ 6 ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 3
☐ มัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า ☐ อนุปริญญา - ปริญญาตรี
☐ สูงกว่าปริญญาตรี
5. อาชีพ ☐ รับจ้าง ☐ รับราชการ ☐ เกษตรกร
☐ อื่น ๆ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเฉพาะ

6. คิดว่าตนเองเข้าใจคำว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียง หรือไม่
☐ เข้าใจ ☐ พอเข้าใจ ☐ เข้าใจน้อย ☐ ไม่เข้าใจเลย
7. เคยมีการนำเรื่อง รูปแบบงานศพที่ควรเป็นของบ้านไหล่หิน ที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง มาหารือ หรือ
ทำประชาคมร่วมกัน แล้วหรือไม่
☐ เคยมาก่อน ☐ ไม่เคยทำ
8. รายรับจากงานศพในบ้านไหล่หิน ก่อนหักค่าใช้จ่ายประมาณเท่าใด
☐ ต่ำกว่า 30,000 บาท ☐ 30,000 – 49,999 บาท
☐ 50,000 – 69,999 บาท ☐ 70,000 – 89,999 บาท
☐ 90,000 – 109,999 บาท ☐ 110,000 – 129,999 บาท
☐ 130,000 – 149,999 บาท ☐ 150,000 – 169,999 บาท

- ☐ 170,000 – 189,999 บาท ☐ 190,000 – 209,999 บาท
☐ 210,000 – 229,999 บาท ☐ มากกว่า 230,000 บาท
9. ค่าใช้จ่ายงานศพในบ้านไหล่หิน ประมาณเท่าใด
- ☐ ต่ำกว่า 30,000 บาท ☐ 30,000 – 49,999 บาท
☐ 50,000 – 69,999 บาท ☐ 70,000 – 89,999 บาท
☐ 90,000 – 109,999 บาท ☐ 110,000 – 129,999 บาท
☐ 130,000 – 149,999 บาท ☐ 150,000 – 169,999 บาท
☐ 170,000 – 189,999 บาท ☐ 190,000 – 209,999 บาท
☐ 210,000 – 229,999 บาท ☐ มากกว่า 230,000 บาท
10. คิดว่าค่าใช้จ่ายงานศพในบ้านไหล่หิน จากคำถามข้างต้น มีค่าใช้จ่ายเป็นอย่างไร
- ☐ มากเกินไป ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ ต่ำ ☐ ต่ำมาก
11. คิดว่าค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับงานศพในบ้านไหล่หิน สามารถลดลงได้ หรือไม่
- ☐ ลดได้ ☐ ลดไม่ได้
12. เรื่อง ลด/เลิก อาหารว่างหลังสวด ควรนำมาพิจารณาร่วมกันในเวทีประชาคม หรือไม่
- ☐ ควรนำมาพิจารณา ☐ ไม่ควรนำมาพิจารณา
13. เรื่อง กำหนดปริมาณเครื่องปรุง ควรนำมาพิจารณาร่วมกันในเวทีประชาคม หรือไม่
- ☐ ควรนำมาพิจารณา ☐ ไม่ควรนำมาพิจารณา
14. เรื่อง ลดการรั่วไหลของอาหาร ควรนำมาพิจารณาร่วมกันในเวทีประชาคม หรือไม่
- ☐ ควรนำมาพิจารณา ☐ ไม่ควรนำมาพิจารณา
15. เรื่อง งดเหล้า และน้ำอัดลม ควรนำมาพิจารณาร่วมกันในเวทีประชาคม หรือไม่
- ☐ ควรนำมาพิจารณา ☐ ไม่ควรนำมาพิจารณา
16. เรื่อง ปรับเปลี่ยนรูปแบบของปราสาท ควรนำมาพิจารณาร่วมกันในเวทีประชาคม หรือไม่
- ☐ ควรนำมาพิจารณา ☐ ไม่ควรนำมาพิจารณา
17. เรื่อง จัดทำโลงศพให้ยืมใช้ ควรนำมาพิจารณาร่วมกันในเวทีประชาคม หรือไม่
- ☐ ควรนำมาพิจารณา ☐ ไม่ควรนำมาพิจารณา
18. เรื่อง ต่อโลงศพในหมู่บ้าน ควรนำมาพิจารณาร่วมกันในเวทีประชาคม หรือไม่
- ☐ ควรนำมาพิจารณา ☐ ไม่ควรนำมาพิจารณา
19. เรื่อง งดรับพวงหรีด ควรนำมาพิจารณาร่วมกันในเวทีประชาคม หรือไม่
- ☐ ควรนำมาพิจารณา ☐ ไม่ควรนำมาพิจารณา
20. เรื่อง ลดจำนวนวันเก็บศพ ควรนำมาพิจารณาร่วมกันในเวทีประชาคม หรือไม่
- ☐ ควรนำมาพิจารณา ☐ ไม่ควรนำมาพิจารณา
21. เรื่อง เปลี่ยนสารเป็นปัจจัย ควรนำมาพิจารณาร่วมกันในเวทีประชาคม หรือไม่
- ☐ ควรนำมาพิจารณา ☐ ไม่ควรนำมาพิจารณา
22. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- แบบสอบถามสำหรับนักวิจัยที่ออกไปเก็บข้อมูล

แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน
สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดงานศพของบ้านไหล่หินตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ผู้สัมภาษณ์
2. ผู้รับการสัมภาษณ์
3. หมู่บ้าน ☐ หมู่ 2 ☐ หมู่ 6

ส่วนที่ 2 เฉพาะ

4. ท่านเห็นด้วยกับการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หินหรือไม่

☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย

5. ท่านคิดว่าประเด็นเหล่านี้ ควรนำมาพิจารณาในการจัดรูปแบบงานศพหรือไม่

อาหาร	ปราสาท และโลงศพ	พิธีกรรมงานศพ
ลด/เลิก อาหารว่างหลังสวด	ปรับเปลี่ยนรูปแบบของปราสาท	ลดจำนวนวันเก็บศพ
กำหนดปริมาณเครื่องปรุง	จัดทำโลงศพให้ยื้มใช้	เปลี่ยนส่วรับเป็นปัจจัย
ลดการรื้อไหของอาหาร	ต่อโลงศพในหมู่บ้าน	
งดเหล้า และน้ำอัดลม	งดรับพวงหรีด	

.....

6. ข้อเสนอแนะ หรือเสนอประเด็นเพิ่มเติม

.....

เวทีที่ 2

วันที่ 29 กันยายน 2550 เวลา 9.00 – 16.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2
นักเรียนผู้เข้าร่วมเวทีจำนวนทั้งสิ้น 29 คน

ประเด็นการประชุม

เก็บแบบสอบถามโดยเยาวชน 30 คน โดยเป็นตัวแทนของนักเรียนในชุมชนที่มาจาก 2 โรงเรียนคือ โรงเรียนบ้านไหล่หิน และโรงเรียนไหล่หินวิทยา อย่างละ 15 คน เป็นการฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกัน ได้แบบสอบถามมา 100 ชุดจาก 2 หมู่บ้าน ๆ ละ 50 ชุดโดยประมาณ

สาระสำคัญ

- อบรมให้นักเรียนเข้าใจโครงการวิจัย วัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการ
- อาจารย์ราตรี ดวงไชย บรรยายแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้เยาวชนเข้าใจ
- จัดพื้นที่ให้เยาวชนได้แยกย้ายกันไปเก็บข้อมูล โดยมีกลุ่มตัวอย่าง 100 ชุด
- แบ่งกลุ่มเขียน Social map เพื่อวางแผนการออกเก็บข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูล

1. หลังจากอบรมนักเรียนให้เข้าใจโครงการ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ก็แบ่งกลุ่มนักเรียน ให้รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม
2. เรียนรู้พื้นที่ด้วยการวาดแผนที่ชุมชน (Social Map) และจัดนักเรียนเข้าตามพื้นที่ โดยใช้แผนที่เป็นเครื่องแบ่งแยกขอบเขต กำหนดให้แต่ละกลุ่มเก็บข้อมูลในระแวกบ้านของคน
3. ฝึกการสัมภาษณ์ กรอกข้อมูล ซ้อมอธิบายโครงการ และแบบสอบถาม ที่ละกลุ่ม
4. แต่ละกลุ่มออกไปเก็บข้อมูล โดยมีทีมวิจัย กระจายกันสังเกตนักเรียนที่ออกไปเก็บข้อมูล เพื่อช่วยเหลือในกรณีมีข้อสงสัย แต่ไม่พบว่ากลุ่มใดมีข้อสงสัย
5. นักเรียนนำแบบสอบถามกลับมา และนำเสนอข้อเสนอแนะที่ละกลุ่ม
6. นักเรียนที่อายุมากช่วยกรอกข้อมูล และประมวลผลหาความถี่
7. อธิบายผลจากแบบสอบถาม และสรุปข้อเสนอแนะของเยาวชนร่วมกัน

.....

เวทีที่ 3 วันที่ 30 กันยายน 2550 เวลา 9.00 – 12.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 29 คน

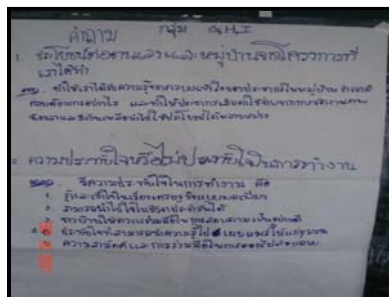
ประเด็นการประชุม

นำข้อมูลกลับมาบันทึกลงในเครื่องคอมพิวเตอร์โดยเยาวชน และให้แบ่งกลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการออกพื้นที่ นำเสนอมติของกลุ่มเกี่ยวกับรูปแบบงานศพหน้าเวที และให้ทุกคนได้ออกมานำเสนอประสบการณ์จากการทำงาน

สาระสำคัญ มติของกลุ่มเกี่ยวกับรูปแบบงานศพ

จากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สรุปดังนี้

- ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า
 - เข้าใจมาก 51%
 - พอเข้าใจ 32%
 - รายรับก่อนหักค่าใช้จ่าย พบว่าข้อมูลกระจายระหว่าง 30,000 บาท 50,000 บาท 90,000 บาท 110,000 บาท ที่ 20% เท่ากัน
 - ค่าใช้จ่ายใช้ประมาณ 50,000 บาท 26% และ 30,000 บาท 24% ส่วน 70,000 บาทและ 90,000 บาท อย่างละ 12%
 - ระดับค่าใช้จ่าย พบว่ามาก 40% ปานกลาง 43% ที่เหลือเป็นมากเกินไป 17% คิดว่าลดค่าใช้จ่ายได้อีกพบว่า ลดได้ 77% ลดไม่ได้ 23%



การลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

- ข้อมูลจากการเรียงลำดับเรื่องที่ควรนำมาพิจารณาการหารูปแบบงานศพของชุมชน

1. ความคุ้มค่าให้อาหารร่วไหล 91 %

อาหารในงานศพถูกเตรียมขึ้นอย่างพอเพียง ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ในอดีตอาหารงานศพมักจะไม่พอกับแขกที่มางาน เพราะมีการตักเก็บไว้ทานที่บ้าน ทำให้อาหารงานศพไม่พอ ดังนั้นชุมชนจึงเห็นร่วมกันว่าจะช่วยกันสวดส่งดูแล และไม่ส่งเสริมการกระทำในลักษณะนี้อีก

2. ลดสุรา 86%

การลดสุราในงานศพจากที่เคยตั้งโต๊ะดื่มทุกวัน อยากให้เหลือเพียงวันสำคัญที่แสดงถึงการขอบคุณแขก เช่น วันหาพิณที่เจ้าภาพของแรงแขกไปเก็บพิณ และวันเก็บเงินที่ ก็คงเป็นเรื่องที่สมเหตุสมผล ซึ่งแสดงถึงจุดเริ่มต้นของการลดสุราในหมู่บ้าน

3. น้ำอวดลม 86 %

การดื่มน้ำหวานเจือสีอัดแก๊ส มีผลเสียต่อร่างกาย ชุมชนเชื่อว่าการให้อาหารพิศแก่พระสงฆ์ หรือเพื่อนบ้านอาจเป็นบาป แต่บางท่านก็เชื่อว่า น้ำอวดลมอาจจะแสดงถึงหน้าตาและดูดีกว่าน้ำเปล่า รวมถึงช่วยแก้กระหายจากการเดินทางคล้ายกับน้ำเก๊กฮวย หรือน้ำกระเจียบได้

4. จัดทำปราสาทถาวรให้มีประโยชน์ 75%

ทั้งเรื่องปรับปราสาททั้งหลังให้เป็นปราสาทกิ่งแก้ว ที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ในชุมชน การจัดทำปราสาทถาวร เมื่อถึงเวลาก็หากระดาษสีปะตามแบบที่ต้องการได้โดยสะดวก หรือจ้างทำเฉพาะยอดปราสาท ที่เสริมด้วยแก้ว

5. ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ 73 %

ความขัดแย้งหลายครั้งเกิดขึ้นจากความไม่ลงตัวของเครื่องปรุง การพิจารณาเรื่องเครื่องปรุงที่สมเหตุสมผล จะทำให้การทำงานร่วมกันผ่านไปด้วยดี

6. การต่อโลงในหมู่บ้าน 72%

การต่อโลงในหมู่บ้านไม่มีช่างทำโลงศพที่ชำนาญในหมู่บ้านและต้นทุนโลงศพต่ำ ราคาที่ซื้อไม่สูงมาก ถ้าต่อโลงเองอาจมีราคาสูงกว่าซื้อก็ได้

7. เก็บศพทำพิธี 3 วัน 70%

ระยะเวลาการเก็บศพสั้นไป เดิมประเด็นนี้เป็นเรื่องการลดวันเสีย เป็นการลดวันเก็บศพ เพราะค่าใช้จ่ายต่อวันค่อนข้างสูงแต่มีข้อเสนอแนะกับชุมชนว่า น่าจะเปลี่ยนเป็น 4 คืน 5 วัน

8. ยืมโลงทองที่สวยงามจากวัดมาครอบโลงจริง 67%

ปัจจุบันมีโลงทองของหมู่บ้านสำหรับครอบโลงจริง เพื่อความสวยงามในการเคลื่อนศพไปทำพิธี แต่เจ้าภาพบางท่านเลือกใช้โลงไม้สักอย่างดีและเผาไปพร้อมกัน ส่วนบางท่านเลือกโลงศพราคาพอประมาณและใช้โลงทองครอบไว้อีกหนึ่ง เป็นทางเลือกที่สมเหตุสมผล

9. ลดอาหารว่าง 65%

ของขบเคี้ยว ข้าวต้ม หรือกาแฟอบตัก ล้วนเคยเป็นภาระของเจ้าภาพที่ต้องจัดหา การลดสิ่งเหล่านี้ หมายถึง การลดภาระในการดูแลและจัดการของว่าง เป็นสิ่งที่ชวนให้ชุมชนพิจารณาเลือกปฏิบัติต่อไป

10. เปลี่ยนสัรับเป็นเงิน 64 %

สัรับจะถูกเพื่อนบ้านนำมาร่วม เพื่อนำมาร่วมถวายพระสัรับพิธีกรรมทางศาสนา แต่ส่วนใหญ่จำนวนสัรับจะมากกว่าจำนวนพระสงฆ์ และสัรับส่วนใหญ่ไม่ได้จัดเตรียมขึ้นใหม่ หากเปลี่ยนสัรับเป็นเงิน ก็จะทำให้การจัดสรรเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล

11. รับเงินสดแทนพวงหรีด 56%

งานศพมักคู่กับพวงหรีด เมื่อพิจารณาร่วมกันแล้วเห็นว่า ถ้าแขกเปลี่ยนจากพวงหรีดไปเป็นเงินสดแทน ก็จะเป็นประโยชน์กับเจ้าภาพโดยตรง บางกลุ่มก็รณรงค์ให้อุดหนุนพวงหรีด จากกลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ในหมู่บ้าน

● ประเด็นที่เยาวชนเสนอเพิ่ม มี 4 ข้อคือ

- สร้างปราสาทสวยให้ยืมใช้ครอบโลงทอง
- งดจ้างวงดนตรี แต่ใช้ซีดีหรือเทปแทน
- งดการจุดพลุ หรือดอกไม้ไฟ
- งดการเล่นพนัน

.....

กิจกรรมที่ 3 สรุปข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

เวทีที่ 1 วันที่ 5 ตุลาคม 2550 เวลา 9.00 – 12.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 19 คน

ประเด็นการประชุม

ประชุมร่วมกับนักวิจัยร่วม โดยนักวิจัยนำข้อมูลและประสบการณ์จากการสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลตรงจากชุมชน และพิจารณาร่วมกับข้อมูลที่เยาวชนสุรมา ประมวลกับข้อคิดเห็น ทั้งหมดใหม่ และจัดทำเป็นสรุปประเด็นรูปแบบการจัดการงานศพใหม่ โดยพิจารณาร่วมกันกับ นักวิจัยร่วมที่เชิญเข้ามาแสดงความคิดเห็นในเวที

ประเด็นที่ได้เพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์โดยนักวิจัยมี 3 ข้อคือ 1)ใช้ดอกไม้แห้งใน หมู่บ้าน 2)ลดเสียง 3)จัดตั้งทีมแม่ครัวของหมู่บ้าน

สาระสำคัญ

- นำข้อสรุปจากแบบสอบถาม และการสอบถามที่ทำโดยเยาวชนเข้าพิจารณา
- นำข้อเสนอแนะของเยาวชน ประเด็นจากการสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะใหม่ปรับ ก่อนนำเข้าเวทีประชาคมของทั้ง 2 หมู่บ้าน

ผลวิเคราะห์ข้อมูลและการนำไปใช้ประโยชน์

- นำผลจากแบบสอบถามโดยเยาวชน ร่วมกับนำประสบการณ์ที่นักวิจัยออก สัมภาษณ์ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทีม และสรุปเป็นประเด็นชุดใหม่ เพื่อคืนข้อมูล ด้วยการนำเสนอพร้อมอธิบายในเวทีชุมชน ลงมติ พร้อมรับข้อเสนอแนะใหม่
- ผลที่ได้คือความเข้าใจของทีมนักวิจัย ความมั่นใจในการเตรียมประเด็นที่จะเสนอต่อ ชุมชนได้พิจารณา ความพร้อมในการอธิบายประเด็น และที่มาของประเด็นอย่าง สมเหตุสมผล
- เอกสาร หรือประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ร่วมกันประกอบด้วย 1)ควบคุมไม่ให้ อาหารรั่วไหล 2)เลิกน้ำอัดลม 3)ใช้เครื่องปรุงอย่างพอประมาณ 4)เปลี่ยนสำหรับเป็น เงิน 5)งดการจุดพลุ หรือดอกไม้ไฟ 6)งดการเล่นพนัน 7)ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน 8)ปรับรูปแบบของปราสาทให้มีประโยชน์ 9)ยืมโลงทองใช้ 10)งดจ้างวงดนตรี แต่ ใช้ซัซซีหรือเทปแทน 11)ลดอาหารว่างหลังสวด 12)รับเงินแทนรับพวงหรีด 13)ลด เสียง 14)เลิกการดื่มสุราในงานศพ 15)จัดตั้งทีมแม่ครัวของหมู่บ้าน 16)สร้าง ปราสาทส่วยให้ยืมใช้คล้ายโลงทอง 17)ต่อโลงศพโดยคนในชุมชน 18)เก็บศพทำพิธี 3 วัน

.....

กิจกรรมที่ 4 วิเคราะห์รูปแบบงานศพหมู่ที่ 2 (บ้านไหล่หิน)

เวทีที่ 1 วันที่ 7 ตุลาคม 2550 เวลา 9.00 – 12.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวน
ผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 100 คน

ประเด็นการประชุม

นำประเด็นที่นักวิจัยร่วมกันพิจารณา เสนอให้กับชุมชนได้พิจารณา แสดงความคิดเห็น
และนำเสนอข้อเสนอนี้ต่อประชาคมในหมู่บ้าน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

สาระสำคัญ

- นำประเด็นทั้ง 18 นำเสนอในเวทีนักวิจัยเพื่อทบทวนร่วมกัน ก่อนนำเสนอในเวที
ประชาคมในหมู่บ้าน

■ ผลการทำประชาคมหมู่ที่ 2

- ประเด็นที่เข้าทบทวนร่วมกับประชาคมในหมู่บ้าน มีทั้งหมด 18 ประเด็น

ลำดับ	ประเด็น	คะแนน (%)
1.	ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล	100
2.	เติมน้ำอัดลม	100
3.	ใช้เครื่องปรุงอย่างพอประมาณ	100
4.	เปลี่ยนสำหรับเป็นเงิน	100
5.	งดการจุดพลุ หรือดอกไม้ไฟ	100
6.	งดการเล่นพนัน	100
7.	ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน	100
8.	ปรับรูปแบบของปราสาทให้มีประโยชน์	88
9.	ยืมโลงทองใช้	85
10.	งดจ้างวงดนตรี แต่ใช้ซัซซี้หรือเทปแทน	85
11.	ลดอาหารว่างหลังสวด	84
12.	รับเงินแทนรับพวงหรีด	84
13.	ลดเสียง	81
14.	เลิกการดื่มสุราในงานศพ	78
15.	จัดตั้งทีมแม่ครัวของหมู่บ้าน	74
16.	สร้างปราสาทสวยให้ยืมใช้คล้ายโลงทอง	61
17.	ต่อโลงศพโดยคนในชุมชน	23
18.	เก็บศพทำพิธี 3 วัน	1

ข้อเสนอแนะต่อเจ้าภาพหรือชุมชน

- เสนอให้เก็บศพไว้ 4 คืน 5 วัน
- ดื่มเหล้าวันแรกของการเตรียมงานและวันสุดท้ายที่เก็บของ
- ควรมีวงดนตรีของโรงเรียน เพื่อส่งเสริมรายได้แก่นักเรียน
- เสนอให้สร้างปราสาทवार
- เอาศพไว้ที่วัด
- ให้หมวดรับผิดของกุญแจห้องครัว
- มีรถยนต์ส่วนรวมเพื่อใช้ในการงาน
- ตั้งทีมแม่ครัวและทีมพ่อครัว
- หลังสวดแล้วสามารถเลี้ยงเหล้าได้
- อยากให้พระเทศน์ให้ความรู้ และตอบปัญหาธรรมะ
- ถ่ายวิดีโอบันทึกภาพในงาน

กิจกรรมที่ 5 วิเคราะห์รูปแบบงานศพหมู่ที่ 6 (บ้านไหล่หินตะวันตก)

เวทีที่ 1 วันที่ 12 ตุลาคม 2550 เวลา 9.00 – 12.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 100 คน

ประเด็นการประชุม

นำประเด็นที่นักวิจัยร่วมกันพิจารณา เสนอให้กับชุมชนได้พิจารณา แสดงความคิดเห็น และนำเสนอข้อเสนอแนะต่อประชาคมในหมู่บ้าน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผลการประชาคมในหมู่ 2 ได้มีการปรับการทำงานให้เป็นระบบขึ้น เช่น การแบ่งงาน การจัดสถานที่ การควบคุมเวลา การชี้แจงข้อมูล และการเชิญผู้สูงอายุในหมู่บ้านมาให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ

สาระสำคัญ

- นำประเด็นเข้าทบทวนร่วมกับประชาคมในหมู่บ้านครั้งที่ 2

■ ผลการทำประชาคมหมู่ 6

- ประเด็นที่เข้าทบทวนร่วมกับประชาคมในหมู่บ้าน
นำประเด็นทั้งหมด 18 ประเด็นให้ประชาคมร่วมกันพิจารณาคือ

ลำดับ	ประเด็น	คะแนน (%)
1.	ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล	100
2.	งดการจุดพลุ หรือดอกไม้ไฟ	100

3.	เปลี่ยนสำหรับเป็นเงิน	100
4.	งดการเล่นพนัน	100
5.	งดจ้างวงดนตรี แต่ใช้ซีดีหรือเทปแทน	100
6.	รับเงินแทนรับพวงหรีด	98
7.	ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน	96
8.	ใช้เครื่องปรุงอย่างพอประมาณ	95
9.	ยืมโลงทองใช้	94
10.	ปรับรูปแบบของปราสาทให้มีประโยชน์	90
11.	ลดเมีย	83
12.	สร้างปราสาทสวยให้ยืมใช้คล้ายโลงทอง	82
13.	ลดอาหารว่างหลังสวด	82
14.	จัดตั้งทีมแม่ครัวของหมู่บ้าน	78
15.	เลิกน้ำอัดลม	78
16.	เลิกการดื่มสุราในงานศพ	45
17.	เก็บศพทำพิธี 3 วัน	10
18.	ต่อโลงศพโดยคนในชุมชน	2

ข้อเสนอแนะต่อเจ้าภาพหรือชุมชน

- ให้เตรียมข้าวสารมาก่อนวันดา หรือเงิน 20 บาท
- จัดให้มีช่างไฟฟ้าประจำงานศพ
- แห่ศพให้เดินชิดซ้าย
- ถ้าไม่มีแกงฮังเล ไม่ต้องหาพื
- จัดผ้าบังสุกุลตามจำนวนของพระสงฆ์
- ตั้งกรรมการจัดหาเต็นท์
- จัดหาน้ำหยาดให้พอประมาณ
- จัดถวรับส่งพระให้แน่นอนและตรงต่อเวลา
- ลดเหล่าเฉพาะวันดา
- ผู้นำดวงผ้าบังสุกุลให้ลูกหลาน ให้เฉพาะแขกที่มาจากต่างบ้านเป็นผู้วาง
- ทำโครงปราสาทที่ถาวร
- เลิกมอบเงินให้สถานที่ต่างๆ
- เวียนหัวหมู่เป็นเพื่อนงานศพ คั้นละหมวด
- งดจ้างอาจารย์ต่างบ้าน
- วันจุ่งศพให้งดการหว่านเงินนำหน้าศพ
- ก่อนไปเอาพินให้ถามเรื่องอาหารก่อน
- ให้คนที่มาร่วมงานช่วยกันจัดดอกไม้

- ให้ลดผ้าบังสุกุลและผ้าไตร
- ควรมีเทศและสวดในวันดา
- อยากให้ทำปราสาทโครงเก้าอี้

.....

กิจกรรมที่ 6 เวทีค้นหารูปแบบที่เหมาะสม หมู่ 2 (บ้านไหล่หิน)

เวทีที่ 1 วันที่ 6 มกราคม 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 21 คน

ประเด็นการประชุม

ทบทวนกิจกรรม รูปแบบ และวิธีการในกลุ่มนักวิจัย และนำข้อมูลที่ได้มาทบทวน และ
ตัดประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการงานศพร่วมกับทีมวิจัยร่วม พร้อมเตรียมการเข้า
ประชาคม พิจารณาหัวข้อใหม่ และนำหัวข้อที่ผ่านเวทีในครั้งก่อนเข้านำเสนอ

ประเด็นที่ผ่านการประชาคมครั้งแรกทั้ง 2 เวทีมี 11 ประเด็น คือ 1)ควบคุมไม่ให้
อาหารรื้อไหล 2)เปลี่ยนส่วรับเป็นเงิน 3)งดการจุดพลุ 4)งดเล่นการพนัน 5)ใช้ดอกไม้แห้ง
ในหมู่บ้าน 6)ใช้เครื่องปรุพพประมาณ 7)งดจ้างวงดนตรี 8)รับเงินสดแทนพวงหรีด 9)ยืม
โลงทองที่สวยงามจากวัดมาครอบโลงจริง 10)จัดทำโครงปราสาทถาวร 11)ลดน้ำอวดลม
เป็นน้ำเปล่า แต่มี 2 ประเด็นที่ตกไปคือ ต่อโลงศพในหมู่บ้าน และเก็บ 3 วัน

ประเด็นที่ทีมวิจัยพิจารณาร่วมกันและเสนอให้นำเข้าพิจารณาในประชาคมครั้งที่ 2
ทั้งหมด 4 ประเด็น คือ ลดอาหารว่าง เตรียมเมียงอย่างพพประมาณ ลดสุรา เก็บศพประมาณ 4
คืน 5 วัน จัดผ้าบังสุกุลอย่างพพประมาณ ตั้งศพทำพิธีที่วัด

ประเด็นที่ชุมชนเสนอเข้ามาแต่ไม่ได้รับการพิจารณาให้เสนอเข้าหามติมี 15 ประเด็น
นำข้าวสารมาก่อนวันดา 1 ลิตรเต็ม หรือ 20 บาท แห่ศพเดินชิตซ้าย มีช่างไฟฟ้าประจำงานศพ
วันจุงศพ งดหว่านสดางค์นำหน้าศพ จัดน้ำหยาดพพประมาณ จัดตั้งคณะกรรมการดูแลรักษา
เตนท์ จัดรถรับพระให้แน่นอน และรักษาเวลา ให้แต่ละหมวดรับผิดชอบกุญแจครัว เวียนหัวหมู่
เป็นเพื่อนงานศพคืนละหมวด พระเทศให้ความรู้ และถามตอบปัญหาธรรมะ มีรถยนต์ส่วนรวม
ผู้นำดวงผ้าให้ลูกหลาน ให้เฉพาะแขกต่างบ้าน เลิกมอบเงินให้สถานที่ต่าง ๆ งดจ้างอาจารย์
ต่างบ้าน ถ่ายวิดีโอบนที่กรุปในงาน

สาระสำคัญ

- เตรียมการเข้าประชาคม และทบทวนประเด็นทั้งหมดอีกครั้ง

.....

เวทีที่ 2 วันที่ 7 มกราคม 2551 เวลา 9.00 – 12.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 6
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 100 คน

ประเด็นการประชุม

นำประเด็นที่ผ่านแล้ว 11 ประเด็นเข้าสู่ชี้แจงในเวทีประชาคมของหมู่บ้าน และนำประเด็นที่เสนอเข้ามาใหม่ 4 ประเด็น กลับเข้าไปหามติ เพื่อร่วมพิจารณาอย่างมีส่วนร่วม และเป็นสิ่งที่เกิดจากการพิจารณาร่วมกันในชุมชน โดยชี้แจงประเด็นที่ผ่านจากการประชาคมครั้งแรก ทั้งหมด 11 ประเด็น และนำมาหารือร่วมกันอีกครั้งจำนวน 4 ประเด็น

สาระสำคัญ

1. หัวข้อที่เห็นชอบร่วมกันในชุมชน 11 ประเด็น

1.1 ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล

อาหารในงานศพถูกเตรียมขึ้นอย่างพอประมาณ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ในอดีตอาหารงานศพมักไม่เพียงพอกับแขกหรือแม้แต่แม่บ้านที่คอยตระเตรียมอาหาร เพราะถูกตักออกไปอย่างไม่เหมาะสม ดังนั้นชุมชนจึงเห็นพ้องต้องกันว่า จะช่วยกันสอดส่องดูแลและไม่ส่งเสริมพฤติกรรมนี้อีกต่อไป

1.2 เปลี่ยนสาร์บเป็นเงิน

สาร์บจะถูกเพื่อนบ้านนำมาร่วมทำบุญ เพื่อถวายพระสงฆ์สำหรับพิธีทางศาสนา แต่ส่วนใหญ่จำนวนสาร์บจะมากกว่าจำนวนพระสงฆ์และปัจจัยประกอบในสาร์บมักไม่สดใหม่ หากเปลี่ยนจากสาร์บเป็นเงินสด จะทำให้การจัดการง่ายขึ้น

1.3 งดการจุดพลุ

มีผู้รู้ในหมู่บ้านกล่าวว่า การจุดพลุไม่ใช่เรื่องมงคล สิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ และอันตราย ชุมชนเลิกจุดพลุมารยะหนึ่ง

1.4 งดเล่นการพนัน

การพนันเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ไม่ใช่พฤติกรรมที่ส่งเสริมความพอเพียง จึงเห็นพ้องไม่ให้มีการพนันในงานศพอีกต่อไป

1.5 ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน

ชุมชนของเรามีการทำดอกไม้แห้งทั้งจำหน่ายในชุมชน และนอกชุมชนจนได้รางวัลจากองค์กรโยมฯ การส่งเสริมสินค้าของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงได้รับการตอบรับ

1.6 ใช้เครื่องปรุพอบประมาณ

ความขัดแย้งหลายครั้งเกิดขึ้นจากความไม่ลงตัวของเครื่องปรุ การพิจารณาเรื่องเครื่องปรุอย่างสมเหตุสมผลยึดหลักความพอเพียงและมีความสามัคคีจะทำให้มีพลังขับเคลื่อนชุมชนสู่ความสำเร็จได้ทุกเรื่อง

1.7 งดจ้างวงดนตรี

เคยมีการจ้างวงดนตรีมาเล่นในงานศพเพื่อคลายความโศกเศร้า แต่ค่าใช้จ่ายอาจสูงเกินควร เมื่อเปรียบเทียบกับเทปหรือซีดี ส่วนเจ้าภาพบางท่านอาจสนับสนุนดนตรีไทยของโรงเรียนในชุมชน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมของเยาวชนและศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นก็เป็นเรื่องที่เหมาะสมผล

1.8 รับเงินสดแทนพวงหรีด

งานศพมักคู่กับพวงหรีด เมื่อพิจารณาร่วมกันแล้วเห็นว่า ถ้าแขกเปลี่ยนจากพวงหรีดไปเป็นเงินสดจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าภาพมากกว่า บางกลุ่มรณรงค์ให้อุดหนุนพวงหรีดจากกลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ในหมู่บ้าน บางองค์กรมีเหตุผลที่ต้องใช้พวงหรีด ก็เป็นดุลพินิจของผู้วางพวงหรีด ถ้าไม่มีเหตุผลอื่นก็ขอส่งเสริมให้ใช้เงินสดแทนพวงหรีด

1.9 ยืมโลงทองที่สวยงามจากวัดมาครอบโลงจริง

ปัจจุบันมีโลงทองให้เจ้าภาพยืมใช้ในชุมชนสำหรับครอบโลงศพจริง เพื่อความสวยงามในการเคลื่อนศพไปทำพิธียังสุสานแทนที่การซื้อโลงไม้สักแกะลาย ถ้าเลือกใช้โลงธรรมดาพร้อมกับใช้โลงทองในชุมชนก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายได้อีกทางหนึ่ง

1.10 จัดทำโครงปราสาทवार

โครงปราสาทवारทำให้ไม่ต้องซื้อปราสาทใหม่ทั้งหลังแล้วนำไปเผา เจ้าภาพเพียงแต่หากระดาษสีแปะตามโครงที่มีอยู่ อาจซื้อผ้าแดงมาซึ่งเป็นยอดปราสาท อาจซื้อเก้าอี้ก่อดตามโครง หรือจ้างทำเฉพาะยอดปราสาทเป็นสิ่งที่ยอดรับร่วมกัน

1.11 ลดน้ำอวดลมเป็นน้ำเปล่า

น้ำหวานเจือสีอัดแก๊สมีผลเสียต่อสุขภาพเป็นที่ประจักษ์ ในชุมชนเชื่อว่าควรถวายอาหารที่ดีมีประโยชน์แก่พระสงฆ์ หรือเพื่อนบ้าน แต่ถ้าเจ้าภาพยังมีความเชื่อว่าน้ำอวดลมแสดงถึงหน้าตา ฐานะทางสังคม ช่วยดับกระหายได้ดีกว่าน้ำเปล่าก็อาจพิจารณาตามแต่กรณีไป

2. หัวข้อที่ตกไปและไม่นำมาพิจารณาใหม่

2.1 ต่อโลงศพในหมู่บ้าน

2.2 เก็บ 3 วัน

3. หัวข้อเข้าพิจารณาอีกครั้ง

3.1 ลดอาหารว่าง

3.2 เตรียมเตียงอย่างพอประมาณ

3.3 ลดสุรา

3.4 เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน

.....

กิจกรรมที่ 7 เวทีค้นหารูปแบบที่เหมาะสม หมู่ 6 (บ้านไหล่หินตะวันตก)

เวทีที่ 1 วันที่ 8 มกราคม 2551 เวลา 9.00 – 12.00 น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 6 จำนวน
ผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 100 คน

ประเด็นการประชุม

นำประเด็นที่ผ่านแล้วเข้าชี้แจงในเวทีประชาคมของหมู่บ้าน และนำประเด็นที่เสนอเข้ามาใหม่กลับเข้าไปหามติ เพื่อร่วมพิจารณาอย่างมีส่วนร่วม และเป็นสิ่งที่เกิดจากการพิจารณา
ร่วมกันในชุมชน โดยชี้แจงประเด็นที่ผ่านจากการประชาคมครั้งแรกทั้งหมด 11 ประเด็น และ
นำมาหามติร่วมกันอีกครั้งจำนวน 4 ประเด็น

สาระสำคัญ

- พิจารณาหัวข้อใหม่
- ประเด็นที่ผ่านจากการประชาคมครั้งแรกทั้งหมด 11 ประเด็น

ลำดับ	ประเด็น	คะแนน (%)
1.	ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล	100
2.	งดการจุดพลุ หรือดอกไม้ไฟ	100
3.	เปลี่ยนสารรับเป็นเงิน	100
4.	งดการเล่นพนัน	100

5.	ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน	98
6.	ใช้เครื่องปรุงอย่างพอประมาณ	97
7.	งดจ้างวงดนตรี	93
8.	รับเงินสดแทนพวงหรีด	91
9.	ยืมโลงทองใช้	90
10.	ปรับรูปแบบของปราสาทให้มีประโยชน์	89
11.	ลดน้ำอวดลมเป็นน้ำเปล่า	88

2. หัวข้อที่ตกไปและไม่นำมาพิจารณาใหม่

2.1 ต่อโลงศพในหมู่บ้าน 12%

หัวข้อนี้ตกไป เพราะไม่มีช่างทำโลงศพที่ชำนาญในหมู่บ้านและต้นทุนโลงศพมีราคาประมาณหนึ่งพันบาท ถ้าต่อโลงศพเองอาจมีราคารวมสูงกว่าซื้อก็ได้

2.2 เก็บ 3 วัน 6%

หัวข้อนี้ตกไป เพราะเวลา 3 วันสั้นเกินไป แต่มีข้อเสนอจากชุมชนว่าน่าจะเปลี่ยนเป็นประมาณ 4 คืน 5 วัน จึงเปลี่ยนเป็นหัวข้อเข้าพิจารณาอีกครั้ง

3. หัวข้อเข้าพิจารณาอีกครั้ง

3.1 ลดอาหารว่าง

3.2 เตรียมเตียงอย่างพอประมาณ

3.3 ลดสุรา

3.4 เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน

4. หัวข้อที่เสนอใหม่จากครั้งที่แล้ว

4.1 จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอเพียง

4.2 ตั้งศพทำพิธีที่วัด

.....

กิจกรรมที่ 8 เวทีสรุปข้อมูลทั้ง 2 หมู่บ้าน

เวทีที่ 1 วันที่ 25 มกราคม 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 12 คน

ประเด็นการประชุม

นำประเด็นทั้งหมดที่ผ่านการทำประชาคม มาพิจารณา และเตรียมนำเสนอเข้าเวทีระดับหมวดบ้านในช่วงต่อไป วางแผนการศึกษาดูงาน เพื่อเก็บเกี่ยวประสบการณ์ มาปรับปรุงการทำงานในช่วงต่อไป โดยประเด็นที่พิจารณาว่าผ่านการประชาคม และเหมาะสมจะเผยแพร่มีทั้งหมด 16 ประเด็น คือ 1)ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล 2)เปลี่ยนส้วมเป็นเงิน 3)งดการจุดพลุ 4)งดเล่นการพนัน 5)ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน 6)ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ 7)งดจ้างวงดนตรี 8)รับเงินสดแทนพวงหรีด 9)ยืมโลงทองที่สวยงามมาครอบโลงจริง 10)จัดทำโครงปราสาทถาวร 11)ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า 12)ลดอาหารว่าง 13)เตรียมเมี่ยงอย่างพอประมาณ 14)ลดสุรา 15)เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน 16)จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ

สาระสำคัญ

- ทบทวนประเด็นที่ผ่านการทำประชาคม ได้ประเด็นทั้งหมด 16 ประเด็น
- ทีมวิจัยทบทวนกิจกรรม วิชาดำเนินการ และเป้าหมายของการวิจัยยิ่งขึ้น ผ่านการถกกันเกี่ยวกับประเด็น โดยเฉพาะเรื่องพวงหรีด และเปลี่ยนกันสวดเป็นเงินสด
- ร่วมกันออกแบบแผนงานในระยะที่ 2 เพื่อกำหนดกิจกรรมช่วงต่อไป

การทบทวนประเด็นที่ผ่านการทำประชาคมทั้งหมด 16 ประเด็น

1. หัวข้อที่เห็นชอบร่วมกันในชุมชน

1.1 ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล

อาหารในงานศพถูกเตรียมขึ้นอย่างพอประมาณ ไม่มากหรือน้อยเกินไป ในอดีตอาหารงานศพมักไม่เพียงพอกับแขกหรือแม้แต่แม่บ้านที่คอยตระเตรียมอาหาร เพราะถูกตักออกไปอย่างไม่เหมาะสมดังคำว่า “จิ้นลอดฮั่ว” ดังนั้นชุมชนจึงเห็นพ้องต้องกันว่าจะช่วยกันสอดส่องดูแลและไม่ส่งเสริมพฤติกรรมเช่นนี้อีกต่อไป

1.2 ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ

ความขัดแย้งหลายระหว่างแม่บ้านที่ไม่ลงตัวเรื่องเครื่องปรุง เช่น มากไป ใหญ่ไป ซ้ำไป เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการประนีประนอม ความพอประมาณ และพิจารณาอย่างสมเหตุสมผลจะช่วยให้ชุมชนเกิดความสามัคคีมีพลังขับเคลื่อนชุมชนสู่ความสำเร็จได้ทุกครั้งไป

1.3 ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า

น้ำหวานเจือสีอัดแก๊สมีผลเสียต่อสุขภาพเป็นที่ประจักษ์ ในชุมชนเชื่อว่าควรถวายอาหารที่ดีมีประโยชน์แด่พระสงฆ์ หรือเพื่อนบ้าน แต่ถ้าเจ้าภาพยังมีความเชื่อว่าน้ำอัดลมแสดงถึงหน้าตาฐานะทางสังคม ช่วยดับกระหายได้ดีกว่าน้ำเปล่าก็ย่อมเป็นดุลพินิจของเจ้าภาพแต่ละราย

1.4 ลดอาหารว่าง

ของขบเคี้ยว ข้าวต้ม หรือกาแฟอบตึก ล้วนเคยเป็นภาระของเจ้าภาพที่ต้องจัดหา การลดสิ่งเหล่านี้หมายถึงการลดภาระในการดูแลและงบประมาณ ส่วนจะลดอย่างไรก็ขอให้ยึดหลักความพอประมาณเอาไว้

1.5 เตรียมเมี่ยงอย่างพอประมาณ

ความนิยมในการกินเมี่ยงเริ่มลดลง แต่การห่อเมี่ยงยังพบเห็นได้ในงานศพและหลายครั้งห่อทิ้งไว้มากเกินจนเหลือทิ้งเป็นตะกร้า จึงชวนกันพิจารณาว่าถาลดเมี่ยงบนความพอดีพองาม ไม่มากเกินความต้องการก็น่าจะดี

1.6 ลดสุรา

การลดสุราในงานศพจากที่เคยตั้งโต๊ะทุกวัน เหลือเพียงบางวัน เพื่อแทนคำขอบคุณผู้มาช่วยลงแรง เช่น วันหาพื้นที่เจ้าภาพขอแรงเพื่อนบ้านไปเก็บพื้ในป่า และวันเก็บแต้ณฑ์เก็บครัว เป็นการแสดงน้ำใจของเจ้าภาพ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการลดสุราในหมู่บ้าน ดังคำว่า ก้าวแรกดีมีชัยไปกว่าครึ่ง

1.7 จัดทำโครงปราสาทवार

เจ้าภาพหลายรายเลือกใช้โครงปราสาทवारในชุมชน ทำให้ไม่ต้องซื้อปราสาทใหม่ทั้งหลังแล้วนำไปเผา เจ้าภาพเพียงแต่หากระดาษสีปะตามโครงที่มีอยู่ อาจซื้อผ้าเต็นมาขึงเป็นยอดปราสาท อาจซื้อเก้าอี้ก่อดตามโครง หรือจ้างทำเฉพาะยอดปราสาทเป็นสิ่งที่ยอมรับร่วมกัน แต่เจ้าภาพที่มีความพร้อมและมีเหตุที่ต้องการปราสาทหลายชั้นก็เป็นดุลพินิจของเจ้าภาพไป

1.8 ยืมโลงทองที่สวยงามมาครอบโลงจริง

ปัจจุบันมีโลงทองให้เจ้าภาพยืมใช้ในชุมชนสำหรับครอบโลงศพจริง เพื่อความสวยงามในการเคลื่อนศพไปทำพิธียังสุสานแทนที่การซื้อโลงไม้สักแกะลาย ถ้าเลือกใช้โลงธรรมดา ร่วมกับใช้โลงทองในชุมชนก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายได้อีกทางหนึ่ง

1.9 เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน

เดิมประเด็นนี้เป็นเรื่องการลดวันเสีย เป็นการลดวันเก็บศพ เพราะค่าใช้จ่ายต่อวันค่อนข้างสูง และเคยมีการศึกษาในจังหวัดน่านว่าวันเสียที่เขาเชื่อมีเพียงวัน 9 ค่ำและวันสุรขึ้น 15 ค่ำ หากนำเรื่องนี้เข้าพิจารณาก็เกรงว่าจะกระทบต่อความเชื่อตามวิถีปฏิบัติที่ผ่านมา จึงพิจารณาร่วมกันว่าลดจำนวนวันจากเป็นสัปดาห์ให้เหลือประมาณ 4 คืนหรือ 5 วัน ตามข้อเสนอแนะของชุมชน

1.10 จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ

ผ้าบังสุกุลที่มีเป็นร้อยผืน ทำให้แขกที่ไปร่วมงานต้องรอเป็นเวลานานมากกว่าจะเสร็จพิธี แต่การจัดผ้าบังสุกุลน้อยเกินไปก็อาจผิดไปจากธรรมเนียมปฏิบัติ จึงต้องพิจารณาอย่างพอประมาณตามฐานะทางสังคมของเจ้าภาพ

1.11 งดการจุดพลุและบั้งไฟ

มีผู้รู้ในหมู่บ้านกล่าวว่า การจุดพลุไม่ใช่เรื่องมงคล สันเปลี่ยนโดยโชเหตุและอันตราย ชุมชนนครนรงค์ให้เลิกจุดพลุมาระยะหนึ่งแล้ว เพราะจุดพลุครั้งใดทั้งเด็กและสัตว์เลี้ยงขวัญหนีดีฝ่อไปตาม ๆ กัน

1.12 งดเล่นการพนัน

การพนันเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ไม่ใช่พฤติกรรมที่ส่งเสริมความพอเพียง ชาวบ้านที่เคยเล่นบอกว่า “เล่นแก๊งค์แต่ตอนเข้ากลีบป่นว่าเสียเป็นพัน” จึงเห็นพ้องไม่ให้มีการพนันในงานศพอีกต่อไป เพราะเล่นการพนันมีสิทธิ์ติดคุก

1.13 ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน

มีการประดิษฐ์ดอกไม้แห้งเพื่อจำหน่ายในชุมชน และนอกชุมชนจนได้รางวัลจากองค์กรโสมฯ หลังจากเสร็จพิธีฌาปนกิจจะมีโรงเรียนหรือองค์กรในชุมชนขอดอกไม้แห้งไปใช้ประโยชน์ต่อ และเป็นการส่งเสริมอาชีพในชุมชน

1.14 งดจ้างวงดนตรี

เคยมีการจ้างวงดนตรีมาเล่นในงานศพเพื่อคลายความโศกเศร้า แต่ค่าใช้จ่ายอาจสูงเกินไป เมื่อเปรียบเทียบกับเทปหรือซีดี ส่วนเจ้าภาพบางท่านอาจสนับสนุนดนตรีไทยของโรงเรียนในชุมชนเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของเยาวชนและศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นก็เป็นเรื่องที่เหมาะสมผล

1.15 ควรเปลี่ยนสาร์ปเป็นเงิน

เคยเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่เพื่อนบ้านนำสาร์ปหรือสังฆทาน ไปร่วมทำบุญถวายแด่พระสงฆ์ เพื่ออุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับ แต่บ่อยครั้งที่จำนวนสาร์ปมากเกินไปกว่าจำนวนพระสงฆ์และปัจจัยที่บรรจุในสาร์ปไม่สดใหม่ พระท่านเคยบ่นให้ฟังว่า “นมเน่า” ก็พบมาแล้ว เพราะมีการเวียนสาร์ปไปมาระหว่างวัดกับบ้าน หากเปลี่ยนจากสาร์ปเป็นเงินสดจะทำให้เจ้าภาพมีเงินเหลือเพิ่มขึ้นและง่ายต่อการจัดการ ส่วนเพื่อนต่างบ้านที่นำสาร์ปมาร่วมทำบุญก็ให้เป็นไปตามศรัทธาของเขา

1.16 ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด

งานศพมักคู่กับพวงหรีด เมื่อพิจารณาร่วมกันแล้วเห็นว่า ถ้าแขกเปลี่ยนจากพวงหรีดไปเป็นเงินสดจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าภาพมากกว่า บางกลุ่มรณรงค์ให้อุดหนุนพวงหรีดจากกลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ในหมู่บ้าน บางองค์กรมีเหตุผลที่ต้องใช้พวงหรีดก็เป็นดุลพินิจของผู้วางพวงหรีด ถ้าไม่มีเหตุผลอื่นก็ขอส่งเสริมให้ใช้เงินสดแทนพวงหรีด

กิจกรรมที่ 9 ไปศึกษาดูงานการจัดการลดเหล้าในงานศพบ้านดง อ.สบปราบ และบ้านสามขา อ.แม่ทะ

เวทีที่ 1 วันที่ 27 มกราคม 2551 เวลา 9.00 – 12.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 20 คน

ประเด็นการประชุม

เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับโครงการวิจัยที่ประสบความสำเร็จ ณ บ้านสามขา ต.สามขา อ.แม่ทะ จ.ลำปาง และบ้านดง ต.นายาง อ.สบปราบ จ.ลำปาง

สาระสำคัญ

- ศึกษาวิธีการทำงานของทั้ง 2 พื้นที่
 - แลกเปลี่ยนประเด็นการจัดการงานศพของทั้ง 2 หมู่บ้าน เข้าใจการจัดการทรัพยากร กองทุนออมทรัพย์กองต่าง ๆ การจัดการงานศพ และวิธีดำเนินการที่ชัดเจนจากการตอบข้อซักถามของวิทยากรต่อนักวิจัย
- การศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโครงการวิจัยที่บ้านสามขา อ.แม่ทะ และบ้านดง อ.สบปราบ จ.ลำปาง

การทำงานระยะที่ 1 ของโครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง” ซึ่งมีการhamติร่วมกันในชุมชนเกี่ยวกับรูปแบบงานศพโดยใช้กระบวนการคิดตามแนวทางวิจัยเพื่อท้องถิ่น และยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการหารูปแบบร่วมกันของชุมชน เพื่อให้ทีมวิจัยมีความเข้าใจโครงการวิจัยที่หลากหลาย จึงจัดทีมตัวแทนชุมชนจำนวน 20 คน ไปดูงานวิจัยนอกพื้นที่ 2 โครงการ คือ งานวิจัยที่บ้านสามขา เพื่อดูงานเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร และงานวิจัยที่บ้านดง เกี่ยวกับการลดเหล้าในงานศพ ในวันอาทิตย์ที่ 27 มกราคม 2550

- การศึกษาดูงานวิจัยที่บ้านสามขา อ.แม่ทะ จ.ลำปาง ประเด็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร

รูปแบบการจัดการงานศพของบ้านสามขา อ.แม่ทะ จ.ลำปาง ได้สร้างรูปแบบที่ชาวบ้านยอมรับปฏิบัติ ในวิธีการที่ทำกันในการจัดงานศพ จะมีป้าย มาตรฐานคำว่า **งดเหล้าห้ามเล่นการพนัน** ใช้เป็นของส่วนร่วม เพื่อนำไปติดไว้ทุกศพของหมู่บ้าน พิธีกรรมทางศาสนา ให้ยึดถือ วันอังคาร วันพุธ วันเสาร์ และวันที่ตรงกับ 9 ค่ำ ไม่ให้เผาศพ แต่รูปแบบที่แตกต่างระหว่างบ้านสามขา – บ้านดง คือ ที่บ้านสามขาสามารถเผาศพในวันพระได้ เรื่องการดื่มเหล้า

ให้ดื่มเฉพาะวันสุดท้ายของการจัดงานศพ ถ้าใครฝ่าฝืนจะปรับเป็นเงินจำนวน 500 บาท และในวันแห่งศพจะทำการเปิดเทปแทนการเล่นดนตรี

- การศึกษาดูงานวิจัยที่บ้านดง อ.สบปราบ จ.ลำปาง ประเด็นเกี่ยวกับการลดเหล้าในงานศพ

การไปศึกษาดูงานวิจัยที่บ้านดง อ.สบปราบ นักวิจัยได้ตั้งเป้าหมายว่าจะไปศึกษาประเด็นเกี่ยวกับการลดเหล้าในงานศพของคนบ้านดง พบว่า ชาวบ้านมีการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน ทำให้ปัญหาค่าใช้จ่ายในการจัดงานลดลงเกือบเท่าตัว เมื่อเทียบกับก่อนทำ เนื่องจาก การดื่มเหล้าทำให้เจ้าภาพจะต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นโดยไม่จำเป็น เฉลี่ยงานละประมาณ 30,000 – 50,000 บาท บางรายจ่ายมากถึงหลักแสน การที่ชาวบ้านได้ร่วมกัน แก้ปัญหาภายในชุมชนนี้ นอกจากจะลดค่าใช้จ่ายเรื่องเหล้าของเจ้าภาพงานศพแล้ว ยังนำไปสู่การลดความสิ้นเปลืองต่าง ๆ ในงานศพเกือบเท่าตัว เป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ ที่ตั้งงามของชุมชน ได้เรียนรู้ การแก้ปัญหาของตนเองเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาด้านต่าง ๆ

ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบของเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดง ทีมวิจัยเข้าศึกษาได้ ข้อมูล ว่าการจัดงานศพที่ชุมชนบ้านดง จะมีรูปแบบเป็นหมวด มีด้วยกัน 5 หมวด หมวดละ 30 คน มีประชากร 156 หลังคาเรือน คณะกรรมการมี 14 คน จะต้องทำตามกฎของหมู่บ้าน และต้องฟังหัวหน้าหมวด การทำโลงจะทำด้วยไม้อัด แล้วชาวบ้านจะช่วยกันทำ แต่มีสละเก่าเป็นหลัก ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นประมาณ 900 บาท ในส่วนการทำปราสาทมีสละเก่าและคณะกรรมการ และชาวบ้านช่วยกันทำ และซองเงินทำหลังคาแทน เสร็จแล้วเอาเงินส่วนนี้เข้าวัด เพื่อทำประโยชน์ให้กับทางวัดโดยการไม่สูญเสียเปล่า การจัดเตรียมอาหาร ถ้าเป็นวันธรรมดา อาหารที่เตรียมจะต้องพอดีกับคน ไม่ทำเยอะ เพราะบางคนที่มางานก็จะกลับไปกินข้าวที่บ้าน เสร็จแล้วก็กลับไปช่วยงานต่ออีก พอถึงวันเผาก็มีการเตรียมอาหารเพียง 2 อย่าง ส่วนการจัดอาหารสำหรับพระสงฆ์ก็จัดเป็นแบบธรรมดา

เรื่องของพิธีกรรมจัดให้มีการสวดพระอภิธรรม โดยมีพระสวดเพียง 1 องค์เท่านั้น การจัดการเรื่องวันเผา คือ วันพุธ วันศุกร์ และวันเสาร์นั้นห้ามไม่ให้เผาศพ และให้งดการจุดพลุหรือบั้งไฟ และในชุมชนเองก็มีวงดนตรีอยู่แล้ว โดยขึ้นตั้ง 32 บาท ไม่ต้องไปจ้างคนอื่นมาเล่นแทน

การลดเหล้าในงานศพชุมชนบ้านดง ใช้วิธีการสร้างความร่วมมือหลาย ๆ ฝ่าย เช่น ทางโรงเรียน ถ้าพ่อแม่คนไหนกินเหล้าในงานศพ คุณครูจะตัดคะแนนลูก เพราะฉะนั้นลูกไปบอกกับพ่อแม่ไม่ให้กินเหล้าในงานศพ

.....

กิจกรรมที่ 10 เวทีสรุปผลการวิจัยบ้านไหล่หิน

เวทีที่ 1 วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2551 เวลา 20.00 – 22.30 น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 13 คน

ประเด็นการประชุม

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากงานระยะที่ 1

คนในชุมชนเข้าใจเป้าหมายของโครงการวิจัยจากการประชาสัมพันธ์ในชุมชน มีเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บแบบสอบถามในระยะแรก ซึ่งเยาวชนอีกกลุ่มหนึ่งที่สำคัญต่อการสานต่อความเข้าใจเป้าหมายของโครงการ และการคิดต่อที่ยั่งยืนในชุมชน รวมถึงการเข้ามาช่วยเก็บข้อมูลมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำผลจากแบบสอบถามที่เยาวชนเป็นผู้เก็บ และแบบสัมภาษณ์ที่เก็บโดยนักวิจัยมาวิเคราะห์ในกลุ่มนักวิจัยและนักวิจัยร่วมที่เป็นตัวแทนจากชุมชน ทุกครั้งที่มีการจัดเวทีในกลุ่มนักวิจัยจะมีการทบทวนประเด็นในงานศพและนำผลสัมภาษณ์ผู้สูงอายุเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการงานศพ ในอดีตถึงปัจจุบันและประเด็นเพิ่มเติมจากเวทีก่อนหน้านี้เข้าทบทวนในเวที เพื่อเรียนรู้ร่วมกันอยู่เสมอเกี่ยวกับวิวัฒนาการเกี่ยวกับงานศพตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ชุมชนเกิดการตื่นตัว เล่าต่อ ส่งผลให้เกิดการวิเคราะห์ วิจารณ์ และถกเถียงในชุมชน ผ่านกระบวนการคิดค้น คิดต่อ ต่อยอด หาคำตอบ เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำไปสู่วิถีปฏิบัติในชุมชนผ่านกระบวนการขับเคลื่อนจากกลุ่มคนที่มีความเข้าใจ อาทิ พระสงฆ์ ผู้นำหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล ประธานแม่บ้าน ประธานผู้สูงอายุ และอาจารย์จากโรงเรียนในชุมชน เป็นต้น

จากการถกเถียงในเวที ในชุมชน และในการทำประชาคมของหมู่บ้าน ทำให้ได้ประเด็นรูปแบบงานศพที่ชัดเจนตามมติและความคิดเห็นของตัวแทนชาวบ้านไหล่หินหมู่ 2 และหมู่ 6 แต่ความเข้าใจยังจำกัดอยู่ในกลุ่มคนที่เข้าใจจากการร่วมเวทีมีประมาณ 200 คนจากคนในชุมชนทั้งหมดประมาณ 1,750 คน แม้ความเข้าใจของคนในชุมชนจะเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังต้องใช้ระยะเวลา และจำนวนคนที่มีส่วนร่วมมากกว่าในปัจจุบัน เพราะวิถีที่ปฏิบัติกันมานานจากรุ่นสู่รุ่นการจะทำความเข้าใจ และส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจ การใช้ประโยชน์ และกระบวนการวิจัยอย่างยั่งยืนยังต้องใช้เวลา

นักวิจัย และตัวแทนชุมชน ได้ประเด็นรูปแบบการจัดการงานศพจากการทำเวทีประชาคม ซึ่งมีความชัดเจนในระดับหนึ่ง แล้วศึกษารูปแบบงานวิจัยที่เกี่ยวกับการลดเหล้าที่ได้ผลของบ้านดง และการจัดการชุมชนของคนบ้านสามขา เพื่อนำมาเปรียบเทียบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำไปสู่การพัฒนาชุมชน เข้าใจประเด็นต่าง ๆ ที่จะนำไปพัฒนาโครงการวิจัย และชุมชนของตนต่อไป

การขยับงานสู่ระยะที่ 2

ในการทำเวทีวันนี้เพื่อทบทวนการดำเนินงานระยะที่ 1 ทบทวนกิจกรรมทั้งหมดและข้อมูลสำหรับการเตรียมทำรายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1 และทางทีมวิจัยร่วมกันหารือเพื่อหาแนวทางการทำงานระยะที่ 2 ที่ได้วางเป้าหมายเรื่องการทบทวน / วางแผน วิธีการลงพื้นที่ และการออกแบบสอบถามต่อทั้ง 16 ประเด็นที่ได้มาจากความเห็นชอบของชุมชนหมู่ 2 และหมู่ 6

การออกสำรวจจากแบบสอบถามนั้น จะมีกลุ่มเยาวชน กลุ่มทีมวิจัย ช่วยกันออกสำรวจข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสรุปผลแล้วศึกษาดูว่าประเด็นไหนที่อาจจะจะเป็นประเด็นเพิ่มเติมได้อีก

ในกิจกรรมระยะที่ 2 ได้วางแผนเรื่องการพาทีมวิจัยและกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน ไปศึกษาดูแลที่บ้านนาหมื่น จ.น่าน เพื่อทำการศึกษ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นการจัดการทางสังคมเกี่ยวกับพิธีกรรมและลดค่าใช้จ่ายในทางสังคม ของชุมชนนาหมื่น อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน

กิจกรรมที่ทางทีมได้เสนอแนะว่า ให้เอารูปแบบที่ได้มาทั้ง 16 ประเด็นลงหัวหมวด 30 หมวด เพื่อที่จะได้ดูว่า เราควรจะลด หรือเพิ่มในประเด็นไหน เมื่อเราได้ข้อสรุปที่ชัดเจนแล้ว ก็ให้นำรูปแบบที่น่าพอใจ มาทดลองใช้ระหว่างทางเพื่อดูผลสะท้อนและการยอมรับที่ได้รับว่าเป็นอย่างไร ต่อไป

แผนระยะที่ 1

- ออกแบบสอบถาม
- ออกสำรวจข้อมูลงานศพ
 - จากแบบสอบถามจากเยาวชน
 - จากบทสัมภาษณ์ของนักวิจัย
- หาข้อสรุปจากแบบสำรวจทั้ง 13 ประเด็น ที่ได้จากนักวิจัยและนักวิจัยร่วม
- ข้อมูลจากการประชุมครั้งที่ 1 (ม.2-ม.6)ได้ 37 ประเด็น
- ข้อมูลจากการประชุมครั้งที่ 2 (ม.2-ม.6)คัดจาก 37 ประเด็นเหลือ 20 ประเด็น และข้อสรุปทั้งหมดที่ตกลงกันเหลือ 16 ประเด็น
- ศึกษาดูงาน
 - บ้านสามขา อ.แม่ทะ (กลุ่มออมทรัพย์ / ทรัพยากร)
 - บ้านดง อ.สบปราบ (โล่งศพ / ลดเหล้างานศพ)
- สรุปปบเรียน/การดำเนินงานระยะที่ 1

แผนระยะที่ 2

- ทบทวน/วางแผน
 - ออกแบบสอบถามทั้ง 16 ประเด็น
 - วิธีการลงพื้นที่
- ออกสำรวจจากแบบสอบถาม
 - สรุปผล
 - หาประเด็นเพิ่มเติม
- ศึกษาดูงานดูงาน
 - บ้านนาหมื่น จ.น่าน
- ลงหัวหมวด 30 หมวด
 - เพิ่ม/ลด จาก 16 ประเด็น
- สรุปรูปแบบที่น่าพอใจ
- การทดลองใช้
 - ดูผลสะท้อน
 - ดูการยอมรับ



● ผลการดำเนินงานระยะที่ 2

กิจกรรมก่อนการดำเนินการวิจัย



อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตร แม่บ้าน ผู้สูงอายุ พากันมานั่งคุยว่าบ้านไหล่หินมีดีอะไร มีปัญหาอะไรที่ต้องการแก้ไข แต่ละคนก็หยิบยกปัญหาในมุมมองของตนเอง เช่น การพัฒนาวัดไหล่หิน ความสามัคคีในกลุ่มแม่บ้าน ความขัดแย้งในแต่ละกลุ่ม การพัฒนาเยาวชน ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม งานบุญ งานแต่ง งานศพ อาชีพ เป็นต้น แล้วประเด็นที่ทุกคนเห็นว่ายกย่องกันทุกคน เกี่ยวข้องกันทั้งหมดบ้านและมีความเป็นไปได้ที่สุด ก็คือประเด็นเกี่ยวกับการจัดการงานศพ ด้วยการช่วยเหลือ สนับสนุน และให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ต่อชุมชนจากผู้ประสานงานสกว. นางสาวภัทรา มาน้อย (น้องจิม) จนได้ประเด็นคำถามมาเป็นหัวข้อโครงการวิจัย

มีการยกร่างรายชื่อผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนทำให้งานนี้สำเร็จ จึงเชิญผู้ที่น่าจะมีบทบาทมานั่งคุย แลกเปลี่ยนกันจนได้รายชื่อผู้อาสาทั้งหมด 14 คน จาก 2 หมู่บ้าน และได้ร่างข้อเสนอส่งให้กับสกว.พิจารณา มีการปรับแก้หลายครั้ง ก็เกือบหมดกำลังใจไปหลายครั้งเช่นกันเมื่อถูกปรับแก้ แต่งานนี้มีใช้งานที่ทำเพื่อตนเอง หากงานสำเร็จจะเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านนี้ตลอดไปในที่มิวิจัยจึงเป็นกำลังใจให้กันและกันอยู่เสมอ

จากข้อสงสัย เกิดเป็นคำถามและประเด็นมากมาย มีการชวนกันคิดในหมู่บ้านอย่างมีพัฒนาการของกระบวนการผ่านเวที หรือเป็นการทำงานในช่วงพัฒนาหัวข้อ ดังนี้



- อาจารย์บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ เข้าพบปะผู้นำที่ละคน เพื่อหารือถึงความเป็นไปได้
- วันที่ 7 มกราคม 2550 ณ ศาลาประชาคมหมู่ 6 แนะนำงานวิจัยสู่ชุมชน
- วันที่ 21 มกราคม 2550 ทบทวนปัญหาร่วมกับตัวแทนในชุมชน
- วันที่ 30 มกราคม 2550 ทบทวนประเด็นปัญหากับนายทรงศักดิ์ แก้วมูล
- วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2550 ทบทวนปัญหาร่วมกับตัวแทนในชุมชนอีกครั้ง
- วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2550 ทบทวนประเด็นให้ชัดเจนกับตัวแทนที่สนใจ
- วันที่ 5 มีนาคม 2550 ทบทวนจนได้ประเด็นงานศพ
- วันที่ 6 มีนาคม 2550 พิจารณาร่างแผนในชุมชนก่อนเสนอเวทีวันที่ 10
- วันที่ 1 เมษายน 2550 ทบทวนร่างข้อเสนอโครงการฉบับสมบูรณ์
- วันที่ 11 พฤษภาคม 2550 นำนักวิจัยเข้าชี้แจงกับที่ศูนย์ประสานงาน
- วันที่ 6 มิถุนายน 2550 นำร่างข้อเสนอเข้าปรับแก้หลังพิจารณาโดยสกว.

● วิธีการดำเนินงาน

หลังอนุมัติโครงการระยะที่ 1 ได้นำกิจกรรมที่เสนอไปมาทบทวนในที่ม ซึ่งสรุปการทำงานได้ว่า นำประเด็นงานศพกลับมาทบทวนอีกครั้ง แต่ที่มวิจัยมีข้อสงสัยว่าประเด็นที่มีนี้ประเด็นใดตอบรับ ประเด็นใดต่อต้านในชุมชนหรือไม่ เพราะ 8 เดือนในระหว่างพัฒนาโครงการก็เป็นที่รู้กันในชุมชนบ้างแล้ว มีการจับกลุ่มคุยกันเรื่องนี้บ่อยครั้ง จึงยกร่างแบบสอบถาม และพิจารณาตามประเด็นเดิมที่เสนอให้กับ สกว. โดยอาศัยความร่วมมือของเยาวชนในหมู่บ้านผ่านการประสานงานของคุณครูนักวิจัยจาก 2 โรงเรียน

เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามก็นำกลับไปทบทวนในที่มวิจัย และพบว่าประเด็นที่จะนำเข้าเวทีเปลี่ยนไปบ้าง ความเข้าใจประเด็นในช่วงนี้ยังมีการถกเถียงกันในที่มวิจัยอยู่มาก เพราะความเข้าใจเกิดจากการพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลด้วยเหตุด้วยผล การยกเหตุผล ยกกรณีศึกษา ยกปัญหา และวิธีการให้เหตุผลถูกปรับทุกครั้งที่จัดเวทีแลกเปลี่ยนในที่มวิจัย



การประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญจึงมีการจัดทำป้ายเผยแพร่โครงการ โดยเน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ 8 จุด เพื่อสร้างการรับรู้ และความตระหนักได้แก่ 2 วัด 2 ศาลา 2 โรงเรียน ตลาด และสถานีอนามัย

นำประเด็นเข้าเวทีประชาคมของหมู่บ้าน 4 ครั้ง และได้มติว่า 16 ประเด็นที่ได้มานั้นถูกคัดกรองด้วยเหตุผลบนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเรียนรู้ว่าประเด็นที่เราเข้าใจสัมพันธ์กับพื้นที่วิจัยอื่นหรือไม่ จึงนำนักวิจัย และนักวิจัยร่วมที่ช่วยงานในการทำประชาคมไปดูงานวิจัยการจัดงานศพที่บ้านสามขา และบ้านดง ก็ได้บทเรียนมาหลายเรื่อง ที่นักวิจัยจะนำไปขยายในพื้นที่ของตนต่อไป

บทเรียนจากการดูงานทำให้นักวิจัยมีความเข้าใจ มีความกล้า และเรื่องเล่าที่จะใช้อ้างอิงว่าเราไม่ได้ทำเรื่องผิดปกติ แต่ทำเรื่องที่ใคร ๆ ก็ทำบนความสมเหตุสมผลของหมู่บ้าน

หลังอนุมัติโครงการระยะที่ 2 ได้นำประเด็นงานศพมาทบทวนในที่มวิจัย ก็มีคำถามว่าหลังทำประชาคมไปแล้ว มีการยอมรับประเด็นต่าง ๆ อย่างไร จึงยกร่างแบบสอบถามให้นักวิจัยทบทวนอีกครั้ง และให้เยาวชนนำไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้าน พบว่า 57% เห็นด้วยกับทุกประเด็น ส่วนที่เหลือเห็นด้วยไม่ครบทุกประเด็น จากนั้นได้นำหัวหน้าหมวดรวมแล้วกว่า 50 คน ไปดูความสำเร็จของโครงการวิจัยงานศพที่บ้านนาหมื่น จังหวัดน่าน ตามความเชื่อว่า **“10 ปากว่าไม่เท่าตาเห็น”** เพื่อเตรียมความพร้อมทุกคนก่อนจัดเวทีระดับหมวดที่เชิญหัวหน้าครอบครัวจากทุกครัวเรือนโดยมีเป้าหมายเป็นตัวแทนจากมากกว่า 400 หลังคาเรือน



หลังดูงานที่มิจัยเห็นชอบให้จัดเวทีผู้สูงอายุ เพราะต้องการสร้างความเชื่อเรื่องวันดีวันเสียโดยเฉพาะ ถ้าวัดวันเสียได้ด้วยการผ่านมติของผู้สูงอายุในหมู่บ้าน จะทำให้ค่าใช้จ่ายในงานศพลดลงอย่างมาก ซึ่งเป็นบทเรียนที่มิจัยพบจากบ้านนาหมื่นที่เก็บศพเพียง 2 วัน อีกบทเรียนหนึ่งคือการนำเสนอความคิดเห็น และภาพการทำเวทีแต่ละครั้งผ่านแผ่นวีซีดีที่แจกให้กับหัวหน้าหมวด แต่ในระหว่างที่โครงการยังไม่แล้วเสร็จน่าจะเผยแพร่ข้อมูลในเว็บไซต์ไปพร้อมกัน เพื่อให้ข้อมูลแก่คนในชุมชนที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต และคนนอกชุมชน ด้วยเหตุที่บ้านไหลหินเป็นที่รู้จักของคนทั้งประเทศในหลายบทบาท การให้ข้อมูลทางเว็บไซต์จึงเป็นเรื่องที่ควรทำโดยผศ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ รับเรื่องนี้ไปทำ เผยแพร่ผ่าน <http://www.thaiail.com/research>

การทำเวทีวิจัยระดับหมวดบ้านในหมู่บ้าน 8 ครั้ง มีขึ้นเพื่อหามติ และข้อเสนอแนะ เป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมของทุกคนในหมู่บ้าน ยกเว้นตัวหัวหน้าโครงการที่เป็นเขยของหมู่บ้านเท่านั้น ผลการลงมตินี้ในระยะที่ 2 นี้เป็นที่น่าพอใจ เพราะสรุปได้ว่า 97% เห็นด้วยกับประเด็นทั้งหมด ส่วนที่ไม่เห็นด้วยเกิดจาก 2 กรณี คือความไม่เข้าใจเรื่องลด งด และควร หรือการไม่ยอมรับบนความเห็นส่วนตัว เช่น การลดเหล้า การใช้โลงทอง หรือการใช้ปราสาท ซึ่งแต่ละคนก็จะเชื่อมั่นในความคิดเห็นของตนเอง แต่กรณีหลังมีส่วนน้อยมาก

เมื่อได้ข้อสรุปมติดำเนินการลงมติมาสรุปในที่มิจัย แล้วนำข้อสรุปไปรายงานในเวทีของหมู่บ้าน และจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นฐานให้เกิดการขยับต่อสู่อีก 4 หมู่บ้านที่เหลือ ซึ่งเป็นช่วงขยายผลการทำงานวิจัยนี้เอง

● วางบทบาทที่มิจัยทำงาน

กลุ่ม 1 ที่มิจัยหลัก จำนวน 14 คน

	บทบาท	หน้าที่
1. อาจารย์บุรินทร์ รุจจนพันธุ์	หัวหน้าโครงการ	ควบคุมกระบวนการทั้งหมด
2. นายทรงศักดิ์ แก้วมูล	รองหัวหน้าโครงการ	ควบคุมกระบวนการในชุมชน
3. พระอธิการทอง อนุโมโย	นักวิจัย	สร้างความเข้าใจฝ่ายสงฆ์
4. ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ	นักวิจัย	ดูแลให้ความเข้าใจบ้านหมู่ 6
5. นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ	นักวิจัย	ดูแลให้ความเข้าใจบ้านหมู่ 2
6. อาจารย์สุวรรณ เกษณา	นักวิจัย	ให้ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง
7. อาจารย์ราตรี ดวงไชย	นักวิจัย	ให้ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง
8. นายมนู นิวาโต	นักวิจัย	สร้างความเข้าใจใน 2 หมู่บ้าน
9. นางผดุง ตีรราช	นักวิจัย	สร้างความเข้าใจกลุ่มผู้สูงอายุ
10. นายองอาจ แก้วมูล	นักวิจัย	สร้างความเข้าใจกลุ่มผู้สูงอายุ
11. นางเบญจพร สุขรื่องช้าง	นักวิจัย	สร้างความเข้าใจกลุ่มแม่บ้าน
12. นางกิม ปะละ	นักวิจัย	สร้างความเข้าใจกลุ่มแม่บ้าน
13. นายประมวล ยอดสาแล	นักวิจัย	ประสานงานที่มิจัยทั้งหมด

กลุ่ม 2 ทีมวิจัยร่วม ระยะที่ 2 จำนวน 10 คน

- | | | |
|---------------------------|--------------|--------------------------------------|
| 1. นางจันทร์เพ็ญ พวงสายใจ | นักวิจัยร่วม | ประสานในหมู่บ้าน และคุ่มกิจกรรมกลุ่ม |
| 2. นางสมพร คำอ้าย | นักวิจัยร่วม | ประสานในหมู่บ้าน และคุ่มกิจกรรมกลุ่ม |
| 3. นางผ่องศรี ชำนาญการ | นักวิจัยร่วม | ประสานในหมู่บ้าน และคุ่มกิจกรรมกลุ่ม |
| 4. นางอรปรียา วรรณมณี | นักวิจัยร่วม | ประสานในหมู่บ้าน และคุ่มกิจกรรมกลุ่ม |
| 5. นางจันทร์หอม ปินตา | นักวิจัยร่วม | ประสานในหมู่บ้าน และคุ่มกิจกรรมกลุ่ม |
| 6. นายวิสิทธิ์ ปะละ | นักวิจัยร่วม | ประสานในหมู่บ้าน และคุ่มกิจกรรมกลุ่ม |
| 7. นายประสงค์ วรรณมณี | นักวิจัยร่วม | ประสานในหมู่บ้าน และคุ่มกิจกรรมกลุ่ม |
| 8. นางนิรา นิวาโต | นักวิจัยร่วม | ประสานในหมู่บ้าน และคุ่มกิจกรรมกลุ่ม |
| 9. นายดวงเดช อินตะ | นักวิจัยร่วม | ประสานในหมู่บ้าน และคุ่มกิจกรรมกลุ่ม |
| 10. นายบุญเทียน บุญเรือง | นักวิจัยร่วม | ประสานในหมู่บ้าน และคุ่มกิจกรรมกลุ่ม |

.....

กิจกรรมที่ 1 เวทีเตรียมความพร้อมและทบทวนกระบวนการวิจัยในส่วนการนำรูปแบบที่ได้ไปใช้ในพื้นที่ผ่านหัวหน้าหมวดในชุมชน เพื่อเข้าถึงชุมชนระดับหลังคาเรือน

เวทีที่ 1 วันที่ 20 เมษายน 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 13 คน ได้แก่ 1) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 2) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 3) นายทรงศักดิ์ แก้วมูล 4) อ.สุวรรณ เกษณา 5) อ.ราตรี ดวงไชย 6) อาจารย์สุดา แผ่นคำ 7) นายมนู นิวาโต 8) นางผดุง ตีรราช 9) นายองอาจ แก้วมูล 10) นางเบญจพร สุขรื่องช้าง 11) นางกิม ปะละ 12) นายประมวล ยอดสาแล 13) อ.ปฐินทร์ รุจจนพันธ์

ประเด็นการประชุม

ทบทวนประเด็นที่ได้จากการทำงานในระยะที่ 1 และทบทวนแผนการทำงานในระยะที่ 2 จากรายงานฉบับเต็มที่ส่งให้กับ สกว. การเตรียมไปศึกษาดูงานโครงการวิจัย “รูปแบบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของชุมชน โดยองค์กรสงฆ์และประชาชน อำเภอหนองน้ำ จังหวัดน่าน” เพื่อนำประสบการณ์ และข้อมูลที่ได้มาเป็นทุนในการเข้าเวทีระดับหมวด และสร้างความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้อง เช่น การเตรียมประสานกับหัวหน้า



หมวดใน 2 หมู่บ้าน รวม 29 หมวด ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการประสานตัวแทนจากครัวเรือนใน 2 หมู่บ้าน

ร่วมกันพิจารณาแบบสอบถามที่จะใช้ในหมู่บ้าน มีการปรับประเด็นคำถามบางข้อ มีการวางกลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมทั้งหมู่บ้าน และการประสานกับเยาวชนจากทั้ง 2 โรงเรียน

การพิจารณาวิดีโอที่ถ่ายการแสดงความคิดเห็นของนักวิจัย นักวิจัยร่วม ผู้สูงอายุ และพระสงฆ์ที่แสดงบทบาทในการสนับสนุนโครงการวิจัย ในซีดีแผ่นหนึ่งมีกว่า 20 ตอน นำเสนอมุมมองของแต่ละคน และแจ้งว่าวิดีโอถูกเผยแพร่ใน <http://www.youtube.com/thaiallvdo> ซึ่งเผยแพร่ไปทั่วโลก



นำผลการพิจารณารายงานโครงการวิจัย โดย ดร.สมคิด แก้วทิพย์ รักษาการหัวหน้าสำนักงานภาค มาหารือในเวทีซึ่งมี 2 เรื่อง คือ ผลการศึกษาข้อมูลงานศพใน 2 ประเด็น และความเห็นและข้อเสนอแนะในเชิงกระบวนการ 4 ประเด็น โดยทีมวิจัยเห็นว่าหลายเรื่องควรทำและบางเรื่องทำไปแล้ว ให้เขียนรายงานตอบทั้ง 6 ประเด็นในท้ายรายงานระยะที่ 2 ส่วนที่ 4 บทเรียนที่ได้ และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

วิธีการ / ขั้นตอน

1. แจกรายงานให้กับนักวิจัย และอธิบายสิ่งที่อยู่ในรายงาน
2. ทบทวนประเด็นทั้ง 16 ประเด็น และนำเสนอสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชน
3. พิจารณากำหนดการระยะที่ 2 ซึ่งอยู่ในรายงาน
4. กำหนดชื่อผู้ร่วมเดินทางทั้ง 51 คน
5. ลงมติที่จะซื้อประกันอุบัติเหตุหมู่ สำหรับการเดินทางไปศึกษาดูงาน
6. พิจารณาแบบสอบถาม และปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ
7. พิจารณาวิดีโอที่จะนำเสนอในเวทีระดับหมวดร่วมกัน และเผยแพร่ในชุมชน

เครื่องมือที่ใช้

- เสวนากลุ่ม แลกเปลี่ยนประเด็นที่เกิดขึ้นในชุมชน
- แบบสอบถามฉบับร่าง
- รายงานระยะที่ 1 ฉบับเต็ม ให้กับทุกท่านได้ร่วมเรียนรู้
- แผ่น VCD ความคิดเห็นของทีมวิจัย ทีมวิจัยร่วม พระสงฆ์
- ทีวี และวิดีโอ นำเสนอกิจกรรม ความคิดเห็น และที่มาของโครงการ

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ได้แบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาโดยทีมวิจัย

- รายชื่อหัวหน้าหมวด นักวิจัย และนักวิจัยร่วมที่ร่วมเดินทาง ไปศึกษาโครงการวิจัย บ้านนาหมื่นมีทั้งสิ้น 51 คน ประกอบด้วย นายกิจชนะชัย ปะละ นางบุญผล ปะละ นายสุวรรณ เกษณา นางอินทรีรา สิทธิเดช นายทรงศักดิ์ แก้วมูล นางสมรัตน์ ปินตา นายเพิ่มศักดิ์ จินะ การ นางกิมพันธ์ แก้วมูล นางสาวราตรี ดวงไชย นางสุศุลา เทพหินัลพ นางสุดา แผ่นคำ นางฟองจันทร์ วงศ์คำ นางกิม ปะละ นางรัตนา ชลพล นางเบญจพร สุขรื่องช้าง นาง กาญจนา สมบัติ นางผดุง ตีรราช นางศรีทอง ครุขยัน นายองอาจ แก้วมูล นางพรกนก เกษณา นายมนู นิวาโต นายมา เทพหินัลพ นายประมวล ยอดสาแล นายดำเนิน ธรรมบุญ นายบุรินทร์ รุจจนพันธ์ุ นายเสวก เกษณา นางจันทร์เพ็ญ พวงสายใจ นายปุด แก้วมูล นาง สมพร คำอ้าย นายจินดา จิรียา นางผ่องศรี ชำนาญการ นายเหลี่ยม ชลพล นางอรปรียา วรรณมณี นายประสงค์ แก้วมูล นางจันทร์หอม ปินตา นายคำสุข ดาวะกะ นายวิสิทธิ์ ปะละ นายชวน ชำนาญหล่อ นายประสงค์ วรรณมณี นายเกรียงศักดิ์ ไชยานนท์ นางนิรา นิวาโต นายสุธี จำปา นายดวงเดช อินทะ นายพล เกษณา นายบุญเทียน บุญเรือง นายบุญสม มัท ธิการ นายสมบุรณ์ บุญแสง นายเหรียญ ชำนาญการ นายเมตร์ พรหมสอน นายจันทร์ พันคำ นายสมิต กิณีศรี

กิจกรรมที่จะทำต่อไป

- ประสานหัวหน้าหมวดจากทั้ง 2 หมู่บ้าน
- ประสานนักเรียนทั้ง 2 โรงเรียนโดย อ.สุดา แผ่นคำ และอ.ราตรี ดวงไชย
- ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะ
- ประสาน นักวิจัยที่บ้านนาหมื่น รถทัวร์ และบริษัทประกันชีวิต
- หารือกับ สกว. เกี่ยวกับการใช้งบประมาณ กับการประกันอุบัติเหตุ

.....

กิจกรรมที่ 2 เวทีผู้นำและผู้สูงอายุไปศึกษาดูงาน กระบวนการวิจัยที่บ้านนาหมื่น จ.น่าน ซึ่งมีประสบการณ์ในการลดวันเสียชีวิตอย่างสมเหตุ สมผล

เวทีที่ 1 วันที่ 3 พฤษภาคม 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 50 คน มีนักวิจัย 12 คน ได้แก่ 1) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 2) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 3) อ.สุวรรณ เกษณา 4) อ.ราตรี ดวงไชย 5) อาจารย์สุดา แผ่นคำ 6) นายมนู นิวาโต 7) นางผดุง ตีรราช 8) นายองอาจ แก้วมูล 9) นางเบญจพร สุขรื่องช้าง 10) นางกิม ปะละ 11) นายประมวล ยอดสาแล 12) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธ์ุ

○ ประเด็นการประชุม

นำนักวิจัย 12 คน นักวิจัยร่วม 10 คน และหัวหน้าหมวด 29 คน รวม 51 คน ไปศึกษาดูงานที่อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน ซึ่งทำโครงการวิจัย “รูปแบบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของชุมชน โดยองค์กรสงฆ์และประชาชน อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน” โดยมีวิทยากรหลัก 2 ท่านคือ พระปลัดอภิรักษ์ ภิบุญโญ เป็นหัวหน้าโครงการ และหนานเซ (คุณเชติพนธ์ ตาน้อย 08-7577-5672) เป็นผู้บรรยายให้ความรู้



การวิจัยมีประเด็นหลักให้ศึกษาทั้งหมด 3 ประเด็นคือ **พิธีกรรม ความเชื่อ และหลักธรรมคำสอน** ซึ่งตรงกับประเด็นงานศพที่สรุปกันในบ้านไหล่หินไว้ 16 ประเด็น หรือที่อาจารย์สุวรรณ เกษณา เสนอแบ่งไว้ 3 กลุ่มคือ **ความเชื่อ การจัดการ และพิธีกรรม** ตั้งแต่ก่อนเข้าอำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน แต่อำเภอนาหมื่นมีขอบเขตการทำงานของโครงการวิจัยครอบคลุมพื้นที่ ทั้งอำเภอ ทำให้จำนวนการจัดเวทีมีไม่ต่ำกว่า 50 ครั้ง และใช้แบบสอบถามถึง 400 ชุด รวมถึงการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ผลการจัดเวที การสอบถาม การสัมภาษณ์ และวิพากษ์วิจารณ์ ในที่สุดก็ได้แนวปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม และพิธีกรรมที่เหมาะสม ของอำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน และขยายผลไปทั้งจังหวัดในเวลาต่อมา เพราะในชุมชนพึงพอใจที่ความเชื่อมากมายถูกลดทอน ขั้นตอนพิธีกรรมก็กระชับไม่ยืดเยื้อ ค่าใช้จ่ายงานศพลดจากวันละ 12,000 บาทเหลือเพียง 7,000 – 8,000 บาท จำนวนวันลดเหลือ 2 วัน 3 คืน เป็นต้น



○ ประเด็นที่ได้ฟังจากการบรรยายของวิทยากร ที่แตกต่างจากบ้านไหล่หิน

- ที่อำเภอนี้ไม่มีการตีมูลค่าในงานศพมาแต่ไหนแต่ไร
- โรงศพขอรับบริจาคจากมูลนิธิในตัวเมือง ไม่ต้องซื้อหา หรือประกอบในชุมชน
- ลดจำนวนวันเหลือเพียง 2 วัน 3 คืน ทำให้ค่าใช้จ่ายโดยรวม ลดลงอย่างชัดเจน
- ภาระของแม่บ้านน้อยลง วันเสียเลี้ยงข้าวกล่อม ทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องล้างจาน
- ไม่มีอาหารว่าง มีแต่น้ำเปล่า
- ยอดปราสาทใช้ธูปบัตรแปะ ยังมีความเชื่อเรื่องปราสาทเงิน และโรงทองอยู่
- เชื้อนตานใช้โต๊ะล้อมสี่ด้าน ทำให้น้ำไปใช้ประโยชน์ต่อได้
- วันที่ไม่ควรทำฅาปนกิจศพ หรือเผาศพ คือวันศุกร์ที่ตรงกับวัน 15 ค่ำ และวัน 9 ค่ำ

- เชื้อวันศุกร์ตรงวัน 15 ค่ำ ว่าเป็นวันประสูติของพระพุทธเจ้ามีในพรหมชาติหน้า 482
- เชื้อวันขึ้นหรือแรม 9 ค่ำ เพราะมีอยู่ในธรรมที่พระพุทธเจ้าเทศนา
- ผ้าบังสุกุลลดเหลือไม่เกิน 3 เท่าของจำนวนพระสงฆ์

○ เปรียบเทียบอำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน กับบ้านดง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง

บ้านดงเป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่ปิด ติดภูเขา ห้างไกลตัวเมือง ความเจริญยังเข้าถึงได้ยาก การเดินทางเข้าเมืองยังไม่สะดวก ฐานะของชาวบ้านค่อนข้างยากจน เป็นการดำเนินโครงการโดยผู้ใหญ่บ้านและผู้สูงอายุที่เอาจริงเอาจัง

อำเภอนาหมื่น ทำกับพื้นที่กว้าง ใช้เวลาทำงานกว่า 5 ปี ผู้รับผิดชอบที่สำคัญคือ พระสงฆ์ และหนานเซ (คุณเซตีพันธ์ ตาน้อย) ที่บวชเรียนมาถึง 9 ปี ซึ่งเข้าใจวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และเข้าใจหลักศาสนาเป็นอย่างดี อาศัยการทำประชาคม ร่วมกับหาข้อตกลงในเวทีเป็นหัวหอกสำคัญ ลักษณะของอำเภอนาหมื่นยังห่างไกลจากตัวเมือง ฐานะของชาวบ้านค่อนข้างยากจน ค่านิยมจากภายนอก ความฟุ้งเฟ้อจากตัวเมืองยังมีผลต่อวิถีชีวิตไม่รุนแรง

○ ประเด็นนำเสนอโดยนักวิจัยบรรณทวัตร ให้หัวหน้าหมวดได้เข้าใจ

กำนันกิจชนะชัย ปะละ นำเสนอกรณีกำหนดจำนวนวันของแม่หลวงป้อ ดวงแก้วว่าเสียวันเสาร์ แทนที่จะเป็นวันพฤหัสบดี เพราะจากความเชื่อเรื่องวันเสียทำให้ต้องเลื่อนออกไป การเล่นดนตรีก็ขอให้สนับสนุนของโรงเรียนเพราะเป็นการสนับสนุนเยาวชน



ผู้ใหญ่เพิ่มศักดิ์ จินะการ นำเสนอว่างานวิจัยช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่าย ลดได้หลายอย่างทั้งดนตรี พลุ บางศพล้มวัวเป็นตัว เป็นค่าใช้จ่ายที่น่าเสียดาย และท่านเคยให้คำแนะนำของคุณไผ่แก้ว คำนวณ เมื่อถามพระสงฆ์ก็สนับสนุนว่าวันไหนก็ได้ เพราะการเผาศพเป็นวันเสียอยู่แล้ว

อาจารย์สุวรรณ เกษณา นำเสนอว่าถ้าเปลี่ยนพวงหรีดเป็นเงิน และแปะเงินสดบนยอดปราสาทจะดีต่อเจ้าภาพมาก และเล่าเรื่องความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ทุกคนบนรถทัวร์ได้เข้าใจยิ่งขึ้น

อาจารย์ราตรี ดวงไชย นำเสนอเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ว่ามีความสำคัญในทุกระดับทั้งภาคการศึกษา และการปกครองต่างให้ความสำคัญ ในหลักสูตรก็กำหนดให้มีการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแทรกในบทเรียนแล้ว

นายมนู นิวาโต ให้ข้อคิดว่างานวิจัยต้องใช้เวลา ใช้การมีส่วนร่วม กล่าวถึงกรณีบ้านดงที่ไม่ทำกินในวันธรรมดาแล้ว ให้ทุกคนทานข้าวมาจากที่บ้านแล้วค่อยมาเผาศพ บางศพเก็บไว้ถึง 9 วันเพราะต้องเว้นวันเสียทั้งหลาย

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นัดหมาย และรวมกันที่ศาลาประชาคมหมู่ 2 เพื่อออกเดินทาง
2. เดินทางไปจังหวัดน่าน ระหว่างทาง ให้ชมวิดีโอความคิดเห็นของนักวิจัยเกี่ยวกับโครงการ
3. อ.บุรินทร์ บรรยายผ่านระบบเครื่องเสียงบนรถ ให้ทราบถึงที่มาที่ไป
4. ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ ผอ.สุวรรณ เกษณา ผู้ใหญ่เพิ่มศักดิ์ จินะการ อ.ราตรี ดวงไชย อ.สุดา แผ่นคำ และนายมนู นิวาโต นำเสนอประเด็นการจัดการงานศพให้กับหัวหน้าหมวดได้ทราบก่อนเข้าไปในจังหวัดน่าน
5. เมื่อถึงจังหวัดน่าน รับฟังคำบรรยาย และร่วมแลกเปลี่ยนกับนักวิจัยในพื้นที่
6. อ.บุรินทร์ สรุปประเด็นเบื้องต้น และชี้แจงกำหนดการที่จะทำต่อไป

เครื่องมือที่ใช้

- แผ่น VCD ความคิดเห็นของทีมวิจัย ทีมวิจัยร่วม พระสงฆ์
- วีซี และวิดีโอ นำเสนอกิจกรรม ความคิดเห็น และที่มาของโครงการ
- เอกสารนำเสนอประเด็นงานศพ 16 ประเด็น

อุปสรรค / ปัญหา

- มีอุบัติเหตุ ล้อรถตกคูคันนา ทำให้ทุกคนเสียสมาธิ
- เสียเวลากับการดูแลรถที่ตกคูคันนา ทำให้นักวิจัยในพื้นที่เลื่อนเวลานำเสนอออกไป

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- เห็นประเด็นที่นำมาเป็นบทเรียนและความเป็นไปได้ที่จะนำกลับมาใช้ในบ้านใกล้เคียง
- ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชน
- เห็นตัวอย่างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ในบ้านนาหมื่น

กิจกรรมที่จะทำต่อไป

- นำประเด็นต่าง ๆ ไปทบทวนในทีมวิจัย เพื่อกำหนดแนวทางการทำงาน

.....

กิจกรรมที่ 3 เวทีสรุปผลการดูงาน ทบทวนแบบสอบถามที่จะใช้ก่อนเก็บ

ข้อมูล

เวทีที่ 1 วันที่ 24 พฤษภาคม 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 11 คน ได้แก่ 1) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 2) พระอธิการทอง อนามโย 3) อ.สุวรรณ เกษณา 4) อาจารย์สุตา แผ่นคำ 5) นายมนู นีวาโต 6) นางผดุง ตีรราช 7) นายองอาจ แก้วมูล 8) นางเบญจพร สุรธ่องช้าง 9) นางกิม ปะละ 10) นายประมวล ยอดสาแล 11) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์

ประเด็นการประชุม

นักวิจัยร่วมกันอภิปรายถึงสิ่งที่ได้รับจากการดูงาน ประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นบทเรียนที่น่าแบ่งปันในชุมชนหลายเรื่อง การให้ความสำคัญกับการลดวันเสียให้เหลือเพียง 2 วัน ความเข้มแข็งและแข่งขันของกลุ่มแม่บ้าน การต่อโลงศพในชุมชนหรือขอบริจาคโลงศพจากมูลนิธิ การไม่ทานข้าวในงานศพ การเป็นวัดตัวอย่างของอำเภอนาหมื่น เป็นต้น

นายมนู นีวาโต เสนอให้มีการต่อโลงศพในงานศพ เพราะค่าใช้จ่ายต่อโลงศพประมาณ 800 – 1,000 บาทเท่านั้น แต่ในชุมชนไม่มีพ่ออาจารย์ทางด้านนี้ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่หากไม่มีผู้ชำนาญด้านนี้เป็นหัวเรือใหญ่ ส่วนการจัดทำกระดานบันทึกรายชื่อผู้วางพวงพริตในงานศพ ได้รับการสนับสนุนจาก ผอ.สุวรรณ เกษณา ซึ่งนักวิจัยทุกคนก็เห็นชอบกับเรื่องนี้ เพราะเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการไปในตัว และมอบให้แพทย์มนู นีวาโตไปจัดทำกระดานดังกล่าว

ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ และผอ.สุวรรณ เกษณา ยืนยันขอให้จัดเวทีผู้สูงอายุ เพื่อหาหรือเรื่องวันดีวันเสีย แม้ อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ จะคัดค้าน และไม่เห็นด้วยในตอนแรก แต่ทุกอย่างต้องมีการเริ่มต้น มีการทดลองและพิสูจน์ จึงเป็นมติของทีมนักวิจัยให้มีการจัดเวทีผู้สูงอายุก่อนเข้าเวทีระดับหมวดที่จะทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อพิจารณาวันเสียของบ้านไหล่หินโดยอิงข้อมูลการลดวันเสียของเมืองน่านที่เหลือเพียงวัน 9 คำ และวันศุกร์ที่ตรงกับ 15 คำเท่านั้น

อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ นำแบบสอบถามที่ปรับแก้ครั้งก่อนกลับมาให้พิจารณาอีกครั้ง และครั้งนี้ไม่มีการแก้ไขแบบสอบถามแต่อย่างใด และให้ประสานการทำงานกับอาจารย์ราตรี ดวงไชย และอาจารย์สุตา แผ่นคำ สำหรับการนัดหมายเยาวชนอีกครั้ง

พิจารณาประกาศข้อตกลง โดย สภาวัฒนธรรมอำเภอนาหมื่น ที่แจกให้กับนักวิจัย และผู้สูงอายุในบ้านไหล่หินเป็นตัวอย่าง ได้ข้อมูลว่า นายทรงศักดิ์ แก้วมูล มีตำแหน่งเป็นประธานสภาวัฒนธรรมตำบลไหล่หิน และประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอกะเคา หากการขยายผลในอีก 4 หมู่บ้านสำหรับระยะที่ 2 สำเร็จ จะมีความเป็นไปได้ในการจัดทำประกาศสภาวัฒนธรรมประจำตำบลเป็นอันดับแรก

อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ นำเอกสารที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ของห่วงทั้ง 3 ในเศรษฐกิจพอเพียง และประเด็นทั้ง 16 แต่เอกสารชุดนี้ต้องตกไป เพราะอ.สุวรรณ เกษณา และอ.สุตา

แผ่นคำ ให้ข้อมูลว่าประเด็นทั้งหมดที่เราทำ ไม่สามารถแยกส่วนได้ หากแยกส่วนจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง จึงมีการปรับแก้เอกสารนำเสนอประเด็น วัตถุประสงค์ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่เมื่อแก้ไขแล้วก็มิได้นำมาใช้ในเวทีอีกเลย เพราะมีรายละเอียดมากเกินไป และยากแก่การทำความเข้าใจ อ.สุวรรณ เกษณา เสนอว่าถ้าจะนำเสนอเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้ใช้วิธียกกรณีศึกษา และการอธิบายในเวทีน่าจะดีกว่า ส่วนเอกสารก็มีได้แต่ไม่ควรละเอียดมาก

วิธีการ / ขั้นตอน

1. อธิบาย ถึงสิ่งที่ได้รับรู้ และร่วมกันแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้จากบ้านนาหมื่น
2. พิจารณาข้อเสนอต่าง ๆ และกำหนดกิจกรรมตามข้อเสนอเหล่านั้น
3. พิจารณาการจัดเวทีผู้สูงอายุ เพื่อพิจารณาวันดีวันเสีย
4. พิจารณาแบบสอบถามที่จะใช้โดยเยาวชน
5. พิจารณา ประกาศข้อตกลง โดย สภาวัฒนธรรม อ.นาหมื่น จ.น่าน
6. พิจารณาเอกสารนำเสนอประเด็น และเศรษฐกิจพอเพียง

เครื่องมือที่ใช้

- เสวนากลุ่ม แลกเปลี่ยนประเด็นที่เกิดขึ้นในชุมชน
- เอกสารนำเสนอประเด็น วัตถุประสงค์และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงฉบับก่อนปรับแก้
- เอกสารนำเสนอประเด็น วัตถุประสงค์และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงฉบับหลังปรับแก้
- กล้องวิดีโอ บันทึกกิจกรรมขณะเสวนากลุ่ม เพื่อเผยแพร่ในชุมชน และอินเทอร์เน็ต

เอกสารนำเสนอประเด็น วัตถุประสงค์และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงฉบับหลังปรับแก้
แม้ปรับแก้แล้วก็มิได้นำเอกสารฉบับนี้เผยแพร่ในเวทีระดับหมวด

วัตถุประสงค์ของแต่ละหัวข้อ	ข้อมูลเพิ่มเติม
1.1 ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล - เพื่อให้อาหารพอรับประทาน สำหรับแขกและแม่บ้าน - เพื่อส่งเสริมความมีวินัยของสมาชิกในชุมชน	- ในอดีตแม่บ้านมาลงแรงช่วยกัน ทำอาหารเลี้ยงแขก แต่ทำเท่าใดก็ไม่พอจากเหตุที่แต่ละคนดักใส่ถุง ซ่อนไว้ก่อนดักให้แขกจึงไม่พอเลี้ยงแขก ควรขอให้เหลือจากเสร็จงาน 
1.2 ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ - เพื่อป้องกันความขัดแย้งระหว่างแม่บ้านเรื่องสูตรอาหาร	- แม่บ้านเอื้ออาทรต่อกัน จึงอาสาช่วยเจ้าภาพ จัดเตรียมอาหาร แต่สูตรปรุงอาหารของแต่ละคนอาจ

- เพื่อส่งเสริมให้พิจารณาปริมาณอาหารอย่างพอประมาณ	แตกต่างกัน เคยเกิดความขัดแย้งระหว่างเตรียมเครื่องปรุง หากยึดความพอประมาณก็จะเป็นภูมิคุ้มกัน ไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างแม่บ้านที่ใจดีและเป็นผู้ให้
1.3 ลดน้ำตาลเป็นน้ำเปล่า - เพื่อส่งเสริมและลดปัญหาสุขภาพจากการบริโภคน้ำตาล - เพื่อลดความสิ้นเปลือง	- ผู้สูงวัยต่างทราบดีว่า น้ำตาลในน้ำตาลมเปรี้ยวเหมือนยาพิษ มีผู้ป่วยด้วยโรคเบาหวาน และผู้ที่ต้องคุมปริมาณน้ำตาลมากมายในชุมชน การหยิบยื่นน้ำเย็นที่สะอาดให้แก่นัก ย่อมเป็นเรื่องที่เหมาะสม
1.4 ลดอาหารว่าง - เพื่อส่งเสริมให้เตรียมอาหารว่างแต่น้อย หรือเลิกไป - เพื่อลดภาระและค่าใช้จ่ายในการเตรียมของว่าง	- การจัดเตรียมอาหารว่างของเจ้าภาพในอดีต เตรียมไว้หลายรายการทั้งขนมและน้ำหวาน หากลดลงอาหารว่างก็จะลดภาระของเจ้าภาพและลดค่าใช้จ่าย เนื่องจากเวลากลางคืนมิใช่เวลารับประทาน
1.5 เตรียมเตียงอย่างพอประมาณ - เพื่อป้องกันการห่อเตียงมากเกินไปที่ต้องใช้จนเหลือทิ้ง - เพื่อส่งเสริมให้ลดการอมเตียงในชุมชน	- งานศพหลายงานเหลือเตียงปริมาณมากจนต้องนำไปทิ้ง ความนิยมอมเตียงก็ลดลง ถ้าลดการห่อเตียง หรือห่อตามที่คาดคะเนไว้ จะเหลือทิ้งลดลง
1.6 ลดสุรา - เพื่อลดค่าใช้จ่ายในงานศพ - เพื่อให้เกิดเกียรติเจ้าภาพ และแขกร่วมงานด้วยกัน - เพื่อป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดจากการเมาแล้วขับ	- การดื่มสุราทำให้ความสามารถในการขับลดลง ไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพ และเป็นหนึ่งในสี่ห้า ประกอบกับงานศพเป็นงานเศร้าโศก แขกและเจ้าภาพควรมีสติในระหว่างพิธี เพื่อให้เกิดเกียรติแก่ผู้ที่จากไป
1.7 งดเล่นการพนัน - เพื่อไม่ส่งเสริม หรือกระทำการสิ่งผิดกฎหมายในชุมชน - เพื่อไม่เป็นแบบอย่างของเพื่อนบ้าน หรือเยาวชนต่อไป	- ประเทศไทยมีกฎหมายห้ามเล่นการพนัน หากตำรวจจับก็จะเกิดความเสียหายต่อเจ้าภาพ และชุมชน เป็นภาพที่ไม่งามต่อแขกต่างบ้านต่างเมือง
1.8 งดจ้างวงดนตรี - เพื่อส่งเสริมการสร้างค่านิยมที่ถูกต้อง - เพื่อลดค่าใช้จ่ายในงานศพบนความสมเหตุสมผล	- การจ้างวงดนตรีสากล มีนักร้องนักเต้นมาแสดงเพื่อความบันเทิง เป็นเรื่องที่ไม่สมควร งานศพมิใช่งานมงคล หากจะจ้างวงดนตรีก็ขอให้เป็นวงพื้นเมืองของเยาวชนในตำบล เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม 

1.9 ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน

- เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการใช้ดอกไม้สดในงานศพ
- เพื่อส่งเสริมอาชีพของสมาชิกในชุมชน

- การใช้ดอกไม้สดนอกชุมชนมีค่าใช้จ่ายสูง ควรใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้านเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย และส่งเสริมอาชีพของเพื่อนบ้านในชุมชน



1.10 ใช้โครงปราสาทถาวร

- เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการสร้างปราสาทที่สูญเปล่า
- เพื่อส่งเสริมทำบุญด้วยการบริจาคแก่องค์กรในชุมชน
- เพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันในงานศพ

- ชุมชนยังนิยมการใช้ปราสาทเงิน ปราสาททอง หากใช้วัสดุแต่งปราสาท เช่น แก้ว ไม้ เต้าปูน ใช้เงินสดเป็นหลังคา ก็จะมีประโยชน์ต่อชุมชน



1.11 ยืมโลงทองที่สวຍງາມมาครอบโลงจริง

- เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการซื้อโลงศพราคาแพง
- เพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่

- โลงศพมักถูกเผาไปพร้อมกับผู้ล่วงลับ ไม่จำเป็นต้องใช้โลงศพไม้สักอย่างดี ในชุมชนมีโลงทองที่สวຍງາມให้ยืมใช้ครอบโลงจริงอยู่แล้ว



1.12 เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน

- เพื่อค่าใช้จ่ายในการเก็บศพ
- เพื่อลดภาระของสมาชิกในชุมชน

- เก็บศพไว้นานเท่าใดค่าใช้จ่ายของเจ้าภาพ และภาระของสมาชิกในชุมชนก็เพิ่มตาม หากลดวันเก็บศพได้มากเท่าใดก็จะเป็นผลดีต่อทุกฝ่ายเท่านั้น

1.13 จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ

- เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเตรียมผ้าบังสุกุล
- เพื่อลดเวลาในการประกอบพิธี ณ ฌาปนสถาน

- จำนวนผ้าบังสุกุลสัมพันธ์กับระยะเวลาที่ใช้ทำพิธีที่ฌาปนสถาน หากลดให้เหลือเท่าที่ควรก็จะดีต่อทุกฝ่าย

1.14 งดการจุดพลุและบั้งไฟ

- เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการจ้างทำพลุหรือบั้งไฟ
- เพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุและเสียงรบกวน

- วัสดุที่ใช้อาจก่อให้เกิดอันตราย เป็นมลภาวะทางเสียง และไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด หากเลิกได้ก็จะลดเวลาในพิธี และลดค่าใช้จ่ายได้อีกทางหนึ่ง

1.15 ควรเปลี่ยนสาร์บเป็นเงิน

- เพื่อเพิ่มรายรับให้แก่เจ้าภาพ และลดค่าใช้จ่ายของชุมชน
- เพื่อส่งเสริมให้มีการจัดสาร์บแต่ละคืนอย่างมีเหตุผล



- สาร์บที่เพื่อนบ้านถือไปร่วมเป็นเจ้าภาพ สวดอภิธรรม มีปัญหาเรื่องเวลา การจัดการ และอายุเครื่องทาน หากเปลี่ยนเป็นเงินก็จะเพิ่มเงินออมให้เจ้าภาพ

1.16 ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด

- เพื่อเพิ่มรายรับให้แก่เจ้าภาพ
- เพื่อเปลี่ยนค่านิยมการวางพวงหรีดให้มีมูลค่า
- พวงหรีดมิได้เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา เมื่อถึงเวลาก็ต้องเผาทั้ง หากนำเงินสดที่ต้องซื้อพวงหรีดไปมอบให้แก่เจ้าภาพแล้วเขียนรายนามผู้วางพวงหรีดบนกระดาน ก็จะมีประโยชน์ต่อเจ้าภาพโดยตรง



อุปสรรค / ปัญหา

- การประชุมที่วัดในเวลากลางคืน นักวิจัยขอให้ประชุมที่ศาลาแทน เพราะเปลี่ยว
- แสงสว่างจากศาลาวัดไม่พอเพียง

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ให้จัดเวทีผู้สูงอายุ พิจารณาเรื่องวันดีวันเสียของบ้านไหล่หิน
- แบบสอบถามผ่านมติของนักวิจัย พร้อมให้เยาวชนนำไปสอบถามในหมู่บ้าน

กิจกรรมที่จะทำต่อไป

- จัดทำกระดานบันทึกรายชื่อผู้วางพวงหรีดในงานศพ
- นัดหมายการจัดเวทีผู้สูงอายุ โดยเชิญผู้สูงอายุจากทั้ง 2 หมู่บ้าน

.....

กิจกรรมที่ 4 เวทีของเยาวชน และออกเก็บข้อมูลโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน เพื่อสอบถามการยอมรับ และการรับรู้รับทราบประเด็นงานศพในชุมชน

เวทีที่ 1 วันที่ 31 พฤษภาคม 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 20 คน และมีนักวิจัยอีก 3 คน ได้แก่ 1) อ.ราตรี ดวงไชย 2) อาจารย์สุดา แผ่นคำ 3) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 4) นางสาวภัทรา มาน้อย

ประเด็นการประชุม

อธิบายที่มาของโครงการ การนำเยาวชนในบ้านไหล่หินจาก 2 โรงเรียน คือโรงเรียนบ้านไหล่หิน และโรงเรียนไหล่หินวิทยามาทำงานร่วมกัน เพื่อเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม การนำแบบสอบถามมาบันทึก



อ.สุดา แผ่นคำ และอ.ราตรี ดวงไชย อธิบายความเป็นมา และวิธีการทำงานเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามให้กับนักเรียนของตน



โดยมีการแบ่งกลุ่ม และจัดพื้นที่ ซึ่งเป้าหมายการเก็บข้อมูลครั้งนี้คือ 400 ชุด ครอบคลุมทั้งหมู่บ้าน

กำหนดการทำงานของเยาวชน

วันเสาร์ที่ 31 พฤษภาคม 2551 ณ ศาลาประชาคม หมู่ 2

9.00 - 12.00 น. ทำความเข้าใจโครงการ แบบสอบถาม วิธีการเก็บข้อมูล และแบ่งกลุ่ม

12.00 - 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน

13.00 - 16.00 น. ออกเก็บข้อมูลในพื้นที่ บ้านไหล่หิน

วันอาทิตย์ที่ 1 มิถุนายน 2551 ณ ศาลาประชาคม หมู่ 2

9.00 - 10.00 น. เก็บข้อมูลเพิ่มเติมถ้าไม่แล้วเสร็จ

10.00 - 12.00 น. แต่ละกลุ่ม หาข้อสรุปตามข้อมูลที่ได้รับ

12.00 - 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน

13.00 - 16.00 น. นำเสนอข้อสรุป จากแต่ละกลุ่ม

วิธีการ / ขั้นตอน

1. อธิบายความเป็นมา และวิธีการเก็บข้อมูล
2. ฝึกซ้อมบนเวที ก่อนออกเก็บข้อมูล
3. เยาวชนออกเก็บข้อมูล
4. สรุปข้อมูลร่วมกันในกลุ่มย่อย
5. นำเสนอข้อสรุป

เครื่องมือที่ใช้

แบบสอบถามโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สำหรับเก็บข้อมูลในชุมชนโดยนักเรียน

วัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลครั้งนี้

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ของชุมชนต่อโครงการวิจัยและประเด็นที่ได้จากระยะที่ 1
2. เพื่อนำข้อมูลที่ได้ ไปเสนอในเวทีประชาคมระดับหมวด ตามโครงการระยะที่ 2

คำชี้แจง	กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด
----------	---

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

หมู่บ้าน	☐ หมู่ 2	☐ หมู่ 6
เพศ	☐ ชาย	☐ หญิง

- อายุ ☐ ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 20 ปี – 29 ปี ☐ 30 ปี – 39 ปี
 ☐ 40 ปี – 49 ปี ☐ 50 ปี – 59 ปี ☐ 60 ปี ขึ้นไป
- การศึกษา ☐ ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 ☐ ประถมศึกษาปีที่ 6
 ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 3 ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า
 ☐ อนุปริญญา - ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี
- อาชีพ ☐ รับจ้าง ☐ รับราชการ ☐ เกษตรกร ☐ อื่น ๆ

ส่วนที่ 2 การรับรู้ทราบ

- ท่านทราบหรือไม่ว่าในบ้านไหล่หินหมู่ 2 และหมู่ 6 มีตัวแทนในชุมชนร่วมกันทำโครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง” มาแล้วระยะหนึ่ง
☐ ทราบ ☐ ไม่เคยทราบ
- ท่านเคยเข้าร่วมประชาคมกับโครงการวิจัยฯ เพื่อลงมติในประเด็นงานศพ หรือไม่
☐ ไม่เคย ☐ เคยเข้าร่วม 1 ครั้ง ☐ เคยเข้าร่วมทั้ง 2 ครั้ง
- ท่านคิดว่าตนเองเข้าใจ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” หรือไม่
☐ เข้าใจ ☐ พอเข้าใจ ☐ เข้าใจน้อย ☐ ไม่เข้าใจเลย

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการงานศพ

- ท่านเห็นด้วยกับการนำประเด็นการจัดการงานศพมาทบทวนร่วมกันในชุมชนบ้านไหล่หิน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือไม่
☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย
- หัวข้อเกี่ยวกับรูปแบบงานศพที่มีการทำประชาคมร่วมกันในชุมชนทั้งหมด 4 ครั้ง มีการลงมติจนเหลือหัวข้อที่เห็นชอบร่วมกันทั้งหมด 16 หัวข้อ ท่านมีความคิดเห็นในแต่ละหัวข้ออย่างไร

หัวข้อ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
1. ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล	☐	☐
2. ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ	☐	☐
3. ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า	☐	☐
4. ลดอาหารว่าง	☐	☐
5. เตรียมเตียงอย่างพอประมาณ	☐	☐
6. ลดสุรา	☐	☐
7. งดเล่นการพนัน	☐	☐
8. งดจ้างวงดนตรี	☐	☐
9. ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน	☐	☐
10. ใช้โครงปราสาทถาวร	☐	☐

11. ยืมโลงทองที่สวຍງາມມາครอบโลงจริง	O	O
12. เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน	O	O
13. จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ	O	O
14. งดการจุดพลุและบั้งไฟ	O	O
15. ควรเปลี่ยนสำหรับเป็นเงิน	O	O
16. ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด	O	O

อุปสรรค / ปัญหา

- เยาวชนหลายคนอายุยังน้อย จึงกล้าพูด กล้าแสดงออกน้อยไปด้วย
- จำนวนเยาวชนที่เข้าร่วมน้อยกว่าที่ตั้งไว้มาก มา 20 คน จากที่คาดไว้ 30 คน

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ควรถามย้ำความสมัครใจของเยาวชน ให้แน่ใจว่าจะร่วมเวทีที่ถนัด
- ควรเลือกเยาวชนตั้งแต่ประถม 5 ขึ้นไป

.....

เวทีที่ 2 วันที่ 1 มิถุนายน 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 20 คน และมีนักวิจัยอีก 1 คน ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์
ประเด็นการประชุม

เปิดให้มีการเล่าประสบการณ์ในการออกพื้นที่ของนักเรียน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานของแต่ละคน แต่นักเรียนให้ความร่วมมือน้อย เพราะมีประสบการณ์ในการนำเสนอ น้อยตามวัยของพวกเขา

อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ จึงให้นักเรียนเขียน ประสบการณ์ลงแผ่นกระดาษขนาดใหญ่ แล้วส่งตัวแทน ออกมานำเสนอ โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่ ไปเก็บมา



วิธีการ / ขั้นตอน

1. รวบรวมแบบสอบถาม แบ่งกลุ่มออกเป็นชุด เพื่อให้ง่ายต่อการประมวลผล
2. นักเรียนเล่าประสบการณ์แต่ละคน
3. นักเรียนจับกลุ่มและเขียนประสบการณ์ลง กระดาษ ส่งตัวแทนมานำเสนอ

เครื่องมือที่ใช้

- แบบสอบถาม
- เครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อบันทึกข้อมูล



อุปสรรค / ปัญหา

- เยาวชนหลายคนอายุยังน้อย จึงกล้าพูด กล้าแสดงออกน้อยไปด้วย
- จำนวนเยาวชนที่เข้าร่วมน้อยกว่าที่ตั้งไว้มากมา 20 คน จากที่คาดไว้ 30 คน



ข้อค้นพบ / บทเรียน

- สรุปในเบื้องต้นได้ว่าเก็บแบบสอบถามได้ 283 ชุด เห็นด้วยทั้ง 16 ข้อ 163 ชุดคิดเป็น 57% ส่วนไม่เห็นด้วยเป็นบางข้อ 120 ชุดคิดเป็น 43% และไม่มีทั้ง 16 ข้อคิดเป็น 0%

เห็นด้วยทั้ง 16 ข้อ

	รวมทั้งหมด	ที่ไม่เคยร่วมเวที	ที่เคยร่วมเวที
หมู่ 6	72 ชุด	31 ชุด	41 ชุด
หมู่ 2	91 ชุด	46 ชุด	45 ชุด
	163 ชุด	77 ชุด	86 ชุด

ไม่เห็นด้วยบางข้อ

	รวมทั้งหมด	ที่ไม่เคยร่วมเวที	ที่เคยร่วมเวที
	40 ชุด	25 ชุด	15 ชุด
	80 ชุด	48 ชุด	32 ชุด
	120 ชุด	73 ชุด	47 ชุด

คิดเป็นร้อยละ

58 ที่เห็นด้วยทั้ง 16 ข้อ

42 ที่เห็นด้วยบางข้อ

รายงานเรียงลำดับหัวข้อที่ไม่เห็นด้วยเรียงตามเปอร์เซ็นต์

ลำดับ	หัวข้อ	%จากแบบสอบถามทั้งหมด
1	ลดอาหารว่าง	20
2	ยืมโรงทองที่สวยงามมาครอบครองจริง	15
3	งดการจุดพลุและบั้งไฟ	14
4	ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด	11
5	จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ	11
6	ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน	9
7	ควรเปลี่ยนส้ารับเป็นเงิน	8
8	ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล	6
9	เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน	6
10	ลดสุรา	6
11	ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ	6
12	ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า	5
13	งดเล่นการพนัน	5
14	เตรียมเมี่ยงอย่างพอประมาณ	4

15	งดจ้างวงดนตรี	3
16	ใช้โครงปราสาทवार	1

กิจกรรมที่จะทำต่อไป

- จัดเวทีผู้สูงอายุ
- นำข้อมูลไปพิจารณาในเวทีนักวิจัย เพื่อเตรียมเข้าเวทีระดับหมวด

.....

กิจกรรมที่ 5 เวทีผู้สูงอายุพิจารณาวັນดีวันเสีย

เวทีที่ 1 วันที่ 6 มิถุนายน 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 24 คน และนักวิจัย 11 คน ได้แก่ 1) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 2) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 3) อ.สุวรรณ เกษณา 4) อาจารย์สุดา แผ่นคำ 5) นายมนู นิวาโต 6) นางผดุง ตีรราช 7) นายองอาจ แก้วมูล 8) นางเบญจพร สุขรุ่งช้าง 9) นางกิม ปะละ 10) นายประมวล ยอดสาแล 11) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์

ประเด็นการประชุม

ก่อนจัดเวทีนี้ นักวิจัย ได้เข้าไปคุยกับผู้สูงอายุ และบันทึกวิถีโอความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือของคนในชุมชน และอธิบายที่มาของโครงการ จึงมีความมั่นใจก่อนเข้าเวทีว่ามีผู้สูงอายุส่วนหนึ่งจะเป็นกระบอกเสียงและมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างชัดเจน

อธิบายที่มาของโครงการ การทำงานที่ตั้งอยู่บนเศรษฐกิจพอเพียง บรรยายเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสั้น และแสดงความสัมพันธ์กับโครงการวิจัย ร่วมอภิปรายเพื่อพิจารณาเรื่องวันดีวันเสีย โดยเชิญแต่ละท่านออกมาแสดงความคิดเห็น และนำเสนอลำดับเหตุการณ์สำคัญในบ้านไหล่ หินในผู้สูงอายุได้ร่วมกันปรับแก้



ผู้สูงอายุแต่ละท่าน ผลัดกันออกมานำเสนอ โดยมี



1. พ่อหลวงศรีมูล ดวงแก้ว อธิบายที่มาของวัน 9 คำ



2. พ่อหลวงมา พรหมเรือง นำวันเสียความเชื่อของวัดพระธาตุหริภุญชัย มาเสนอในเวที



3. พ่อหลวงเกษม ว่าเผ่าวันใดได้หมด แล้วแต่ฤกษ์สะดวก และเล่าเรื่องพริกเดือนออก



4. พ่อหลวงหนานตา อูรา เล่าเรื่องวันชัยฤกษ์ และสนับสนุนให้เหลือเพียง 2 วัน



5. พ่อหนานดวงจันทร์ ครูขยัน บอกว่าวันใดก็ดีทั้งนั้น



6. พ่ออาจารย์ส่ง จำปา ก็เห็นดีด้วย ในฐานะ มัคทายก บ้านไหล่หินหมู่ 2

7. พ่อคำ สมนา เสนอให้ยกเลิกวันดา 3 วัน เพราะบ้านไหล่หินเชื่อวันพุธ

อ.สุวรรณ เกษณา ออกมานำสรุปว่าจะเชื่อวันใด แต่แนวโน้มเป็นไปในทางเดียวกันแล้ว สำหรับสรุปสุดท้ายในเวทีผู้สูงอายุ ก็ยกมือให้เหลือวันเสียเพียงวัน 9 คำและวันศุกร์ที่ตรงกับ 15 คำ เป็นผลให้ยกเลิกวันดาเกาะไปโดยปริยาย

ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ ช่วยสรุปอีกครั้ง ตามที่ผู้สูงอายุหลายท่านเห็นตรงกันว่า ต่อไปบ้านไหล่หินจะไม่เชื่อวันพุธ และจะยกเลิกวันดาเกาะ เพราะความเชื่อเดิมทำให้วันดา หรือวันเตรียมการงานศพในบ้านไหล่หินเคยมีถึง 3 วัน คือการข้ามวันพุธไปนั่นเอง และต่อจากนี้ไปจะไม่ข้ามอีกแล้ว



วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอเป้าหมายของโครงการ และการประชุม อย่างสั้น
2. เชิญผู้สูงอายุมาแสดงความคิดเห็นหน้าเวที และร่วมอภิปราย
3. นักวิจัย สรุปจากความคิดเห็นที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน
4. การยกมือเพื่อลงมติในเวทีผู้สูงอายุ

เครื่องมือที่ใช้

- รายการลำดับเหตุการณ์สำคัญบ้านไหล่หิน ให้ผู้สูงอายุได้ทบทวน

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- วีดีโอการประชุมครั้งนี้ที่ <http://www.youtube.com/watch?v=p8d0D4w0wKQ>
- หนังสือพรหมชาติหน้า 482 "การปลงศพขึ้นหรือแรม 15 ค่ำ อย่าพึงกระทำ หมายถึง วันพระ วันธรรมสวนะ ไม่ควรกรทำฌาปนกิจศพ ถ้าตรงกับวันศุกร์ด้วยแล้ว ท่านห้ามไว้เด็ดขาด"

- ความเชื่อคนล้านนา บอกต่อกันมาว่า วันเก้าก้องบ่ดีเสียผี ตำนานเล่ากันว่า ดังนี้.... มีหญิงตุ๊กกะตะยากจนข้นแค้นคนหนึ่ง รูปร่างชื่อว่า นางสัปปะแจะ (นางสรรพแจะ)คือ แจะอยู่ตลอดเวลาว่างั้นเถอะ นางมีสามี 7 คนด้วยกัน แต่ละคนมีลักษณะเหมือนกันทุกๆคนดัง หลอมหล่อจากเบ้าเดียวกันคือหัวล้านเหมือนกันหมด ลักษณะผมเผ้ามันเหมือนกันจริงๆจริง

วันหนึ่งนางไปเก็บเห็ดมาจากป่าเลี้ยงผัว เมื่อผัวทั้งเจ็ดกินแจะเห็ดพากันตายทั้ง 7 คน นอนกองเรียงกันบนดิน (โถงบ้าน) เมื่อเหตุการณ์ชืดเกิดขึ้นดังนั้น นางจึงบอกกับตัวเองว่าจะเอาเงินที่ไหนมาจ้างสัปเหร่อเผาศพสามีถึง 7 คน ต้องเสียเงินมากมาย คิดได้แล้วนางจึงรีบลากศพสามี 6 คนไปซ่อนไว้ในห้องเหลือเพียง 1 ศพที่กลางเต็น แล้วไปบอกสัปเหร่อว่าต้องเผาศพผัวให้ใหม่เกรียมจริง เพราะก่อนตายผัวบอกแกว่า เขารักเมียมากแม้จะเผาที่ไหน ผีเขาก็จะกลับมาอยู่กับเมียตลอดไป เมื่อเสร็จสิ้นเผาศพสามีแล้วจะเอาเงินค่าจ้างให้

สัปเหร่อจึงรีบแบกศพสามีคนที่หนึ่งไปเผาจนไหม้สิ้นซาก ส่วนนางสัปปะแจะก็รีบลากศพผัวคนที่สองมาวางไว้แทนตรงศพที่หนึ่งนอนอยู่ เมื่อสัปเหร่อกลับมาจะเอาเงิน นางชี้ไปยังศพว่าเห็นไหม? ผัวกลับมาบ้านอีกแล้ว ให้สัปเหร่อนำเอาศพผัวไปเผาให้หมดจนได้ เมื่อสัปเหร่อแบกศพผัวคนที่สองลงเรือนนางก็ลากศพผัวคนที่สามมาวางแทนที่ศพผัวคนที่สอง เมื่อสัปเหร่อกลับมางกับบอกว่าเห็นไหมผัวยังกลับมาบ้านได้อีก สัปเหร่อดูศพแล้วก็หัวล้านเหมือนคนแรกและคนที่สองก็เห็นว่าผัวนางกลับมาจริงๆ จึงแบกศพกลับไปเผาอีก ส่วนนางก็ลากเอาศพที่สี่ ห้า หก เจ็ดมาวางแทนที่ศพก่อนๆ สัปเหร่อกลับมาเห็นก็ต้องกลับเอาศพไปเผาอีกจนถึงศพที่เจ็ด สัปเหร่อโกรธมาก เพราะเหนื่อยอ่อนต้องเผาศพตลอดวัน ถึงศพที่เจ็ดจึงเพิ่มพินให้มากไฟลุกท่วมศพจนเกรียม ขณะเดียวกันสัปเหร่อก็เตรียมท่อนพินไว้เป็นอาวุธรอทุบหัวผีหากมันพินคืนมาต้องเอากันให้แหลกไปข้าง อย่าให้ผีมันกลับบ้านหาเมียมันเลย

ขณะนั้นเองมีชายเผ่าถ่านหน้าตามอมแมมอดโรยจากการเผ่าถ่าน ลักษณะหัวล้าน เดินออกมาจากป่าข้างกองไฟเผ่าผี สัปเหร่อเห็นคนหัวล้านก็นึกว่าผีผัวคนที่เจ็ดลูกมาจากกองไฟจึงรีบจะเอาท่อนฟืนเข้าตีหัว แต่ชายเผ่าฟืนเป็นคนมีใจ(ขันเชิง)หลบทันรีบกดรัดต่อสู้ป้องกันตัว เพราะไม่รู้ว่าจะทำไมตนเองต้องมาถูกตีถูกทำร้ายเพิ่งเผ่าถ่านมาแท้ๆ เวิร์กไหม?? อะไร?เอาฟืนมาทูปหัวดู? บ้าก็บ้าอะไร? การต่อสู้กดรัดกันตกในกองไฟตายตามกันไปทั้งสองคน เป็นอันว่าวันนั้นกองไฟกองเดียวต้องเผาศพไปทั้งหมดเก้าศพ โดยมีผัวนางสัปปะแจะ 7 ศพ สัปเหร่อ 1 ศพ และคนเผ่าถ่าน(เจ้ากรรมทุกอย่างคนลั่นนาว่าตายบ่เข้าพริกเข้าเกลือคือตายเปล่าๆป्ली้)อีก 1 ศพ รวม 9 ศพ พอตีๆ คนลั่นนาเรียกวันนี้ว่าวันเก้าก่อง ห้ามเสียผีหรือเผาศพในวันนี้(เห็นไหม ใครว่าเลข 9 เป็นเลขมงคล เรื่องนี้อัปมงคลชัดๆ)

เมื่อจะเผาศพคนลั่นนาจะไปถามพระ ปราชญ์เพื่อหาเมื่อจันวันดี วันเสีย วันจมน การคำนวณหาวันไหนเป็นวันเก้าก่อง อันนี้มีตำรา เพราะพื้นฐานมาจากความเชื่อทางลั่นนาซึ่งสืบทอดจากตำราพม่า มอญ ไต หลากหลายตำราหากเผ่าผีในวันนี้เชื่อว่าจะทำให้คนตายตามกันมาอีกหลายๆศพ เรื่องวันเก้าก่องก็จบลงแล

วันไชยฤกษ์

ตำราลั่นนา สำหรับใช้หาวันที่จะทำการมงคลทุกอย่าง

ข้างขึ้น - ข้างแรม ใช้ได้แบบเดียวกัน

ขึ้น - แรม	๑	คำ	ข้างแก้วขึ้นสู่โรงคำ	ดี
„ - „	๒	คำ	พังกรรมกลางป่าช้า	ไม่ดี
„ - „	๓	คำ	ล้างมือถ้าตากิน	ดี
„ - „	๔	คำ	นอนปลายตีนต้องแดด	ไม่ดี
„ - „	๕	คำ	ผีแวดล้อมปองเอา	ไม่ดี
„ - „	๖	คำ	ลงสำเภาไปค้า	ดี
„ - „	๗	คำ	เคราะห์อยู่ถ้าคอยชน	ไม่ดี
„ - „	๘	คำ	สารวัน บ่เมี้ยน	ไม่ดี
„ - „	๙	คำ	ถูกเสียนพระยาราม	ไม่ดี
„ - „	๑๐	คำ	หาความงามบ่ได้	ไม่ดี
„ - „	๑๑	คำ	ชีไร่เกิดเป็นดี	ดี
„ - „	๑๒	คำ	บ่มีสังดีสักหยาด	ไม่ดี
„ - „	๑๓	คำ	ไชยะปราบชมพู	ดี
„ - „	๑๔	คำ	ศัตรูปองร้าย	ไม่ดี
„ - „	๑๕	คำ	ถูกแม่วายหลวงปองเอา	ไม่ดี

กิจกรรมที่จะทำต่อไป

- สรุปกิจกรรม และประเด็นที่ผ่านมา

กิจกรรมที่ 6 เวทีวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม และผลจากการทำ เวทีผู้สูงอายุ และเตรียมความพร้อมพร้อมเข้าหมวด

เวทีที่ 1 วันที่ 13 มิถุนายน 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 9 คน ได้แก่ 1) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 2) นายทรงศักดิ์ แก้วมูล 3)
อาจารย์สุตา แผ่นคำ 4) นางผดุง ตีรราช 5) นายองอาจ แก้วมูล 6) นางเบญจพร สุขรื่องช้าง 7)
นางกิม ปะละ 8) นายประมวล ยอดสาแล 9) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 10) น.ส.ภัทรา มาน้อย 11)
นายกฤษดา เขียวสนุก

ประเด็นการประชุม

ทบทวนประเด็นที่ได้จากเวทีผู้สูงอายุ การวางแผนเข้าเวทีระดับหมวด การกำหนด
บทบาทของแต่ละคนในเวทีทั้ง 8 ครั้ง ด้วยการแบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่ม ทบทวนกำหนดการในเวที
ระดับหมวดแต่ละครั้ง และมอบหมายนายประมวล ยอดสาแล ประสานกับพ่อกำนัน และ
ผู้ใหญ่บ้านในการเชิญหัวหน้าครอบครัว ตามหมวดที่จัดแบ่งไว้

นายทรงศักดิ์ แก้วมูล แสดงความเป็นห่วงต่อข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ว่าคะแนน
ที่ได้ยังไม่ขาด การเห็นด้วยทั้ง 16 ข้อไม่ถึง 60% แต่**นางสาวภัทรา มาน้อย** ผู้ประสานงาน
ให้ความเห็นว่า การทำงานวิจัยครั้งนี้ได้สนใจเรื่องของข้อมูล แต่สนใจเรื่องของกระบวนการ
จากตัวอย่างการเก็บข้อมูลเรื่องปัญหาความยากจน เคยเกิดขึ้นว่าเก็บครั้งแรกมีความยากจนสูง
เมื่อมีการทำงานวิจัยกลับให้ผลของข้อมูลครั้งหลังยากจนกว่าเดิม ซึ่งในความเป็นจริงไม่เป็น
เช่นนั้น ดังนั้นการอาศัยข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นเครื่องวัดความสำเร็จในการทำงานวิจัยเพื่อ
ท้องถิ่นจึงอาจเชื่อถือไม่ได้ทั้งหมด

ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ ย้ำว่าผลการประชุมผู้สูงอายุ สำเร็จเกิดคาด เพราะทุกคนให้ความสนใจ
และเห็นประโยชน์ของการลดวันเสีย ต่อไปบ้านไหนจะเหลือวันที่เชื่อว่าเป็นวันเสีย
เพียง 2 วัน ครั้งจะไม่เชื่อเลย ก็เกรงว่าจะดังมากเกินไป ต้องค่อยเป็นค่อยไป



วิธีการ / ขั้นตอน

1. ทบทวนข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถาม
2. ทบทวนประเด็นที่ได้จากเวทีผู้สูงอายุ
3. เตรียมการวางแผนเข้าเวทีระดับหมวดทั้ง 8 ครั้ง และกำหนดหน้าที่แต่ละคน
4. ทบทวนรายการลำดับเหตุการณ์สำคัญบ้านไหล่หิน

เครื่องมือที่ใช้

- รายการวาระเข้าเวทีระดับหมวด เพื่อพิจารณาอีกครั้ง
- รายการลำดับเหตุการณ์สำคัญบ้านไหล่หิน ที่รวบรวมจากผู้รู้ในชุมชน
- ผลจากแบบสอบถามโดยเยาวชน จากทั้ง 2 หมู่บ้าน

ข้อค้นพบ / บทเรียน

วาระการเข้าประชาคมระดับหมวด บ้านไหล่หิน

1. รับลงทะเบียน 19.00 น. และรับชมวิดีโอเกี่ยวกับโครงการวิจัยในชุมชน 19.30 น.
2. เปิดประชุมเวลา 20.00 น.
3. แนะนำทีมวิจัย ผู้ให้การสนับสนุน โครงการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และแผนงาน
4. นำเสนอข้อมูลสำคัญ และลำดับเหตุการณ์ในอดีต ถึงปัจจุบัน
5. บรรยายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเบื้องต้น (โดยนักวิจัยในชุมชน)
6. เลือกอธิบายประเด็นที่สำคัญจาก 16 หัวข้อ (โดยนักวิจัยในชุมชน)
7. การแยกกลุ่มย่อยแบบสุ่ม และละหมวด (3 กลุ่มย่อย)
 - 7.1 เลือกประธานกลุ่ม และผู้แทนที่จะนำเสนอ (ไม่เป็นหัวหน้าหมวด ไม่เป็นนักวิจัยร่วม)
 - 7.2 ร่วม ลงคะแนน เพื่อหามติของกลุ่ม ตามประเด็นรูปแบบงานศพฯ
 - 7.3 ร่วม แสดงความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในกลุ่ม
8. ส่งตัวแทน นำเสนอมติ และข้อเสนอแนะ หน้าเวที
9. สรุปเบื้องต้น (โดยนักวิจัยในชุมชน)

ทีมหลักกลุ่ม 1

1. พระอธิการทอง อนามโย
2. นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ
3. นายทรงศักดิ์ แก้วมูล
4. อาจารย์รัตรี ดวงไชย
5. นางผดุง ตีรราช
6. นางเบญจพร สุขรื่องช้าง
7. นายมนู นิวาโต

ทีมหลักกลุ่ม 2

1. ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ
2. อาจารย์สุวรรณ เกษณา
3. อาจารย์สุดา แผ่นคำ
4. นายองอาจ แก้วมูล
5. นางกิม ปะละ
6. นายประมวล ยอดสาแล
7. อาจารย์บุรินทร์ รุจจนพันธุ์

ตารางการเข้าหมวด

ครั้งที่ 1 หมู่ 2 หมวด 1, 2, 3 (20 มิ.ย.51)	ครั้งที่ 2 หมู่ 6 หมวด 1,2,3 (21 มิ.ย.51)
ครั้งที่ 3 หมู่ 2 หมวด 4, 5, 6, 7(27มิ.ย.51)	ครั้งที่ 4 หมู่ 6 หมวด 4,5,6,7(28 มิ.ย.51)
ครั้งที่ 5 หมู่ 2 หมวด 8,9,10,11(4ก.ค.51)	ครั้งที่ 6 หมู่ 6 หมวด 8,9,10,11(5 ก.ค.51)
ครั้งที่ 7 หมู่ 2 หมวด 12,13,14,15(11ก.ค.51)	ครั้งที่ 8 หมู่ 6 หมวด 12, 13 และ หมู่ 2 หมวด 16 (12 ก.ค.51)

กิจกรรมที่จะทำต่อไป

- ทำหนังสือเชิญผู้แทนแต่ละหลังคาเรือน แยกตามหมวด

.....

กิจกรรมที่ 7 เวทีระดับหมวดร่วมกับนักวิจัยเป็นกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม

เวทีที่ 1 –8 ในเวทีระดับหมวด มีวิธีการ และเครื่องมือที่ไม่ต่างกัน ดังนี้

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอที่มา วัตถุประสงค์ของโครงการ และกิจกรรมที่จะทำร่วมกัน
2. บรรยายเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับความสัมพันธ์กับประเด็นงานศพ
3. นำเสนอรายละเอียดของแต่ละประเด็นโดยนักวิจัยในพื้นที่ 4 คน
4. แบ่งกลุ่มเพื่อหามติ และข้อเสนอแนะ
5. ตัวแทนกลุ่มออกมานำเสนอ
6. นำเสนอบทสรุปที่ได้จากมติของทุกกลุ่ม และสิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไป



เครื่องมือที่ใช้

- เสวนากลุ่มย่อย เพื่อหามติ รับข้อเสนอแนะ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- แผน Future Board นำเสนอ Mind Map ของโครงการ
- แผน Future Board นำเสนอหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- แผน Future Board รับมติ และความคิดเห็นของหัวหน้าครอบครัว กลุ่มละ 1 แผน
- แผ่น VCD ความคิดเห็นของทีมิวิจัย ทีมิวิจัยร่วม พระสงฆ์
- ทีวี และวีดีโอ นำเสนอกิจกรรม ความคิดเห็น และที่มาของโครงการ ก่อนเริ่มเวที
- เอกสารนำเสนอประเด็นงานศพ 16 ประเด็น
- รายการลำดับเหตุการณ์สำคัญบ้านไหล่หิน ที่รวบรวมจากผู้รู้ในชุมชน

ประเด็นที่นำเสนอในเวทีระดับหมวดเพื่อขอมติ

1. ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล

อาหารในงานศพถูกเตรียมขึ้นอย่างพอประมาณ ไม่มากหรือน้อยเกินไป ในอดีตอาหารงานศพมักไม่เพียงพอกับแขกหรือแม้แต่แม่บ้านที่คอยตระเตรียมอาหาร เพราะถูกตักออกไปอย่างไม่เหมาะสมดังคำว่า “จิ้นลอดฮั่ว” ดังนั้นชุมชนจึงเห็นพ้องต้องกันว่าจะช่วยกันสอดส่องดูแล ไม่ส่งเสริมพฤติกรรมเช่นนี้ต่อไป



2. ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ

ความขัดแย้งหลายระหว่างแม่บ้านที่ไม่ลงตัวเรื่องเครื่องปรุง เช่น มากไป ใหญ่ไป ซ้ำไป เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการประนีประนอม ความพอประมาณ และพิจารณาอย่างสมเหตุสมผลจะช่วยให้ชุมชนเกิดความสามัคคีมีพลังขับเคลื่อนชุมชนสู่ความสำเร็จได้ทุกครั้งไป

3. ลดน้ำอวดลมเป็นน้ำเปล่า

น้ำหวานเจือสีอัดแก๊ซมีผลเสียต่อสุขภาพเป็นที่ประจักษ์ ในชุมชนเชื่อว่าควรถวายอาหารที่ดีมีประโยชน์แด่พระสงฆ์ หรือเพื่อนบ้าน แต่ถ้าเจ้าภาพยังมีความเชื่อว่าน้ำอวดลมแสดงถึงหน้าตา ฐานะทางสังคม ช่วยดับกระหายได้ดีกว่าน้ำเปล่าก็ย่อมเป็นดุลพินิจของเจ้าภาพแต่ละราย

4. ลดอาหารว่าง

ของขบเคี้ยว ข้าวต้ม หรือกาแฟอบตึก ล้วนเคยเป็นภาระของเจ้าภาพที่ต้องจัดหา การลดสิ่งเหล่านี้หมายถึงการลดภาระในการดูแลและงบประมาณ ส่วนจะลดอย่างไรก็ขอให้ยึดหลักความพอประมาณเอาไว้

5. เตรียมเมี่ยงอย่างพอประมาณ

ความนิยมในการกินเมี่ยงเริ่มลดลง แต่การห่อเมี่ยงยังพบเห็นได้ในงานศพและหลายครั้งห่อทิ้งไว้มากเกินจนเหลือทิ้งเป็นตะกร้า จึงชวนกันพิจารณาว่าถ้าลดเมี่ยงบนความพอดีพองาม ไม่มากเกินไปจนความต้องการก็น่าจะดี

6. ลดสุรา

การลดสุราในงานศพจากที่เคยตั้งโต๊ะทุกวัน เหลือเพียงบางวัน เพื่อแทนคำขอบคุณผู้มาช่วยลงแรง เช่น วันหาพื้นที่เจ้าภาพขอแรงเพื่อนบ้านไปเก็บฟืนในป่า และวันเก็บเงินที่เก็บครว เป็นการแสดงน้ำใจของเจ้าภาพ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการลดสุราในหมู่บ้าน ดังคำว่า ก้าวแรกดีมีชัยไปกว่าครึ่ง

7. งดเล่นการพนัน

การพนันเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ไม่ใช่พฤติกรรมที่ส่งเสริมความพอเพียง ชาวบ้านที่เคยเล่นบอกว่า “เล่นแก่งอมแต่ตอนเช้ากลับบ่นว่าเสียเป็นพัน” จึงเห็นพ้องไม่ให้มีการพนันในงานศพอีกต่อไป เพราะเล่นการพนันมีสิทธิ์ติดคุก

8. งดจ้างวงดนตรี

เคยมีการจ้างวงดนตรี หรือสล่าแห่มาเล่นในงานศพเพื่อคลายความโศกเศร้า แต่ค่าใช้จ่ายอาจสูงเกินควร เมื่อเปรียบเทียบกับเทพหรือซิดี ส่วนเจ้าภาพบางท่านอาจสนับสนุนดนตรีไทยของโรงเรียนในชุมชน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมของเยาวชนและศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ก็เป็นเรื่องที่สมเหตุสมผล

9. ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน

มีการประดิษฐ์ดอกไม้แห้งเพื่อจำหน่ายในชุมชน และนอกชุมชนจนได้รางวัลจากองค์โสมฯ หลังจากเสร็จพิธีฌาปนกิจจะมีโรงเรียนหรือองค์กรในชุมชนขอดอกไม้แห้งไปใช้ประโยชน์ต่อ และส่งเสริมอาชีพในชุมชน



10. ใช้โครงปราสาทवार

เจ้าภาพหลายรายเลือกใช้โครงปราสาทवारในชุมชน ทำให้ไม่ต้องซื้อปราสาทใหม่ทั้งหลังแล้วนำไปเผา เจ้าภาพเพียงแต่หากระดาษสีแปะตามโครงที่มีอยู่ อาจซื้อผ้าเต็นมาขึงเป็นยอดปราสาท อาจซื้อเก้าอี้ก่อดามโครง หรือจ้างทำเฉพาะยอดปราสาทเป็นสิ่งที่ยอมรับร่วมกัน แต่เจ้าภาพที่มีความพร้อมและมีเหตุที่ต้องการปราสาทหลายชั้นก็เป็นดุลพินิจของเจ้าภาพ



11. ยืมโลงทองที่สวยงามมาครอบโลงจริง

ปัจจุบันมีโลงทองให้เจ้าภาพยืมใช้ในชุมชนสำหรับครอบโลงศพจริง เพื่อความสวยงามในการเคลื่อนศพไปทำพิธียังสุสานแทนที่การซื้อโลงไม้สักแกะลาย ถ้าเลือกใช้โลงธรรมดา ร่วมกับโลงทองก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายได้อีกทางหนึ่ง

12. เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน

ผู้สูงอายุในชุมชนร่วมกันหาหรือจมน้ำมีมติที่จะลดจำนวนวันที่ไม่ควรทำพิธีฌาปนกิจศพให้เหลือเพียง 2 วัน คือวัน 9 ค่ำและวันศุกร์ที่ตรงกับวัน 15 ค่ำ ส่วนเจ้าภาพรายใดจะเก็บศพน้อยกว่า 4 คืนก็จะดียิ่ง เพราะทำให้ภาระของชุมชนลดลง

13. จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ

ผ้าบังสุกุลที่มีเป็นร้อยผืน ทำให้แขกที่ไปร่วมงานต้องรอเป็นเวลานานมากกว่าจะเสร็จพิธี แต่การจัดผ้าบังสุกุลน้อยเกินไปก็อาจผิดไปจากธรรมเนียมปฏิบัติ จึงต้องพิจารณาอย่างพอประมาณตามฐานะทางสังคมของเจ้าภาพ

14. งดการจุดพลุและบั้งไฟ

มีผู้รู้ในหมู่บ้านกล่าวว่าจุดพลุไม่ใช่เรื่องมงคล สิ้นเปลืองโดยใช้เหตุและอันตรายชุมชนรณรงค์ให้เลิกจุดพลุมาระยะหนึ่งแล้ว เพราะจุดพลุครั้งใดทั้งเด็กและสัตว์เลี้ยงขวัญหนีดีฝ่อไปตาม ๆ กัน

15. ควรเปลี่ยนสํารับเป็นเงิน

เคยเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่เพื่อนบ้านนำสํารับ หรือสังฆทานไปร่วมทำบุญถวายแด่พระสงฆ์ เพื่ออุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับ แต่บ่อยครั้งที่จำนวนสํารับมากเกินไปจนพระสงฆ์และปัจจัยที่บรรจุนำสํารับไม่สดใหม่ พระท่านเคยบ่นให้ฟังว่า “นมเน่า” ก็พบมาแล้ว เพราะมีการเวียนสํารับไปมาระหว่างวัดกับบ้าน หากเปลี่ยนจากสํารับเป็นเงินสดจะทำให้เจ้าภาพมีเงินเหลือเพิ่มขึ้นและง่ายต่อการจัดการ ส่วนเพื่อนต่างบ้านที่นำสํารับมาร่วมทำบุญก็ให้เป็นไปตามศรัทธาของเขา

16. ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด

งานศพมักคู่กับพวงหรีด เมื่อพิจารณาร่วมกันแล้วเห็นว่า ถ้าแขกเปลี่ยนจากพวงหรีดไปเป็นเงินสดจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าภาพมากกว่า บางกลุ่มรณรงค์ให้อุดหนุนพวงหรีดจากกลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ในหมู่บ้าน บางองค์กรมีเหตุผลที่ต้องใช้พวงหรีดก็เป็นดุลพินิจของผู้วางพวงหรีด ถ้าไม่มีเหตุผลอื่นก็ขอส่งเสริมให้ใช้เงินสดแทนพวงหรีด

ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับงานศพบ้านไหล่หิน ที่นำเสนอในเวที

1. จำนวนประชากร สำหรับบ้านไหล่หินหมู่ 2 มีประชากร 1,128 คน ใน 272 ครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 4.1คน และบ้านไหล่หินหมู่ 6 มีประชากร 744 คน ใน 201 ครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 3.7 คน ซึ่งไม่ใหญ่นัก
2. ข้อมูลระหว่างปี 2533 – 2550 ใน 18 ปีมีผู้เสียชีวิตในบ้านไหล่หิน 340 คน จากบันทึกของอาจารย์สนั่น วรรณมณี
 - ช่วงอายุที่เสียชีวิตมากที่สุดคือ 60 – 90 ปีมีมากกว่า 60% เปรียบเทียบกับทุกปี ในทุกช่วงอายุ

- รองลงมาคือช่วง 30 – 39 ปี ซึ่งมากที่สุดในปี 2537 จำนวน 10 จาก 28 และ ปี 2540 จำนวน 9 จาก 31
 - จากข้อมูลทั้ง 18 ปีมีผู้เสียชีวิตประมาณ 19 คนต่อปี หากนับตั้งแต่ปี 2546 ถึงปัจจุบัน จะมีเพียง 16 คนต่อปี
 - ในปี 2550 มีผู้เสียชีวิตทั้งหมด 14 คน หรือเฉลี่ยประมาณ เดือนละ 1 คน
 - สาเหตุการเสียชีวิตมากที่สุดคือ โรคชรา มากกว่า 60% ตามด้วย โรคเฉพาะบุคคล และอุบัติเหตุ ตามลำดับ
3. ข้อมูลค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับงานศพ จากการสัมภาษณ์เจ้าภาพงานศพกลุ่มหนึ่ง ในบ้านไหล่หิน
- สัมภาษณ์ญาติผู้เสียชีวิตในปี 2551 และ 2550 พบว่าบางรายมีค่าใช้จ่ายสูงถึง 85,000 บาท สำหรับ 5 วัน
 - เมื่อเฉลี่ยค่าใช้จ่ายในงานศพต่อวัน โดยประมาณเท่ากับ 13,000 - 17,000 บาทต่อวัน
 - ค่าใช้จ่ายในงานศพมากกว่า 50% เป็นค่าอาหารเลี้ยงแขก รองลงมาคือ เครื่องทานและเครื่องพิธี 30%
4. ถ้าเป็นสมาชิกสงเคราะห์ทั้ง 3 กองจะยอดรวมประมาณ 65,323 บาท
- กอง 50 บาท รายหลังคา บ้านไหล่หิน ประมาณ 18,500 บาท
 - กอง 20 บาท รายหลังคา ตำบลไหล่หิน ประมาณ 23,429 บาท
 - กอง 10 บาท รายบุคคล บ้านไหล่หิน ประมาณ 23,394 บาท
- (ยังไม่รวมของพิเศษ และภัณฑ์เทศน์สวดพระอภิธรรมทุกคืน ส่วนสมาชิกกองผู้สูงอายุมีประมาณ 4,200 บาท)
5. บทเรียนจากบ้านดง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง และอำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน ที่หัวหน้าหมวดบ้านไปดูงานกันมา
- ลดจำนวนวันเก็บศพ ทำให้ภาระของแม่บ้าน และคนในชุมชนลดลง เจ้าภาพมีค่าใช้จ่ายลดลง
 - ลดเหล้าในงานศพ ทำให้ลดปัญหาสังคม ลดปัญหาสุขภาพ ลดอุบัติเหตุ และลดค่าใช้จ่ายของเจ้าภาพ
 - การลดทอนพิธีกรรม ทำให้ลดค่าใช้จ่าย ลดภาระ ลดเวลาของทุกคน
 - กิจกรรมที่ตั้งบนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวปฏิบัติที่ทั้ง 2 ชุมชน นำไปปรับใช้ได้อย่างสมเหตุสมผล
6. การจัดการงานศพมีสิ่งที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกัน 3 เรื่อง คือ ความเชื่อ การจัดการ และพิธีกรรม
7. จากประชาคม 4 ครั้งได้ ข้อตกลงร่วมกัน 16 หัวข้อ เมื่อใช้แบบสอบถามในชุมชนพบว่ามากกว่าครึ่งเห็นด้วยทุกข้อ
8. จากเอกสารประวัติบ้านไหล่หินโดยสังเขป เรียบเรียงโดย ดวงจันทร์ ครุขยัน หน้า 5 กล่าวว่ สมัยก่อนไม่นิยมการเก็บศพตายกลางคืนก็จะจุดคบเพลิงส่องนำทางไปฝัง หรือเผาเลย

ถ้าเก็บศพอย่างช้าก็ 1 คืน ต่อมาก็ 3 คืน ถ้าเก็บศพก็กลัวจะเป็นภัยแก่ตัวเองและบ้านเมือง แล้วค่อยทำบุญตามไปทีหลัง

9. ผู้สูงอายุในบ้านไหล่หิน ลงมติดลจำนวนวัน ที่จะไม่ทำพิธีฌาปนกิจศพ เหลือเพียง 2 วัน

1. วัน 9 ค่ำ เพราะเป็นความเชื่อของคนล้านนาที่ตรงกันมาแต่โบราณ มีเรื่องเล่า “วันเก้า กอง” ดอกย้าความเชื่อนี้

2. วัน 15 ค่ำที่เป็นวันศุกร์ เพราะกล่าวไว้ในหนังสือพรหมชาติอย่างชัดเจน

.....

เวทีที่ 1 วันที่ 20 มิถุนายน 2551 เวลา 20.00 – 22.30น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 11 + 37 คน ได้แก่ 1) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 2) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 3) นายทรงศักดิ์ แก้วมูล 4) อ.สุวรรณ เกษณา 5) นายมนู นีวาโต 6) นางผดุง ตีรราช 7) นายองอาจ แก้วมูล 8) นางเบญจพร สุขร่องช้าง 9) นางกิม ปะละ 10) นายประมวล ยอดสาแล 11) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ โดยมีตัวแทนจากครอบครัวในบ้านหมู่ 2 หมวด 1, 2, 3 แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 มี คุณศรีมูล ดวงแก้ว และกลุ่ม 2 มี อ.สุเพ็ญ มุตตะ เป็นหัวหน้ากลุ่ม

ประเด็นการประชุม

รับชมวิดีโอความคิดเห็นของผู้สูงอายุและนักวิจัย แล้วให้ข้อมูลโดยหัวหน้าโครงการเกี่ยวกับ สกว.สำนักงานภาค และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของโครงการที่มีฐานคิดบนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งให้เห็นลำดับเหตุการณ์ในบ้านไหล่หินที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการทำงานของนักวิจัยที่ผ่านมา บทบาทของผู้สูงอายุ และเยาวชนที่เข้ามามีส่วนในการทำงานระยะต่าง ๆ โดยผ่านเอกสารจำนวน 9 แผ่น



ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นำเสนอประเด็น ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า ลดอาหารว่าง ผอ.สุวรรณ เกษณา นำเสนอประเด็น เตรียมเตียงอย่างพอประมาณ ลดสุรา งดเล่นการพนัน งดจ้างวงดนตรี นายทรงศักดิ์ แก้วมูล นำเสนอประเด็น ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน ใช้โครงปราสาทถาวร ยืมโลงทองที่สวยงามมาครอบโลงจริง เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ นำเสนอประเด็น จัดผ้า

บ้างสูญอย่างพอประมาณ งดการจุดพลุและบั้งไฟ ควรเปลี่ยนสำหรับเป็นเงิน ควรให้เงินสดแทน พวงหรีด

แล้วแบ่งกลุ่มย่อย เปิดเวทีในกลุ่มย่อยโดยนักวิจัยร่วมเป็นผู้กำกับกลุ่มย่อยรวม 2 กลุ่ม เพื่อเลือกประธาน เลขากลุ่ม แล้วลงมติรับประเด็นงานศพทั้ง 16 ข้อ และในกลุ่มให้ข้อเสนอแนะ ประเด็นใหม่เพิ่มเติม ซึ่งสรุปข้อเสนอแนะจากทุกกลุ่มได้ 7 ประเด็น แล้วมอบให้ตัวแทนกลุ่ม ออกไปนำเสนอหน้าเวที เพื่อให้ทีมนำผลไปพิจารณาวิเคราะห์ร่วมกันในทีมวิจัยแล้วสรุปต่อ ชุมชนในโอกาสต่อไป

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- วิดีโอการประชุมครั้งนี้ที่ <http://www.youtube.com/watch?v=RO7hAqGbQUY>
- ผลการลงมติใน 16 ประเด็นที่ได้จากการทำงานระยะที่ 1 และรับข้อเสนอแนะจากเวที

เวทีที่ 1	ข้อ 1	ข้อ 2	ข้อ 3	ข้อ 4	ข้อ 5	ข้อ 6	ข้อ 7	ข้อ 8	ข้อ 9	ข้อ 10	ข้อ 11	ข้อ 12	ข้อ 13	ข้อ 14	ข้อ 15	ข้อ 16
กลุ่ม 1	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
กลุ่ม 2	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	24	25	25	25

ข้อเสนอแนะจากในชุมชนที่นำเสนอโดยหัวหน้ากลุ่ม

1. ไม่มีดาเถาะ
2. ลดการใช้ถุงพลาสติก
3. ลดการใช้กล้องวิดีโอ
4. จัดสำหรับวันเผาพอประมาณ
5. การรับส่งพระสงฆ์ให้หรือคนส่งรับประทานอาหารเรียบร้อยก่อน
6. วันดาขอให้มีวันเดียว
7. เรือสำเภาไม่ควรมี



เวทีที่ 2 วันที่ 21 มกราคม 2551 เวลา 20.00 – 22.30น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 10 + 36 คน ได้แก่ 1) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 2) นายเพิ่มศักดิ์ จินะ การ 3) อ.สุวรรณ เกษณา 4) อาจารย์สุดา แผ่นคำ 5) นายมนู นีวาโต 6) นายองอาจ แก้วมูล 7) นางเบญจพร สุขรื่องช้าง 8) นางกิม ปะละ 9) นายประมวล ยอดสาแล 10) อ.บุรินทร์ รุจจน พันธุ์ โดยมีตัวแทนจากครอบครัวในบ้านหมู่ 6 หมวด 1, 2, 3 แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 มี คุณคำสุข ตะวะกะ และกลุ่ม 2 มี คุณราชันย์ ปินตา เป็นหัวหน้ากลุ่ม

ประเด็นการประชุม

รับชมวิดีโอความคิดเห็นของผู้สูงอายุและนักวิจัย แล้วให้ข้อมูลโดยหัวหน้าโครงการเกี่ยวกับ สกว.สำนักงาน ภาค และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของโครงการที่มีฐานคิดบนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งให้เห็นลำดับเหตุการณ์ในบ้านไหล่หินที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การทำงานของนักวิจัยที่ผ่านมา บทบาทของผู้สูงอายุ และเยาวชนที่เข้ามามีส่วนในการทำงานระยะต่าง ๆ โดยผ่านเอกสารจำนวน 9 แผ่น



ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นำเสนอประเด็น ความคุ้มไม่ให้อาหารรั่วไหล ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า ลดอาหารว่าง ผอ.สุวรรณ เกษณา นำเสนอประเด็น เตรียมเลี้ยงอย่างพอประมาณ ลดสุรา งดเล่นการพนัน งดจ้างวงดนตรี นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ นำเสนอประเด็น ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน ใช้โครงปราสาทถาวร ยืมโลงทองที่สวยงาม มาครอบโลงจริง เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน นายมนู นีวาโต นำเสนอประเด็น จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ งดการจุดพลุและบั้งไฟ ควรเปลี่ยนสำหรับเป็นเงิน ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด

แล้วแบ่งกลุ่มย่อย เปิดเวทีในกลุ่มย่อยโดยนักวิจัยร่วมเป็นผู้กำกับกลุ่มย่อยรวม 2 กลุ่ม เพื่อเลือกประธาน เลขากลุ่ม แล้วลงมติรับประเด็นงานศพทั้ง 16 ข้อ และในกลุ่มให้ข้อเสนอแนะ ประเด็นใหม่เพิ่มเติม ซึ่งสรุปข้อเสนอแนะจากทุกกลุ่มได้ 7 ประเด็น แล้วมอบให้ตัวแทนกลุ่มออกไปนำเสนอหน้าเวที เพื่อให้ทีมนำผลไปพิจารณาวิเคราะห์ร่วมกันในทีมวิจัยแล้วสรุปต่อชุมชนในโอกาสต่อไป

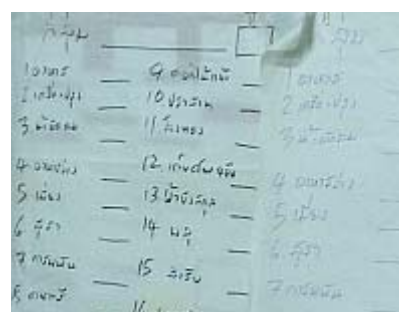
ข้อค้นพบ / บทเรียน

- วิดีโอการประชุมครั้งนี้ที่ <http://www.youtube.com/watch?v=iTc15xmZ0bQ>
- ผลการลงมติใน 16 ประเด็นที่ได้จากการทำงานระยะที่ 1 และรับข้อเสนอแนะจากเวที

เวทีที่ 2	ข้อ 1	ข้อ 2	ข้อ 3	ข้อ 4	ข้อ 5	ข้อ 6	ข้อ 7	ข้อ 8	ข้อ 9	ข้อ 10	ข้อ 11	ข้อ 12	ข้อ 13	ข้อ 14	ข้อ 15	ข้อ 16
กลุ่ม 1	18	18	18	18	18	18	18	10	18	18	18	17	18	18	18	18
กลุ่ม 2	20	20	20	15	18	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	15

ข้อเสนอแนะจากในชุมชนที่นำเสนอโดยหัวหน้ากลุ่ม

1. ต่อไปขอให้เขียนป้ายเศรษฐกิจพอเพียงที่บ้านศพ
2. ไม่ควรหว่านสตางค์ ขอให้มอบเป็นค่าอาหารแก่เด็กนักเรียนดีกว่า
3. ขอให้ไม่บวชฌรหน้าศพ
4. ถ้าผู้ใดเอาอาหารกลับบ้านจะถูกปรับ
5. ยอดกัณฑ์เทศน์พระควรลดลง



6. ให้มีวันดา 1 วัน
7. ไม่ต้องมีเรือ ควรจะมีเครื่องไททานอย่างเดียว

.....

เวทีที่ 3 วันที่ 27 มิถุนายน 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 11 + 61 คน ได้แก่ 1) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 2) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 3) นายทรงศักดิ์ แก้วมูล 4) อาจารย์สุดา แผ่นคำ 5) นายมนู นีวาโต 6) นางผดุง ตีรราช 7) นายองอาจ แก้วมูล 8) นางเบญจพร สุรธ่องช้าง 9) นางกิม ปะละ 10) นายประมวล ยอดศาล 11) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ โดยมีตัวแทนจากครอบครัวในบ้านหมู่ 2 หมวด 4, 5, 6, 7 แบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 มี อุดม เกษณา และกลุ่ม 2 มี ปรีชา เมธา และกาญจนา สมบัติ และกลุ่ม 3 มี เรือง สิงห์ทอง เป็นหัวหน้ากลุ่ม

ประเด็นการประชุม

รับชมวิดีโอความคิดเห็นของผู้สูงอายุและนักวิจัย แล้วให้ข้อมูลโดยหัวหน้าโครงการเกี่ยวกับ สกว.สำนักงานภาค และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของโครงการที่มีฐานคิดบนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชี้ให้เห็นลำดับเหตุการณ์ในบ้านไหลหินที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการทำงานของนักวิจัยที่ผ่านมา บทบาทของผู้สูงอายุ และเยาวชนที่เข้ามามีส่วนในการทำงานระยะต่าง ๆ โดยผ่านเอกสารจำนวน 9 แผ่น

นายทรงศักดิ์ แก้วมูล นำเสนอประเด็น ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า ลดอาหารว่าง นางเบญจพร สุรธ่องช้าง นำเสนอประเด็น เตรียมเมืองอย่างพอประมาณ ลดสุรา งดเล่นการพนัน งดจ้างวงดนตรี นางกิม ปะละ นำเสนอประเด็น ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน ใช้โครงปราสาทถาวร ยืมโลงทองที่สวยงามมาครอบโลงจริง เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นำเสนอประเด็น จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ งดการจุดพลุและบั้งไฟ ควรเปลี่ยนสำหรับเป็นเงิน ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด และนายเพิ่มศักดิ์ จินะการ ได้สรุปประเด็นทั้ง 16 อีกครั้งก่อนแยกกลุ่มลงมติ

แล้วแบ่งกลุ่มย่อย เปิดเวทีในกลุ่มย่อยโดยนักวิจัยร่วมเป็นผู้กำกับกลุ่มย่อยรวม 3 กลุ่ม เพื่อเลือกประธาน เลขากลุ่ม แล้วลงมติรับประเด็นงานศพทั้ง 16 ข้อ และในกลุ่มให้ข้อเสนอแนะประเด็นใหม่เพิ่มเติม ซึ่งสรุปข้อเสนอแนะจากทุกกลุ่มได้ 9 ประเด็น แล้วมอบให้ตัวแทนกลุ่มออกไปนำเสนอหน้าเวที เพื่อให้ทีมนำผลไปพิจารณาวิเคราะห์ร่วมกันในทีมวิจัยแล้วสรุปต่อชุมชนในโอกาสต่อไป

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- วีดิโอการประชุมครั้งนี้ที่ <http://www.youtube.com/watch?v=bs4a4BvP3ZA>
- ผลการลงมติใน 16 ประเด็นที่ได้จากการทำงานระยะที่ 1 และรับข้อเสนอแนะจากเวที

เวทีที่ 3	ข้อ 1	ข้อ 2	ข้อ 3	ข้อ 4	ข้อ 5	ข้อ 6	ข้อ 7	ข้อ 8	ข้อ 9	ข้อ 10	ข้อ 11	ข้อ 12	ข้อ 13	ข้อ 14	ข้อ 15	ข้อ 16
กลุ่ม 1	18	18	18	17	18	18	18	18	18	15	17	18	18	18	18	18
กลุ่ม 2	20	20	20	20	20	20	20	20	8	7	0	20	20	20	20	20
กลุ่ม 3	17	17	17	17	17	17	17	17	17	4	2	9	17	17	17	17

ข้อเสนอแนะจากในชุมชนที่นำเสนอโดยหัวหน้ากลุ่ม

1. พระไม่ต้องกลับวัดก่อน เพราะเจ้าภาพยังไม่ได้กินข้าว
2. วันเสียไม่ต้องเอาเงินหวาน
3. แม่บ้านจะเอาอาหารก่อนบ่อได้ จนกว่าแขกจะแล้ว
4. ให้นักวิจัยเข้าไปประสานแนะนำเจ้าภาพ
5. งดโปรยเงินตามทาง
6. การซื้อของในงานศพให้แม่บ้านดูแล
7. ให้แม่บ้านดูแลน้ำดื่ม และอาหาร
8. งดสะเปา
9. ปราสาท โลงทอง เกือบศพ ให้แล้วแต่เจ้าภาพ



.....

เวทีที่ 4 วันที่ 28 มิถุนายน 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 10 + 53 คน ได้แก่ 1) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 2) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 3) อ.ราตรี ดวงไชย 4) นายมนู นิวาโต 5) นางผดุง ตีรราช 6) นายองอาจ แก้วมูล 7) นางเบญจพร สุขรองช้าง 8) นางกิม ปะละ 9) นายประมวล ยอดสาแล 10) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ โดยมีตัวแทนจากครอบครัวในบ้านหมู่ 6 หมวด 4, 5, 6, 7 แบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 มี ภักธมนต์ สิทธิเดชา และกลุ่ม 2 มี สุมาลี ดวงไชย และกลุ่ม 3 มี เกรียงศักดิ์ เป็นหัวหน้ากลุ่ม

ประเด็นการประชุม

รับชมวีดิโอความคิดเห็นของผู้สูงอายุและนักวิจัย แล้วให้ข้อมูลโดยหัวหน้าโครงการเกี่ยวกับ สกว.สำนักงานภาค และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของโครงการที่มีฐานคิดบนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชี้ให้เห็นลำดับเหตุการณ์ในบ้านโหล่หินที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การทำงานของนักวิจัยที่ผ่านมา บทบาทของผู้สูงอายุ และเยาวชนที่เข้ามามีส่วนในการทำงานระยะต่าง ๆ โดยผ่านเอกสารจำนวน 9 แผ่น



ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นำเสนอประเด็น ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า ลดอาหารว่าง นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ นำเสนอประเด็น เตรียมเมี่ยงอย่างพอประมาณ ลดสุรา งดเล่นการพนัน งดจ้างวงดนตรี นายมนู นินาโต นำเสนอประเด็น ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน ใช้โครงปราสาทถาวร ยืมโลงทองที่สวยงามมาครอบโลงจริง เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน อ.ราตรี ดวงไชย นำเสนอประเด็น จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ งดการจุดพลุและบั้งไฟ ควรเปลี่ยนสำหรับเป็นเงิน ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด

แล้วแบ่งกลุ่มย่อย เปิดเวทีในกลุ่มย่อยโดยนักวิจัยร่วมเป็นผู้กำกับกลุ่มย่อยรวม 3 กลุ่ม เพื่อเลือกประธาน เลขากลุ่ม แล้วลงมติรับประเด็นงานศพทั้ง 16 ข้อ และในกลุ่มให้ข้อเสนอแนะประเด็นใหม่เพิ่มเติม ซึ่งสรุปข้อเสนอแนะจากทุกกลุ่มได้ 10 ประเด็น แล้วมอบให้ตัวแทนกลุ่มออกไปนำเสนอหน้าเวที เพื่อให้ทีมนำผลไปพิจารณาวิเคราะห์ร่วมกันในที่มวิจัยแล้วสรุปต่อชุมชนในโอกาสต่อไป

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- วิดีโอการประชุมครั้งนี้ที่ <http://www.youtube.com/watch?v=XNb1A4r8uxg>

- ผลการลงมติใน 16 ประเด็นที่ได้จากการทำงานระยะที่ 1 และรับข้อเสนอแนะจากเวที

เวทีที่ 4	ข้อ 1	ข้อ 2	ข้อ 3	ข้อ 4	ข้อ 5	ข้อ 6	ข้อ 7	ข้อ 8	ข้อ 9	ข้อ 10	ข้อ 11	ข้อ 12	ข้อ 13	ข้อ 14	ข้อ 15	ข้อ 16
กลุ่ม 1	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	13	14	14	14	14	14
กลุ่ม 2	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
กลุ่ม 3	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15

ข้อเสนอแนะจากในชุมชนที่นำเสนอโดยหัวหน้ากลุ่ม

1. วันเสียศพไม่เอาสารรับเอาแต่ยอดเงิน
2. ห้ามเอาถุงข้าวต่วนก่อนถึงป่าช้า
3. จัดตั้งกรรมการข้าวสาร
4. ห้ามเอาแกงกลับบ้าน
5. ห้ามหว่านสตางค์เวลาชักลาก หรือจูงศพ
6. ไม่ต้องมีวันดาเถาะ
7. ไม่ต้องมีสะเปาหน้าศพ
8. ก่อนศพออก ให้ล้างถ้วยและเก็บของให้เรียบร้อยก่อน
9. ไม่ต้องมีการหว่านสตางค์ หรือโปรยทาน
10. ห้ามแม่บ้านเอาอาหารไปก่อน ขอให้แขกกินให้เรียบร้อยก่อน



เวทีที่ 5 วันที่ 4 กรกฎาคม 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 10 + 44 คน ได้แก่ 1) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 2) นายทรงศักดิ์ แก้วมูล 3) อ.สุวรรณ เกษณา 4) อาจารย์สุดา แผ่นคำ 5) นายมนู นีวาโต 6) นายองอาจ แก้วมูล 7) นางเบญจพร สุรธ่องช้าง 8) นางกิม ปะละ 9) นายประมวล ยอดสาแล 10) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ โดยมีตัวแทนจากครอบครัวในบ้านหมู่ 2 หมู่ 8, 9, 10, 11 แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 มี เฉลิมศักดิ์ วรรณมณี และกลุ่ม 2 มี ท่น วรรณมณี เป็นหัวหน้ากลุ่ม

ประเด็นการประชุม

รับชมวิดีโอความคิดเห็นของผู้สูงอายุและนักวิจัย แล้วให้ข้อมูลโดยหัวหน้าโครงการเกี่ยวกับ สกว.สำนักงานภาค และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของโครงการที่มีฐานคิดบนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งให้เห็นลำดับเหตุการณ์ในบ้านไหล่หินที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการทำงานของนักวิจัยที่ผ่านมา บทบาทของผู้สูงอายุ และเยาวชนที่เข้ามามีส่วนในการทำงานระยะต่าง ๆ โดยผ่านเอกสารจำนวน 9 แผ่น

นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ นำเสนอประเด็น ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ ลดน้ำตาลเป็นน้ำเปล่า ลดอาหารว่าง อ.สุวรรณ เกษณา นำเสนอประเด็น เตรียมเมืองอย่างพอประมาณ ลดสุรา งดเล่นการพนัน งดจ้างวงดนตรี นายมนู นีวาโต นำเสนอประเด็น ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน ใช้โครงปราสาทवार ยืมโถงทองที่สวยงามมาครอบโถงจริง เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน นายทรงศักดิ์ แก้วมูล นำเสนอประเด็น จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ งดการจุดพลุและบั้งไฟ ควรเปลี่ยนสำหรับเป็นเงิน ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด

แล้วแบ่งกลุ่มย่อย เปิดเวทีในกลุ่มย่อยโดยนักวิจัยร่วมเป็นผู้กำกับกลุ่มย่อยรวม 2 กลุ่ม เพื่อเลือกประธาน เลขากลุ่ม แล้วลงมติรับประเด็นงานศพทั้ง 16 ข้อ และในกลุ่มให้ข้อเสนอแนะประเด็นใหม่เพิ่มเติม ซึ่งสรุปข้อเสนอแนะจากทุกกลุ่มได้ 9 ประเด็น แล้วมอบให้ตัวแทนกลุ่มออกไปนำเสนอหน้าเวที เพื่อให้ทีมนำผลไปพิจารณาวิเคราะห์ร่วมกันในทีมวิจัยแล้วสรุปต่อชุมชนในโอกาสต่อไป

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- วิดีโอการประชุมครั้งนี้ที่ http://www.youtube.com/watch?v=wse_xCXSSPM
- ผลการลงมติใน 16 ประเด็นที่ได้จากการทำงานระยะที่ 1 และรับข้อเสนอแนะจากเวที

เวทีที่ 5	ข้อ 1	ข้อ 2	ข้อ 3	ข้อ 4	ข้อ 5	ข้อ 6	ข้อ 7	ข้อ 8	ข้อ 9	ข้อ 10	ข้อ 11	ข้อ 12	ข้อ 13	ข้อ 14	ข้อ 15	ข้อ 16
กลุ่ม 1	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20
กลุ่ม 2	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18

ข้อเสนอแนะจากในชุมชนที่นำเสนอโดยหัวหน้ากลุ่ม

1. ลดของดีเจ้าในวันเสีย
2. งดหว่านเงินนำหน้าศพ



3. อยากให้งดสุราไปเลย
4. ในวันเผออยากให้พระเณรไปฉันท์เพลที่วัด
5. งดสะเปาหน้าศพ
6. อยากให้พระนำวางดอกไม้จันทน์ก่อนฃรवास
7. ไม่มีห้องสะเปา
8. ล้างถ้วยชามเสร็จก่อนค่อยเอาศพออกบ้าน
9. นักวิจัย นักวิจัยร่วมห้ามนำอาหารกลับบ้านให้เป็นตัวอย่าง

.....

เวทีที่ 6 วันที่ 5 กรกฎาคม 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 9 + 54 คน ได้แก่ 1) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 2) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 3) อ.สุวรรณ เกษณา 4) นายมนู นีวาโต 5) นายองอาจ แก้วมูล 6) นางเบญจพร สุขรื่องช้าง 7) นางกิม ปะละ 8) นายประมวล ยอดสาล 9) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ โดยมีตัวแทนจากครอบครัวในบ้านหมู่ 6 หมวด 8, 9, 10, 11 แบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 มี ก่อศักดิ์ ดันเจริญ และกลุ่ม 2 มี บุญยศ นางทิน และกลุ่ม 3 มี สันทัศน์ ชลพล เป็นหัวหน้ากลุ่ม

ประเด็นการประชุม

รับชมวิดีโอความคิดเห็นของผู้สูงอายุและนักวิจัย แล้วให้ข้อมูลโดยหัวหน้าโครงการเกี่ยวกับ สกว.สำนักงานภาค และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของโครงการที่มีฐานคิดบนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชี้ให้เห็นลำดับเหตุการณ์ในบ้านไหล่หินที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการทำงานของนักวิจัยที่ผ่านมา บทบาทของผู้สูงอายุ และเยาวชนที่เข้ามามีส่วนในการทำงานระยะต่าง ๆ โดยผ่านเอกสารจำนวน 9 แผ่น

นายมนู นีวาโต นำเสนอประเด็น ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า ลดอาหารว่าง นางเบญจพร สุขรื่องช้าง นำเสนอประเด็น เตรียมเมียงอย่างพอประมาณ งดสุรา งดเล่นการพนัน งดจ้างวงดนตรี นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ นำเสนอประเด็น ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน ใช้โครงปราสาทवार ยืมโลงทองที่สวยงามมาครอบโลงจริง เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน อ.สุวรรณ เกษณา นำเสนอประเด็น จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ งดการจุดพลุและบั้งไฟ ควรเปลี่ยนสำหรับเป็นเงิน ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด และ ด.ต.กิจชนะชัย ปะละได้สรุปประเด็นทั้ง 16 อีกครั้งก่อนแยกกลุ่มลงมติ

แล้วแบ่งกลุ่มย่อย เปิดเวทีในกลุ่มย่อยโดยนักวิจัยร่วมเป็นผู้กำกับกลุ่มย่อยรวม 3 กลุ่ม เพื่อเลือกประธาน เลขากลุ่ม แล้วลงมติรับประเด็นงานศพทั้ง 16 ข้อ และในกลุ่มให้ข้อเสนอแนะประเด็นใหม่เพิ่มเติม ซึ่งสรุปข้อเสนอแนะจากทุกกลุ่มได้ 11 ประเด็น แล้วมอบให้ตัวแทนกลุ่มออกไปนำเสนอหน้าเวที เพื่อให้ทีมนำผลไปพิจารณาวิเคราะห์ร่วมกันในที่วิจัยแล้วสรุปต่อชุมชนในโอกาสต่อไป

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- วิดีโอการประชุมครั้งนี้ที่ <http://www.youtube.com/watch?v=FESsktP1qic>
- ผลการลงมติใน 16 ประเด็นที่ได้จากการทำงานระยะที่ 1 และรับข้อเสนอแนะจากเวที

เวทีที่ 6	ข้อ 1	ข้อ 2	ข้อ 3	ข้อ 4	ข้อ 5	ข้อ 6	ข้อ 7	ข้อ 8	ข้อ 9	ข้อ 10	ข้อ 11	ข้อ 12	ข้อ 13	ข้อ 14	ข้อ 15	ข้อ 16
กลุ่ม 1	18	18	18	18	17	18	18	18	18	17	15	18	18	18	15	18
กลุ่ม 2	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
กลุ่ม 3	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16

ข้อเสนอแนะจากในชุมชนที่นำเสนอโดยหัวหน้ากลุ่ม

1. อยากให้เขียนป้ายว่างดเลี้ยงสุราในงานศพ
2. ไม่มีโยนเงินนำหน้าศพ
3. ไม่ให้มีผ้าเช็ดหน้าตา
4. ให้คนขับรถทานข้าวก่อนไปส่งพระ
5. ไม่ให้มีตอบแทน เช่น ยาหม่อง ยาต้ม
6. ไม่ให้มีหวานเงินนำหน้าศพ
7. ห้ามจุดประทัดนำหน้าศพ
8. ถ้าไม่มีข้าวสารให้ใช้เงิน 20 บาท
9. งวดวันงานศพ
10. ห้ามเลี้ยงเหล้าวันดา



.....

เวทีที่ 7 วันที่ 11 กรกฎาคม 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 11 + 49 คน ได้แก่ 1) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 2) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 3) นายทรงศักดิ์ แก้วมูล 4) อ.ราตรี ดวงไชย 5) อาจารย์สุตา แผ่นคำ 6) นายมนู นีวาโต 7) นายองอาจ แก้วมูล 8) นางเบญจพร สุรธองช้าง 9) นางกิม ปะละ 10) นายประมวล ยอดดสาแล 11) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ โดยมีตัวแทนจากครอบครัวในบ้านหมู่ 2 หมวด 12, 13, 14, 15 แบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 มี ส่ง ศิริวงศ์ และกลุ่ม 2 มี ร.ต.เจียมศักดิ์ ว.และกลุ่ม 3 มี สวญ แก้วจักร์ เป็นหัวหน้ากลุ่ม

ประเด็นการประชุม

รับชมวิดีโอความคิดเห็นของผู้สูงอายุและนักวิจัย แล้วให้ข้อมูลโดยหัวหน้าโครงการเกี่ยวกับ สกว.สำนักงานภาค และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของโครงการที่มีฐานคิดบน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งให้เห็นลำดับเหตุการณ์ในบ้านใหม่ที่เกิดขึ้นเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา
การทำงานของนักวิจัยที่ผ่านมา บทบาทของผู้สูงอายุ และเยาวชนที่เข้ามามีส่วนในการทำงาน
ระยะต่าง ๆ โดยผ่านเอกสารจำนวน 9 แผ่น

อ.ราตรี ดวงไชย นำเสนอประเด็น ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ
ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า ลดอาหารว่าง ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นำเสนอประเด็น เตรียมเมียง
อย่างพอประมาณ ลดสุรา งดเล่นการพนัน งดจ้างวงดนตรี นายมนู นินาโต นำเสนอประเด็น ใช้
ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน ใช้โครงปราสาทवार ยืมโถงทองที่สวยงามมาครอบโลงจริง เก็บศพ
ประมาณ 4 คืน 5 วัน นางเบญจพร สุวรรณช้าง นำเสนอประเด็น จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ
งดการจุดพลุและบั้งไฟ ควรเปลี่ยนสารบั้งไฟเป็นเงิน ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด
นายทรงศักดิ์ แก้วมูล ได้สรุปประเด็นทั้ง 16 อีกครั้งก่อนแยกกลุ่มลงมติ

แล้วแบ่งกลุ่มย่อย เปิดเวทีในกลุ่มย่อยโดยนักวิจัยร่วมเป็นผู้กำกับกลุ่มย่อยรวม 3 กลุ่ม
เพื่อเลือกประธาน เลขากลุ่ม แล้วลงมติรับประเด็นงานศพทั้ง 16 ข้อ และในกลุ่มให้ข้อเสนอแนะ
ประเด็นใหม่เพิ่มเติม ซึ่งสรุปข้อเสนอแนะจากทุกกลุ่มได้ 8 ประเด็น แล้วมอบให้ตัวแทนกลุ่ม
ออกไปนำเสนอหน้าเวที เพื่อให้ทีมนำผลไปพิจารณาวิเคราะห์ร่วมกันในที่วิจัยแล้วสรุปต่อ
ชุมชนในโอกาสต่อไป

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- วีดีโอการประชุมครั้งนี้ที่ <http://www.youtube.com/watch?v=L07VVGdpmX0>
- ผลการลงมติใน 16 ประเด็นที่ได้จากการทำงานระยะที่ 1 และรับข้อเสนอแนะจากเวที

เวทีที่ 7	ข้อ 1	ข้อ 2	ข้อ 3	ข้อ 4	ข้อ 5	ข้อ 6	ข้อ 7	ข้อ 8	ข้อ 9	ข้อ 10	ข้อ 11	ข้อ 12	ข้อ 13	ข้อ 14	ข้อ 15	ข้อ 16
กลุ่ม 1	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
กลุ่ม 2	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
กลุ่ม 3	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16

ข้อเสนอแนะจากในชุมชนที่นำเสนอโดยหัวหน้ากลุ่ม

1. แม่ครัวชอบยกขันข้าวไม่เอาไปให้แขก แต่เอาใส่ถุงกลับบ้าน
2. งดหว่านเงินนำหน้าศพ
3. งดโปรยทาน
4. งดห่อแกงเหลือ
5. งดทำห้องสะเปา หมดเงินเยอะ
6. นักวิจัยต้องทำเป็นตัวอย่าง
7. อาหารในงานศพวันเสียให้แขกกินให้เรียบร้อยก่อน แม่บ้านถึงกินทีหลัง
8. ผ้าบังสุกุลสมควรครบพระก็พอ

เวทีที่ 8 วันที่ 12 กรกฎาคม 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 9 + 48 คน ได้แก่ 1) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 2) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 3) อ.ราตรี ดวงไชย 4) นายมนู นีวาโต 5) นายองอาจ แก้วมูล 6) นางเบญจพร สุขรื่องช้าง 7) นางกิม ปะละ 8) นายประมวล ยอดสาแล 9) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ โดยมีตัวแทนจากครอบครัวในบ้านหมู่ 6 หมวด 12, 13 หมู่ 2 หมวด 16 แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 มี ฝ่าย อูรา และกลุ่ม 2 มี กันตา สันทัดเป็นหัวหน้ากลุ่ม

ประเด็นการประชุม

รับชมวิดีโอความคิดเห็นของผู้สูงอายุและนักวิจัย แล้วให้ข้อมูลโดยหัวหน้าโครงการเกี่ยวกับ สกว.สำนักงานภาค และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของโครงการที่มีฐานคิดบนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งให้เห็นลำดับเหตุการณ์ในบ้านไหล่หินที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการทำงานของนักวิจัยที่ผ่านมา บทบาทของผู้สูงอายุ และเยาวชนที่เข้ามามีส่วนในการทำงานระยะต่าง ๆ โดยผ่านเอกสารจำนวน 9 แผ่น

อ.ราตรี ดวงไชย นำเสนอประเด็น ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า ลดอาหารว่าง นายมนู นีวาโต นำเสนอประเด็น เตรียมเลี้ยงอย่างพอประมาณ ลดสุรา งดเล่นการพนัน งดจ้างวงดนตรี นางเบญจพร สุขรื่องช้าง นำเสนอประเด็น ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน ใช้โครงปราสาทถาวร ยืมโรงทองที่สวยงามมาครอบโลงจริง เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ นำเสนอประเด็น จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ งดการจุดพลุและบั้งไฟ ควรเปลี่ยนสารรับเป็นเงิน ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด และด.ต.กิจชนะชัย ปะละ ได้สรุปประเด็นทั้ง 16 อีกครั้งก่อนแยกกลุ่มลงมติ

แล้วแบ่งกลุ่มย่อย เปิดเวทีในกลุ่มย่อยโดยนักวิจัยร่วมเป็นผู้กำกับกลุ่มย่อยรวม 2 กลุ่ม เพื่อเลือกประธาน เลขากลุ่ม แล้วลงมติรับประเด็นงานศพทั้ง 16 ข้อ และในกลุ่มให้ข้อเสนอแนะประเด็นใหม่เพิ่มเติม ซึ่งสรุปข้อเสนอแนะจากทุกกลุ่มได้ 5 ประเด็น แล้วมอบให้ตัวแทนกลุ่มออกไปนำเสนอหน้าเวที เพื่อให้ทีมนำผลไปพิจารณาวิเคราะห์ร่วมกันในที่มิจัยแล้วสรุปต่อชุมชนในโอกาสต่อไป

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- วิดีโอการประชุมครั้งนี้ที่ <http://www.youtube.com/watch?v=BYW61IFIK4o>
- ผลการลงมติใน 16 ประเด็นที่ได้จากการทำงานระยะที่ 1 และรับข้อเสนอแนะจากเวที

เวทีที่ 8	ข้อ 1	ข้อ 2	ข้อ 3	ข้อ 4	ข้อ 5	ข้อ 6	ข้อ 7	ข้อ 8	ข้อ 9	ข้อ 10	ข้อ 11	ข้อ 12	ข้อ 13	ข้อ 14	ข้อ 15	ข้อ 16
กลุ่ม 1	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
กลุ่ม 2	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21

ข้อเสนอแนะจากในชุมชนที่นำเสนอโดยหัวหน้ากลุ่ม

1. ไม่ให้มีผ้าซับน้ำตา หรือผ้าขนหนู
2. ห้ามแม่บ้านดื่มเบียร์และเหล้าขณะทำงานยังไม่เสร็จ
3. แม่บ้านเก็บขันข้าวก่อนค่อยกินกัน
4. วันดาห้ามแม่บ้าน พ่อบ้านกินเหล้า
5. ห้ามหวานสตางค์นำหน้าศพ

.....

กิจกรรมที่ 8 เวทีสรุปงานระดับหมวด พิจารณามติ ข้อเสนอแนะ ร่วมกันในทีมวิจัย

เวทีที่ 1 วันที่ 2 สิงหาคม 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 7 คน ได้แก่ 1) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 2) อ.ราตรี ดวงไชย 3) อ.
สุดา แผ่นคำ 4) นายมนู นิวาโต 5) นางกิม ปะละ 6) นายประมวล ยอดสาแล 7) อ.ปริญทร์ รุจ
จนพันธุ์

ประเด็นการประชุม

ทบทวนประเด็น และมติที่ได้จากเวทีทั้ง 8 ครั้ง
ร่วมวิเคราะห์ข้อเสนอแนะที่ได้จาก 20 กลุ่มใน 8 เวที ยก
ร่างแผนการทำงานในระยะที่ 3 และทบทวนงบประมาณ



ประเด็นสำคัญที่หารือคือ บ้านไหล่หินนี้มีกิจกรรมใดที่ทำได้อีกบ้าง จะขยายไปอีก 4
หมู่บ้านเลยหรือไม่ อ.สุดา แผ่นคำ และ อ.ราตรี ดวงไชย ก็ให้ความเป็นห่วงว่าเราทำที่บ้านนี้ต่อ
ไม่ดีหรือ แต่กิจกรรมที่เราทำในบ้านไหล่หินนี้ก็ครบถ้วนแล้ว ผลการลงมติกว่า 97% ก็มาก
พอแล้ว ครั้งจะรอให้คนตายเยอะ ๆ แล้วเอาข้อมูลมาใช้ในโครงการก็ได้ เพราะโครงการมิได้
มุ่งที่ข้อมูล แต่มุ่งที่กระบวนการคิดอย่างมีรูปแบบ มีผลลัพธ์เป็นตัวเลข

พอกำหนดให้ความมั่นใจว่า การออกไปนี้สำเร็จแน่นอนเพราะหมู่บ้านอื่นรอให้เราทำ แล้ว
เขาก็จะทำบ้าง แต่เรื่องนี้ต้องพิสูจน์ต้องมีกระบวนการทำงาน เพื่อให้สิ่งที่ควรเป็นเป็นสิ่งที่
เป็นไป

แผนงานระยะที่ 3 ต้องการนำผู้นำจากอีก 4 หมู่บ้าน ไปดูบทเรียนการวิจัยในพื้นที่อื่น
แต่เท่าที่วางแผนการทำเวที 8 ครั้งกับอีก 4 หมู่บ้าน ไม่ถนัดนักในเรื่องของการจัดสรร
งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงมอบให้หัวหน้าโครงการไปปรับงบประมาณและเสนอพร้อม

วิธีการ / ขั้นตอน

1. ทบทวนการลงมติในเวทีทั้ง 8 ครั้ง
2. นำเสนอผลการลงมติ และวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ
3. วางแผนการนำเสนอติดตามไปในหมู่บ้านทั้ง 2
4. วางแผนการทำงานระยะที่ 3

เครื่องมือที่ใช้

- รายงานผลการลงมติจากเวทีทั้ง 8 ครั้ง
- แผน Future Board สำหรับวางแผนระยะที่ 3

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- เปอร์เซนต์การยอมรับ 97.92
- มีตัวแทนเข้าลงมติจาก 352 ครอบครัวใน 2 หมู่บ้าน

ข้อ1	ข้อ2	ข้อ3	ข้อ4	ข้อ5	ข้อ6	ข้อ7	ข้อ8	ข้อ9	ข้อ10	ข้อ11	ข้อ12	ข้อ13	ข้อ14	ข้อ15	ข้อ16
352	352	352	346	349	352	352	344	340	322	312	343	351	352	349	347
100	100	100	98	99	100	100	98	97	91	89	97	100	100	99	99

.....

กิจกรรมที่ 9 เวทีรายงานข้อสรุปมติลงไปในชุมชน 2 หมู่บ้าน

เวทีที่ 1 วันที่ 23 สิงหาคม 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 12 คน ได้แก่ 1) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 2) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 3) นายทรงศักดิ์ แก้วมูล 4) อ.ราตรี ดวงไชย 5) อาจารย์สุดา แผ่นคำ 6) นายมนู นิวาโต 7) นายองอาจ แก้วมูล 8) นางเบญจพร สุขรื่องช้าง 9) นางกิม ปะละ 10) นายประมวล ยอดสาแล 11) อาจารย์สุวรรณ เกษณา 12) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 13) น.ส.ภัทรา มาน้อย 14) นายกฤษฎดา เขียวสนุก

ประเด็นการประชุม

หัวหน้าโครงการนำเสนอ และทบทวนกิจกรรมที่ผ่านมาว่าในระยะที่ 1 ที่ได้ทำประชาคม เพื่อหาประเด็นในหมู่บ้านรวม 4 ครั้ง จนได้ประเด็นงานศพทั้ง 16 ประเด็น แล้วในระยะที่ 2 นำประเด็นดังกล่าวลงไปตามในบ้านให้ล้นหิน เพื่อลงไปในระดับครัวเรือน พบว่ามากกว่า 90% ให้การยอมรับทั้ง 16 ประเด็น และมีข้อเสนอแนะขึ้นมารวมได้ 37 ประเด็น แต่ไม่

มีประเด็นใดชัดเจนพอที่จะนำมาเป็นประเด็นที่ 17 ในการเป็นรูปแบบของการจัดการงานศพในบ้านไหล่หิน

ผอ.สุวรรณ เกษณา ชี้ให้เห็นความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ว่าหลายคนเข้าใจผิด คิดว่างานนี้คือการทำให้คนในหมู่บ้านมีปัญหา ทุกอย่างงดไปหมด แต่สิ่งที่ทำนี่คือการหาประเด็นร่วมกัน บางเรื่องงด บางเรื่องลด บางเรื่องควร เช่น การพนันที่เคยมีการเล่นแก๊งมอม(เหงา)ในบ้านศพก็ต้องเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นเรื่องผิดกฎหมาย อย่างสุราที่คนในหมู่บ้านงดไม่ได้ แม้ทีมวิจัยหลายคนถึงดเหล้าไม่ได้ แต่สิ่งที่ขอคือการลดเหล้าในงานศพมิใช่การงดโดยสิ้นเชิง ขอให้ทุกคนอย่าเข้าใจผิด อย่างวันแรกที่เพื่อนบ้านพากันไปตัดไม้ในป่ามาไว้ก่อไฟทำอาหารที่ชาวล้านนาเรียกว่า “ไปเอาหั่ว” ทางเจ้าภาพจะนำสุรามาตอบแทนบ้างก็คงไม่เป็นไร หรือหลังเสร็จพิธีและเก็บเต็นท์แล้ว ถ้าเจ้าภาพมีฐานะก็เลี้ยงได้แทนการขอบคุณเพื่อนบ้านที่มาช่วยกัน

สมัยนี้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องชวนกันคิด เด็กสมัยนี้จะเลือกกินแต่ของดีอย่างมะพร้าวห้าวแถมกินจนหมด สมัยนี้แอปเปิ้ลบ่งามบ่ยอมกิน ไก่ทอดก็ต้องไก่ KFC ทั้งที่ไม่จำเป็นสักนิด เป็นกระแสนิยมที่เข้ามา จนได้รับผลกระทบกันไปหมด

สำหรับการเปลี่ยนมารับเป็นเงิน เดิมไปบูชากันสวดมากก็ต้องจ่าย และต้องใส่ปัจจัยเป็นยอด เมื่อโครงการวิจัยเข้ามาก็มีกระแสว่ายอดที่เจ้าภาพได้ลดลง ขอให้ทำความเข้าใจกันใหม่ว่าเคยทำบุญไปเท่าไรก็ทำไปเท่านั้น ไม่ใช่ให้ทุกคนลดปัจจัย หรือลดเงินทำบุญ แต่ที่ให้ลดกันสวดเพราะของในกันสวดเก่า และหมดอายุได้ ซึ่งไม่เป็นเรื่องดีกับใครสักคน จึงให้ถือของปัจจัยไปทำบุญแทน เมื่อไปที่โต๊ะก็ให้แจ้กับคนที่จดว่ามาทำบุญกันสวด คนที่จดก็ต้องเข้าใจว่านี่คือทำบุญกันสวดที่มาเป็นของ

อบต.ทรงศักดิ์ แก้วมูล ชี้ให้เห็นความเข้มแข็ง ชื่นชมวัฒนธรรมของหมู่บ้าน ยกตัวอย่างชาวญี่ปุ่นที่เคยมาเมื่อ 30 ปีก่อน เมื่อกลับไปก็ไปสอนหนังสือจนลูกศิษย์ของลูกศิษย์สนใจ และมาเยือนบ้านไหล่หิน ได้เรียนรู้วัฒนธรรม และชื่นชม โดยให้เหตุผลของการมาศึกษาวัฒนธรรมบ้านไหล่หินได้อาอย่างน่าชื่นชมว่า

1. แม้กระแสจากภายนอกจะโหมกระหน่ำเข้าบ้านไหล่หิน แต่วิถีชีวิตมิได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก ผู้คนยังมีวิถีชีวิต ยังมีความเชื่อ มีประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง
2. บ้านไหล่หินมีความเข้มแข็ง ออกงานไปเทศจนเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก ที่ชาวญี่ปุ่นมาดูงานบ้านไหล่หินก็เพราะทราบจากงานนี้
3. เป็น 1 ใน 3 ของโครงการระดับประเทศ ที่พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นความเข้มแข็งที่เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม

มีเรื่องราวในอดีตมากมายที่เปลี่ยนแปลงไป มีลำดับเหตุการณ์ที่บันทึกไว้มาก แต่ที่ไม่บันทึกยังมีอีกมาก สมัยก่อนเราชักผ้าบังสุกุลที่หน้าวัด หรือที่บ้าน แต่เดี๋ยวนี้ไปชักที่ป่าเหี่ยว (ป่าช้า) สมัยก่อนศพเด็กจะนิยมฝังไปพร้อมกับเป่ล เมื่อสืบสาวนามสกุลในหมู่บ้านจะพบว่าเรามี

รากเง้าของนามสกุลในเครือญาติเดียวกัน ยังมีความเป็นพี่น้องกันอย่างเหนียวแน่น มองไปทางไหนก็นับญาติกันได้หมด

อยากชวนให้ทุกคนได้คิดตามคำกล่าวที่ว่า “ตาเป็นเป็นดีใครหั่ว ตาตัวเป็นดีใครให้” หมายความว่า “เหตุร้ายที่เกิดกับคนอื่นแต่เราพบเป็นเรื่องตลก ถ้าเหตุการณ์เดียวกันนั้นเกิดกับเราเราจะต้องร้องไห้” อยากให้บ้านไหล่หินของเราเปลี่ยนเป็น “ตาเป็นบ่อได้ใครหั่ว ตาตัวบ่มีได้ให้” หมายความว่า “เหตุร้ายที่เกิดกับคนอื่นไม่มีเรื่องให้ต้องตลกและคลี่คลายลงได้ ถ้าเหตุการณ์เดียวกันนั้นเกิดกับเราเราก็จะไม่ร้องไห้” ประโยคข้างต้นถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อต้องการให้พิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ รอบตัวด้วยเหตุด้วยผล ด้วยความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ในฐานะเพื่อนร่วมหมู่บ้าน

สมัยพ่อสม แก้วมา พ่อของอบต.ทรงศักดิ์ เสียชีวิตเมื่อปีพ.ศ.2542 ก็ไม่ใช้ปราสาทเหมือนที่ญาติพี่น้องอยากได้ ด้วยเหตุผลว่าได้เงินทำศพมา 50,000 บาท จะให้ไปซื้อปราสาทมา 30,000 บาทก็แล้วเอาเงินที่ไหนไปเลี้ยงแขก จะให้แกงผักให้กันกินกูกากก็แล้ว จึงทำปราสาทสมควรแก่ฐานะ ถึงเพียงนี้ก็ยังไม่จ่ายค่าปราสาทไปถึง 4,500 บาทแล้ว

ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ ชื่นชมหมู่บ้านว่า พวกเราทำอะไรก็เป็นที่ยึดตา เป็นหมู่บ้านที่ได้รับงานต่าง ๆ อย่างล่าสุดกำลังจะได้รับคัดเลือกให้จัดตั้งโรงเรียนชีวิต มีลานวัฒนธรรมของชุมชน มีพิพิธภัณฑ์ของชุมชน โดยย่าและขอให้ทุกคนทำความเข้าใจใหม่ว่านี้ไม่ใช่การบังคับ นี่ไม่ใช่การงดไปทุกเรื่อง บางเรื่องงด บางเรื่องลด บางเรื่องควร ลดเครื่องปรุงแล้วจะไปล่าได้จะได้อะไรจริงครับ นี่ไม่ใช่การลดแบบไม่คิด แต่ให้ลดบนความพอดีพอสมควรเท่านั้น และต่อไปโครงการก็จะขยายผลไปยังหมู่บ้านข้างเคียง เพราะปัจจุบันหมู่บ้านเรากำลังนำร่องเรื่องนี้อยู่ ถ้าหมู่บ้านเราสำเร็จ การขยายไปหมู่บ้านอื่นก็ไม่น่าเหลือ怕กว่าแรง

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอ และทบทวนการทำงาน ให้ชุมชนรับทราบ
2. นำเสนอประเด็นบนฐานคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในประเด็นที่อาจมีปัญหา
3. นำเสนอการเปลี่ยนแปลงในอดีต สู่ปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงที่จะเป็นในอนาคต
4. สรุป และเล่าให้เห็นแผนงานในช่วงต่อไป

เครื่องมือที่ใช้

- เสวนากลุ่ม
- เอกสารนำเสนอประเด็น ฉบับย่อ
- แผน Future Board นำเสนอ Mind Map ของโครงการ
- แผน Future Board จำนวน 8 แผ่นที่จะนำไปติดในชุมชน เช่น วัด โรงเรียน ตลาด
สถานีอนามัย และศาลาประชาคม

ข้อเสนอแนะจากเวทีระดับหมวด (จากทั้งหมด 20 กลุ่ม)

1.	งดหวานสตางค์	12 กลุ่ม
2.	ไม่มีวันดาเกาะ	5 กลุ่ม
3.	เขียนป้ายประชาสัมพันธ์	1 กลุ่ม
4.	ไม่นำอาหารใส่ถุงก่อนแช่กาน	7 กลุ่ม
5.	เขียนป้ายงดสุรา	1 กลุ่ม
6.	แม่บ้านเก็บชิ้นข้าวก่อนค่อยกินกัน	1 กลุ่ม
7.	ให้แนะนำเจ้าภาพ	1 กลุ่ม
8.	ให้แม่บ้านช่วยดูแลการซื้อของ	1 กลุ่ม
9.	ให้แม่บ้านดูแลน้ำดื่มให้ดี	1 กลุ่ม
10.	ให้พระนำวางดอกไม้จันทน์	1 กลุ่ม
11.	ไม่ให้มีผ้าเช็ดหน้าตา	2 กลุ่ม
12.	ไม่ให้มียาหม่อง ยาตม	1 กลุ่ม
13.	ไม่มีบวชน้ำไฟ	1 กลุ่ม
14.	ไม่มีสำเภา	7 กลุ่ม
15.	งดเหล้าวันดา	1 กลุ่ม
16.	งดดื่มเหล้าถ้างานไม่เสร็จ	1 กลุ่ม
17.	งดสุราไปเลย	1 กลุ่ม
18.	จัดตั้งกรรมการข้าวสาร	1 กลุ่ม
19.	จัดผ้าบังสุกุลเท่าจำนวนพระ	1 กลุ่ม
20.	จัดสำหรับพอประมาณ	1 กลุ่ม
21.	ฉันทเพลที่วัดแทน	1 กลุ่ม
22.	ถ้าไม่มีข้าวสารให้ใช้เงิน 20 บาท	1 กลุ่ม
23.	นักวิจัยทำเป็นตัวอย่าง	2 กลุ่ม
24.	ปราสาท โลงศพ เก็บศพแล้วแต่เจ้าภาพ	1 กลุ่ม
25.	รอกคนส่งพระทานข้าว	3 กลุ่ม
26.	ลดใช้กล่อง	1 กลุ่ม
27.	ลดถุงพลาสติก	1 กลุ่ม
28.	ลดยอดของพระ	2 กลุ่ม
29.	ล้างถ้วยให้เสร็จก่อนเคลื่อนศพ	2 กลุ่ม
30.	วันเสีย เอาแต่ยอด	1 กลุ่ม
31.	วันดาห้ามแม่บ้าน พ่อบ้านกินเหล้า	1 กลุ่ม
32.	ห้ามเอาถุงข้าวต่วนก่อนถึงป่าช้า	1 กลุ่ม
33.	ห้ามจุดประทัดนำหน้าศพ	1 กลุ่ม

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- นักวิจัยในพื้นที่ นำเสนอประเด็นได้ชัดเจน ด้วยความเข้าใจในบริบทของหมู่บ้าน
- นักวิจัยแต่ละคนมีจุดเด่นที่แตกต่างกันไป เมื่อนำจุดเด่นเหล่านั้นมารวมกัน ทำให้การทำงานเป็นไปได้อย่างราบรื่น เช่น ความเป็นผู้นำ ความสามารถในการนำเสนอ การนำเสนอประเด็นจากความใกล้ชิดในชุมชนอย่างแท้จริง

.....

กิจกรรมที่ 10 เวทีสรุปผลการวิจัย และร่วมวางแผนการทำงานระยะที่ 3

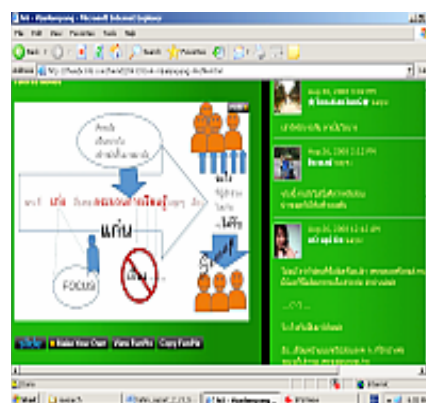
เวทีที่ 1 วันที่ 23 สิงหาคม 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 8 คน ได้แก่ 1) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 2) อาจารย์สุดา แผ่นคำ 3) นายมนู นีวาโต 4) นายองอาจ แก้วมูล 5) นางเบญจพร สุรธ่องช้าง 6) นายประมวล ยอดสาแล 7) อาจารย์สุวรรณ เกษณา 8) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ และผู้ประสานงาน อีก 3 ท่าน ได้แก่ น.ส. ภัทรา มาน้อย น.ส.รัตติกกร บุญมี นายกฤษดา เขียวสนุก

ประเด็นการประชุม

นำเสนอร่างแผนการดำเนินงานระยะที่ 3 ให้นักวิจัยได้พิจารณากิจกรรมหลักทั้ง 8 ที่เสนอ ซึ่งแผนการขยายพื้นที่ไปอีก 4 หมู่บ้าน มีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณอย่างชัดเจน อ.สุดา แผ่นคำ ถามถึงความชัดเจนว่าทำไมโครงการนี้จึงมีงบประมาณเพียง 2 แสนบาท จากประสบการณ์ที่เคยทำวิจัยกับหน่วยงานอื่น พบว่ามีงบประมาณเป็นค่าตอบแทนไม่น้อย นางสาวภัทรา มาน้อย ชี้แจงว่าหน่วยงานของ สกว.สำนักงานภาค มีงบประมาณมาให้เท่านั้น แต่หน่วยงานอื่นจะให้งบประมาณตามนโยบายของแต่ละหน่วยงานซึ่งไม่เหมือนกัน ทีมวิจัยเข้าใจ

อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ นำเสนอแหล่งเผยแพร่ข้อมูลบทความของทีมวิจัย ข้อเสนอโครงการ บันทึกทุกฉบับ ภาพถ่าย วิดีโอ และรายงานความก้าวหน้า ว่าเผยแพร่ในหลายเว็บเพจ ดังนี้

- <http://www.thaiail.com/lovelampang/laihin.htm>
- http://www.thaiail.com/lovelampang/laihin_suda.htm
- http://www.thaiail.com/lovelampang/laihin_suan.htm
- http://www.thaiail.com/lovelampang/laihin_ratee.htm
- http://www.thaiail.com/lovelampang/laihin_manu.htm
- http://www.thaiail.com/lovelampang/laihin_songsak.htm
- <http://gotoknow.org/blog/thaiail>
- <http://thaiabc.hi5.com>
- <http://vijailampang.hi5.com>



- <http://www.youtube.com/thaiallvdo>

อ.สุวรรณ เกษณา เสนอให้ใช้ศาลาประชาคมหมู่ 2 เป็นศูนย์ประชุมเช่นเดิม เพราะอยู่ใจกลางของหมู่บ้านต่าง ๆ พ่อผู้ใหญ่เพิ่มศักดิ์ จินะการ เสนอว่าให้จัดประชุมกลางคืน ส่วนอาจารย์สุดา แผ่นคำ เสนอเพิ่มเติมว่าถ้าประชุมในวันเสาร์-อาทิตย์ จะทำให้หลายท่านสะดวกในการร่วมประชุม สำหรับการกำหนดเวลาประชุมในแต่ละกิจกรรมยังไม่สามารถสรุปได้ อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ ขอให้ไปพิจารณาในการประชุมครั้งแรกหลังจากอนุมัติระยะที่ 3 แล้ว

นางสาวภัทรา มาน้อย เสนอให้นักวิจัยจัดทำ Social Map ซึ่งง่ายในการนำเสนอ ประเด็นได้ชัดเจน แต่นักวิจัยส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจ อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ ขอให้จัดอบรมสักครั้งหนึ่งในระยะที่ 3 เพราะเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ในการนำ Social Map ไปใช้ในการทำงานของทุกคนได้

นางสาวภัทรา มาน้อย ชวนทบทวนประเด็นในการทำงานระยะที่ 1 และระยะที่ 2 และพิจารณาแผนระยะที่ 3 พบว่าการทำงานในการขายความคิดที่ได้จากการทำงาน 2 ระยะที่ผ่านมาอาจไม่พอ จึงเสนอให้มองประเด็นทั้ง 16 ว่ามีประเด็นใดเป็นนวัตกรรม หรือควรมีกระบวนการสำหรับประเด็นใดเป็นพิเศษหรือไม่

วิธีการ / ขั้นตอน

1. ทบทวนประเด็นระยะที่ 1 และ 2
2. พิจารณาแผนกิจกรรมสำหรับระยะที่ 3
3. คุณกฤษฎา เขียวสนุก ได้ร่วมทบทวน และเติมเต็มประเด็นให้ทีมได้ตระหนัก
4. นางสาวภัทรา มาน้อย นำเสนอ Social Map ให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้

- เสวนากลุ่ม แลกเปลี่ยนในประเด็นต่าง ๆ
- แผนกิจกรรมระยะที่ 3

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ทำให้ทีมวิจัยเห็นตัวอย่างการใช้ Social Map

.....

กิจกรรมที่ 11 เข้าร่วมเวทีวิจัยทุกวันที่ 10 ของทุกเดือน

การเข้าร่วมเวทีหลายครั้ง ณ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้มีโอกาสเรียนรู้วิธีการเขียน Mind Map และนำมาปรับใช้กับโครงการวิจัย จนมีแผ่น Future Board นำเสนอแนวคิดในเวทีระดับหมวด ที่ง่ายต่อการนำเสนอ และง่ายต่อการทำความเข้าใจในชุมชน



การรายงานความก้าวหน้าแต่ละครั้งได้รับข้อเสนอแนะ และมีโอกาสได้ฟังโครงการวิจัยอื่น ๆ ที่เข้าไปนำเสนอในเวที เช่น เด็กท้อง น้ำดื่ม เป็นต้น โครงการวิจัยได้ส่งนักวิจัยเข้าไปร่วมประชุม แต่ไม่ครบทุกเดือน

เดือนธันวาคม 2550 นักวิจัยโครงการรูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง ได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ดำเนินงานที่ผ่านมาอาจารย์บุรินทร์ รุจจนพันธ์หัวหน้าโครงการวิจัยเล่าถึงที่มาของโครงการจากการลงพื้นที่ทำประชาคมในชุมชนเพื่อทบทวนปัญหาของชุมชนร่วมกัน พบว่าประเด็นที่น่าสนใจคือ

ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการจัดงานศพ วัฒนธรรมถูกต้องดีค่าความหมายเป็นค่านิยมความหรรหามีหน้ามีตาของเจ้าภาพ ความขัดแย้งของกลุ่มแม่บ้าน ต่อการจัดการด้านอาหารจนเกิดความไม่พอใจ

จากการทบทวนปัญหาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มองเห็นแนวทางการจัดรูปแบบการจัดการงานศพที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดรูปธรรมและความเป็นไปได้ เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายของเจ้าภาพในส่วนที่เกิดขึ้นใน 3 ประเด็น คือ การจัดการด้านอาหาร ปราสาท และโรงศพ โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือการศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดงานศพของบ้านไหล่หิน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และหารูปแบบที่เหมาะสมโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินงานที่ผ่านมาได้รูปแบบการจัดงานศพเบื้องต้นระดับหนึ่งแล้ว ข้อมูลแรกได้จากแบบสอบถามคนในชุมชนซึ่งทางทีมวิจัยได้กำหนดไว้คร่าว ๆ 18 หัวข้อ แต่ข้อมูลที่ได้กลับมีมากกว่า มีถึง 50 หัวข้อ จึงจัดเวทีเพื่อนำข้อมูลมาหาข้อสรุปร่วมกัน จากการจัดเวที 2 ครั้ง ทางทีมวิจัยและชุมชนก็ได้ข้อสรุปเบื้องต้นแล้ว ซึ่งข้อสรุปนั้นจะนำมาออกแบบการดำเนินงานขั้นต่อไป

ข้อสังเกตในเวที

ผู้ร่วมเวทีท่านอื่นได้ให้ข้อสังเกตว่า ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ส่งผลต่อความอ่อนไหวของชุมชนหรือไม่อย่างไร ซึ่งอาจจะไปกระทบกับความเชื่อหรือการปฏิบัติที่มีมานาน หากตรงนี้สามารถที่จะปรับแนวคิดหรือความคิดของคนรุ่นเก่าได้ก็เป็นเรื่องที่ดี

เดือนมีนาคม 2551 ทางทีมวิจัยโครงการได้นำเสนอความก้าวหน้าระยะที่ 1 ดังนี้

ข้อสรุประยะที่ 1

ได้ประเด็นที่จะปฏิบัติร่วมกันเพื่อการจัดงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งหมด 16 ประเด็น ที่ได้จากแบบสอบถาม และจากการทำประชาคมก็ได้ทั้งหมด 18 ประเด็นจาก 37 ประเด็น ซึ่งประเด็นเหล่านี้ ชาวบ้านตกลงกันว่าจะทำร่วมกัน และภายหลังจากการดำเนินงานก็เกิดการเปลี่ยนแปลงมาก ซึ่งผิดกับตอนแรกๆที่เริ่มเข้ามาทำวิจัย คือชาวบ้านเห็นด้วยและเริ่มยอมรับการลดเหล้างานศพเพื่อการจัดงานศพแบบเศรษฐกิจพอเพียง ได้เห็นชาวบ้านมีส่วนร่วมในการทำวิจัย ความขัดแย้งน้อยลง ชาวบ้านได้คิดเป็น ได้เห็นกระบวนการที่สามารถนำมาทำวิจัยเพื่อการจัดงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

การขยับต่อ ระยะที่ 2

หาประเด็นที่จะสามารถทำเป็นประเด็นร่วมเข้าไปเพิ่ม ดูงานเพิ่มเติมเกี่ยวกับการลดวันเสีย และดำเนินการทำประเด็นต่อเรื่องเปลี่ยนสารรับและพวงหรีดเป็นเงิน หลังจากนั้นจะเป็นการขยายพื้นที่ที่จะปรับเปลี่ยนงานศพให้เป็นการจัดในรูปแบบของเศรษฐกิจพอเพียง แต่การขยายต่อของงานไปพื้นที่อื่นก็ต้องมีกายอมรับรูปแบบของชุมชนนั้น และปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อให้เข้าสู่รูปแบบของการจัดงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอแนะจากเวที

ลดจำนวนผ้าบังสุกุลในแต่ละวันลง เหลือ 2 ผืน และวันสุดท้าย 4 ผืน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงวิธีจัดงาน โดยการมอบซองก็ให้เจ้าภาพมอบ อ่านผ้าบังสุกุล 4 ผืน นอกนั้นก็อ่านตามเบอร์ พวงหรีดก็ใช้พอประมาณ แต่สิ่งเหล่านี้ต้องค่อยเป็นค่อยไปเนื่องจากความเชื่อที่คนนั้นมีต่อพระสงฆ์ เช่น การถวายปัจจัย การมอบผ้า การถวายอาหาร ดังนั้นจึงน่าจะใช้กฎวินัยของพระในการหาทางออกร่วมกันกับชาวบ้าน เพื่อว่าที่จะได้เป็นประเด็นในการจัดงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

เดือนกันยายน 2551 ทางทีมวิจัยโครงการได้รายงานความก้าวหน้าระยะที่ 2 ดังนี้

นำเสนอที่มาของการหาประเด็นจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มาทบทวนร่วมกันหลายครั้ง ได้ประเด็นต่าง ๆ เช่น เยาวชน วัฒนธรรม ความเข้มแข็งของชุมชน แต่สุดท้ายก็ได้ประเด็นงานศพ เพราะแม่บ้านนำเสนอประเด็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างลงแรงช่วยงานศพในครัวว่า แม่บ้านตกลงกันไม่ได้เรื่องปริมาณเครื่องปรุง ไม่รู้ ไม่คำนึงถึงความพอเพียงเป็นที่ตั้ง จึงมีการรวมกลุ่มของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการงานศพและการทำงานในชุมชน อาทิ แม่บ้าน ผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ ครู และอบต.

นำเสนอเครื่องมือที่ใช้ในโครงการ กระบวนการทำงานในระยะที่ 2 และมติที่ได้จากการทำงาน ประสพการณ์จากการดูงานบ้านดง และบ้านนาหมื่น ทำให้สามารถร่วมกันกำหนดวันเสียชีวิตของชุมชนผ่านเวทีผู้สูงอายุได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะจากเวทีต่อโครงการวิจัย อาทิ การขอข่าวนคร การขอขมาสำหรับ ยกเลิกการพิมพ์ซอง การลดสุรา มีการนำเสนอว่าควรหาตัวเลขมาเปรียบเทียบ ซึ่งทีมวิจัยได้ข้อสรุปว่างานศพที่ผ่านมามีค่าใช้จ่ายประมาณ 17,000 – 25,000 บาท

นักวิจัยใหม่ในโครงการใหม่ที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยนมาจากหลายกลุ่ม อาทิ โครงการรูปแบบการสร้างแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำบลหัวเวียง อำเภอเมือง โครงการพัฒนาแนวคิดงานวิจัยจากชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่กัวะ อำเภอสบปราบ โครงการพัฒนาแนวคิดงานวิจัยจากกลุ่มผัก สมุนไพร อำเภอห้างฉัตร



● ผลการดำเนินงานระยะที่ 3

วางบทบาททีมทำงาน

การขยายผลต้องใช้ประสบการณ์ในการนำเสนอประเด็นของทีมวิจัยหลัก ซึ่งเรียนรู้มาจากการทำงานในระยะที่ 1 และ 2 ร่วมกับความต้องการพัฒนาชุมชนของนักวิจัยร่วมในพื้นที่ขยายผล ซึ่งนักวิจัยร่วมต้องไม่ปิดกั้นการยอมรับ แล้วกลไกหนึ่งคือการเปิดให้เกิดการมีส่วนร่วม การมีบทบาทของผู้เกี่ยวข้องซึ่งเป็นตัวแทนผู้นำของกลุ่มต่าง ๆ การเริ่มต้นจากความเข้าใจและมีส่วนร่วมของผู้นำเปรียบเสมือนแม่เหล็กในการดึงดูดผู้นำกลุ่มเข้ามามีบทบาท ทำความเข้าใจและกำหนดรูปแบบร่วมกัน แล้วนำไปขยายผลในชุมชนอย่างเข้าใจ ดังนั้นหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในการทำงานระยะที่ 3 อาจแบ่งหน้าที่ที่สำคัญได้ 5 หน้าที่

บทบาทของนักวิจัยหลัก

1. ผู้ประสานทุกฝ่าย ควบคุมระบบและกลไก
2. ผู้นำเสนอบทเรียนจากการเรียนรู้ที่ผ่านมาไปยังพื้นที่ขยายผล
3. ผู้ขับเคลื่อนกระบวนการกลุ่มย่อยในเวทีหาประชาติของแต่ละหมู่บ้าน

บทบาทของนักวิจัยร่วมระยะที่ 3

4. ผู้เป็นหัวหน้าที่มีวิจัยร่วมในแต่ละหมู่บ้านที่ประสานทุกฝ่ายและนำเสนอประเด็น
5. ผู้สร้างความเข้าใจในหมู่บ้านของตนตามบทบาทที่มีในชุมชน

กลุ่ม 1 ทีมวิจัย ระยะที่ 3 จำนวน 14 คน

	บทบาท	หน้าที่
1. อาจารย์บุรินทร์ รุจจนพันธุ์	หัวหน้าโครงการ	ควบคุมระบบและกลไก
2. นายทรงศักดิ์ แก้วมูล	รองหัวหน้าโครงการ	นำเสนอบทเรียนนอกนอกพื้นที่
3. พระอธิการทอง อนามโย	นักวิจัย	นำเสนอบทเรียนนอกนอกพื้นที่
4. ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ	นักวิจัย	นำเสนอบทเรียนนอกนอกพื้นที่
5. นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ	นักวิจัย	นำเสนอบทเรียนนอกนอกพื้นที่
6. อาจารย์สุวรรณ เกษณา	นักวิจัย	นำเสนอบทเรียนนอกนอกพื้นที่
7. อาจารย์ราตรี ดวงไชย	นักวิจัย	ขับเคลื่อนกลุ่มย่อยในเวที
8. นายมนู นิวาโต	นักวิจัย	ขับเคลื่อนกลุ่มย่อยในเวที
9. นางผดุง ตีรราช	นักวิจัย	ขับเคลื่อนกลุ่มย่อยในเวที
10. นายองอาจ แก้วมูล	นักวิจัย	ขับเคลื่อนกลุ่มย่อยในเวที
11. นางเบญจพร สุขรองช้าง	นักวิจัย	ขับเคลื่อนกลุ่มย่อยในเวที
12. นางกิม ปะละ	นักวิจัย	ขับเคลื่อนกลุ่มย่อยในเวที
13. นายประมวล ยอดสาแล	นักวิจัย	ขับเคลื่อนกลุ่มย่อยในเวที
14. อาจารย์สุดา แผ่นคำ	เหรียญโครงการ	ขับเคลื่อนกลุ่มย่อยในเวที

กลุ่ม 2 ทีมวิจัยร่วม ระยะที่ 3 จำนวน 40 คน

กลุ่ม 2.1 ทีมวิจัยร่วมบ้านเข้าชั้น จำนวน 13 คน

1. นายประจัญ ภัทตรา	ผู้ใหญ่บ้าน	หัวหน้าทีมวิจัยร่วมในหมู่บ้าน
2. นายสุนันท์ เกษณา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
3. นายจรัส เทพจักร์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
4. นายชื่น โลชา	ประธานผู้สูงอายุ	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
5. นางวิภาดา เติบเมือง	ประธานแม่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
6. นายเติมตวย ชลพล	อาจารย์วัด	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
7. นางลำดวน จีนา	ประธาน อสม.	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
8. นายสมบัติ ใจเข้าชุม	ส.อบต.	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
9. นายสามารถ มะโนไ	ส.อบต.	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
10. นายศรีจันทร์ พุทธสอน	ไวยาวัจกรวัด	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
11. นายพรหมมิน ชำนาญการ	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
12. นายบุญทวน จินะการ	กรรมการหมู่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
13. นายสุภาพ จำปา	กรรมการหมู่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน

กลุ่ม 2.2 ทีมวิจัยร่วมบ้านแม่ฮวก จำนวน 9 คน

1. นายอุดม จำปา	ผู้ใหญ่บ้าน	หัวหน้าทีมในหมู่บ้าน
-----------------	-------------	----------------------

2. นายประเสริฐ สมะนารี	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
3. นายกิตติพัฒน์ ศรีวิชัย	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
4. นายวรกร เติบเมือง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
5. นายสม ชัยชนะ	ประธานผู้สูงอายุ	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
6. นายหมื่น คันทะคีรี	อาจารย์วัด	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
7. นางทองคำ แว่นดีบ	ประธานแม่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
8. นายสุวรรณ ศรีวิชัย	ส.อบต.	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
9. นายชาญยุทธ ไชยยานนท์	ส.อบต.	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน

กลุ่ม 2.3 ทีมวิจัยร่วมบ้านมะกอกนาบัว จำนวน 9 คน

1. นายประจวบ ตาวี	ผู้ใหญ่บ้าน	หัวหน้าทีมในหมู่บ้าน
2. นายพรรณ เรื่องฤทธิ์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
3. นายพงศธร พนมการ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
4. นายเดช นานนท์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
5. นายชุม จักรคำ	อาจารย์วัด	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
6. นางจิราภรณ์ จินะการ	ประธานแม่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
7. นางทัศนีย์ ตาวี	ประธานอสม.	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
8. นายสวัสดิ์ มะโนนัย	รองประธานผู้สูงอายุ	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
9. นายเดช จำปา	กรรมการหมู่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน

กลุ่ม 2.4 ทีมวิจัยร่วมบ้านกัว จำนวน 9 คน

1. นายอนัน ชันทา	ผู้ใหญ่บ้าน	หัวหน้าทีมในหมู่บ้าน
2. นายเสน่ห์ พุทธสอน	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
3. นายอาคม สุภายะ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
4. นายสุข อินปัน	ประธานผู้สูงอายุ	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
5. นายอุ้นเรือน เดนทะจักร์	อาจารย์วัด	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
6. นางนิลวรรณ ไชยจิตร	ประธานแม่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
7. นางพัชรินทร์ สิทธิทอง	ประธาน อสม.	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
8. นางผ่องนภา ไชยจิตร	กรรมการหมู่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน
9. นางวิลาวรรณ พิเดช	กรรมการหมู่บ้าน	สร้างความเข้าใจในหมู่บ้าน

.....

กิจกรรมที่ 1 เวทีทบทวนและเตรียมความพร้อมกระบวนการวิจัยในส่วนของการขยายผลไปอีก 4 หมู่บ้านที่อยู่ในตำบลไหล่หิน

เวทีที่ 1 วันศุกร์ที่ 31 ตุลาคม 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคมหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 8 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 3) นายทรงศักดิ์ แก้วมูล 4) นายมนู นีวาโต 5) นางผดุง ตีรราช 6) นายองอาจ แก้วมูล 7) นางกิม ปะละ 8) นายประมวล ยอดสาแล

ประเด็นการประชุม

ทบทวนประเด็นทั้ง 16 ประเด็น มีการประเมินประเด็นโดยนักวิจัยซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ ในบ้านไหล่หิน โดยใช้คะแนน 5 ระดับ ผลการลงคะแนนมีการยอมรับถึง 82% ซึ่งทีมวิจัยมีความพึงพอใจ

การเตรียมนักวิจัยเข้าพื้นที่ขยายผลซึ่งประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน จะไม่เข้าไปทั้งหมด มีเพียงด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ นายทรงศักดิ์ แก้วมูล และนายบุรินทร์ รุจจนพันธุ์ ที่จะเข้าเวที่ย่อยในแต่ละหมู่บ้าน ส่วนนักวิจัยหลักจะเข้าหมู่บ้าน 4 ครั้ง เพื่อช่วยในการกำกับเวที่ย่อยในเวทีประชาคมของแต่ละหมู่บ้านที่มีการแบ่งกลุ่มหาประชาคมดี ส่วนการประสานและรายงานความก้าวหน้าระหว่างนักวิจัยจะใช้เอกสารเป็นหลัก

ผู้เป็นนักวิจัยร่วมในระยะที่ 3 จะเป็นผู้นำในหมู่บ้านที่พิจารณาโดยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งประกอบด้วยอบต. แม่บ้าน ผู้สูงอายุ มัคคนายก ผู้ช่วย เป็นต้น การพิจารณาคัดเลือกนักวิจัยร่วมจะหารือกับผู้ใหญ่บ้านแต่ละบ้านอีกครั้ง โดยกิจกรรมที่ลงไปในหมู่บ้านขยายผล คือ 1) ชวนแลกเปลี่ยนและยกย่องประเด็น 2) นำทุกคนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทบทวนประเด็นร่วมกัน 3) นำไปศึกษาดูงานนอกพื้นที่ 4) ทบทวน และยกย่องประเด็น เตรียมเป็นวิทยากรในหมู่บ้าน 5) ชักซ้อม และนำเสนอประเด็นในเวทีนักวิจัย 6) ทำเวทีหาประชาคมดีในแต่ละหมู่บ้าน 7) วิเคราะห์มติและข้อเสนอแนะในแต่ละหมู่บ้าน 8) นำผลไปสรุปในแต่ละหมู่บ้าน 9) จัดเวทีแถลงข่าวและมอบประกาศที่ออกโดยสภาวัฒนธรรมตำบลไหล่หิน

นัดหมายการศึกษาเตรียมความพร้อมและการไปศึกษาดูงานเป็นวันที่ 20 - 21 ธันวาคม 2552 โดยมีนักวิจัยร่วมระยะที่ 3 รวม 50 คน เดินทางโดยรถตู้ จากศาลาประชาคมหมู่ 2 เพื่อไปเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานวิจัยดหลังงานศพที่บ้านดง โดยสถานที่นัดหมายคือที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลนายาง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง

วิธีการ / ขั้นตอน

1. ทบทวนกิจกรรมโครงการวิจัย 2 ระยะที่ผ่านมา
2. วางแผน และกำหนดบทบาทให้นักวิจัยในการทำงานระยะที่ 3
3. ประเมินประเด็นงานศพทั้ง 16 ประเด็นผ่านนักวิจัยในพื้นที่

4. สรุปผลการประเมิน
5. เตรียมความพร้อมในการนำทีมวิจัยร่วมจาก 4 หมู่บ้านร่วม 50 คนไปดูงานบ้านดง

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็นของบ้านไหล่หิน
- เอกสารกำหนดภารกิจกรรมของโครงการระยะที่ 3

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ผลประเมินอยู่ในระดับ 82%
-

เวทีที่ 2 วันเสาร์ที่ 6 ธันวาคม 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ บ้านผู้ใหญ่บ้านบ้านกิ้ว จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 11 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.ปฐนรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะ ชัย ปะละ นักวิจัยร่วมบ้านกิ้ว

ประเด็นการประชุม

นำเสนอวัตถุประสงค์ ความเป็นมา และวิธีการทำงานในแต่ละช่วง อธิบายการได้มาของประเด็นข้อตกลงของบ้านไหล่หิน อธิบายประเด็นแต่ละข้อ แล้วเปิดเวทีวิพากษ์ประเด็นเพื่อพิจารณาร่วมกันและลงมติในทีมวิจัยร่วม เป็นการยกร่างประเด็นของบ้านกิ้วครั้งแรก

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอที่มา และวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. นำเสนอแผนกิจกรรมตามโครงการ
3. นำเสนอประเด็นของบ้านไหล่หิน ให้หมู่บ้านได้พิจารณาร่วมกันยกร่างประเด็น
4. เปิดเวทีแลกเปลี่ยนให้ทีมวิจัยได้นำเสนอ
5. สรุปกิจกรรมที่สำคัญ เช่น การดูงาน การเตรียมนักวิจัย และการประชุม
6. เปิดเวทีให้แลกเปลี่ยน แล้วปิดการประชุม

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็นของบ้านไหล่หิน
- เอกสารกำหนดภารกิจกรรมของโครงการระยะที่ 3
- ป้าย Future Board นำเสนอประเด็น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ป้ายแผนที่ความคิด
- กระดาษสำหรับยกร่างประเด็นของหมู่บ้าน

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ยังมีผู้ที่ไม่เข้าใจในวิธีดำเนินการ การเปิดเวทีให้ซักถามแลกเปลี่ยน ทำให้เกิดความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการได้ดีขึ้นมาก
- ประเด็นที่ยกครั้งแรกของบ้านกิว คือ 1) ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล 2) ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ 3) จดน้ำอัดลม 4) ลดอาหารว่าง 5) เตรียมเตียงอย่างพอประมาณ 6) ลดสุรา 7) จดเล่นการพนัน 8) จดจ้างวงดนตรี 9) ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน 10) ใช้โครงปราสาทवार 11) เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน 12) จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ 13) จดการจุดพลุและบั้งไฟ 14) ควรเปลี่ยนสารรับเป็นเงิน 15) ควรให้เงินสดแทนทองหรือ
- ประเด็นที่แตกต่าง คือ ขอเปลี่ยนจากลดน้ำอัดลมเป็นงดน้ำอัดลม และลดประเด็นยืมโลงทองมาครอบโลงจริง
- ข้อเสนอแนะจากเวทีมี 2 ประเด็น คือ ขอหารือของจตุปัจจัยวันสวด และให้ถวาย ภัตตาหารเพลที่บ้านแทนที่วัด

.....

เวทีที่ 3 วันอาทิตย์ที่ 7 ธันวาคม 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ วัดมะกอก จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 11 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นักวิจัยร่วมบ้านมะกอกนาบัว

ประเด็นการประชุม

นำเสนอวัตถุประสงค์ ความเป็นมา และวิธีการทำงานในแต่ละช่วง อธิบายการได้มาของประเด็นข้อตกลงของบ้านไหล่หิน อธิบายประเด็นแต่ละข้อ แล้วเปิดเวทีวิพากษ์ประเด็นเพื่อพิจารณาร่วมกันและลงมติในที่มิจัยร่วม เป็นการยกร่างประเด็นของบ้านมะกอกนาบัวครั้งแรก

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอที่มา และวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. นำเสนอแผนกิจกรรมตามโครงการ
3. นำเสนอประเด็นของบ้านไหล่หิน ให้หมู่บ้านได้พิจารณาร่วมกันยกร่างประเด็น
4. เปิดเวทีแลกเปลี่ยนให้ทีมวิจัยได้นำเสนอ
5. สรุปกิจกรรมที่สำคัญ เช่น การดูงาน การเตรียมนักวิจัย และการประชุม
6. เปิดเวทีให้แลกเปลี่ยน แล้วปิดการประชุม

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็นของบ้านไหล่หิน
- เอกสารกำหนดภารกิจของโครงการระยะที่ 3
- ป้าย Future Board นำเสนอประเด็น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ป้ายแผนที่ความคิด
- กระดาษสำหรับยกร่างประเด็นของหมู่บ้าน

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ยังมีผู้ที่ไม่เข้าใจในวิธีดำเนินการ การเปิดเวทีให้ซักถามแลกเปลี่ยน ทำให้เกิดความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการได้ดีขึ้นมาก
- ประเด็นที่ยกมาครั้งแรกของบ้านมะกอกนาบัว คือ 1) ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล 2) ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ 3) ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า 4) ลดอาหารว่าง 5) เตรียมเตียงอย่างพอประมาณ 6) ลดสุรา 7) งดเล่นการพนัน 8) งดจ้างวงดนตรี 9) ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน 10) ใช้โครงปราสาทवार 11) เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน 12) จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ 13) งดการจุดพลุและบั้งไฟ 14) ควรเปลี่ยนสารรับเป็นเงิน 15) ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด 16) งดชิงโชคจากไปรยทาน
- ประเด็นที่แตกต่าง คือ เพิ่มประเด็นงดชิงโชคจากไปรยทาน และ ลบประเด็นยืมโลงทองมาครอบโลงจริง
- ข้อเสนอแนะจากเวทีมี 3 ประเด็น คือ บันทึกคำสั่งเสียไว้ล่วงหน้า เจ้าภาพเตรียมสมุดให้แขกลงนาม และส่งเสริมการวางศพที่วัด

.....

เวทีที่ 4 วันจันทร์ที่ 8 ธันวาคม 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศูนย์เด็กเล็กบ้านเข้าช้อน ผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 15 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นักวิจัยร่วมบ้านเข้าช้อน

ประเด็นการประชุม

นำเสนอวัตถุประสงค์ ความเป็นมา และวิธีการทำงานในแต่ละช่วง อธิบายการได้มาของประเด็นข้อตกลงของบ้านไหล่หิน อธิบายประเด็นแต่ละข้อ แล้วเปิดเวทีวิพากษ์ประเด็นเพื่อพิจารณาร่วมกันและลงมติในที่มิจัยร่วม เป็นการยกร่างประเด็นของบ้านเข้าช้อนครั้งแรก

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอที่มา และวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. นำเสนอแผนกิจกรรมตามโครงการ

3. นำเสนอประเด็นของบ้านไหล่หิน ให้หมู่บ้านได้พิจารณาร่วมกันยก่างประเด็น
4. เปิดเวทีแลกเปลี่ยนให้ทีมวิจัยได้นำเสนอ
5. สรุปกิจกรรมที่สำคัญ เช่น การดูงาน การเตรียมนักวิจัย และการประชาคม
6. เปิดเวทีให้แลกเปลี่ยน แล้วปิดการประชุม

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็นของบ้านไหล่หิน
- เอกสารกำหนดการกิจกรรมของโครงการระยะที่ 3
- ป้าย Future Board นำเสนอประเด็น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ป้ายแผนที่ความคิด
- กระดาษสำหรับยก่างประเด็นของหมู่บ้าน

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ยังมีผู้ที่ไม่เข้าใจในวิธีดำเนินการ การเปิดเวทีให้ซักถามแลกเปลี่ยน ทำให้เกิดความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการได้ดีขึ้นมาก
- ประเด็นที่ยก่างครั้งแรกของบ้านกิ้ว คือ 1) ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล 2) ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ 3) ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า 4) ลดอาหารว่าง 5) ลดเมี่ยง 6) ลดสุรา 7) งดเล่นการพนัน 8) งดจ้างวงดนตรี 9) ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน 10) ใช้โครงปราสาทवार 11) เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน 12) จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ 13) งดการจุดพลุและบั้งไฟ 14) ควรเปลี่ยนสารเป็นเงิน 15) เผาศพในเมรุ 16) งดจุดธูปในบ้าน
- ประเด็นที่แตกต่าง คือ เพิ่มประเด็นงดจุดธูปในบ้านและประเด็นเผาศพในเมรุ แต่ลบประเด็นยืมโลงทองมาครอบโลงจริงและประเด็นควรให้เงินสดแทนพวงหรีด
- ข้อเสนอแนะจากเวทีมี 2 ประเด็น คือ ขอรื้อของจุดบั้งไฟวันสวด และพระจันทร์เพ็ญ แล้วอย่างพึงรับกลับให้หรือคนขับรถก่อน

.....

เวทีที่ 5

วันอังคารที่ 9 ธันวาคม 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ วัดแม่ฮวก จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 11 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ประละ นักวิจัยร่วมบ้านแม่ฮวก

ประเด็นการประชุม

นำเสนอวัตถุประสงค์ ความเป็นมา และวิธีการทำงานในแต่ละช่วง อธิบายการได้มาของประเด็นข้อตกลงของบ้านไหล่หิน อธิบายประเด็นแต่ละข้อ แล้วเปิดเวทีวิพากษ์ประเด็นเพื่อพิจารณาร่วมกันและลงมติในที่มิจัยร่วม เป็นการยกร่างประเด็นของบ้านแม่ฮวกครั้งแรก

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอที่มา และวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. นำเสนอแผนกิจกรรมตามโครงการ
3. นำเสนอประเด็นของบ้านไหล่หิน ให้หมู่บ้านได้พิจารณาร่วมกันยกร่างประเด็น
4. เปิดเวทีแลกเปลี่ยนให้ที่มิจัยได้นำเสนอ
5. สรุปกิจกรรมที่สำคัญ เช่น การดูงาน การเตรียมนักวิจัย และการประชุม
6. เปิดเวทีให้แลกเปลี่ยน แล้วปิดการประชุม

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็นของบ้านไหล่หิน
- เอกสารกำหนดการกิจกรรมของโครงการระยะที่ 3
- ป้าย Future Board นำเสนอประเด็น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ป้ายแผนที่ความคิด
- กระดาษสำหรับยกร่างประเด็นของหมู่บ้าน

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- ยังมีผู้ที่ไม่เข้าใจในวิธีดำเนินการ การเปิดเวทีให้ซักถามแลกเปลี่ยน ทำให้เกิดความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการได้ดีขึ้นมาก
- ประเด็นที่ยกร่างครั้งแรกของบ้านแม่ฮวก คือ 1) ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล 2) ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ 3) ลดน้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า 4) ลดอาหารว่าง 5) เตรียมเตียงอย่างพอประมาณ 6) ลดสุรา 7) งดเล่นการพนัน 8) งดจ้างวงดนตรี 9) ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน 10) เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน 11) จัดผ้าบังสุกุลอย่างพอประมาณ 12) งดการจุดพลุและบั้งไฟ 13) ควรเปลี่ยนสำหรับเป็นเงิน
- ลบประเด็นออก 3 ประเด็น คือ ใช้โครงปราสาทถาวร ใช้โลงทองครอบโลงจริง และให้เงินสดแทนพวงหรีด
- ข้อเสนอแนะจากเวทีมี 2 ประเด็น คือ หมดผ้าบังสุกุล ไม่ต้องเพิ่มซอง และให้แยกต่างบ้านวางผ้าก่อน

.....

กิจกรรมที่ 2 เชิญผู้นำ ผู้สูงอายุ ผู้นำทางศาสนา แม่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน จาก 4 หมู่บ้าน มาทำความเข้าใจ และแสดงความคิดเห็นต่อโครงการวิจัย

เวทีที่ 1 วันเสาร์ที่ 20 ธันวาคม 2551 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคม หมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 51 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 3) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 4) อาจารย์สุวรรณ เกษณา 5) อาจารย์ราตรี ดวงไชย 6) นายมนู นิวาโต 7) นางผดุง ตีรราช 8) นายองอาจ แก้วมูล 9) นางเบญจพร สุขรื่องช้าง 10) นางกิม ปะละ 11) นายประมวล ยอดสาแล นักวิจัยร่วมบ้านเข้าช้อน ได้แก่ 1) นายประจัญ ภักตรา 2) นายสุนันท์ เกษณา 3) นายจรัส เทพจักร 4) นายชิน โลชา 5) นางวิภาดา เติมเมือง 6) นายเต็มตวย ชลพล 7) นางลำดวน จีนา 8) นายสมบัติ ใจเข้าชุม 9) นายสามารถ มะโนใน 10) นายศรีจันทร์ พุทธสอน 11) นายพรหมมิน ชำนาญการ 12) นายบุญทวน จินะการ 13) นายสุภาพ จำปา นักวิจัยร่วมบ้านแม่ฮวก ได้แก่ 1) นายอุดม จำปา 2) นายประเสริฐ สมะนารี 3) นายกิตติพัฒน์ ศรีวิชัย 4) นายวรการ เติมเมือง 5) นายสม ชัยชนะ 6) นายหมื่น คันทะคีรี 7) นางทองคำ แว่นตีบ 8) นายสุวรรณ ศรีวิชัย 9) นายชาญยุทธ ไชยยานนท์ นักวิจัยร่วมบ้านมะกอกนาบัว ได้แก่ 1) นายประจวบ ตาวิ 2) นายพรรณ เรืองฤทธิ์ 3) นายพงศธร พนมการ 4) นายเดช นำนนท์ 5) นายชุม จักรคำ 6) นางจิราภรณ์ จินะการ 7) นางทัศนีย์ ตาวิ 8) นายสวัสดิ์ มะโนชัย 9) นายเดช จำปา นักวิจัยร่วมบ้านกิ้ว ได้แก่ 1) นายอนัน ชันทา 2) นายเสนห์ พุทธสอน 3) นายอาคม สุภายะ 4) นายสุข อินปัน 5) นายอ่อนเรือน เติมทะจักร 6) นางนิลารวรรณ ไชยจิตร 7) นางพัชรินทร์ สิทธิทอง 8) นางผ่องนภา ไชยจิตร 9) นางวิลารวรรณ พิเดช

ประเด็นการประชุม

แนะนำความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ และแผนการดำเนินการ อธิบายวิธีการคัดเลือกนักวิจัยร่วมที่เข้ามามีส่วนร่วมของนักวิจัยร่วมในระยะที่สาม ที่จะเข้ามาขับเคลื่อนกระบวนการสร้างความเข้าใจร่วมกัน ยกร่างประเด็นข้อตกลง จัดประชาคมระดับหมู่บ้าน เป็นตัวแทนของคนในหมู่บ้านวิเคราะห์ผลประชาติ และข้อเสนอแนะ เพื่อเสนอจัดทำประกาศ

นักวิจัยหลักนำเสนอเหตุผลแต่ละประเด็น เพื่อเป็นตัวอย่างให้นักวิจัยร่วมได้เข้าใจการทำเวทีที่จะเกิดขึ้นในแต่ละหมู่บ้าน แล้วซักซ้อมแผนการทำงานในแต่ละหมู่บ้าน เตรียมความพร้อมการศึกษาดูงานที่นักวิจัยร่วมต้องนำบทเรียนมาใช้ในการทำงานของแต่ละหมู่บ้าน

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอที่มา และวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. นำเสนอแผนกิจกรรมตามโครงการ
3. นำเสนอร่างประเด็นข้อตกลงของแต่ละหมู่บ้าน

4. นักวิจัยหลักนำเสนอเหตุผลแต่ละประเด็น
5. เตรียมความพร้อมการไปศึกษาดูงาน
6. เปิดเวทีให้แลกเปลี่ยน แล้วปิดการประชุม

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็นเปรียบเทียบ 6 หมู่บ้าน
- เอกสารกำหนดภารกิจกรรมของโครงการระยะที่ 3

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- การเปิดเวทีให้ซักถามแลกเปลี่ยน ทำให้นักวิจัยร่วมเข้าใจกระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยเวลา และวัตถุประสงค์ชัดเจนขึ้น
- แต่ละหมู่บ้านมีบริบท หรือเงื่อนไขในบางเรื่องแตกต่างกัน การปรับบทบาท หรือข้อตกลงร่วมกันช่วยแก้ปัญหาบางเรื่องได้โดยง่าย เช่น การหาข้อตกลงเรื่องการฉันทน์ข้าวของพระสงฆ์ และการรับส่งพระที่มีการแลกเปลี่ยนกันในเวที

.....

กิจกรรมที่ 3 นำผู้นำ ผู้สูงอายุ ผู้นำทางศาสนา แม่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน จาก 4 หมู่บ้าน ไปศึกษาดูงานโครงการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เวทีที่ 1 วันอาทิตย์ที่ 21 ธันวาคม 2551 เวลา 9.00 – 12.30 น. ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 48 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 3) นายมนู นีวาโต 4) นางผดุง ตีรราช 5) นายองอาจ แก้วมูล 6) นางเบญจพร สุรรองช้าง 7) นางกิม ปะละ 8) นายประมวล ยอดสาแล นักวิจัยร่วมบ้านเข้าชอน ได้แก่ 1) นายประจัญ ภัคตรา 2) นายสุนันท์ เกษณา 3) นายจรัส เทพจักร 4) นายชิน โลชา 5) นางวิภาดา เติบเมือง 6) นายเติมตวย ชลพล 7) นางลำดวน จีนา 8) นายสมบัติ ใจเข้าชุม 9) นายสามารถ มะโนไน 10) นายศรีจันทร์ พุทธสอน 11) นายพรหมมิน ชำนาญการ 12) นายบุญทวน จินะการ 13) นายสุภาพ จำปา นักวิจัยร่วมบ้านแม่ฮวก ได้แก่ 1) นายอุดม จำปา 2) นายประเสริฐ สมะนารี 3) นายกิตติพัฒน์ ศรีวิชัย 4) นายวรการ เติบเมือง 5) นายสม ชัยชนะ 6) นายหมื่น คันทะคีรี 7) นางทองคำ แว่นตีบ 8) นายสุวรรณ ศรีวิชัย 9) นายชาญยุทธ ไชยยานนท์ นักวิจัยร่วมบ้านมะกอกนาบัว ได้แก่ 1) นายประจวบ ตาวี 2) นายพรรณ เรืองฤทธิ์ 3) นายพงศธร พนมการ 4) นายเดช นำนนท์ 5) นายชุม จักรคำ 6) นางจิราภรณ์ จินะการ 7) นางทัศนีย์ ตาวี 8) นายสวัสดิ์ มะโนไน 9) นายเดช จำปา นักวิจัยร่วมบ้านกัว ได้แก่ 1) นายอนัน ชันทา 2) นายเสน่ห์ พุทธสอน 3) นายอาคม สุภายะ 4) นายสุข อิน

ป็น 5) นายอ่อนเรือน เดนทะจักร 6) นางนิลาวรรณ ไชยจิตร 7) นางพัชรินทร์ สิทธิทอง 8) นางผ่องนภา ไชยจิตร 9) นางวิลาวรรณ พิเดช

ประเด็นการประชุม

ชมวิดีโอโครงการวิจัยเรื่องการงดเหล้าในงานศพ และสร้างความเชื่อทางศาสนาเรื่องวันไม่ควรทำพิธีเผาศพ ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยร่วมกันคนในพื้นที่ มีนักวิจัยจากบ้านไหล่หินทั้งหมด 48 คน ไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อนำประสบการณ์มาปรับเปลี่ยนวิธีปฏิบัติ โดยมีวิทยากรนักวิจัย 2 ท่านของบ้านดง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง นำเสนอประสบการณ์ คือ นายอินแก้ว เรือนปานันท์ และนางวิลาวรรณ เทพอด

วิธีการ / ขั้นตอน

1. ออกเดินทางไปที่ทำการ อบต.นายาง โดยรถตู้ 4 คัน
2. ชมวิดีโอ ในอบต.
3. รับฟังการบรรยาย
4. วิทยากรตอบข้อซักถาม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์
5. เดินทางกลับบ้านไหล่หิน

เครื่องมือที่ใช้

- วิดีโอโครงการวิจัย

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิจัยต่างพื้นที่

.....

กิจกรรมที่ 4 ประชุมสรุปผลการดำเนินงาน และเตรียมความพร้อมเข้าประชา พิจารณาในแต่ละหมู่บ้านร่วมกับผู้นำ ผู้สูงอายุ ผู้นำทางศาสนา แม่บ้าน ปราชญ์ ชาวบ้าน

เวทีที่ 1 วันพุธที่ 14 มกราคม 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ วัดมะกอก จำนวน
ผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 11 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะ
ละ นักวิจัยร่วมบ้านมะกอกนาบัว

ประเด็นการประชุม

ทบทวนบทเรียนจากการศึกษาดูงาน สอบถามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดการงานศพในอดีตที่ผ่านมา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัย ซึ่งบางเรื่องมีบางคนยังไม่เคยทราบมาก่อนแม้จะอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน นำร่างประเด็นงานศพของหมู่บ้านมาทบทวนในเวทีอีกครั้ง และซักซ้อมการนำเสนอประเด็นด้วยเหตุด้วยผล เพราะเตรียมให้นักวิจัยร่วมทำหน้าที่เป็นวิทยากรนำเสนอเหตุผลในการประชุมของหมู่บ้าน

แบ่งประเด็นให้นักวิจัยร่วมได้พิจารณาตามบริบทของตนและเปิดให้แต่ละคนได้เตรียมความพร้อมแล้วนำเสนอเหตุผล โดยนักวิจัยหลักและผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการซักซ้อมการให้เหตุผล แล้วเปิดเวทีแลกเปลี่ยนในภาพรวมจากประสบการณ์ในพื้นที่

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอแผนกิจกรรมตามโครงการ
2. ทบทวนการศึกษาดูงาน ด้วยการเปิดเวทีแลกเปลี่ยน
3. ทบทวนร่างประเด็นข้อตกลงของบ้านมะกอกนาบัว
4. แบ่งประเด็นให้นักวิจัยร่วมได้ซักซ้อมการนำเสนอ และแลกเปลี่ยนในทันที
5. เปิดเวทีให้แลกเปลี่ยน แล้วปิดการประชุม

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็น และคะแนนที่ได้จากประชามติในการประชุมที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- มีข้อเสนอแนะที่นำเสนอในเวที เช่น ไม่น่ามีผ้าไปไตรเปิด น่าจะนำศพมาทำพิธีที่วัด น่าจะมีการทำพิธีกรรม หรือเล่าเรื่องขณะยังมีชีวิตอยู่ หรือเขียนในสิ่งที่ต้องการให้ทำหลังล่วงลับไปแล้ว

.....

เวทีที่ 2

วันพฤหัสบดีที่ 15 มกราคม 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ วัดแม่ฮวก

จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 11 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นักวิจัยร่วมบ้านแม่ฮวก

ประเด็นการประชุม

ทบทวนบทเรียนจากการศึกษาดูงาน สอบถามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดการงานศพในอดีตที่ผ่านมา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัย ซึ่งบางเรื่องมีบางคนยังไม่เคยทราบมาก่อนแม้จะอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน นำร่างประเด็นงานศพของหมู่บ้านมาทบทวนใน

เวทีอีกครั้ง และชักชวนการนำเสนอประเด็นด้วยเหตุด้วยผล เพราะเตรียมให้นักวิจัยร่วมทำหน้าที่เป็นวิทยากรนำเสนอเหตุผลในการประชาคมของหมู่บ้าน

แบ่งประเด็นให้นักวิจัยร่วมได้พิจารณาตามบริบท ของตนและเปิดให้แต่ละคนได้เตรียมความพร้อมแล้วนำเสนอเหตุผล โดยนักวิจัยหลักและผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการชักชวนการให้เหตุผล แล้วเปิดเวทีแลกเปลี่ยนในภาพรวมจากประสบการณ์ในพื้นที่

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอแผนกิจกรรมตามโครงการ
2. ทบทวนการศึกษาดูงาน ด้วยการเปิดเวทีแลกเปลี่ยน
3. ทบทวนร่างประเด็นข้อตกลงของบ้านแม่ฮวก
4. แบ่งประเด็นให้นักวิจัยร่วมได้ชักชวนการนำเสนอ และแลกเปลี่ยนในทันที
5. เปิดเวทีให้แลกเปลี่ยน แล้วปิดการประชุม

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็น และคะแนนที่ได้จากประชาคมในการประชุมที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- มีหลายประเด็นที่บ้านแม่ฮวกทำได้ดีอยู่แล้ว การจัดงานแบบพอประมาณ เป็นแนวปฏิบัติในชุมชนนี้ เป็นตัวอย่างที่ดีต่อหมู่บ้านอื่น เช่น จ้างรถรับพระแบบเหมาจ่าย ให้สอบต. ทำหน้าที่รับเงินแทนเจ้าภาพ เป็นต้น

.....

เวทีที่ 3 วันศุกร์ที่ 16 มกราคม 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ บ้านผู้ใหญ่บ้านบ้านกิ้ว จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 11 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นักวิจัยร่วมบ้านกิ้ว

ประเด็นการประชุม

ทบทวนบทเรียนจากการศึกษาดูงาน สอบถามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดการงานศพในอดีตที่ผ่านมา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัย ซึ่งบางเรื่องมีบางคนยังไม่เคยทราบมาก่อนแม้จะอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน นำร่างประเด็นงานศพของหมู่บ้านมาทบทวนในเวทีอีกครั้ง และชักชวนการนำเสนอประเด็นด้วยเหตุด้วยผล เพราะเตรียมให้นักวิจัยร่วมทำหน้าที่เป็นวิทยากรนำเสนอเหตุผลในการประชาคมของหมู่บ้าน

แบ่งประเด็นให้นักวิจัยร่วมได้พิจารณาตามบริบทของตนและเปิด ให้แต่ละคนได้เตรียมความพร้อมแล้วนำเสนอเหตุผล โดยนักวิจัยหลักและผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการซักซ้อมการให้เหตุผล แล้วเปิดเวทีแลกเปลี่ยนในภาพรวมจากประสบการณ์ในพื้นที่

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอแผนกิจกรรมตามโครงการ
2. ทบทวนการศึกษาดูงาน ด้วยการเปิดเวทีแลกเปลี่ยน
3. ทบทวนร่างประเด็นข้อตกลงของบ้านกิ้ว
4. แบ่งประเด็นให้นักวิจัยร่วมได้ซักซ้อมการนำเสนอ และแลกเปลี่ยนในทันที
5. เปิดเวทีให้แลกเปลี่ยน แล้วปิดการประชุม

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็น และคะแนนที่ได้จากประชาคมในการประชุมที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- มีบางเรื่องที่ยังไม่เผยแพร่ในวงกว้างเกี่ยวกับการจัดการงานศพในอดีต ได้นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในเวที เช่น การนำโลงมาทำเป็นกุฏิ หีบธรรม สถานที่ซักผ้าบังสุกุล

.....

เวทีที่ 4 วันเสาร์ที่ 17 มกราคม 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศูนย์เด็กเล็กบ้านเข้าช้อน จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 15 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.ปฐวิทย์ รุจจนพันธ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ นักวิจัยร่วมบ้านเข้าช้อน

ประเด็นการประชุม

ทบทวนบทเรียนจากการศึกษาดูงาน สอบถามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดการงานศพในอดีตที่ผ่านมา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัย ซึ่งบางเรื่องมีบางคนยังไม่เคยทราบมาก่อนแม้จะอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน นำร่างประเด็นงานศพของหมู่บ้านมาทบทวนในเวทีอีกครั้ง และซักซ้อมการนำเสนอประเด็นด้วยเหตุผล เพราะเตรียมให้นักวิจัยร่วมทำหน้าที่เป็นวิทยากรนำเสนอเหตุผลในการประชาคมของหมู่บ้าน

แบ่งประเด็นให้นักวิจัยร่วมได้พิจารณาตามบริบท ของตนและเปิดให้แต่ละคนได้เตรียมความพร้อมแล้วนำเสนอเหตุผล โดยนักวิจัยหลักและผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการซักซ้อมการให้เหตุผล แล้วเปิดเวทีแลกเปลี่ยนในภาพรวมจากประสบการณ์ในพื้นที่

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอแผนกิจกรรมตามโครงการ
2. ทบทวนการศึกษาดูงาน ด้วยการเปิดเวทีแลกเปลี่ยน
3. ทบทวนร่างประเด็นข้อตกลงของบ้านเข้าชั้น
4. แบ่งประเด็นให้นักวิจัยร่วมได้ซักซ้อมการนำเสนอ และแลกเปลี่ยนในทันที
5. เปิดเวทีให้แลกเปลี่ยน แล้วปิดการประชุม

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็น และคะแนนที่ได้จากประชาคมในการประชุมที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- มีบางเรื่องที่ยังไม่เผยแพร่ในวงกว้างเกี่ยวกับการจัดการงานศพในอดีต ได้นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในเวที เช่น การจ้างวงดนตรี การลดอาหารว่าง ผ้าบังสุกุล อาหารรั่วไหล เป็นต้น

.....

เวทีที่ 5 วันอาทิตย์ที่ 18 มกราคม 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ ศาลาประชาคม หมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 48 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต. กิจชนะชัย ปะละ 3) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 4) อาจารย์สุวรรณ เกษณา 5) อาจารย์รัตติ์ ดวงไชย 6) นายมนู นิเวาโต 7) นางผดุง ตีรราช 8) นายองอาจ แก้วมูล 9) นางเบญจพร สุรธองช้าง 10) นางกิม ปะละ 11) อ.สุดา แผ่นคำ และนักวิจัยร่วมจาก 4 หมู่บ้าน

ประเด็นการประชุม

ทบทวนวัตถุประสงค์ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สรุปเหตุผลของประเด็นโดยทีมวิจัยหลัก แบ่งกลุ่มย่อยที่วิจัยร่วมตามหมู่บ้านเพื่อส่งตัวแทนที่วิจัยร่วมออกมานำเสนอเหตุผลประกอบประเด็นที่ต้องอธิบายลงไปหมู่บ้านของตนผ่านบทบาทการเป็นวิทยากรในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของตัวแทนแต่ละหมู่บ้าน

เมื่อออกมานำเสนอจนครบทุกหมู่บ้านแล้ว จึงนัดหมายเพื่อลง去做ประชาคมในแต่ละหมู่บ้าน โดยนักวิจัยหลักจะเข้าไปช่วยในการคุมเวทีของแต่ละหมู่บ้านเพื่อชี้แจง จัดลำดับกิจกรรม และควบคุมกระบวนการกลุ่ม ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

วิธีการ / ขั้นตอน

1. ทบทวนแผนกิจกรรมตามโครงการ
2. นำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประเด็นโดยทีมวิจัยหลัก
3. สรุปประเด็นที่มีการยกร่างของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้ตัวแทนในหมู่บ้านนำเสนอ
4. แบ่งกลุ่มเตรียมความพร้อมออกมานำเสนอประเด็น ตามที่จัดเวทีชักซ้อมในหมู่บ้าน
5. ตัวแทนแต่ละหมู่บ้านออกมานำเสนอในฐานะวิทยากรประเด็นงานศพ
6. วางแผนการเข้าประชาคมแต่ละหมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารสรุปประเด็น และคะแนนที่ได้จากประชาคมดีในการประชุมที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

- การนำเสนอของตัวแทนจากแต่ละหมู่บ้านในเวทีใหญ่ยังขาดความชำนาญ อาจเป็นเพราะยังไม่ใช้เวทีของหมู่บ้านจริง หรือยังไม่ผ่านการประชาคม หรือเห็นว่าเป็นเพียงการชักซ้อม ซึ่งคาดว่าจะมีความพร้อมเมื่อถึงเวลาเข้าประชาคมในหมู่บ้าน
- ทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยร่วมมีโอกาสได้พบปะแลกเปลี่ยน ทำความเข้าใจ เมื่อสังเกตพฤติกรรมที่มีการถกเถียงกันในประเด็นต่าง ๆ พบว่าความเข้าใจของทุกคนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพราะไม่มีกลุ่มใดที่หาข้อยุติไม่ได้ เหมือนปัญหาทางการเมืองเรื่องเสื้อแดงกับเสื้อเหลืองที่หาข้อยุติไม่ได้

.....

กิจกรรมที่ 5 แยกประชาพิจารณ์ลงมติ และรับข้อเสนอแนะแต่ละหมู่บ้าน ครั้งที่ 1 หมู่บ้าน

เวทีที่ 1 วันเสาร์ที่ 24 มกราคม 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ วัดแม่ฮวก จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 124 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 3) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 4) อาจารย์ราตรี ดวงไชย 5) นายมนู นิวาโต 6) นางผดุง ตีรราช 7) นายองอาจ แก้วมูล 8) นางเบญจพร สุรธองช้าง 9) นางกิม ปะละ นักวิจัยร่วมบ้านแม่ฮวก

ประเด็นการประชุม

นำเสนอวัตถุประสงค์ ความเป็นมา และความเป็นไป บรรยายให้ความรู้เรื่องประเด็นงานศพกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักวิจัยร่วมในหมู่บ้านอธิบายประเด็นแต่ละประเด็นตามบทบาทที่มีในชุมชน เพื่อให้ทุกคนเข้าใจถูกต้องตรงกันและเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจก่อนแยกกลุ่มไปลงมติตามร่างประเด็นข้อตกลงที่ถกเถียงกันในที่วิจัยร่วมของแต่ละหมู่บ้าน

แยกกลุ่มย่อยโดยมีนักวิจัยหลักเข้าไปช่วยเป็นเลขานุการของแต่ละกลุ่ม จัดให้มีการเลือกประธานกลุ่มเป็นตัวแทนออกมาคุมขั้นตอนในการประชุมกลุ่มย่อย เป็นเวทีลงมติดต่อประเด็นของหมู่บ้านและรับข้อเสนอแนะภายในกลุ่ม แล้วประธานกลุ่มออกมานำเสนอในเวทีใหญ่ของหมู่บ้านถึงผลการลงมติ และข้อเสนอแนะของกลุ่ม

ผู้ใหญ่บ้านในบทบาทหัวหน้าทีมวิจัยร่วมของหมู่บ้านทำหน้าที่สรุปมติ และข้อเสนอแนะของแต่ละกลุ่มนำเสนอออกมา ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปวิเคราะห์ในที่วิจัยร่วมของหมู่บ้าน แล้วกลับมานำเสนอในเวทีประชาคมของหมู่บ้านอีกครั้ง ก่อนจะจัดเวทีประกาศใช้ข้อตกลงในภาพรวมของตำบล

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอที่มา และวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. นำเสนอแผนกิจกรรมตามโครงการ
3. นำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการงานศพ
4. นำเสนอร่างประเด็นข้อตกลงของแต่ละหมู่บ้าน
5. อธิบายแต่ละประเด็น
6. แยกกลุ่มย่อยเพื่อลงมติแต่ละประเด็น รับข้อเสนอแนะภายในกลุ่ม
7. ประธานกลุ่มออกมานำเสนอผลการลงมติ และข้อเสนอแนะ
8. ผู้ใหญ่บ้านออกมาสรุปประเด็นที่แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอ

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารร่างประเด็นข้อตกลงของหมู่บ้าน
- ป้าย Future Board นำเสนอประเด็น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ป้ายแผนที่ความคิด
- กระดาษสำหรับร่างประเด็นของหมู่บ้าน
- วีดีโอนำเสนอความคิดเห็นของนักวิจัย และกิจกรรมในเวทีที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

ผลการแบ่งกลุ่ม ซึ่งมีประธานกลุ่มที่เลือกในกลุ่ม ออกมานำเสนอมติและข้อเสนอแนะ

หมู่บ้าน	กลุ่มที่: ชื่อกลุ่มย่อย	ประธานกลุ่ม/เลขา	สมาชิก	เห็นชอบ	วันที่
หมู่ 3 บ้านแม่ฮวก รวมลงมติ 90 คน ประเด็น 6 : สุรา เป็นประเด็นที่น่าสนใจ	กลุ่ม 1 : ประหยัด	นายภาควัฒน์ / อ้อย	23	100% (299/299)	24 ม.ค.52
	กลุ่ม 2 : หุ่นสาวเหลือน้อย	นางบัวศรี กันทะศรี	23	100%(299/299)	24 ม.ค.52
	กลุ่ม 3 : แม่ฮวกพัฒนา	นายล้ำ ศรีวิชัย	20	99% (259/260)	24 ม.ค.52
	กลุ่ม 4 : ดอกไม้แห้ง	นายประติษฐ์ คำฟู	24	100% (312/312)	24 ม.ค.52

ผลการลงคะแนนของแต่ละกลุ่ม ที่ประธานกลุ่มย่อยออกมานำเสนอหน้าเวที

กลุ่ม	ประเด็น	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	คะแนน
1	อาหาร		เครื่องปรุง	น้ำอัดลม	อาหารว่าง	เมี่ยง	สุรา	การพนัน	ดนตรี	ดอกไม้	เก็บศพ	ผ้าป่าสกุล	จุดพลุ	ส้ารับ	
	ลงคะแนน	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	299
	คะแนนรวม	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	299

เวทีที่ 2 วันอาทิตย์ที่ 25 มกราคม 2552 เวลา 09.00 – 12.00น. ณ วัดบ้านเข้าซ้อน
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 134 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจ
ชนะชัย ปะละ 3) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 4) นายมนู นีวาโต 5) นางผดุง ตีรราช 6) นาย
องอาจ แก้วมูล 7) นางเบญจพร สุขรื่องช้าง และนักวิจัยร่วมบ้านเข้าซ้อน

ประเด็นการประชุม

นำเสนอวัตถุประสงค์ ความเป็นมา และความเป็นไป บรรยายให้ความรู้เรื่องประเด็น
งานศพกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักวิจัยร่วมในหมู่บ้านอธิบายประเด็นแต่ละประเด็นตาม
บทบาทที่มีในชุมชน เพื่อให้ทุกคนเข้าใจถูกต้องตรงกันและเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจก่อน
แยกกลุ่มไปลงมติตามร่างประเด็นข้อตกลงที่ถูกยกวางในที่วิจัยร่วมของแต่ละหมู่บ้าน

แยกกลุ่มย่อยโดยมีนักวิจัยหลักเข้าไปช่วยเหลือเป็นเลขานุการของแต่ละกลุ่ม จัดให้มีการ
เลือกประธานกลุ่มเป็นตัวแทนออกมาคุยขั้นตอนในการประชุมกลุ่มย่อย เป็นเวทีลงมติดต่อ
ประเด็นของหมู่บ้านและรับข้อเสนอแนะภายในกลุ่ม แล้วประธานกลุ่มออกมานำเสนอในเวที
ใหญ่ของหมู่บ้านถึงผลการลงมติ และข้อเสนอแนะของกลุ่ม

ผู้ใหญ่บ้านในบทบาทหัวหน้าทีมวิจัยร่วมของหมู่บ้านทำหน้าที่สรุปมติ และข้อเสนอแนะ
ที่แต่ละกลุ่มนำเสนอออกมา ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปวิเคราะห์ในที่วิจัยร่วมของหมู่บ้าน แล้ว
กลับมานำเสนอในเวทีประชาคมของหมู่บ้านอีกครั้ง ก่อนจะจัดเวทีประกาศใช้ข้อตกลงใน
ภาพรวมของตำบล

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอที่มา และวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. นำเสนอแผนกิจกรรมตามโครงการ
3. นำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการงานศพ
4. นำเสนอร่างประเด็นข้อตกลงของแต่ละหมู่บ้าน
5. อธิบายแต่ละประเด็น
6. แยกกลุ่มย่อยเพื่อลงมติแต่ละประเด็น รับข้อเสนอแนะภายในกลุ่ม
7. ประธานกลุ่มออกมานำเสนอผลการลงมติ และข้อเสนอแนะ
8. ผู้ใหญ่บ้านออกมาสรุปประเด็นที่แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอ

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารร่างประเด็นข้อตกลงของหมู่บ้าน
- ป้าย Future Board นำเสนอประเด็น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ป้ายแผนที่ความคิด
- กระดาษสำหรับยกร่างประเด็นของหมู่บ้าน

- วิดีโอนำเสนอความคิดเห็นของนักวิจัย และกิจกรรมในเวทีที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

ผลการแบ่งกลุ่ม ซึ่งมีประธานกลุ่มที่เลือกในกลุ่ม ออกมานำเสนอมติและข้อเสนอแนะ

หมู่บ้าน	กลุ่มที่: ชื่อกลุ่มย่อย	ประธานกลุ่ม/เลขา	สมาชิก	เห็นชอบ	วันที่
หมู่ 1 บ้านเข้าซ้อน รวมลงมติ 90 คน ประเด็น 10: ปราสาท	กลุ่ม 1 : ดอกไม้	อ.สมบุญ/เอี้ยงคำ	27	100% (432/432)	25 ม.ค.52
	กลุ่ม 2 : สาวเหลือน้อย	ป้ามา ไอรณะ	24	100% (384/384)	25 ม.ค.52
	กลุ่ม 3 : บ่าวเดิน	นายปรีชา มณีกุล /นางบัวลม แม่นย่า	25	99% (398/400)	25 ม.ค.52
	กลุ่ม 4 : เข้าซ้อนสามัคคี	ป้าศรี แผ่นคำ/นางซารินี	27	99% (420/432)	25 ม.ค.52

ผลการลงคะแนนของแต่ละกลุ่ม ที่ประธานกลุ่มย่อยออกมานำเสนอหน้าเวที

กลุ่ม	ประเด็น	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	คะแนน
1	อาหาร เครื่องปรุง	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	คะแนน หมู่บ้าน
	น้ำอัดลม อาหารว่าง	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	
2	ลงคะแนน	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	432
	คะแนนรวม	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	
3	ลงคะแนน	25	25	25	25	25	25	25	25	25	23	25	25	25	25	25	25	432
	คะแนนรวม	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	
	ลงคะแนน	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	384
	คะแนนรวม	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	
	ลงคะแนน	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	398
	คะแนนรวม	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	
	ลงคะแนน	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	400
	คะแนนรวม	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	

เวทีที่ 3 วันอาทิตย์ที่ 25 มกราคม 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ วัดมะกอก จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 54 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 3) นายมนู นีวาโต 4) นางผดุง ตีรราช 5) นายองอาจ แก้วมูล 6) นางเบญจพร สุขรื่องช้าง 7) นางกิม ปะละ 8) นายประมวล ยอดสาแล นักวิจัยร่วมบ้านมะกอกนาบัว

ประเด็นการประชุม

นำเสนอวัตถุประสงค์ ความเป็นมา และความเป็นไป บรรยายให้ความรู้เรื่องประเด็นงานศพกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักวิจัยร่วมในหมู่บ้านอธิบายประเด็นแต่ละประเด็นตามบทบาทที่มีในชุมชน เพื่อให้ทุกคนเข้าใจถูกต้องตรงกันและเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจก่อนแยกกลุ่มไปลงมติตามร่างประเด็นข้อตกลงที่ถูกยกวางในที่วิจัยร่วมของแต่ละหมู่บ้าน

แยกกลุ่มย่อยโดยมีนักวิจัยหลักเข้าไปช่วยเป็นเลขานุการของแต่ละกลุ่ม จัดให้มีการเลือกประธานกลุ่มเป็นตัวแทนออกมาคุมขั้นตอนในการประชุมกลุ่มย่อย เป็นเวทีลงมติต่อประเด็นของหมู่บ้านและรับข้อเสนอแนะภายในกลุ่ม แล้วประธานกลุ่มออกมานำเสนอในเวทีใหญ่ของหมู่บ้านถึงผลการลงมติ และข้อเสนอแนะของกลุ่ม

ผู้ใหญ่บ้านในบทบาทหัวหน้าทีมวิจัยร่วมของหมู่บ้านทำหน้าที่สรุปมติ และข้อเสนอแนะของแต่ละกลุ่มนำเสนอออกมา ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปวิเคราะห์ในที่วิจัยร่วมของหมู่บ้าน แล้วกลับนำเสนอในเวทีประชาคมของหมู่บ้านอีกครั้ง ก่อนจะจัดเวทีประกาศใช้ข้อตกลงในภาพรวมของตำบล

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอที่มา และวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. นำเสนอแผนกิจกรรมตามโครงการ
3. นำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการงานศพ
4. นำเสนอร่างประเด็นข้อตกลงของแต่ละหมู่บ้าน
5. อธิบายแต่ละประเด็น
6. แยกกลุ่มย่อยเพื่อลงมติแต่ละประเด็น รับข้อเสนอแนะภายในกลุ่ม
7. ประธานกลุ่มออกมานำเสนอผลการลงมติ และข้อเสนอแนะ
8. ผู้ใหญ่บ้านออกมาสรุประเด็นที่แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอ

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารร่างประเด็นข้อตกลงของหมู่บ้าน
- บ้าย Future Board นำเสนอประเด็น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- บ้ายแผนที่ความคิด
- กระดาษสำหรับยกวางประเด็นของหมู่บ้าน
- วีดีโอนำเสนอความคิดเห็นของนักวิจัย และกิจกรรมในเวทีที่ผ่านมา

ข้อค้นพบ / บทเรียน

ผลการแบ่งกลุ่ม ซึ่งมีประชาชนกลุ่มที่เลือกในกลุ่ม ออกมานำเสนอมติและข้อเสนอแนะ

หมู่บ้าน	กลุ่มที่: ชื่อกลุ่มย่อย	ประธานกลุ่ม/เลขา	สมาชิก	เห็นชอบ	วันที่
หมู่ 4 บ้านมะกอก-นาบัว รวมลงมติ 41 คน	กลุ่ม 1 : ดอก ทานตะวัน	นายเดียม โกศวัน	23	100% (345/345)	25 ม.ค.52
	กลุ่ม 2 : ข้าวโพด	อ.มนตรี วัชร	18	100% (270/270)	25 ม.ค.52

ผลการลงคะแนนของแต่ละกลุ่ม ที่ประชาชนกลุ่มย่อยออกมานำเสนอหน้าเวที

กลุ่ม	ประเด็น	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	คะแนน
1	อาหาร	เครื่องปรุง	น้ำอัดลม	อาหารว่าง	เมี่ยง	สุรา	การพนัน	ดนตรี	ดอกไม้	เก็บศพ	ผ้าบังสุกุล	จุดพลุ	สํารับ	พวงหรีด	ไปรยทาน		
	ลงคะแนน	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	345
	คะแนนรวม	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	345
2	ลงคะแนน	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	270
	คะแนนรวม	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	270

ข้อเสนอแนะจากการนำเสนอของตัวแทนกลุ่มในเวที

หมู่บ้านที่ 4	ข้อเสนอแนะ
กลุ่ม 1	1. งดปัจจัยพระ 2. งดเงินบริจาค
กลุ่ม 2	1. ลดค่าปัจจัยวันเผาศพ 2. งดเล่นการพนันทุกชนิดหรือบางส่วน 3. ขอให้นักวิจัยเป็นตัวอย่างและทำได้ทุกเรื่อง 4. ให้แม่บ้านจัดอาหารใส่ถุงไว้ ถ้าเหลือจากเลี้ยงแขกแล้ว

เวทีที่ 4 วันจันทร์ที่ 26 มกราคม 2552 เวลา 20.00 – 23.00น. ณ วัดบ้านกิ้ว จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 51 คน นักวิจัยหลัก ได้แก่ 1) อ.บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ 2) ด.ต.กิจชนะชัย ปะละ 3) นายเพิ่มศักดิ์ จินะการ 4) นางผดุง ตีรราช 5) นายองอาจ แก้วมูล 6) นางเบญจพร สุขร่องช้าง 7) นางกิม ปะละ 8) นายประมวล ยอดสาแล 9) อ.สุตา แผ่นคำ นักวิจัยร่วมบ้านกิ้ว

ประเด็นการประชุม

นำเสนอวัตถุประสงค์ ความเป็นมา และความเป็นไป บรรยายให้ความรู้เรื่องประเด็นงานศพกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักวิจัยร่วมในหมู่บ้านอธิบายประเด็นแต่ละประเด็นตามบทบาทที่มีในชุมชน เพื่อให้ทุกคนเข้าใจถูกต้องตรงกันและเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจก่อนแยกกลุ่มไปลงมติตามร่างประเด็นข้อตกลงที่ถูกยกไว้ในที่วิจัยร่วมของแต่ละหมู่บ้าน

แยกกลุ่มย่อยโดยมีนักวิจัยหลักเข้าไปช่วยเป็นเลขานุการของแต่ละกลุ่ม จัดให้มีการเลือกประธานกลุ่มเป็นตัวแทนออกมาคุยขั้นตอนในการประชุมกลุ่มย่อย เป็นเวทีลงมติดต่อประเด็นของหมู่บ้านและรับข้อเสนอแนะภายในกลุ่ม แล้วประธานกลุ่มออกมานำเสนอในเวทีใหญ่ของหมู่บ้านถึงผลการลงมติ และข้อเสนอแนะของกลุ่ม

ผู้ใหญ่บ้านในบทบาทหัวหน้าทีมวิจัยร่วมของหมู่บ้านทำหน้าที่สรุปมติ และข้อเสนอแนะของแต่ละกลุ่มนำเสนอออกมา ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปวิเคราะห์ในที่วิจัยร่วมของหมู่บ้าน แล้วกลับนำเสนอในเวทีประชาคมของหมู่บ้านอีกครั้ง ก่อนจะจัดเวทีประกาศใช้ข้อตกลงในภาพรวมของตำบล

วิธีการ / ขั้นตอน

1. นำเสนอที่มา และวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. นำเสนอแผนกิจกรรมตามโครงการ
3. นำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการงานศพ
4. นำเสนอร่างประเด็นข้อตกลงของแต่ละหมู่บ้าน
5. อธิบายแต่ละประเด็น
6. แยกกลุ่มย่อยเพื่อลงมติแต่ละประเด็น รับข้อเสนอแนะภายในกลุ่ม
7. ประธานกลุ่มออกมานำเสนอผลการลงมติ และข้อเสนอแนะ
8. ผู้ใหญ่บ้านออกมาสรุประเด็นที่แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอ

เครื่องมือที่ใช้

- เอกสารร่างประเด็นข้อตกลงของหมู่บ้าน
- บ้าย Future Board นำเสนอประเด็น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- บ้ายแผนที่ความคิด
- กระดาษสำหรับยกร่างประเด็นของหมู่บ้าน
- วีดีโอนำเสนอความคิดเห็นของนักวิจัย และกิจกรรมในเวทีที่ผ่านมา

ผลการแบ่งกลุ่ม ซึ่งมีประธานกลุ่มที่เลือกในกลุ่ม ออกมานำเสนอมติและข้อเสนอแนะ

หมู่บ้าน	กลุ่มที่:ชื่อกลุ่มย่อย	ประธานกลุ่ม/เลขา	สมาชิก	เห็นชอบ	วันที่
หมู่ 5 บ้านแก้ว รวมลงมติ 40 คน ประเด็น 10 : ปราสาท เป็นประเด็นที่น่าสนใจ	กลุ่ม 1 : ชาวเหลือน้อย	นายวิศรุต/นางนิภาพร	20	98% (296/300)	26 ม.ค.52
	กลุ่ม 2 : คนงามเรียง	นางพัชรินทร์	20	98% (296/300)	26 ม.ค.52

ผลการลงคะแนนของแต่ละกลุ่ม ที่ประธานกลุ่มย่อยออกมานำเสนอหน้าเวที

กลุ่ม	ประเด็น	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	คะแนน
1	อาหาร	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	296
	ลงคะแนน	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	296
2	ค่าน้ำ	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	300
	ลงคะแนน	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	296
ข้อเสนอแนะจากการนำเสนอของตัวแทนกลุ่มในเวที																	

หมู่บ้านที่ 5		ข้อเสนอแนะ
กลุ่ม 1		1. ไม่ควรหว่านเงินหน้าศพ 2. ห้ามจุดประทัดหน้าศพ
กลุ่ม 2		1. ลดปัจจัยพระวันเผาศพ เหลือ 200 บาท 2. งดไปรยทาน 3. ยากให้เพิ่มเงินพระเจ้าจาก 20 เป็น 100 4. ให้มีผ้าบังสุกุล 16 ผืน และไม่ให้มีของปัจจัย